

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

BİLEŞİK FAİZ YASAĞI VE İSTİSNALARI

Mehmet MERGEN

2501191930

TEZ DANIŞMANI

Prof. Dr. Haluk Nami NOMER

İSTANBUL-2022

ÖZ

BİLEŞİK FAİZ YASAĞI VE İSTİSNALARI

MEHMET MERGEN

Bileşik faiz mevzuatın hiçbir bölümünde tanımlanmamıştır. Bu sebeple öğreti, mevzuatta yer alan bileşik faizi yasaklayan hükümlerden bir tanıma ulaşmaya çalışmıştır. Bileşik faize ilişkin düzenlemeler hukukumuzda temel olarak Kanuni Faiz ve Temerrüt Faizine İlişkin Kanun, Türk Borçlar Kanunu, Türk Ticaret Kanunu, Banka ve Kredi Kartları Kanunu, Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun ve İcra ve İflas Kanunu'nda yer almaktadır. Bileşik faiz hukukumuzda kural olarak yasak olup kanun koyucu bazı hallerde istisnai olarak bileşik faize imkan tanımıştır. Çalışmamızın konusu öncelikle faizin hukuki niteliğinin ve çeşitlerinin ortaya koyulması ardından ise bileşik faizin tanımı ve kapsamının tam olarak belirlenmesi ve bileşik faizin kapsamına girmeyen hallerin tespit edilmesi, bunun ilerisinde de kapsam içerisinde kalmakla beraber kanun tarafından istisnai olarak bileşik faiz yürütülmesine izin verdiği hallerin ele alınmasıdır.

Anahtar Kelimeler: faiz, temerrüt faizi, anapara faizi, bileşik faiz, faize faiz yürütülmesi

ABSTRACT

COMPOUND INTEREST PROHIBITION AND EXCEPTIONS

MEHMET MERGEN

Compound interest is not defined in any part of legislation. For this reason, doctrine tries to reach a definition from the provisions prohibiting compound interest in legislation. Regulations regarding compound interest are basically included in the Law on Statutory Interest and Default Interest, Turkish Code of Obligations, Turkish Commercial Code, Bank Cards and Credit Cards Law, Consumer Protection Law and Enforcement and Bankruptcy Law. Compound interest is prohibited in our law as a rule, and the legislator allows compound interest in some cases exceptionally. The subject of our study is firstly to reveal the legal nature and types of interest, then to determine the definition and scope of compound interest exactly and to determine the situations that are not within the scope of compound interest, and to discuss the cases that allow compound interest to be carried out exceptionally by the law, although it remains within the scope of this.

Keywords: interest, default interest, principal interest, compound interest, interest on interest

ÖNSÖZ

Tez çalışmamızda bileşik faiz yasağı ve istisnaları ele alınmıştır. Konunun daha iyi kavranabilmesi ve ortaya koyulabilmesi için öncelikle faizin hukuki niteliği ve çeşitleri incelenmiş ardından bileşik faizin tanımı ve kapsamı ele alınmıştır. Uygulamada bileşik faiz kavramı ekseninde tartışılan hususların bileşik faizin tanım ve kapsamı içerisine dahil olup olmadığı incelenmiştir. Mevzuat tarafından bileşik faize izin verilen haller ayrı ayrı incelenerek ortaya koyulmuştur.

Tez çalışmamla ilgili sabırla ve büyük bir özenle her daim ilgilenen, tecrübelerini paylaşan ve desteğini esirgemeyen saygıdeğer danışman hocam Prof. Dr. Haluk Nami Nomer'e teşekkürlerimi ve şükranlarımı sunmaktayım. Akademik çalışmalarda hukuki tartışmaları ele alıp araştırma merakımı ve çözüme ulaşma isteğimin karşılığının her daim bulunmasında katkıları için de ayrıca sayın hocama çok teşekkür ederim.

Ayrıca yüksek lisans tez çalışması dönemimde, hayatımın her anında olduğu gibi desteklerini esirgemeyen aileme özellikle anneme ve babama sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

İstanbul, 2022

Mehmet Mergen

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	ii
ABSTRACT	iii
ÖNSÖZ.....	iv
İÇİNDEKİLER.....	v
KISALTMALAR LİSTESİ	x
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

FAİZ KAVRAMI VE BENZER KAVRAMLARDAN FARKI

A. Faiz Kavramı, İşlevi ve Hukuki Niteliği	3
1. Faizin Tanımı	3
2. Faiz ve Para Borçları Arasındaki İlişki	8
3. Faizin Feri Niteliği	11
a. Genel Olarak Ferilik	11
b. Faiz Alacağının Doğumu ve Sona Ermesi Bakımından	11
c. Faiz Alacağının Asıl Alacağa İlişkin Teminatlardan Yararlanması Bakımından	12
d. Alacağın Devri Bakımından	12
e. Zamanaşımı Bakımından	12
f. Faizin Asıl Alacaktan Bağımsız Olduğu Haller	13
4. Faizin Zamana Bağlı Olarak İşlemesi	14
5. Faizin Doğumunda Kusur ve Zararın Rolü	14
B. Faiz Benzeri Kavramlar	15
1. Kira Bedeli	16
2. Kar Payı(Temettü)	17
3. Sermaye Payı Faizi ve Hazırlık Devresi Faizi	18
4. Aşkın(Munzam) Zarar	21
a. Genel Olarak	21
b. Aşkın Zararın Kapsamı	23

(1) Genel Olarak	23
(2) Manevi Zarar Bakımından	24
(3) Yüksek Enflasyon Bakımından	24
(4) Yabancı Para Borçlarında Kur Farkı Bakımından	27
c. Aşkın Zararda Zamanaşımı	27
d. Aşkın Zararın Faizden Farkı	28
5. Temerrüt Komisyonu	30
6. Ceza Koşulu (Cezai Şart)	31
a. Kavram	31
b. Ceza Koşulunun İşlevi	32
c. Hukuki Niteliği, Özellikleri Ve Faiz Kavramından Farkı	33
(1) Genel Olarak	33
(2) Ceza Koşulunun Feri Niteliği	34
(3) Ceza Koşulu Olarak Kararlaştırılacak Edim	35
(4) Ceza Koşulunda Borçlunun Kusurunun Rolü	36
(5) Ceza Koşulunun Türleri	38
(6) Para Borçlarında Ceza Koşulu Ve Ceza Koşulunun Temerrüt Faizi İle Birlikte Talep Edilebilme Sorunu	38
(7) Ceza Koşulunun Faiz Kavramından Farkı	43
7. Vade Farkı	45

İKİNCİ BÖLÜM

FAİZİN ÇEŞİTLERİ

A. Niteliğine Göre	52
1. Anapara(Kapital) Faizi	52
2. Temerrüt Faizi	55
3. Tazminat Faizi	60
4. Sebepsiz Zenginleşme Faizi	65
5. Yargılama Faizi	70
6. Ayıptan Sorumlulukta İade Edilecek Satış Bedeline Uygulanan Faiz (TBK M. 229/F. 1/B. 1)	70

7. Zapttan Sorumlulukta İade Edilecek Satış Bedeline Uygulanan Faiz (TBK M. 117/F. 1/B. 1)	76
a. Genel Olarak	76
b. Sözleşmenin Kendiliğinden Sona Ermesi	76
c. Satış Bedelinin Faiziyle İadesi Talebinin Hukuki Dayanağı.....	77
d. Hükümde Yer Alan Faizin Hukuki Niteliği.....	78
8. Gecikme Zammı	79
B. Kaynağına Göre	82
1. Genel Olarak.....	82
2. Hukuki İşlemden Doğan Faiz(İradi Faiz)	83
3. Kanuni Faiz	84
4. Uygulamadan Doğan Faiz.....	85
C. Hesaplanma Yöntemine Göre.....	86
1. Genel Olarak.....	86
2. Basit Faiz.....	86
3. Bileşik Faiz.....	86
D. Uygulandığı İşe Göre	87
1. Genel Olarak.....	87
2. Adi Faiz.....	87
3. Ticari Faiz	87
E. Ekonomi Alanına Göre.....	90
1. İskonto Faizi	90
2. Reeskont Faizi	91
3. Mevduat Faizi.....	92
4. Avans Faizi.....	92
5. Kredi Faizi.....	93
6. İnterbank Faizi.....	93
7. Libor Faizi	93
8. Repo Faizi	94

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BİLEŞİK FAİZ

A. Kavram	95
B. Bileşik Faiz Kavramının Kapsamına Dahil Olmayan Haller	99
1. Anapara Faizine İşletilecek Temerrüt Faizi Sorunu	99
2. Sebepsiz Zenginleşme ve Haksız Fiil Hallerinde Uygulanacak Temerrüt Faizi	104
3. TBK M. 229 ve TBK M. 217’de Yer Alan Faize İşletilen Temerrüt Faizi	105
4. Temerrüt Faizi Borcunun Anaparaya Dönüşmesi Sonucu İşletilecek Temerrüt Faizi	105
5. Cari Hesap Sözleşmeleri	109
a. Kavram ve Unsurları	109
b. Çeşitleri	112
c. Cari Hesapta Süreler	113
d. Cari Hesap Sözleşmesinin İşleyişi	114
(1) Hesaba Geçirme	114
(2) Borcun Özelliğinin Değiştirilmesi	116
(3) Takas	116
(4) Bakiyenin Belirlenmesi Ve Kabulü	117
(5) Bakiyenin Kabulünün Hukuki Sonuçları	118
e. Bakiyenin Haczi ve Cari Hesap Sözleşmesinin Sona Ermesi	121
f. Cari Hesapta Faiz Uygulaması	122
(1) Genel Olarak	122
(2) Cari Hesapta Faiz Oranı	125
(3) Cari Hesapta Ara Hesap Bakiyesine(TTK M. 95 Gereği) Faizin İşlemeye Başlayacağı An	126
(4) Cari Hesap Hükümlerinde(TTK M. 90/95/96) Düzenlenen Faizin Hukuki Niteliği	128
(5) Ara Hesap Bakiyesine İşletilen Faizin Bileşik Faiz Olarak Kabul Edilebilirliği	130
(6) Cari Hesapta Temerrüt Faizi	133
(7) Cari Hesap Sözleşmesinde Vade Farkı Kaydı	134

g. Cari Hesap Kayıtlı Banka Kredi Sözleşmelerinin TTK M. 89 ve Faiz Uygulaması Bakımından İncelenmesi.....	134
C. Bileşik Faiz Yasağı	140
1. 3095 Sayılı Kanun M. 3'te Yer Alan Düzenleme	140
2. TBK M. 388/F. 3'te Yer Alan Düzenleme.....	142
3. TBK M. 121/F. 3'te Yer Alan Düzenleme.....	145
4. TTK M. 8'de Yer Alan Düzenleme	147
5. 5464 Sayılı Kanun M. 26/F. 2'de Yer Alan Düzenleme.....	148
6. TKHK M. 4/F. 7'de Yer Alan Düzenleme.....	151
7. Hükümlerin Ortak Değerlendirilmesi	152
D. Bileşik Faiz Yasağının İstisnaları	153
1. Genel Olarak.....	153
2. Ödünç Sözleşmelerinde Öngörülen İstisna(TTK M. 8/F. 2).....	157
3. Kıymetli Evrak Hukukuna İlişkin İstisna(TTK M. 725-726)	162
4. İcra Ve İflas Hukukuna İlişkin İstisna(İİK M. 195-196)	163
5. Bileşik Faize İlişkin Özel Durumlar	165
SONUÇ.....	167
KAYNAKÇA.....	175

KISALTMALAR LİSTESİ

a.g.e.	: Adı geçen eser
AATUHK	: 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun
Art.	: Artikel
AÜHFD	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
b.	: Bent
BATIDER	: Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi
BGB	: Alman Medeni Kanunu (Bürgerliches Gesetzbuch)
bkz.	: Bakınız
bs.	: Baskı
C.	: Cilt
Çev.	: Çeviren
CISG	: Milletlerarası Mal Satımına İlişkin Sözleşmeler Hakkında Birleşmiş Milletler Antlaşması
DEÜHFD	: Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
dn.	: Dipnot
E.	: Esas
E.T	: Erişim Tarihi
eBK	: 818 sayılı Borçlar Kanunu
eTK	: 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu
f.	: Fıkra
GSÜHFD	: Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
HD	: Hukuk Dairesi
HGK	: Hukuk Genel Kurulu
HMK	: 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu
İBD	: İstanbul Barosu Dergisi
İİK	: 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu
İKÜHFD	: İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
İÜHFM	: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası

K.	: Karar
KDVK	: 3065 sayılı Katma Değer Vergisi Kanunu
kn.	: Kenar Numarası
KTK	: 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu
m.	: Madde
MÜHFHAD	: Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi
OR.	: İsviçre Borçlar Kanunu
RG	: Resmi Gazete
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
SSGSSK	: 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu
T.	: Tarih
TBB	: Türkiye Barolar Birliği
TBK	: 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu
TCMB	: Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası
TKHK	: 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun
TMK	: 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu
TTK	: 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu
TTKYUŞHK	: 6103 sayılı Türk Ticaret Kanununun Yürürlüğü ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun
vb.	: Ve benzeri
vd.	: Ve devamı
v.d.	: Çok yazarlı eserlerde ilk yazardan sonrakiler
VUK	: 213 sayılı Vergi Usul Kanunu
YİBK	: Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kurulu
YÜHFD	: Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi

GİRİŞ

Hukukun önemli bir ögesini oluşturan ve piyasa ve ekonomi politikalarında düzenleyici ve aktif bir rol oynayan faiz, öğreti ve uygulamada çeşitli açılardan ele alınmış ve bazı konularda tartışmalara sebep olmuştur. Hukukumuzda faiz kavramına birçok mevzuatta yer verilirken, faiz genel anlamda 3095 sayılı Kanuni Faiz ve Temerrüt Faizine İlişkin Kanun, 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu ve 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda düzenlenmiştir. Ancak mevzuatın hiçbir bölümünde faizin tanımı yapılmamıştır. Bileşik faiz ise faizin hesaplanma yöntemine göre yapılan sınıflandırma sonucu oluşan bir faiz türü olup bileşik faizin tanımı da mevzuatın hiçbir bölümünde yapılmış değildir.

Her ne kadar bileşik faizin mevzuatta bir tanımı yapılmamış olsa da bileşik faizi yasaklayan hükümlerden öğreti bir tanıma ulaşmaya çalışmıştır. Kısaca faize faiz yürütülmesi olarak tanımlanabilecek olan bileşik faiz tarihin neredeyse hiçbir döneminde hoş karşılanmamış, bu sebeple çeşitli hükümlerle yasaklama yoluna gidilmiştir. Bunun başlıca sebebini, borçlunun önceden öngöremeyeceği bir faiz yükünün altında kalmasının önlenmesi arzusu oluşturur. Ancak bileşik faiz yasağı, enflasyonun yüksek seyrettiği hallerde, faizin enflasyona karşı koruma işlevini etkisizleştirmesi sebebiyle eleştirilmiştir. Hukukumuzda da bileşik faiz kural olarak yasak olup kanun koyucu istisnai olarak bazı hallerde bileşik faiz yürütülmesine izin vermiştir.

Bileşik faize yönelik düzenlemeler hukukumuzda başlıca 3095 sayılı Kanun, Türk Borçlar Kanunu, Türk Ticaret Kanunu, 5464 sayılı Banka Kartları ve Kredi Kartları Kanunu ve 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun ve İcra ve İflas Kanunu'nda yer almaktadır. Uygulamada birçok husus bileşik faiz kavramı ekseninde tartışılmakta ve değerlendirilmektedir. Çalışmamızın asli amacı, bileşik faizin tanımı ve kapsamını tam ve doğru bir şekilde tespit etmek ve süregelen tartışma ve uygulamaların bileşik faiz kavramı kapsamında kalıp kalmadığının ve eğer kapsamındaysa hukukun izin verdiği istisnaların içerisinde olup olmadığının ortaya koyulmasıdır.

Bileşik faiz kavramının tam ve doğru bir şekilde anlaşılabilmesi için faizin hukuki niteliğinin ve çeşitlerinin anlaşılması ve ortaya koyulması gerektiği için tez çalışmamız üç ana bölümden oluşmaktadır. İlk olarak birinci bölümde faiz kavramı ve benzer kavramlardan farkı ele alınmıştır. Bu bölümde faiz kavramının tanımı, işlevi ve hukuki niteliği ortaya koyulmuştur. Daha sonra ise öğretide faizin zamana bağlı olarak işlemesi ve ferilik özelliğinden ötürü bazı kavramlarla karşılaştırma ihtiyacı duyulması sebebiyle, faizin bazı kavramlarla karşılaştırılması incelenmiştir.

İkinci bölümde ise faizin çeşitleri ele alınmıştır. Bu bölümde öncelikle faizin niteliğine göre yapılan sınıflandırma daha sonra faizin kaynağına göre, hesaplanma yöntemine göre, uygulandığı işe göre yapılan sınıflandırmalar incelenmiştir. Daha sonra ise faizin ekonomi alanına göre yapılan sınıflandırma sonucu oluşan bazı faiz türleri ele alınmış ve incelenmiştir.

Üçüncü bölümde öncelikle bileşik faiz kavramı ele alınmış ve bileşik faizin tanımına yönelik yapılan çalışma ortaya koyulmuştur. Bileşik faizin tanımı ve kapsamı belirlendikten sonra uygulamada bileşik faiz kavramı ekseninde tartışmalara konu olan bazı hususların bileşik faiz kavramının kapsamına dahil olup olmadığı incelenmiştir. Daha sonra hukukumuzda bileşik faizi yasaklayan hükümler tek tek incelenmiş olup sonuçlarına yönelik çalışma ortaya koyulmuştur. Bileşik faizi yasaklayan hükümlerin ele alınmasının ardından hukukumuzun bileşik faize izin verdiği haller ayrı ayrı ele alınmıştır. Ayrıca öğretide bileşik faiz yasağının istisnası olarak ele alınan bazı durumların bileşik faiz tanımı ve kapsamı dikkate alındığında bir istisna teşkil edip etmediği incelenmiştir. Üçüncü bölümün son kısmında ise Yargıtay'ın bileşik faize yönelik uygulamada önem arz eden bazı konularda vermiş olduğu birtakım kararlar ortaya koyulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

FAİZ KAVRAMI VE BENZER KAVRAMLARDAN FARKI

A. Faiz Kavramı, İşlevi ve Hukuki Niteliği

1. Faizin Tanımı

Hukukumuzda faiz genel anlamda; Türk Borçlar Kanunu, Türk Ticaret Kanunu ve 3095 sayılı Kanuni Faiz ve Temerrüt Faizine İlişkin Kanun tarafından düzenlenmiştir. Ancak birçok kanunda faize ilişkin hükümler yer almaktadır¹. Buna rağmen mevzuatımızın hiçbir bölümünde faizin tanımı yapılmamıştır. Öğreti ise çeşitli kanunlardaki faize ilişkin getirilen düzenlemeleri esas alarak faiz türlerinin ortak unsurlarını belirleyip genel bir faiz tanımına varmaya çalışmıştır².

Faizin tanımı iktisadi ve hukuki olmak üzere iki farklı şekilde yapılabilir. İktisat terimi olarak faiz; genel anlamda parayı kullanmaktan vazgeçerek daha sonra kullanmanın ödülü veya bedelidir³. Bir başka tanıma göre ise faiz tasarruf sahiplerine tasarruflarını ödünç vermeleri karşılığında ödenen bir bedeldir⁴.

Hukuki açıdan faizin tanımına bakıldığında ise öğretide birçok farklı tanım ileri sürülmüştür. İlk olarak; faiz, paranın bir tür kirası olarak tanımlanmıştır⁵. Bir diğer ifade ile nakdi sermayenin kiralanarak borçluya terk edilmesi sonucu oluşan bedel olarak ifade edilmiştir. Oysa; kira sonucu ortaya çıkacak kira bedeli, bir malın

¹Örneğin Türk Medeni Kanunu, İcra ve İflas Kanunu, 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun gibi birçok kanunda faize ilişkin hükümler sevk edilmiştir.

²Helvacı'ya göre faizin bütün türlerini aynı anda kapsayacak şekilde ortak bir faiz tanımına varılması güçtür. Söz konusu durum tanımdan çok bir anlatım şeklinde olacaktır. Mehmet Helvacı, **Borçlar ve Ticaret Kanunu Bakımından Para Borçlarında Faiz Kavramı**, 1. bs., İstanbul, Beta, 2000, s. 44, dn. 108.

³John Maynard Keynes, **İstihdam, Para ve Faiz Genel Teorisi**, Çev. Asım Baltacıgil, İstanbul, Fakülteler Matbaası, 1969, s. 148,149.

⁴Murat Pıçak, "Faiz Olgusunun İktisadi Düşünce Tarihindeki Gelişimi", **Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi**, C. 1, S. 4, 2012, s. 62.

⁵Domaniç, faizin para alacağının medeni semeresi olduğunu belirtmekle beraber faizi, hukuki işlem veya fiil sonucunda alacaklının yoksun kaldığı para alacağının karşılığı, bir tür ücret veya kirası olarak tanımlamaktadır. Hayri Domaniç, Erol Ulusoy, **Ticaret Hukukunun Genel Esasları: TTK Tasarısı ve Gerekçeleri ile Birlikte**, 5. bs., İstanbul, Arıkan Yayıncılık, 2008, s. 48; Faizi bir nevi para alacağının ücret veya kirası olarak tanımlayan HGK kararı için bkz.: Yargıtay HGK, E. 2013/2249, K. 2015/1362, T. 15.05.2015, (çevrimiçi), www.karararama.yargitay.gov.tr, E.T:08.05.2021; Faizin paranın kirasına benzetilmesine yönelik eleştiri için ayrıca bkz.: Helvacı, **Faiz**, s. 66.

kullanılmasının karşılığı olarak doğar. Ayrıca kirada kiraya konu edilen eşya ferdileştirilir. Faiz borcunun oluşabilmesi için ise paranın kullanılması şart olmadığı gibi mahrum kalınan paranın ferdileştirilmesi de zorunlu değildir⁶. Dolayısıyla faizi paranın kirası olarak tanımlayan görüşler kanaatimizce isabetli değildir.

Diğer bir tanımlamaya göre faiz, alacaklının yoksun kaldığı para alacağının bir tür ücreti olarak tanımlanmıştır⁷. Kanaatimizce; ücret, işgörme sözleşmelerine özgülenmiş işgören lehine oluşan alacak hakkını ifade etmektedir. Örneğin İş Kanunu m. 32’de açıkça ifade edildiği üzere ücret; bir işçinin, işverene karşı hizmeti karşılığında işveren aleyhine kazanmış olduğu konusu para olan alacak hakkını oluşturmaktadır⁸. Hizmet sözleşmesinin hükümlerinin düzenlendiği TBK m. 393 ve devamında ücrete yer verilmiş olup işverenin işgören lehine üstlendiği alacak hakkını ifade etmektedir⁹. Benzer şekilde TBK m. 502’de vekalet sözleşmesinin tanımı yapılmış olup sözleşme veya teamül varsa vekilin ücrete hak kazanacağı belirtilmiştir. Anılan hükümler birlikte değerlendirildiğinde; ücretin bir işgörmenin karşılığı olarak ortaya çıktığı anlaşılmaktadır. Ancak faiz borcunun doğumunda herhangi bir işgörme söz konusu değildir. Dolayısıyla faizi; paranın bir nevi ücreti olarak tanımlayan görüşlere iştirak etmek kanaatimizce mümkün değildir.

Öğretide yapılan diğer bir tanıma göre ise faiz; para alacağından bir süre yoksun kalma sebebiyle oluşan tazminat olarak ifade edilmiştir¹⁰. Faizin bir tür tazminat olduğu görüşüne öğretide karşı çıkılmış, bu şekilde bir genellemenin

⁶Kira ile faizin benzerlik ve farklarına ilişkin ayrıntılı açıklamalar için ayrıca bkz.: Faiz Benzeri Kavramlar : Kira Bedeli başlığı.

⁷Faiz yoksun kalınan para alacağının bir tür ücret veya kirasıdır. Domaniç, Ulusoy, **Genel Esaslar**, s. 48.

⁸İş Kanunu m. 32: “*Genel anlamda ücret bir kimseye bir iş karşılığında işveren veya üçüncü kişiler tarafından sağlanan ve para ile ödenen tutardır.*”

⁹TBK m. 393/f. 1: “*Hizmet sözleşmesi, işçinin işverene bağımlı olarak belirli veya belirli olmayan süreyle işgörmeyi ve işverenin de ona zamana veya yapılan işe göre ücret ödemeyi üstlendiği sözleşmedir.*”

¹⁰Helvacı; faizi, anapara ve temerrüt faizinin her ikisini de kapsayacak şekilde alacaklının nakdi sermayeden bir süre yoksun kalması karşılığında ortaya çıkan tazminat alacağı olarak ifade etmektedir. Faiz, bir bedel olarak değil bir tazminat olarak doğmaktadır. Helvacı, **Faiz**, s. 65; Benzer görüş için bkz.: Ülgen v.d., **Ticari İşletme Hukuku**, 6. bs., İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2019, s. 79; Helvacı; faizi tanımlayan üç ana unsura dikkat çekmektedir. Bunlar asıl borcun para borcu olması, ferilik ve zamana bağlı olma unsurlarıdır. Helvacı, **Faiz**, s. 43.

yapılamayacağı, örneğin anapara faizinin tazminat olarak doğmadığı, bir tür medeni semereden ibaret olduğu belirtilmiştir¹¹.

Kanaatimizce; tazminat; bir zararın meydana gelmesi sonucunda söz konusu zararın telafisini ifade etmektedir. Faizin tanımında tazminat unsurunun değerlendirilebilmesi için iki farklı faiz türü için ayrı bir değerlendirme yapılması gerekir. Temerrüt faizinin, alacaklının alacağına süresinde kavuşamaması sebebiyle asgari bir götürü tazminat olarak doğduğunun kabulü gerekir¹². Ancak anapara faizi bakımından durumun ayrıca değerlendirilmesi gerekmektedir. Hukuki işlemle doğan anapara faizinde; faiz tarafların anlaşması sonucu doğar¹³. Ancak kanundan doğan anapara faizinde faiz ödemesi tarafların anlaşmasına değil doğrudan kanun hükmüne dayanır. Bir diğer ifade ile taraflar arasında daha önce faize yönelik herhangi bir anlaşma olmamasına rağmen doğrudan kanunun hükmü yolu ile alacaklının zararının telafisi amacıyla faiz borcu oluşmakta olup borçlu oluşan bu borca yönelik faiz ödemesi yapacaktır¹⁴. Örneğin kanundan doğan anapara faizinin örneklerini oluşturan TBK m. 217 ve 229’da kanun, alıcı nezdinde oluşan zararın giderilmesi amacıyla bahse konu düzenlemeleri öngörmüştür¹⁵. Dolayısıyla, temerrüt faizi ve kanundan doğan anapara faizi bakımından faizi tazminat olarak tanımlamak mümkünken hukuki işlemle doğan anapara faizinin tazminat olarak değerlendirilemeyeceği böylelikle genel bir faiz tanımı yapılırken faizin tazminat olarak ifade edilemeyeceği düşüncesindeyiz.

¹¹ Evren ise faizi tazminat olarak tanımlayan yazarlara karşı çıkmaktadır. Çünkü anapara faizinin tazminat olmayıp sadece alacağın medeni semeresinden ibaret olduğunu belirtmektedir. Yazara göre anapara faizi gelir; temerrüt faizi ise tazminat mahiyetindedir. Mahmut Tevfik Evren, **Faiz Hukuku**, İstanbul, Net Matbaacılık, 1987, s. 139.

¹² Temerrüt faizi ve anapara faizine yönelik detaylı açıklamalar ikinci bölümde yapılmıştır.

¹³ Hukuki işlemle doğan anapara faizinde borçlu “cause credendi” alacak sebebine dayanarak hareket etmektedir. Borçlunun anapara faizi ödeyeceğini kabul etmesinin sebebi karşılığında diğer taraftan edinecek olduğu alacak hakkıdır. Dolayısıyla alacaklının zararını giderim amacı taşımamaktadır.

¹⁴ TTK m. 387/f. 2’de düzenlenen ticari tüketim ödücünde taraflarca kararlaştırılmamış olsa dahi faiz istenebileceği hükmü; kanaatimizce, kanundan doğan anapara faizinin bir örneğini oluşturmamaktadır. Anılan hüküm ile sadece tüketim ödücü sözleşmesi faiz bakımından tamamlanmakta olup, hükümde yer alan anapara faizi hukuki işlemle doğan anapara faizinin bir örneğini teşkil etmektedir.

¹⁵ TBK m. 217 ve 229’da düzenlenen faize ilişkin hükümler için ayrıntılı açıklamalar ikinci bölümde yapılmıştır.

Öğretide yapılan bir başka tanıma göre ise faiz, para alacağının medeni semeresini oluşturmaktadır¹⁶. Medeni semere, hukuki işlem sonucu ortaya çıkan, bir hakka bağlı dönemsel edimleri ifade etmektedir¹⁷. Ancak faiz borcunun doğduğu bazı durumlarda örneğin bir haksız fiilde ortada bir hukuki işlem olmamasına rağmen haksız fiil borcu doğmakta ve şartların oluşması durumunda ortaya çıkan haksız fiil borcuna temerrüt faizi işletilebilmektedir. Diğer yandan; bir ödünç sözleşmesinde tarafların anlaşmasıyla işletilecek anapara faizi bir tür medeni semere olarak doğmaktadır. Dolayısıyla genel anlamda faiz; bazı durumlarda tazminat bazı durumlarda ise medeni semere olarak ortaya çıkmaktadır. Bu sebeple genel bir faiz tanımı yapılırken faizi para alacağının medeni semeresi olarak tanımlamak kanaatimizce isabetli değildir.

Bazı yazarlara göre ise faiz, para alacaklısının parasına zamanında kavuşamaması sebebiyle oluşan ivazdır¹⁸. İleri sürülen bu görüş öğretide eleştirilmiş; ivazsız ticari ödünç sözleşmelerinin daima faizli olması karşısında faizin bir ivaz olarak tanımlanamayacağı belirtilmiştir¹⁹. İvaz; sözleşmesel ilişkide edimin karşısında yer alan asli edimi ifade etmektedir. Faizin; asıl alacağa bağlı ferî bir alacak olması ve hukuki işlemin yanında haksız fiilden ve sebepsiz zenginleşmeden de doğması sebebiyle bir ivaz olarak tanımlanamayacağı düşüncesindeyiz.

Öğretideki bir diğer tanıma göre ise faiz, nakdi sermayeden belirli bir süre mahrum kalınması sebebiyle oluşan karşılık olarak ifade edilmiştir²⁰.

¹⁶Domaniç, Ulusoy, **Genel Esaslar**, s. 48; Faiz, parasından mahrum kalan alacaklının istemeye hak kazandığı ivaz, medeni semeredir. Feyzi Necmeddin Feyzioğlu, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, C.2, 2. bs., İstanbul, Fakülteler Matbaası, 1977, s. 59; Aydoğdu faizi, alacağın hukuki(medeni) semeresi olarak tanımlamaktadır. Ayrıca faizin üç unsurunun bulunduğunu, bunların; bir para alacağının bulunması, mahrum kalınan sürenin olması ve belirli bir oranın uygulanması olduğunu belirtmektedir. Murat Aydoğdu, Serkan Ayan, **Türk Borçlar ve Türk Ticaret Hukukunda Yer Alan Faiz ile İlgili Düzenlemelerin Değerlendirilmesi**, 2. bs., Ankara, Adalet Yayınevi, 2014, s. 1.

¹⁷Doğal olmayan semere hukuki işlemlerden doğan semereyi ifade etmektedir. Şaban Kayıhan, Mustafa Ünlütepe, **Medeni Hukuk Bilgisi**, 4. bs., Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2017, s. 663.

¹⁸Faiz, para alacaklısının parasını geç almasından ötürü oluşan ivazdır. Mahmut Bilgen, **İlmi ve Kazai İçtihatlar Işığında Faiz Hukuku, Munzam Zarar ve İlgili Mevzuat**, 1. bs., İstanbul, Alfa Yayınları, 2001, s. 3.

¹⁹Helvacı, **Faiz**, s. 65.

²⁰Oğuzman, faizi, para alacaklısının, nakdi sermayeden mahrum kaldığı süre için hak kazandığı bir karşılık olarak tanımlamaktadır. Faizi, paranın kullanılmasının karşılığı olarak tanımlayan görüşleri ise faiz borcunun doğumu için paranın kullanılmasının şart olmadığı gerekçesiyle eleştirmiştir. Bkz.: Kemal Oğuzman, Turgut Öz, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, C. 1, 12. bs., İstanbul, Vedat

Öğretide ileri sürülen yukarıda değinilmiş olan tanımlar ekseriyetle para borcu üzerinden yapılmış olup; daha geniş bir ifadeyle ve yukarıdaki gerekçeler nazara alınarak, faiz; kanaatimizce şu şekilde tanımlanmalıdır: asıl alacak üzerinden belirli bir oran uygulanarak miktarı hesaplanan, paradan ya da herhangi bir misli eşyadan bir zaman dilimi boyunca iradeyle ya da irade dışı mahrum kalmanın karşılığıdır.

Yargıtay, yakın tarihli bir kararında faizi; konusu para olan borçlarda alacaklının parayı kullanmaktan yoksun kaldığı süre için borçludan almaya hak kazandığı bir karşılık olarak tanımlamıştır²¹.

Faiz alacağının; alacaklının sermayeden mahrum kalması sebebiyle oluşan bir tür tazminat amacı olabileceği gibi farklı işlevleri de mevcuttur. Faiz, liberal ekonomik sistemlerde piyasa düzenleyicisi olarak aktif rol oynamaktadır. Bunun yanında, enflasyon verileri ile örtüşen etkin faiz oranları, borçluyu borcunu zamanında ödemeye itecek ve borca aykırı davranmaktan çekinmeye sevk edecektir²².

Kitapçılık, 2014, s. 312; Şirin, faizi, hukuki işleme bağlı bir şekilde borçluya terk ve tahsis edilen sermayeye karşılık alacaklıya ödenen; para borcuna bağlı olarak işleyen belirli miktardaki para olarak tanımlamaktadır. Şerafettin Şirin, **Ticaret Hukukunda Faiz ve Uygulaması**, İstanbul, Alfa Basın Yayın Dağıtım, 1993, s. 17; Selahattin Sulhi Tekinay, v.d., **Tekinay Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 7. bs., İstanbul, Filiz Kitabevi, 1993, s. 786; Eren, faizi; para alacağını istemeye yetkisi olan alacaklının parayı bir süre kullanamaması sebebiyle kendisine ödenen karşılık olarak tanımlamaktadır. Fikret Eren, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 21. bs., Ankara, Yetkin Yayınları, 2017, s. 1001; Mustafa Ünlütepe, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 1. bs., Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2021, s. 223; Reha Poroy , Hamdi Yasaman, **Ticari İşletme Hukuku**, 18. bs., İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2019, s. 95; Necip Kocayusufpaşaoğlu v.d., **Borçlar Hukuku Genel Bölüm, İfa, İfa Engelleri, Haksız Zenginleşme**, C. 3, Gözden Geçirilmiş 7. bs., İstanbul, Filiz Kitabevi, 2016, s. 106; İhsan Erdoğan, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 4. bs., Ankara, Gazi Kitabevi, 2019, s. 193; Cenk Akil, “Yargıtay Kararları Işığında Medeni Muhakeme Hukuku Bağlamında Faize İlişkin Bazı Meseleler”, **Ankara Barosu Dergisi**, S. 2, 2015, s. 70; Şamil Demir: “Türk Borçlar Kanunu’nun Para Borçlarında Faize İlişkin Getirdiği Yenilik ve Sınırlamalar”, **Ankara Barosu Dergisi**, S. 4, 2012, s. 213; Faiz, belirli bir süre paradan mahrum kalmanın karşılığını oluşturmaktadır. Halûk Nami Nomer, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 15. bs., İstanbul, Beta Yayınevi, 2017, s. 313.

²¹Yargıtay HGK, E. 2017/1628, K. 2018/1098, T. 16.05.2018, (çevrimiçi), www.lexpera.com, E.T:02.05.2021.

²²Ülgen, **Ticari İşletme**, s. 80.

2. Faiz ve Para Borçları Arasındaki İlişki

Faiz borcunun oluşabilmesi için öncelikle asıl alacağın, bir para alacağı olması gerektiği öğretinin büyük bir bölümü tarafından kabul edilmiştir²³.

Bazı yazarlar ise kural olarak faizin para borçlarında söz konusu olduğunu belirtmekle beraber; ek olarak konusu para dışında misli bir eşya olan tüketim ödünçü sözleşmelerinde de faiz anlaşması yapılabileceğini belirtmektedir²⁴.

Yargıtay ise vermiş olduğu kararlarda faiz borcunun para borçlarında söz konusu olabileceğini belirtmektedir²⁵.

Türk Borçlar Kanunu'nun sistematığı ve lafzı dikkate alınacak olursa ilk olarak faiz borcu için asıl alacağın, para alacağı olması gerektiği yönünde düzenlemelerin sevk edildiği ileri sürülebilir. Kanunun faiz borcuna ilişkin düzenlemelerde bulunduğu maddelerde ekseriyetle ödeme ibaresi geçmekte olup

²³Ülgen, **Ticari İşletme**, s. 79; Oğuzman, Öz, **C. 1**, s. 312; Aydoğdu, Ayan, **Faiz**, s. 2; Bilgen, **Faiz**, s. 3; Ünlütepe, **a.g.e.**, s. 224; Mustafa Serhat Şen, Mustafa Kamil Şen, "Türk Borçlar Kanunu'nda Faiz Hükümleri ve Sınırları Adi İşlerde Faiz (Ticari ve Tüketici İşlemi Olmayan İşlerde Faiz)", **Türkiye Adalet Akademisi Dergisi**, S:35, 2018, s. 474 ve 511; Evren, **Faiz**, s. 55,56; Faiz esas itibarıyla para borçlarında söz konusu olur ve kendisi de kural olarak bir para borcu olarak doğmaktadır. Nami Barlas, **Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar**, İstanbul, Kazancı Kitap, 1992, s. 125; Faiz, para alacaklısının parasından yoksun kaldığı süre için ödenmesi gereken bir tazminattır. Sefa Reisoglu, **Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 23. bs., İstanbul, Beta, 2012, s. 312; Helvacı, **Faiz**, s. 44; Ahmet Kılıçoğlu, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 24. bs., Ankara, Turhan Kitabevi, 2020, s. 778; Murat Aydoğdu, "6098 Sayılı Türk Borçlar Kanununda Faiz ile İlgili Düzenlemeler", **DEÜHFD**, C. 12, S. 1, 2010, s. 86; Gönen Eriş, **Açıklamalı- İctihathı 6335-6552-6728 Sayılı Kanunlarla Güncellenmiş TTK Hükümlerine Göre: Ticari İşletme ve Şirketler**, C. 1, 3. bs., Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2017, s. 602; Aslı Makaracı, "Para Borçlarının İfası (Ödeme)", **Prof. Dr. İsmet Sungurbey'e Armağan: Borçlar Kanunu Genel Hükümler Konferansları: Anılar- Sözleşmeden Doğan Borç İlişkileri- Borçların İfası- Borçların İfa Edilmemesinin Sonuçları**, C. I, 1. bs., İstanbul Barosu Yayınları, İstanbul, 2014, s. 338,339; Abdülkerim Yıldırım, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 7. bs., Ankara, Monopol Yayınları, 2018, s. 250; Nomer, faizin mutlak olarak para borçlarında olduğunu belirtmek yerine diğer ihtimalleri de nazara alarak özellikle para borçlarında söz konusu olacağını belirtmektedir. Nomer, **Genel Hükümler**, s. 313.

²⁴Eren'e göre tüketim ödünçü sözleşmesi bakımından konusu misli bir eşya olan sözleşmelerde de faiz borcu anlaşması yapılabilir. Fikret Eren, **Borçlar Hukuku Özel Hükümler**, 3. bs., Ankara, Yetkin Yayınları, 2016, s. 519; Ayrıca, Eren'e göre faiz ile para alacakları arasında sıkı bir ilişki vardır. Eren, **Genel Hükümler**, s. 1001; Tunçomağ, faizin kural olarak para borçlarında doğacağını belirtmekle beraber, istisnai olarak örneğin konusu para dışında bir eşya olan ödünç sözleşmesinde faiz olarak eşyanın belirli bir yüzdesi faiz olarak kararlaştırılabilir. Kenan Tunçomağ, **Türk Borçlar Hukuku I. Cilt Genel Hükümler**, Sermet Matbaası, İstanbul, 1976, s. 82.

²⁵Yargıtay HGK, temerrüt faizi için para borçlarında söz konusu olduğunu açıkça belirtmiştir: Yargıtay HGK, E. 2017/1048, K. 2020/381, T. 10.06.2020, (çevrimiçi), www.hukukturk.com, E.T: 01.09.2022; Anayasa Mahkemesi, bir kararında da faizi, nakdi sermaye karşılığı medeni bir semere olarak tanımlanmıştır. E. 1997/34, K. 1998/79, T. 15.12.1998, (çevrimiçi), www.normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr, E.T:09.12.2022.

ödeme ise para borçlarına ilişkin bir ifa yöntemidir²⁶. Buna karşılık; tüketim ödöncü sözleşmesinin tanımının yapıldığı TBK m. 386’da; bir miktar para ya da tüketilebilen bir şey sözleşmenin konusu olarak kabul edilmiş ve daha sonra TBK m. 387’de para ile diğör misli eşya ayrımı yapılmadan anapara faizine ilişkin hükümler sevk edilmiştir²⁷.

Faiz borcunun para borçlarıyla ilişkisine yönelik; kanaatimizce, faizin niteliğı bakımından bir ayrıma gidilmesi gerekmektedir. Buna göre; temerrüt faizinin doğabilmesi için asıl borcun mutlaka para borcu olması gerektiğı kanaatindeyiz. Anapara faizi bakımından ise herhangi bir tüketilebilen misli eşyaya ilişkin cins borcunun doğrudan anapara faizine konu edilebileceğı ve böyle bir durumda faize ilişkin hükümlerin doğrudan uygulanacağı görüşündeyiz. Türk Borçlar Kanunu’nun özellikle temerrüdü düzenleyen maddelerinde faize ilişkin ödeme ibareleri yer alıp hiçbirinde başka bir misli eşya borcundan söz etmezken, TBK m. 387’de anapara faizinin konu edildiğı tüketim ödöncü sözleşmelerinde, tüketilebilen bir misli eşyanın da sözleşmenin konusu olarak kabul edilmesi ve hemen ardından faize ilişkin hükümlere yer verilmesi, kanunun bu anlamda bir ayrıma gittiğini göstermektedir²⁸.

Konuya ilişkin anılan görüşümüz doğrultusunda para borcu dışındaki misli eşya borçlarında taraflarca yapılan faiz anlaşmalarının akıbeti de çözüme kavuşturulmalıdır. Öncelikle durum temerrüt faizi ekseninde değerlendirilmelidir. Daha önce belirttiğimiz üzere kanaatimizce, temerrüt faizinin doğumu bir para borcunun varlığına bağlıdır. Ancak, para borcu dışında herhangi bir misli eşya borcunun ifasında temerrüde düşüldüğü takdirde ifa anına kadar ifa edilmesi gereken eşyanın faiz olarak artacağı yönünde bir anlaşma yapıldığında, bu anlaşmanın, emredici hükümlere aykırılık sebebiyle geçersiz olduğunu ileri sürmek yerine,

²⁶ Makaracı, **Ödeme**, s.321; Helvacı, **Faiz**, s. 47; TBK m. 89’da para borçlarında ifaya yönelik ödemeye ilişkin hüküm sevk edilmiştir; TBK m. 88, 100. 121’de faize ilişkin düzenlemeler ödeme ibaresi ile birlikte sevk edilmiştir. 3095 sayılı Kanun m. 1, 2, 4 ve 4/a’da da faiz borcu doğrudan para borcuna bağlanmış veya faiz borcu ödeme ibaresiyle birlikte sevk edilmiştir. 5411 sayılı Bankacılık Kanunu’nda da faiz borcu para borcu ile birlikte belirtilmektedir.

²⁷ Bu maddeden yola çıkan bazı yazarlar tüketim ödöncü sözleşmelerinde para dışında diğör misli eşyalar bakımından da faiz kararlaştırılabileceğini belirtmektedir. Bkz.: Tunçomağ, **Genel Hükümler 1**, s. 93; Helvacı, **Faiz**, s. 72.

²⁸ Benzer görüş için bkz.: Çetin Arslan, Mustafa Kırmızı, **Türk Hukukunda Faiz ve Munzam Zarar**, 3. bs., Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2010, s. 35.

yapılan faiz anlaşmasını ceza koşulu olarak kabul etmek kanaatimizce mümkündür. Ceza koşulu; bir borcun gereği gibi ya da hiç ifa edilmediği durumlarda alacaklıyı güvence altına alan, borçlu üzerinde, ifasını tam ve doğru zamanda yapması için baskı işlevi gören bir kurumdur²⁹. Dolayısıyla tarafların iradesini geçersiz saymayıp anlaşmayı ayakta tutarak; yapılan anlaşmanın, borcun vadesinde ifa edilmemesi hali için kararlaştırılmış bir ceza koşulu olarak kabulü gerekir.

Ceza koşulu dışında taraf iradeleri ile oluşan götürü tazminat kurumunun da burada ayrıca değerlendirilmesi gerekir. Götürü tazminat; borcun hiç veya gereği gibi yerine getirilmemesi halinde borçlunun ödeyeceği tazminatın önceden taraflarca belirlenmesi halidir³⁰. Kanaatimizce para dışında herhangi bir misli eşya borcunda temerrüde düşülmesi halinde eşyanın faiz olarak belirli bir oran çerçevesinde miktarının artacağı yönünde bir anlaşma götürü tazminat olarak kabul edilemez. Çünkü ekseriyetle misli eşyaya konu olan cins borcunun ifasının imkansızlaşamayacağı düşünüldüğünde; herhangi bir misli eşya borcunda temerrüt halinde oluşacak zarar üzerine talep edilecek giderim talebi; ifaya değil ifa zamanına yönelik olacaktır. İfa zamanından kaynaklanan tazminat ise aynen değil nakden olarak ortaya çıkacaktır. Bir diğer ifade ile ifa zamanına olan menfaate yönelik oluşan zarar, değer olarak ortaya çıkmaktadır. Alacaklının malvarlığında değer olarak bir eksilme meydana gelmektedir. Asıl alacak hakkına konu edimin kendisinde bir değişiklik olmamaktadır. Yapılan anlaşma ise temerrüt halinde nakdi bir tazminat miktarının belirlenmesi olmayıp misli eşyanın miktarının artacağı yönündedir. Bu sebeple bahse konu, temerrüt halinde misli eşyanın miktarının artışı anlaşmasının, götürü tazminat olarak kabulünün mümkün olamayacağı düşüncesindeyiz. Dolayısıyla herhangi bir misli eşya borcunun ifasında temerrüde düşülmesi üzerine eşyanın miktarının belirli bir oranda artacağı yönünde yapılacak bir faiz anlaşmasını ceza koşulu olarak kabul etmek ve ceza koşulu hükümlerine tabi kılmak kanaatimizce mümkündür.

²⁹ Ceza koşuluna ilişkin detaylı bilgi için bkz.: Ceza Koşulu başlığı.

³⁰ Götürü tazminatta aksi kararlaştırılmadıkça; borçlu alacaklının daha az zarara uğradığını ispatlayarak belirlenen miktarı ödemekten kurtulamaz. Alacaklı da olağanüstü bir durum olmadığı sürece kararlaştırılan miktarın üzerinde bir tazminat talep edemeyecektir. Haluk Nami Nomer, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 18. bs., İstanbul, Beta Basım Yayın, 2021, s. 528.

Tarafların para borcu dışındaki bir misli eşya borcuna bağlı anapara faizi kararlaştırdığı ihtimalde ise anapara faizi bakımından yapılan bu şekilde bir faiz anlaşmasının geçerli olduğu ve faize ilişkin hükümlerin doğrudan uygulanması gerektiği kanaatindeyiz.

3. Faizin Feri Niteliği

a. Genel Olarak Ferilik

Feri haklar, bir alacak hakkının özü itibariyle sağladığı hakların³¹ dışında kalan her zaman olmamakla beraber belirli şartlar altında alacağa eklenen özellikle doğumu ve sona ermesi asıl alacağa bağlı bulunan hakları oluşturmaktadır³². Faiz, asıl alacağa bağlı işleyen ferî bir alacak hakkıdır³³. Faizin ferî niteliği Türk Borçlar Kanunu'nun çeşitli maddelerinde de kanun koyucu tarafından belirtilmiştir³⁴.

b. Faiz Alacağının Doğumu ve Sona Ermesi Bakımından

Asıl alacağın yanında ferî bir alacak türü olan ancak anaparadan ayrı bir borç olan faiz; doğrudan kanundan veya hukukî işleminden doğabilir³⁵. Faiz borcunun doğumu için bağlı olduğu asıl alacağın geçerli bir şekilde doğmuş olması gerekir.

TBK m. 131/f. 1'de de belirtildiği üzere faiz borcunun asıl alacağa bağlı ferî bir borç olması sebebiyle asıl borç ifa ya da başka bir sebeple sona ererse faiz borcu da sona erer. Ancak ifa anına kadar işlemiş faize ilişkin borcun sona ermeyeceği ifa anına kadar herhangi bir bildirimle borçluya bildirilmişse ya da sözleşmede buna ilişkin bir hüküm öngörülmüşse ya da durum ve koşullardan bu hakkın saklı

³¹Alacak hakkının kendisi itibariyle doğrudan sağladığı haklar, dava, cebri icra ve alacak üzerinde tasarrufta bulunabilme haklarıdır.

³²Tekinay, **a.g.e.**, s. 14.

³³İki türlü ferî hak bulunmaktadır. Birincisi alacaklıya teminat amaçlı sağlanan ferî haklar ikincisi ise alacağın genişlemesine ve artmasına yol açan ferî haklardır. Faiz alacağı ikinci gruba giren ferî haklara bir örnek teşkil etmektedir. Helvacı, **Faiz**, s. 51.

³⁴Asıl borcun ödendiğine yönelik makbuz verilmesinin faizlerin de ödendiği karinesi oluşturduğuna ilişkin TBK m. 104/f. 1, asıl borcun sona ermesinin ferî borçları da sona erdireceği yönünde TBK m. 131/f. 1, faizin asıl borcun zamanaşımına tabi olduğunu düzenleyen TBK m. 152 örnek olarak gösterilebilir.

³⁵Oğuzman, Öz, **C. 1**, s. 313; Eren, **Genel Hükümler**, s. 1002; Nomer, **Genel Hükümler**, s. 313; Reisoğlu, **Genel Hükümler**, s. 312, 313; Yargıtay yakın tarihte vermiş olduğu bir içtihadî birleştirme kararında, faizin kaynaklarını açıklarken kanun ve hukukî işlemin yanında mahkeme kararını da ayrıca belirtmiştir. YİBK, E. 2017/8, K. 2019/3, T. 24.05.2019, (çevrimiçi),www.hukukturk.com, E.T:08.05.2021.

tutulduğu anlaşılıyorsa, faiz alacağı asıl alacak sona erdikten sonra dahi borçludan talep edilebilir. TBK m. 131/f. 2 bu durumu açıkça ifade etmiştir. TBK m. 104/f. 2 gereğince asıl alacağın tamamının ifa edildiğine yönelik makbuz verilmişse, alacaklının faizleri de almış olduğu kabul edilmektedir. Bahse konu hüküm faiz borcunun sona erdiğine yönelik yasal bir karine getirmiş olup aksi alacaklı tarafından ispat edilebilir.

c. Faiz Alacağının Asıl Alacağa İlişkin Teminatlardan Yararlanması Bakımından

Kural olarak asıl alacak için verilen teminatların kapsamına o alacağa bağlı işlemiş faizler de dahildir. Taşınır rehni bakımından TMK m. 946/f. 2; rehin hakkının, asıl alacakla birlikte sözleşme faizlerinin, takip giderlerinin ve gecikme faizinin güvencesini oluşturduğunu belirtmiştir. Taşınmaz rehni bakımından ise TMK m. 852; faizlerin, asıl alacağın yanında teminat kapsamında olduğunu belirtmektedir. Ayrıca kefalet sözleşmesinde kefilin sorumluluğunun kapsamını düzenleyen TBK m. 589’da kural olarak kefilin asıl borcun yanında işlemiş faizden de sorumlu olacağı belirtilmiştir.

d. Alacağın Devri Bakımından

Kural olarak asıl alacağın bir üçüncü kişiye devri ile faiz ve diğer bağlı haklar da devralana geçer³⁶. Ancak TBK m. 189/f. 2’nin emredici olmaması sebebiyle taraflar aksini kararlaştırabilir.

e. Zamanaşımı Bakımından

Faiz alacağını talep hakkının tabi olduğu zamanaşımına ilişkin kanunda genel bir düzenleme bulunmamaktadır. Ancak anapara faizi bakımından Türk Borçlar Kanunu özel bir düzenleme öngörmüş ve TBK m. 147/f.1’e göre anapara faizi için zamanaşımı süresi beş yıl olarak belirlenmiştir. Temerrüt faizinin tabi olduğu zamanaşımına yönelik özel bir düzenleme olmaması sebebiyle bir görüşe göre temerrüt faizi asıl alacağın tabi olduğu zamanaşımı süresine tabi olacak dolayısıyla asıl alacağın tabi olduğu zamanaşımı süresi ne kadarsa aynı süre temerrüt faizi için

³⁶TBK m. 189/f. 2:” Asıl alacakla birlikte işlemiş faizler de devredilmiş sayılır.”

de uygulanacaktır³⁷. Bir diğer görüşe göre ise temerrüt faizinin tabi olduğu zamanaşımına yönelik özel bir düzenleme bulunmaması sebebiyle TBK m. 146 gereğince on yıllık genel zamanaşımı süresinin kabul edilmesi gerekir³⁸. Ancak; TBK m. 152 gereğince asıl alacak zamanaşımına uğrayınca ona bağlı faiz alacağı da zamanaşımına uğramış olacaktır. Dolayısıyla on yıldan daha kısa bir zamanaşımı süresine tabi asıl alacağa bağlı olarak işleyen temerrüt faizi de asıl alacağın zamanaşımı süresine tabi olacaktır. Bir diğer ifadeyle bahse konu hüküm sebebiyle on yıldan az süreli zamanaşımı süresine tabi asıl alacak zamanaşımına uğrayınca ona bağlı temerrüt faizi de zamanaşımına uğramış olacaktır³⁹.

f. Faizin Asıl Alacaktan Bağımsız Olduğu Haller

Faiz alacağı asıl alacağa bağlı ancak ondan ayrı bir alacak hakkıdır. Bir diğer ifadeyle asıl alacağın bir parçasını oluşturmaz. Bu sebeple faiz alacağı varlığını kazandıktan sonra asıl alacaktan bağımsız olarak hukuki işlemlere konu edilebilir. Faiz alacağı üçüncü kişi lehine sözleşme yolu ile farklı bir kişi lehine düzenlenebileceği gibi; asıl alacak dışında sadece faiz alacağının bir üçüncü kişiye temlik edilmesi de mümkündür. Benzer şekilde sadece işlemiş faiz alacağına yönelik ibra sözleşmesi yapmak ya da yenileme sözleşmesiyle sadece faiz alacağını yenilemek mümkündür. Faiz alacağı asıl alacaktan ayrı olarak talep ve dava edilebilir.

Faiz alacağının asıl alacağa bağlı bir alacak olmasının yanında asıl alacaktan ayrı bir alacak olması sebebiyle kural olarak faiz alacağına yönelik yapılacak ifa asıl alacağa mahsup edilemez. Ancak TBK m. 100'de de açıkça ifade edildiği üzere borçlu faiz borcunu ödemedi gecikmemiş ise yapmış olduğu kısmi ödemeyi asıl alacaktan mahsup etme hakkına sahiptir⁴⁰. Faiz alacağı, asıl alacaktan ayrılarak

³⁷Helvacı, **Faiz**, s. 52.

³⁸Barlas, **Temerrüt**, s. 185.

³⁹TBK m. 152: "Asıl alacak zamanaşımına uğrayınca, ona bağlı faiz ve diğer alacaklar da zamanaşımına uğramış olur"

⁴⁰Ülgen, **Ticari İşletme**, s. 73; TBK m. 189/f. 2'de belirtildiği üzere kural olarak asıl alacağın bir üçüncü kişiye devri ile faiz ve diğer bağlı haklar da devralana geçer. Ancak taraflar aksini kararlaştırabilir.

bağımsız bir hamile yazılı kambiyo senedine konu edildiği durumlarda asıl alacak sona erse bile faiz alacağı sona ermeyecektir⁴¹.

4. Faizin Zamana Bağlı Olarak İşlemesi

Faiz borcu için bir diğer önemli husus, zamana bağlı olarak işleme özelliğidir. Bir diğer ifade ile faizin işlediği süre artıka faiz borcu da artar. Zamana bağlı olarak işleme özelliği; faizin işleyeceği zamanın ve ulaşacağı miktarın her zaman baştan bilinmeyeceği anlamına da gelmez⁴². Örneğin taraflar henüz sözleşmenin başında anapara faizinin ulaşacağı miktarı bilmekte ve bu konuda anlaşmaktadır.

5. Faizin Doğumunda Kusur ve Zararın Rolü

Faiz borcunun doğumunda, kural olarak alacaklının herhangi bir zarara uğraması şart olmadığı gibi borçlunun kusurunun da herhangi bir rolü bulunmaz. Ancak tarafların aksini kararlaştırması mümkündür.

Konuyu iki tür faiz için ayrıca değerlendirmek gerekirse; temerrüt faizi kanun tarafından düzenlenen bir tür asgari götürü tazminat olduğu için, temerrüt faizinin doğumunu; tarafların anlaşmasıyla sadece borçlunun temerrüde düşmede kusurlu olacağı hale özgülemek kanaatimizce mümkündür. Ancak temerrüt faizinden ağır kusurlu dahi olsa borçlunun hiçbir şekilde sorumlu olmayacağına yönelik bir anlaşmanın TBK m. 115/f. 1 çerçevesinde geçersiz olacağı düşüncesindeyiz. Çünkü para borçlarına yönelik sorumsuzluk anlaşması niteliğinde olacak böyle bir anlaşma kanunun emredici hükümlerine aykırılık sebebiyle hükümsüz olacaktır.

Tarafların anlaşması yolu ile temerrüt faizinin doğumu, alacaklının temerrüt sebebiyle zarara uğrama şartına da tabi kılınabilir. Ancak; yüksek enflasyon ve değişken kur oranlarının bulunduğu hallerde, bu durum nazara alındığında para borcunun geç ifa edilmesinden dolayı alacaklının zarara uğradığı her halükarda varsayılmalıdır. Paranın her geçen gün bir önceki güne nazaran değerinin değişeceği veya bir şekilde kullanılarak değerlendirileceği hususlarını nazara alarak kanunun

⁴¹Andreas von Tuhr, **Borçlar Hukukunun Umumi Kısım**, C.1-2, Çev. Av. Cevat Edege, Ankara, Yargıtay Yayınları No:15, Olgaç Matbaası, 1983, s. 67.

⁴²Helvacı, **Faiz**, s. 64.

yapmış olduğu faize ilişkin düzenlemeler göz önüne alındığında da aynı sonuca varılmaktadır.

Anapara faizi bakımından ise; hukuki işlem ile doğan anapara faizinin doğumunu herhangi bir şekilde borçlunun kusuru şartına bağlamak işin niteliği gereği mümkün değildir⁴³. Ancak; kanundan doğan anapara faizinde, faizin doğumunu borçlunun kusuruna bağlamak kanaatimizce mümkündür. Bunun yanında; anapara faizinin doğumunu alacaklının zarara uğraması şartına bağlamanın da mümkün olduğu düşüncesindeyiz. Örneğin bir ödünç sözleşmesinde anapara faizinin doğumu; alacaklının vade tarihine kadar paradan mahrum kalması sebebiyle bir zarara uğraması şartına bağlanabilir. Ancak daha önce de belirtildiği üzere yüksek enflasyon ve değişken kur oranlarının bulunduğu hallerde paranın değerinin her geçen gün düşmesi sebebiyle bu şekilde kararlaştırılacak bir şartın her halükarda gerçekleşeceği bu sebeple pratik bir öneminin olmayacağı kanaatindeyiz.

B. Faiz Benzeri Kavramlar

Faizin, yukarıda belirtilen özellikleri sebebiyle bazı kavramlar ile faiz arasında öğretilerde karşılaştırma yapılmış ve birbirleri ile olan ilişkisi ortaya koyulmuştur. Gerçekten de bazı kavramların faizle arasındaki yakın benzerlik bazı durumlarda iki kurumun birbirleri ile karıştırılmasına yol açmakta ve bu sorun daha sonraki aşamalarındaki diğer problemleri tetiklemektedir. Örneğin gecikme zammının⁴⁴ hukuki niteliğinin faizden farklı olduğu ortaya koyulduğunda; gecikme zammını ödemede temerrüde düşen borçluya karşı ayrıca temerrüt faizi işletilebilecek ve bu husus bileşik faiz olarak nitelendirilemeyecektir⁴⁵. Anılan benzer çekincelerden ötürü faizi; gerek dönemsel gerek dönemsel olmayan gerekse giderim amaçlı karşılıklarla kıyaslama ihtiyacı duyulmuştur.

⁴³Kanuni anapara faizinde faizin doğumu; faizin doğumuna sebebiyet vermede borçlunun kusuru şartına tabi kılınabilir. Örneğin TBK m. 229'da alıcının ayıp sebebiyle sözleşmeden dönmesi sonucu ödemiş olduğu bedele işletilecek anapara faizini, ayıpta satıcının kusurlu olması şartına bağlamak kanaatimizce mümkündür.

⁴⁴Gecikme zammına ilişkin detaylı açıklamalar ikinci bölümde yapılmıştır.

⁴⁵Bileşik faize ilişkin detaylı açıklamalar üçüncü bölümde yapılmıştır.

1. Kira Bedeli

TBK m. 299’da kira sözleşmesi; bir tarafın bir şeyin kullanılmasını veya kullanılmasının yanında yararlanılmasını diğer tarafa bıraktığı diğer tarafın ise bunun karşılığında kira bedelini ödemeyi taahhüt ettiği sözleşme olarak tanımlanmıştır. Ürün kirasının tanımlandığı TBK m. 357’de ise ürün kirası; bir tarafın diğer tarafa ürün veren bir şeyin veya hakkın kullanılmasını ve ürünlerin devşirilmesini bedel karşılığında bırakmayı taahhüt ettiği sözleşme olarak tanımlanmıştır.

Kira bedeli ise TBK m. 313’te ifade edildiği üzere kiracının kira sözleşmesinden doğan asli borcunu oluşturmaktadır.

Kira bedelinin; faize benzer olarak zamana bağlı şekilde işlemesi, işlediği dönem boyunca kiraya konu eşyadan mahrum kalınması gibi özellikleri sebebi ile öğretide kira bedeli ile faiz arasında bir karşılaştırma yapma ihtiyacı duyulmuştur⁴⁶.

Öğretiye göre; faizin doğumunun kaynağı sözleşme, haksız fiil veya sebepsiz zenginleşme olabilecekken kira bedelinin doğumu için sözleşmeye ihtiyaç bulunmaktadır⁴⁷. Bunun yanında; kira bedelinin, herhangi bir sermayenin kullanılması olmayıp ferden belirli bir şeyin kullanılmasının karşılığı olduğu belirtilmiştir⁴⁸. Ayrıca, kirada; bir mal kullanılması amacıyla kiracıya terk edildiği halde, faiz borcunda; alacaklının, borçlunun kullanımına yönelik bir miktar para veya misli eşyayı terk etmesinin şart olmadığı ileri sürülmüştür⁴⁹. Ayrıca kira bedeli kira sözleşmesinin asli edimi olmasına rağmen faiz borcu asıl borcun yanında doğan feri bir borçtan ibarettir⁵⁰.

⁴⁶Helvacı, **Faiz**, s. 67; von Tuhr, **Borçlar Hukuku**, s. 62; Tunçomağ, **Genel Hükümler 1**, s. 93; Arslan, Kırmızı, **a.g.e.**, s. 43; Turan Tunç, “Adi İş, Ticari İş ve Tüketici İşlemlerinde Faiz”, **Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2019, s. 64. Yazara göre kira sözleşmesinde kiralanan şeyin mülkiyeti kiraya verende kalmakla birlikte faizde anaparanın da mülkiyeti karşı tarafa devredilmektedir. Ancak TBK m. 299’da tanımı yapılan kira sözleşmesinde kiraya verenin kiralanan şeye malik olma zorunluluğu bulunmadığı için yapılan bu karşılaştırmanın kiraya verenin malik olduğu duruma özgü olduğu düşüncesindeyiz.

⁴⁷Ecrimisil ise hak sahibinin açık veya zımni rızası olmaksızın bir yeri veyahut bir şeyi hukuki sebebe dayanmaksızın kullananın ödemekle yükümlü olduğu karşılık olarak tanımlanmıştır. Aydın Tekdoğan, **Ecrimisil Davaları**, 3. Bs., Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2021, s. 53; İşbu tanımdan da anlaşılacağı üzere ecrimisilin niteliği kiradan farklıdır.

⁴⁸Tunçomağ, **Genel Hükümler 1**, s. 93; Helvacı, **Faiz**, s. 68; Feyzioğlu, **C. 2**, s. 60.

⁴⁹Arslan, Kırmızı, **a.g.e.**, s. 43.

⁵⁰Helvacı, **Faiz**, s. 68.

Kanaatimizce de kira bedeli ile faiz birbirlerinden farklı kavramlardır. Gerçekten de kira sözleşmesinin konusunu kiracının kullanımına terk edilen ferdan belirlenmiş bir eşya oluştururken faizde alacaklının mahrum kaldığı nakdi sermayenin belirlenmiş olması şart değildir⁵¹. Ayrıca kira bedeli kira sözleşmesinin esaslı unsurlarından birisi olup sözleşmenin asli edimidir. Oysaki faiz; asıl borca bağlı olarak işleyen feri bir borçtur. Bunun yanında, kira bedeli kira sözleşmesinden doğan bir borçtur. Buna karşılık, faiz, haksız fiil, sebepsiz zenginleşme ve sözleşmeden doğabilir. Ayrıca; kira bedeli henüz sözleşmenin kuruluş aşamasında, dönemler halinde belirli bir miktar olarak kararlaştırılmasına rağmen faiz, özellikle temerrüt faizinde belirli bir oran çerçevesinde zamana bağlı olarak işleyecek ve ulaşacağı miktar zamana bağlı olarak değişecektir.

2. Kar Payı(Temettü)

Kar payı; bir ortaklıkta, ortaklığın belirli bir faaliyet dönemi sürecinde kar elde etmesi durumunda ve belirli şartlar dahilinde ortaklara ödenen karşılığı ifade etmektedir.

Öğretide, kar payının; bir ortaklıkta, ortaklık payına ilişkin olarak doğan ve şarta bağlı bir talep hakkını ifade ettiği belirtilmiştir⁵². Bir diğer ifade ile ortakların ortaklığa getirdiği sermayenin semeresi olarak tanımlanmıştır⁵³. Kanunda yer alan şartların gerçekleşmesi ile talep hakkının şartsız bir alacak hakkına dönüştüğü kabul edilmiştir⁵⁴.

Kar payı, ortaklığın her bir faaliyet dönemine ilişkin yetkili organ tarafından dağıtılıp dağıtılmayacağı değerlendirilen dönemsel bir haktır. Faiz ile kar payı

⁵¹Örneğin tüketim ödünç sözleşmesinde taraflar bir miktar paranın ödünç alınıp daha sonra faiziyle iadesini kararlaştırdıklarında ödünç verilecek para ferdan belirlenmiş değildir. Bu sözleşmeden doğacak anapara faizi de ferdan belirli bir nakdi sermayeye bağlı olarak doğmaz. Aynı şekilde konusu para dışında tüketilebilen bir misli eşya borcu olan bir tüketim ödünç sözleşmesinde, ödünç verilecek misli eşyanın ferdan belirlenmesi gerekmez. İade anında ise iade edilecek eşyanın aynı cins olması yeterlidir. Oysaki kira sözleşmesinde kiralanan eşya ferdan belirlidir. Kira süresinin sonunda belirlenen eşyanın kendisi bizzat, kiraya verene iade edilmelidir.

⁵²Hasan Pulaşlı, **Şirketler Hukuku Genel Esaslar**, 6. bs., Ankara, Adalet Yayınevi, 2020, s. 567.

⁵³Mehmet Bahtiyar, **Ortaklıklar Hukuku**, Gözden Geçirilmiş ve Güncellenmiş 11.bs., İstanbul, Beta, 2016, s. 289.

⁵⁴Pulaşlı, **Şirketler**, s. 567.

arasındaki benzerlik de her ikisinin de bünyesinde dönemsellik özelliğini barındırmasında bulunur.

Öğretide; kar payının, faizden farklı olarak, bir para alacağının getirisi olmayıp bir ortaklık hakkı olduğu ileri sürülmüştür. Ayrıca kar payı hesaplanırken alacaklının sermayeden mahrum kaldığı sürenin değil ortaklığın faaliyetleri sonucu ortaya çıkan sonucun kıstas alındığı belirtilmiştir⁵⁵. Bu hususa paralel olarak şirketin faaliyet dönemi içerisinde kar elde edememesi halinde kar payı hakkı doğmayacaktır. Ayrıca faiz, hukuki işlem, kanun ya da haksız fiil gibi farklı kaynaklardan doğabilecekken kar payı sadece bir hukuki işlem olan genel kurul kararı ile doğabilecektir. Bunun yanında faizin genel olarak para alacaklarına bağlı olarak doğabileceği kabul edilmekte iken ortaklığa getirilen sermayenin para olma zorunluluğu yoktur⁵⁶.

Kanaatimizce de kar payı ile faiz farklı kavramlardır. Öğretide iki kavram arasındaki farklara yönelik ileri sürülen görüşlere katılmakla birlikte ek olarak; faiz alacağı, asıl alacağa bağlı bir feri alacak olarak doğduğu halde kar payı alacağının kanunda yer alan şartların gerçekleşmesiyle tamamen bağımsız asli bir alacak olarak doğduğu kanaatindeyiz.

3. Sermaye Payı Faizi ve Hazırlık Devresi Faizi

Ticaret şirketlerine ilişkin ortak hükümler bölümünde yer alan TTK m. 132’de şirket sözleşmesi ile ortakların ortaklığa koydukları sermaye sebebi ile faiz talep edebilmelerinin düzenlenebileceği belirtilmiştir. Şahıs şirketleri bakımından bu husus TTK m. 228, 241 ve 312 ’de; kooperatifler bakımından ise Kooperatifler Kanunu m. 38’de tekrarlanmıştır. Sermaye şirketleri bakımından ise eski Ticaret Kanunu’na paralel bir şekilde TTK m. 509(eTK m. 470) anonim şirketler bakımından; TTK m. 609(eTK m. 533) ise limited şirketler bakımından ortakların sermaye payına faiz talebini yasaklamıştır. Sermaye şirketlerinde pay sahiplerinin alacaklı değil şirketin malvarlığına katılan kişi olarak sadece kardan yararlanmaları

⁵⁵Evren, **Faiz**, s. 28.

⁵⁶Helvacı, **Faiz**, s. 70.

hususunun bu yasağa temel teşkil ettiği belirtilmiştir⁵⁷. Ancak TTK m. 510'da anonim şirket; m. 609'da ise limited şirketler bakımından hazırlık dönemi faizi adı altında bir istisna öngörülmüş ve bu istisna kapsamında pay sahiplerinin sermaye faizi talep etme hakkı saklı tutulmuştur.

Öğretinin büyük bir bölümüne göre faiz ile sermaye payı karşılığında verilecek faiz arasında benzerlikler bulunmakla birlikte teknik anlamda birbirinden farklı kavramlardır. Öğretiye göre; ortaklığa ilişkin sermaye borçlarında; ortak, borcunu ifa ettikten sonra borca konu edim ortaklığın malvarlığına geçmekte ve sermaye üzerinde ortağın tasarruf hakkı sona erdiğinden ortada bir borç kalmamaktadır⁵⁸. Dolayısıyla faizin bağlı olarak doğacağı asli bir borç mevcut değildir. Anılan görüşe iştirak etmekle birlikte burada şahıs şirketleri bakımından değerlendirilmesi gereken farklı bir hususun bulunduğu kanaatindeyiz. Şahıs şirketlerinde yer alan ortağın ortaklığa getirdiği sermaye payını geri alma hakkının da ayrıca incelenmesi gerekir⁵⁹: Bahse konu hakkın; ortağın ortaklığa karşı sahip olduğu bir alacak hakkı olduğu ileri sürülerek, sermaye payı faizinin de bu alacağa binaen işletildiği varsayılabilir. Ancak söz konusu sermaye payını geri alma hakkı şarta bağlı bir mali haktır. Dolayısıyla kanunda öngörülen işlerin tasfiyesinin yapılması gibi şartların gerçekleşmesine bağlı olarak doğmaktadır. Bu sebeple şarta bağlı alacaklarda asıl alacak doğmadan faiz alacağı da doğmayacağı için; bahse konu yorum yapılamayacaktır⁶⁰. Bu hususa paralel bir şekilde sermaye payı faizi asli bir borç olarak doğmaktadır.

Bir diğer fark olarak; ortağın ortaklığa getirdiği sermayenin para olma zorunluluğu bulunmamakla birlikte genel kabul gereği faiz borcunun oluşabilmesi için para ya da misli bir eşyanın mevcut olması gerekir⁶¹.

Bu sebeplerden ötürü sermaye payı faizinin; faizden farklı olarak kanun tarafından düzenlenmiş, iktisadi anlamda faiz olarak kabulü mümkün olsa bile

⁵⁷ Bahtiyar, **Ortaklık**, s. 294.

⁵⁸ Arslan, Kırmızı, **a.g.e.**, s. 44; Helvacı, **Faiz**, s. 72.

⁵⁹ Örneğin kolektif şirkette ayrılan ortağın sermaye payını alma hakkı TTK m. 260'da düzenlenmiştir.

⁶⁰ Helvacı, **Faiz**, s. 73.

⁶¹ Helvacı, **Faiz**, s. 74.

hukuki olarak sermaye yatırımının karşılığı olan bir alacak hakkından ibaret olduğu kabul edilmiştir⁶².

Konuya ilişkin öğretide yer alan azınlık görüşüne göre ise sermaye payı faizi kanun tarafından öngörülmüş bir anapara faizidir⁶³.

Hazırlık devresi faizi ise; ortaklığa ait ana sözleşmede düzenlenmiş olması ve belirli bir zaman diliminin kararlaştırılmış olması şartıyla sermaye şirketlerinde, sermaye payı faizinin yerini tutan, pay sahiplerinin sahip olduğu kanuni bir alacak hakkını ifade etmektedir. Hazırlık devresi faizi için de benzer gerekçeler ile teknik anlamdaki faizle sıkı bir benzerlik gösterse de bağımsız bir alacak hakkı olduğu ve ortağın ortaklığa getirdiği sermaye payı üzerinde, sermaye borcunu ifa ettikten sonra hiçbir tasarruf yetkisi kalmadığı artık sermayenin ortaklığa ait olduğu dolayısıyla ortada herhangi bir borcun kalmadığı ayrıca sermaye şirketlerine de sermaye olarak para dışında diğer sermaye çeşitlerinin de getirilebileceği belirtilmiştir⁶⁴.

Hazırlık devresi faizi için de öğretide yer alan azınlık görüşü çerçevesinde kanundan doğan bir anapara faizi olduğu ileri sürülmüştür⁶⁵.

Kanaatimizce de sermaye payı faizi ve hazırlık devresi faizi iktisadi anlamda faize benzemekle birlikte hukuki olarak bir faiz borcunu oluşturmaz. Gerçekten de ortağın ortaklığa karşı sermaye payı borcunu ifa ettikten sonra sermaye payı üzerinde tasarruf hakkı ortadan kalkar. Ortada herhangi bir borç da kalmaz. Dolayısıyla sermaye payı faizi, faizin feriliği özelliğini bünyesinde barındırmaz. Şahıs şirketlerinde yer alan sermaye payını geri alma hakkı da şarta bağlı bir mali haktır. Kanunda yer alan şartların gerçekleşmesiyle doğar. Dolayısıyla sermaye payı faizinin sermaye payını geri alma hakkıyla bir bağlantısı yoktur.

⁶²Ömer Teoman, **Anonim Ortaklıkta İntifa Senetleri**, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Kitabevi, 1978, s. 46; Helvacı, **Faiz**, s. 76.

⁶³Evren, sermaye payı faizi ve hazırlık faizini; kanun tarafından öngörülmüş bir anapara faizi olarak değerlendirmektedir. Evren, **Faiz**, s. 143,144.

⁶⁴Arslan, Kırmızı, **a.g.e.**, s. 44; Helvacı, **Faiz**, s. 77,78.

⁶⁵Evren, **Faiz**, s. 143,144.

4. Aşkın(Munzam) Zarar

a. Genel Olarak

Aşkın zarar, temerrüt faizinin; alacaklının zararını karşılayamaması durumunda, arta kalan zararı oluşturmaktadır⁶⁶. Bir diğer ifade ile alacaklının, temerrüt olgusu sebebi ile uğramış olduğu gerçek zararı ile temerrüt faizi arasındaki fark aşkın zararı oluşturmaktadır⁶⁷.

TBK m. 122/f. 1'e göre alacaklı, temerrüt faizini aşan bir zarara uğramışsa borçlu temerrüde düşmekte kusursuzluğunu ispat edemezse, alacaklının bu zararını da gidermekle yükümlüdür.

Kanunun hükmünden de anlaşılacağı üzere aşkın zarar, asıl alacaktan ve temerrüt faizinden farklı, temerrüt olgusu ile oluşan ve asıl alacağın ifa edildiği ana kadar artarak devam eden, asıl alacaktan tamamen ayrı bir alacaktır⁶⁸.

Temerrüt faizinin olduğu her durumda, şartları mevcutsa aşkın zararın giderimine yönelik tazminat alacağı da doğacağından, aşkın zararın giderimi talebinin, temerrüt faizinin olduğu borca aykırılık, haksız fiil ve sebepsiz zenginleşme hallerinden herhangi birisinde ortaya çıkabileceği öğretide belirtilmiştir⁶⁹. Kanaatimizce aşkın zararın doğumu için borcun kaynağının herhangi bir önemi yoktur. Aşkın zararın doğması için ortada herhangi bir sebepten kaynaklı para borcu bulunmalı ve bu para borcunun zamanında ifa edilmemesi durumu ortaya çıkmalıdır. Para borçlarının zamanında ifa edilmemesi üzerine kanun gereği kendiliğinden işleyecek olan temerrüt faizinin de alacaklının alacağına zamanında kavuşamamasına yönelik zararını karşılayamaması gerekir. Anılan gerekçelerden ötürü; kaynağı ne olursa olsun bir para borcunun ifasında temerrüde düşülmüş olması

⁶⁶Oğuzman, Öz, C. 1, s. 511; Munzam zararlar ilgili ayrıntılı bilgi için ayrıca bkz.: Arslan, Kırmızı, a.g.e., s. 807 vd; Barlas, Temerrüt, s. 190 vd.

⁶⁷Emin Zeytinoğlu, "Para Borçlarında Temerrüt Hallerinde Munzam Zarar", İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, S. 8, 2005/2, s. 256; Evren, Faiz, s. 130.

⁶⁸Arslan, Kırmızı, a.g.e., s. 818.

⁶⁹Ahmet Kılıçoğlu, "Yargıtay Kararları Açısından Munzam Zarar", Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu XV, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, 1999, s. 5; Hüseyin Altaş, "Munzam Zararda İspat Sorunu", AÜHFD, C.50, S:1, 2001, s. 122; Mustafa Reşit Karahasan, Sorumluluk Hukuku, C. I, İstanbul, Beta, 1996, s. 1011.

ve temerrüt faizinin alacaklının bundan doğan zararını karşılayamaması aşkın zararın doğumu bakımından yeterlidir.

Aşkın zarara yönelik tazminat alacağının akdi sorumlulukta hangi zarar türü kapsamında ortaya çıkacağı yönünde öğretide görüş birliği yoktur. Bir görüşe göre akdi sorumlulukta alacaklının aşkın zarar talebi, sadece uğradığı müspet zarara yönelik olacaktır⁷⁰. Bir diğer görüşe göre ise aşkın zarar, müspet ve menfi zarar türlerinden her ikisini de oluşturabilir⁷¹.

Yargıtay ise bazı kararlarında borca aykırılık halinde oluşacak aşkın zararın sadece müspet zarardan ibaret olduğunu belirtirken⁷² bazı kararlarında ise menfi zararın da aşkın zararı oluşturabileceğini belirtmektedir⁷³.

Kanaatimizce akdi sorumlulukta para borcunun ödenmesinde temerrüde düşülmesi üzerine talep edilebilecek aşkın zarar tazminatının konusunu olumlu zarar kalemleri oluşturur. Olumlu zarar, borçlunun borcunu hiç veya gereği gibi ifa etmemesi yüzünden alacaklının maruz kaldığı zarar kalemlerini oluşturmaktadır. Bu sebeple aşkın zararda; ifanın zamanında yapılmamasından ötürü kanun gereği işleyen temerrüt faizinin alacaklının zararını karşılayamaması durumunda, alacaklının arta kalan zararına yönelik talebi olumlu zararından ibaret olacaktır. Alacaklı, para borcunun ifasının zamanında yapılmamasından ötürü ortaya çıkan zararının

⁷⁰Aşkın zarar; borçlunun para borcunda temerrüde düşmesi sebebiyle alacaklının temerrüt faizini aşan zararına ilişkin olacağı için akdi sorumlulukta alacaklının aşkın zararı müspet zararından ibarettir. Tekinay, **a.g.e.**, s. 1258; Benzer yönde bkz.: Hasan Ayrancı, **Türk Borçlar Hukukunda Munzam Zarar**, 1. bs., Ankara, Yetkin Yayınları, 2006, s. 142; Evren, müspet zararın temerrüt faizi ile karşılanamayan kısmının aşkın zararı oluşturduğunu ifade etmektedir. Evren, **Faiz**, s. 130; Atalay Özdemir, **Özel Hukukta Paranın Değer Kaybının Giderimi**, 1. bs., Ankara, Turhan Kitabevi, 2004, s. 17; Yıldırım Keser, “Aşkın Zararın İspatı”, **İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C.11, S.2, 2020, s. 485; Buz’a göre para borçlarında faiz ve aşkın zarar, müspet zararın birer görünümüdür. Vedat Buz, “Yargıtay Kararları Açısından Munzam Zarar-Tartışmalar Kısmı”, **Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu XV, Bildiriler- Tartışmalar, (5 Haziran 1998)**, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, 1999, s. 35.

⁷¹Kılıçoğlu aşkın zararın sadece müspet zararlardan ibaret olmadığını bazen menfi bazense müspet zarar olarak ortaya çıkabileceğini belirtmektedir. Kılıçoğlu, **Munzam Zarar**, s. 6-7; Domanıç’e göre aşkın zarar müspet zarar olarak ortaya çıkabileceği gibi menfi zarar olarak da ortaya çıkabilir. Hayri Domanıç, **Faizle Karşılanamayan Zararların Giderilmesini Sağlayan bk 105 ve Diğer Hükümler**, 1. bs., Ankara, Seçkin Yayınevi, 1998, s. 65; Benzer görüş için bkz.: Arslan, Kırmızı, **a.g.e.**, s. 820.

⁷²Yargıtay belirtilen kararında, aşkın zararı, bir müspet zarar türü olarak tanımlamıştır. Yargıtay 11. HD, E. 2015/8570, K. 2016/2363, T. 03.03.2016, (çevrimiçi), www.hukukturk.com, E.T:01.09.2022.

⁷³Yargıtay 15. HD, E. 1999/3415, K. 1999/4437, T. 08.05.2002 (çevrimiçi), www.hukukturk.com, E.T:01.09.2022.

giderimini talep etmektedir. Anılan gerekçelerle; akdi sorumlulukta, aşkın zarar tazminatının konusunu olumlu zarar kalemlerinin oluşturduğu kanaatindeyiz.

Alacaklı, aşkın zararın tazmini talebinde bulunurken temerrüt sürecinin tamamı bakımından talepte bulunması şart değildir. Dolayısıyla alacaklı, temerrüt sürecinin bir kısmı için uğramış olduğu aşkın zararın tazminini de talep edebilir⁷⁴. Bir diğer ifade ile alacaklı, temerrüt sürecinin tamamına yönelik zararını talep etmek yerine kısmi bir dava ile sürecin bir bölümüne ilişkin zararını talep edebilecektir.

Aşkın zarar talebinde alacaklı, temerrüt faizinin karşılayamadığı fazlaya ilişkin zararını ve temerrüt olgusu ile oluşan zarar arasındaki illiyet bağıını ispatlamak zorundadır⁷⁵. Bunun yanında borçlunun da kusursuzluğunu ispatlayamamış olması gerekir⁷⁶.

b. Aşkın Zararın Kapsamı

(1) Genel Olarak

Aşkın zarar kalemlerine; alacağın tahsil edilmesine yönelik girişimler sonucu oluşan masraflar, alacaklının kendi alacaklısına karşı temerrüt olgusu sebebi ile ödemek zorunda kaldığı tazminat bedeli, farklı kaynaklardan temin edilen nakdi sermaye sebebi ile ödenmek zorunda kalınan faiz vb. diğer masraflar ve yoksun kalınan kar örnek oluşturabilir⁷⁷. Bir zarar kalemi olarak manevi zararın, yüksek enflasyon unsurunun ve yabancı para borçlarındaki kur değişimlerinin ise ayrıca değerlendirilmesi gerekir:

⁷⁴Evren, **Faiz**, s. 136.

⁷⁵Kocayusufoğlu v.d., **C. 3**, s. 228; Ülgen, **Ticari İşletme**, s. 87; Helvacı, **Faiz**, s. 86.

⁷⁶TBK m. 122'de aşkın zararların tazmini bakımından öngörülen kusur, borçlunun temerrüde düşmesine yönelik kusur olup zararı doğuran davranışın doğrudan gerçekleşmesine bağlı bir kusur değildir. Ayrancı, **Munzam Zarar**, s. 125.

⁷⁷Poroy, Yasaman, **Ticari İşletme**, s. 97; Helvacı, **Faiz**, s. 87; Evren, **Faiz**, s. 131; Para alacağının geç ödenmesi sebebiyle; gerekli nakdi sermayesi bulunmayan alacaklı, nakdi sermayeye ihtiyacı olan başka bir üçüncü kişi tarafından kendisine yöneltilen anapara faizi kararlaştırılmış ödünç sözleşmesi teklifini kabul edemediği için bahse konu anapara faizinden mahrum kalacaktır. Söz konusu durumun yoksun kalınan karın aşkın zarar olarak görünümüne örnek oluşturduğu düşüncesindeyiz.

(2) Manevi Zarar Bakımından

Manevi zararın aşkın zarar kapsamında değerlendirilmesine yönelik ileri sürülen görüşler incelendiğinde öğretide görüş birliğinin bulunmadığı ortaya çıkmaktadır. Öğretinin büyük bir çoğunluğuna göre aşkın zarar kapsamında tazmini gerekecek zarar maddi zarar olup manevi zararlar bu kapsamda değerlendirilemez⁷⁸. Bir diğer görüşe göre ise para borcunun geç ödenmesi sebebiyle alacaklının kişilik hakkı ihlal edilmişse manevi zarara yönelik tazminat alacağı doğacaktır. Ancak bu husus; aşkın zararı düzenleyen TBK m. 122'den bağımsız olup doğrudan manevi tazminatı düzenleyen kanun hükmünden(TMK m. 25) doğar⁷⁹.

Kanaatimizce de para borcunun geç ifa edilmesi sebebiyle oluşacak olan temerrüt faizinin karşılayamadığı zarar, manevi zarardan bağımsız olup; aşkın zarar kalemi olarak ileri sürülemez. Buna rağmen, somut olayın şartlarına göre TMK m. 25 gereğince şartlarının oluşması durumunda para borcunun geç ifa edilmiş olması sebebiyle manevi tazminat talebi oluşabilir. Ancak bu husus; temerrüt faizi ve aşkın zarardan bağımsız olup ayrı bir tazminat alacağı oluşturacaktır.

(3) Yüksek Enflasyon Bakımından

Para borçlarının ifasında geçerli olan nominal değer ilkesi sebebiyle, kural olarak borçlu, borcu doğuran kaynakta belirlenen miktarda parayı ödemekle borcundan kurtulur⁸⁰. Borcun doğumu ile ifa zamanı arasındaki paranın efektif değerindeki değişimler de kural olarak borcun miktarını değiştirmeyecektir⁸¹. Ancak borçlu temerrüdü ile borçlunun para borcunu ifa ettiği zaman arasında bazen paranın efektif değerinde yüksek değişimler ve düşüşler yaşanabilmekte bu durum da alacaklının malvarlığında ciddi değer eksilmeleri meydana getirmektedir. Yüksek enflasyon sebebiyle alacaklının temerrüt faizini aşan miktarda zarara uğradığı durumda alacaklı bu zararını aşkın zarar hükümleri çerçevesinde talep edebilecektir.

⁷⁸Bilgen, **Faiz**, s. 295; Domaniç, **Zarar**, s. 65.

⁷⁹Hakan Albaş, **Paranın Değer Kaybından Doğan Zararın Tazmin Edilebilirliği**(BK m. 105), 1. bs., Ankara, Seçkin Yayınları, 2004, s. 177.

⁸⁰Zeytinoğlu, **Munzam Zarar**, s. 254; Antalya'ya göre para borcu hem bir nominal miktar borcu hem de bir değer borcudur. O. Gökhan Antalya, **Marmara Hukuk Yorumu: Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, C. V/1,3, 2. bs., Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2019, s. 150 vd.

⁸¹Borçlu temerrüdünden önce paranın değerindeki eksilmeler tazminat talebine konu edilemez. Ayrancı, **Munzam Zarar**, s. 163; Erdoğan, **a.g.e.**, s. 192.

Ancak, temerrüt faizini aşan zararın ispatında sadece yüksek enflasyon unsurunun ispatının yeterli olup olmadığı hususu öğretide tartışmalı olup Yargıtay uygulamasında da birlik bulunmamaktadır. Öğretide yer alan bir görüşe göre yüksek enflasyon sonucunda paranın değer kaybetmesi, aşkın zararın ispatı için tek başına yeterli sayılmamalıdır. Alacaklı yüksek enflasyon sebebiyle uğradığı zararı somutlaştırarak ispat etmelidir⁸². Öğretideki bir diğer görüşe göre ise yüksek enflasyonda hiç kimsenin parayı elde tutmayacağı, derhal değer kaybetmeyen bir yatırıma dönüştüreceği yönünde fiili bir karinenin varlığı kabul edilmeli ve buna yönelik aşkın zararın oluştuğu varsayılmalı; alacaklının zarara uğramadığına yönelik ispat yükü ise borçlu üzerinde bırakılmalıdır⁸³.

Anayasa Mahkemesi bir kararında yüksek enflasyon sebebiyle paranın değerinin düştüğü hallerde alacaklıya ayrıca bir ispat külfeti yüklenmesinin mülkiyet hakkının ihlali olarak değerlendirmiştir⁸⁴. Yargıtay ise bazı kararlarında, yüksek enflasyon unsurunun alacaklı lehine tek başına aşkın zarar bakımından ispat karinesi oluşturduğunu, bu durumda ispat yükünün borçluda olduğunu belirtmektedir⁸⁵. Bazı kararlarında ise yüksek enflasyon unsurunun tek başına alacaklının aşkın zarara uğradığını ispatlayamayacağı, alacaklının aşkın zararını somutlaştırarak ispatlaması

⁸² Arslan Kaya: “Adi ve Ticari İşlerde Faiz”, **İÜHF**, C. 54, S. 1-4, 1994, s. 349; Zeytinoğlu, **Munzam Zarar**, s. 258.

⁸³ Ayrancı, **Munzam Zarar**, s. 170; Barlas, **Temerrüt**, s. 212,213; Helvacı, **Faiz**, s. 89; Evren’e göre borçlunun uğradığı zarara yönelik maktu asgari bir tazminat olarak varsayılan temerrüt faizinde; paranın satın alma gücündeki değişiklik ihtimali nazara alınmamıştır. Bu sebeple enflasyon oranının, temerrüt faizi oranından yüksek olmasının ispatlanması alacaklının zarar gördüğünün kabulü bakımından yeterli sayılmalıdır. Evren, **Faiz**, s. 137.

⁸⁴ Anayasa Mahkemesi’nin T. 21.12.2017 ve 2014/2267 başvuru numaralı kararında(RG:25.01.2018-30312) enflasyonla önemli ölçüde paranın değerinin düştüğü hallerde alacaklıya ayrıca ispat külfeti yüklenmesi mülkiyet hakkının ihlali olarak değerlendirilmiştir. Bundan dolayı yüksek enflasyon unsurunun aşkın zararın ispatı için yeterli olduğu belirtilmiştir

⁸⁵ Yargıtay 13. HD ise kararında; yüksek enflasyonlu dönemlerde kişilerin parasını değer kaybetmeyecek şekilde yatırım yapacağı, altın vb. yatırımlar yaparak parasının değer kaybetmesini kurtaracağı hayatın olağan akışına uygun olduğu, maruf ve meşhur hususların münazaalı sayılmayacağını belirterek yüksek enflasyonun tek başına alacaklı lehine aşkın zarar bakımından ispat karinesi oluşturduğu ve ispat yükünün borçluda olduğunu belirtmiştir. Yargıtay 13. HD, E. 2005/9006, K. 2005/15905, T. 25.10.2005, (çevrimiçi),www.hukukturk.com, E.T:07.05.2021; Yargıtay 11. HD, E. 2005/6024, K. 2006/5636, T. 15.05.2006, (çevrimiçi),www.hukukturk.com, E.T:07.05.2021; Benzer yönde Yargıtay HGK, E. 2007/55, K. 2007/53, T. 07.02.2007, (çevrimiçi),www.hukukturk.com, E.T:07.05.2021; Yargıtay 15. HD, E. 2018/1494, K. 2019/932, T. 04.03.2019, (çevrimiçi), www.hukukturk.com, E.T:07.05.2021; Yargıtay HGK, E. 2011/730, K. 2012/373, T. 13.06.2012, (çevrimiçi), www.hukukturk.com, E.T:05.01.2022.

gerektiğini belirtmektedir⁸⁶. Sorun; 1999 yılında Yargıtay İçtihadı Birleştirme Büyük Genel Kurulu'nun önüne gelmiş ancak kurul; hakimın takdir yetkisini kısıtlayacak şekilde ispat kıstası getirilemeyeceği gerekçesi ile konuya ilişkin bir karar vermemiştir⁸⁷. Oysaki, kamulaştırma bedelinde faizin başlangıç tarihinin belirlenmesine ilişkin 1989 yılına ait bir İçtihadı Birleştirme Kararı'nda; para her zaman kullanılması mümkün ve temettü getiren meta olduğundan geç ödenmesinin zarara sebebiyet vereceğinin muhakkak olduğu belirtilmiştir⁸⁸.

Kanaatimizce; alacaklının zamanında kavuşamadığı paranın yüksek enflasyon sebebiyle değer kaybetmesine bağlı olarak aşkın zarar talebinde tacirler ve tacir olmayan diğer kişiler bakımından bir ayırım yapılmalıdır. Tacir ve ticari işletmenin tanımından, TTK m. 20'de yer alan faiz hükmüne kadar tacirlere ilişkin düzenlemeler bütünüyle incelendiğinde tacirlerin ticari işletmesinde devamlılık unsuru bulunduğu ve her zaman kar elde etme amacı taşıdığı ortaya çıkar⁸⁹. Dolayısıyla tacirler bakımından; eğer para borcu zamanında ödenseydi; tacirin ticari işlerde yüksek enflasyondan kurtarmak için parayı kendi işi bakımından bir şekilde kullanacak olduğu ya da diğer yatırım araçları ile girişimlerde bulunacak olduğu karinesi ile yüksek enflasyon unsuru aşkın zararın ispatı bakımından kendi başına yeterli sayılmalıdır. HMK m. 187/f. 2'de de herkes tarafından bilinen vakıaların ispatına gerek bulunmadığı belirtilmiştir. Dolayısıyla tacirlerin de ticari işlerde devamlılık ve kar elde etme amacının herkes tarafından bilinen bir vakıa olarak kabulü gerekir. Oysaki tacir olmayanlar bakımından; yüksek enflasyonun somutlaştırılmadan tek başına borçlu aleyhine aşkın zararı meydana getirdiğine yönelik ispat karinesi oluştuğunu ileri sürmek menfaatler dengesine uygun düşmez. Tacir olmayan kişiler; yüksek enflasyon sebebiyle aşkın zarara uğradığını, ödeme

⁸⁶Yargıtay 15. HD, T. 12.05.2016, E. 2016/1049, K. 2016/2737, (çevrimiçi),www.hukukturk.com, E.T:07.05.2021, kararda, yüksek enflasyon veya döviz artışının alacaklıyı ispattan kurtarmayacağı, parayı zamanında alsaydı ne için kullanacağını da ispat etmesi gerektiği belirtilmiştir; Benzer yönde yakın tarihli Yargıtay 19. HD, E. 2018/1690, K. 2019/2185, T. 02.04.2019, (çevrimiçi),www.hukukturk.com, E.T:07.05.2021.

⁸⁷YİBK, E. 1997/2, K. 1999/1, T. 08.10.1999, (çevrimiçi), www.hukukturk.com, E.T:05.01.2022.

⁸⁸YİBK, E. 1988/4, K. 1989/3, T. 20.10.1989, (çevrimiçi), www.hukukturk.com, E.T:05.01.2022.

⁸⁹TTK m. 20:"Tacir olan veya olmayan bir kişiye, ticari işletmesiyle ilgili bir iş veya hizmet görmüş olan tacir, uygun bir ücret isteyebilir. Ayrıca, tacir, verdiği avanslar ve yaptığı giderler için, ödeme tarihinden itibaren faize hak kazanır."

zamanında yapılırdı bir şekilde parayı değer kaybetmeyen yatırımlara aktaracağını somutlaştırarak ispat etmelidir.

(4) Yabancı Para Borçlarında Kur Farkı Bakımından

Yabancı para borçları bakımından; kur farkının alacaklı aleyhine değiştiği öne sürülerek aşkın zararın talep edilmesi; 3095 sayılı Kanun m. 4/a ve TBK m. 99 çerçevesinde ihtimal dahilinde görünmemektedir. Anılan düzenlemeler uyarınca; taraflarca daha yüksek bir faiz oranı kararlaştırılmadığı sürece, yabancı para borçlarına uygulanacak temerrüt faizi oranı kamu bankalarında bir yıllık ilgili dövizle ilişkin mevduat hesabına uygulanan en yüksek faiz oranı esas alınarak belirleneceğinden ve alacaklıya yabancı para borçlarında uygulanacak kur oranını vade tarihi, fiili ödeme tarihine göre belirleme ya da yabancı para borcu birimi üzerinden aynen ödenmesini talep etme imkanı sağlandığından; alacaklının sadece kur farkından ötürü temerrüt faizini aşan bir aşkın zararı söz konusu olamayacaktır⁹⁰.

c. Aşkın Zararda Zamanaşımı

Aşkın zarar kapsamında doğan tazminat alacağının tabi olduğu zamanaşımı Türk Borçlar Kanunu'nda düzenlenmemiştir. Bu sebeple öğretide konuya ilişkin farklı görüşler ileri sürülmüştür. Bir görüşe göre aşkın zarar asıl alacaktan bağımsız bir alacak olmadığı için asıl alacağın tabi olduğu zamanaşımı aşkın zarar için de uygulama alanı bulacaktır⁹¹. Bir diğer görüşe göre ise aşkın zarar, asıl alacaktan bağımsız ayrı bir alacak hakkı olarak doğar. Bu sebeple TBK m. 146'da yer alan genel zamanaşımı süresi olan on yıllık süreye tabi olmalıdır⁹². Bir başka görüşe göre ise; aşkın zararın doğumu, borçlunun kusurlu davranışı sebebiyle oluştuğundan zararın haksız fiilden kaynaklandığı, bu durumda haksız fiil zamanaşımı süresinin uygulanması gerektiği belirtilmektedir⁹³.

⁹⁰Oğuzman, Öz, C. 1, s. 513.

⁹¹Poroy, Yasaman, *Ticari İşletme*, s. 102.

⁹²Arslan, Kırmızı, *a.g.e.*, s. 909.

⁹³Bilal Kartal, "Faizi Aşan Zarar(Munzam Zarar)", *Yargıtay Dergisi*, C. 23, S. 4, 1997, s. 514.

Yargıtay ise ikinci görüşü benimseyerek aşkın zararın bağımsız bir tazminat alacağı olduğunu bu sebeple TBK m. 146'da yer alan on yıllık genel zamanaşımı süresinin uygulanması gerektiğini belirtmektedir⁹⁴.

Kanaatimizce de aşkın zararın giderimi kanundan doğan ve asıl alacaktan bağımsız bir tazminat alacağıyla sağlanmaktadır. Bu sebeple kanunda aksine bir hüküm bulunmadığı için TBK m. 146 gereğince on yıllık zamanaşımı süresine tabi olması gerekir. Aşkın zarar asıl alacaktan bağımsız bir tazminat alacağı oluşturduğu için aşkın zararı oluşturan zarar kaleminin doğduğu andan itibaren on yıllık zamanaşımı süresinin başlaması gerekir⁹⁵.

d. Aşkın Zararın Faizden Farkı

Faiz ve aşkın zararın benzerliklerinin yanında birçok farklılıkları da bulunmaktadır. Kanun koyucunun temerrüt faizi ve aşkın zararı sevk amacı alacaklının temerrüt nedeni ile uğradığı zararı gidermek olduğu gibi; her ikisi bakımından da ortada bir para borcu olmalı ve borçlu bu borcun ifasında temerrüde düşmelidir.

Temerrüt faizi asıl alacağa bağlı bir borçtur. Kural olarak doğması için alacaklının zarara uğraması ve borçlunun temerrüde düşmede kusurunun bulunması şart değildir. Oysaki aşkın zarar, asıl alacaktan bağımsız yeni bir tazminat alacağı teşkil etmektedir. Ayrıca alacaklının temerrüt faizini aşan zararını ispat etme zorunluluğu bulunmaktadır. Bunun yanında borçlu; temerrüde düşmekte kusuru bulunmadığını ispatlayarak aşkın zarar bedelini ödemekten kurtulabilir. Ayrıca; faiz asıl alacağın miktarına bağlı olarak belirli bir oran üzerinden doğmasına rağmen, aşkın zararın tazmininde; doğrudan alacaklı nezdinde oluşan zararın miktarı esas alınır ve bu miktar aşkın zararı oluşturur.

⁹⁴Yargıtay da asıl ilişkiden bağımsız on yıllık genel zamanaşımı süresini uygulamaktadır. Yargıtay HGK, E. 2007/11-55, K. 2007/53, T. 07.02.2007. Karar için ayrıca bkz.: Poroy Yasaman, **Ticari İşletme**, s. 102; Aynı yönde Yargıtay 11. HD, E. 2001/5381, K. 2001/8432, T. 30.10.2001, (çevrimiçi), www.hukukturk.com, E.T:01.09.2022; Aynı yönde yakın tarihli Yargıtay 11. HD, E. 2016/14514, K. 2018/6671, T. 25.10.2018, (çevrimiçi), www.hukukturk.com, E.T:05.01.2022.

⁹⁵ Aynı yönde Yargıtay 19. HD, E. 2014/6154, K. 2015/3225, T. 09.03.2015, (çevrimiçi), www.hukukturk.com, E.T:05.01.2022.

Ayrıca öğretiye göre; TBK m. 122/f. 2(eBK m. 105/f. 2) gereğince; aşkın zararın ödenmesinde temerrüde düşülmesi neticesinde bu borçtan dolayı ayrıca aşkın zarar talep edilebilir⁹⁶. Söz konusu hüküm(TBK m. 122/f. 2); aşkın zararın tazmini talepli davada, esasa bakan mahkemenin aşkın zararın ödenmesine yönelik vereceği karardan sonra dahi borçlu tarafından aşkın zararın ödenmeyeceği ve aşkın zarar bakımından da borçlunun temerrüde düşeceği düşüncesi oluşursa aynı mahkemenin aşkın zararın aşkın zararı için de önceden karar verebileceği şeklinde yorumlanmaktadır⁹⁷. Buna karşın, temerrüt faizine yeniden faiz işletilmesi kanun tarafından yasaklanmıştır⁹⁸. Bahse konu görüş de aşkın zararın bir faiz olmadığını ortaya koyan esaslardan biri olarak ileri sürülmüştür.

Yargıtay ise bu konuda öğretiden farklı olarak, aşkın zararın geç ödenmesi sebebiyle ayrıca aşkın zarar talep edilemeyeceğini, kanun tarafından buna izin veren herhangi bir hükmün bulunmadığını belirtmiştir⁹⁹.

Kanaatimizce; aşkın zararın ödenmesinde temerrüde düşülmesi sebebiyle ayrıca aşkın zarar talebi için TBK m. 122/f. 2'nin yorumlanmasına ihtiyaç yoktur. Aşkın zarara yönelik talep, bağımsız bir tazminat alacağını oluşturur. Dolayısıyla bağımsız bir tazminat alacağının ödenmesinde temerrüde düşülmesi üzerine şartların varlığı halinde TBK m. 122/f. 1 gereğince zaten aşkın zarara hükmedilmelidir. Bu sebeple Yargıtay'ın aşkın zararın aşkın zarara yönelik kanunda bir hükmün

⁹⁶TBK m. 122/f. 2:"*Temerrüt faizini aşan zarar miktarı görülmekte olan davada belirlenebiliyorsa, davacının istemi üzerine hâkim, esas hakkında karar verirken bu zararın miktarına da hükmeder.*"

⁹⁷Öğretide; TBK m. 122/f. 2(eBK m. 105/f. 2)'de kanunun aşkın zararın aşkın zararı bakımından bir düzenleme yaptığını ve buna izin verdiğini savunan yazarlar için bkz: Ülgen, **Ticari İşletme**, s. 87; Domaniç, aşkın zarar tazminatına, doğumundan ödenmesine kadar faiz işletilmesi gerektiğini; zararı yine karşılamadığı durumda eBK m. 105 gereği aşkın zararın geç ödenmesi sebebiyle aşkın zarar tazminatı talep edilebileceğini belirtmektedir. Domaniç, **Zarar**, s. 71; Helvacı, **Faiz**, s. 89.

⁹⁸Helvacı, **Faiz**, s. 89; Bileşik faiz yasağına ilişkin ayrıntılı bilgiler için bkz. Üçüncü Bölüm.

⁹⁹Yargıtay'ın bir kararında temerrüt faizini aşan aşkın zararın kanunca düzenlendiği halde aşkın zararın geç ödenmesine dayalı olarak talep edilebilecek aşkın zarar kanunda düzenlenmemesi sebebiyle bu talebin mümkün olmadığı belirtilmiştir. Yargıtay 11. HD, E. 5282, K. 10398, T. 04.11.2003, (çevrimiçi), www.hukukturk.com, E.T:07.05.2021; Aynı yönde başka bir kararında Yargıtay, aşkın zararı faiziyle ödeyen borçlunun aşkın zararın da aşkın zararını gidermekle yükümlü olduğuna yönelik herhangi bir düzenleme olmadığını, dolayısıyla aşkın zararın aşkın zararının talep edilemeyeceğini belirten yerel mahkeme kararını onamıştır. Yargıtay 11. HD, E. 2005/8423, K. 2006/1042, T. 06.02.2006, (çevrimiçi), www.hukukturk.com, E.T:01.09.2022; Benzer şekilde, aşkın zararın aşkın zararının talep edilemeyeceği yönünde Yargıtay 11. HD, E. 2016/8347, K. 2018/2116, T. 20.03.2018, (çevrimiçi), www.hukukturk.com, E.T:01.09.2022.

bulunmamasına yönelik kararı da kanaatimizce isabetli değildir. TBK m. 122/f. 1, aşkın zararın temerrüdünden doğan aşkın zarar talebi için yeterlidir.

Anılan gerekçelerden ötürü; aşkın zarar, asıl alacak ve temerrüt faizinden bağımsız bir tazminat alacağını oluşturduğu için, aşkın zarar tazminatının talep edildiği davada, alacaklının talebi varsa, kural olarak dava tarihinden itibaren aşkın zarar tazminatının ödenmemesinden kaynaklanan temerrüt faizine de ayrıca hükmedilmelidir¹⁰⁰. Kanundan doğan bağımsız bir tazminat alacağı olan aşkın zarar bakımından borçlunun temerrüde düşürülebilmesi için TBK m. 117/f. 1 gereğince alacaklının bildirimi şarttır. Dolayısıyla aşkın zarar talepli dava öncesinde alacaklının ihtarı bulunmadığı sürece, temerrüt faizi dava tarihinden itibaren işletilecektir.

5. Temerrüt Komisyonu

Police hükümlerini düzenleyen TTK m. 725'e göre; police hamili, police borçlularına karşı başvurma yoluyla; poliçenin kabul edilmemiş veya ödenmemiş bedelini ve düzenlenmişse işlemiş faizi, vadesinden sonra işleyecek faizi, protesto ve hamil tarafından yapılan ihbar giderlerini ve police bedelinin binde üçünü aşmamak üzere temerrüt komisyonu ücretini talep edebilir. Hamilin başvurusu sonucunda ödemede bulunan kişinin diğer borçlulara başvurusu bakımından ise komisyon ücretinin üst sınırı police bedeli değil ödemiş olduğu bütün meblağın binde ikisidir¹⁰¹. TTK m. 778'in yaptığı yollama ile bonoya, TTK m. 818'in yaptığı yollamayla ise çek hakkında da temerrüt komisyonu hükümleri uygulama alanı bulur. Komisyon miktarı hesaplanırken faiz ve masraflar dikkate alınmaz¹⁰².

Temerrüt komisyonu, ödeme yapacak kişi tarafından indirim talep edilmediği müddetçe hamilin uğradığı zarardan tamamen bağımsız, sarf ettiği emek ve mesainin karşılığı olarak kanun tarafından düzenlenen ek bir tazminat bedelidir¹⁰³.

Komisyonun; zarardan bağımsız bir şekilde talep edilebilmesi ve borçlunun kusur durumunun komisyonun şartını oluşturmaması sebepleri ile faizle benzerlikler

¹⁰⁰Benzer yönde bkz.: Arslan, Kırmızı, **a.g.e.**, s. 887.

¹⁰¹Arslan, Kırmızı, **a.g.e.**, s. 60.

¹⁰²Fatih Bilgili, Ertan Demirkapı, **Kıymetli Evrak Hukuku**, 9. bs., Bursa, Dora yayınevi, 2018, s. 117.

¹⁰³Mahmut Coşkun, **Kıymetli Evrak Hukuku**, 6. bs., Ankara, Seçkin Hukuk, 2021, s. 349; Helvacı, **Faiz**, s. 85.

oluştursa da borçlu tarafından indirim talep edildiğinde zararın ispatı koşulu bulunmasından ötürü hukuki niteliği itibariyle faizden farklı; kanuni bir tazminat bedelidir¹⁰⁴. Ayrıca faiz, sermayeden mahrum kalmanın karşılığı olarak doğmasına rağmen temerrüt komisyonu alacaklının katlandığı zahmetin karşılığı olarak ödenen bir bedeldir¹⁰⁵.

6. Ceza Koşulu (Cezai Şart)

a. Kavram

Ceza koşuluna ilişkin öğretide birçok tanım yapılmıştır¹⁰⁶. Bazı yazarlara göre; zararın ispatı ile karşılaşmak istemeyen tarafların; borçlunun borca aykırı davranması halinde diğer tarafa ödemeyi kabul ettiği ceza hususundaki anlaşmasına ceza koşulu(cezai şart) denilmektedir¹⁰⁷. Bir kısım yazarlara göre ise; borçlunun borcunu hiç veya gereği gibi yerine getirmemesi halinde alacaklıya karşı taahhüt etmiş olduğu ekonomik değere sahip edime ceza koşulu denmektedir¹⁰⁸. Bir diğer grup yazar ise ceza koşulunu tazminatın bir türü olarak tanımlamaktadır¹⁰⁹.

Yargıtay, ceza koşulunu; borçlunun, geçerli bir borcun hiç veya gereği gibi ifa edilmemesi halinde ödemeyi vaat ettiği, parasal değer taşıyan ve hukuki işlemle kararlaştırılan edim olarak tanımlamıştır¹¹⁰.

¹⁰⁴Helvacı, **Faiz**, s. 85.

¹⁰⁵Bilgen, **Faiz**, s. 142.

¹⁰⁶Bazı yazarlar doğrudan ceza koşulu sözleşmesini bazıları ise ceza koşulu anlaşmasındaki ceza edimini esas alarak tanım yapmaktadır.

¹⁰⁷Ceza koşulu, asıl borca ilişkin yapılan ek bir anlaşmadır ve koşul ibaresi sözleşme hükmü anlamındadır. Ceza koşulu sebebiyle borçlunun ifa etmek zorunda kaldığı edim ise sözleşme cezasıdır. Nomer, **Genel Hükümler**, s. 471; Kemal Oğuzman, Turgut Öz, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, C. 2, 11. bs., İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2014, s. 518; Tekinay, **a.g.e.**, s. 341; Erbay Taylan, “Ödencel Eklenti Sözleşme: Ceza Koşulu”, **Yasa Hukuk Dergisi**, C.1, S.1, 1978, s. 48.

¹⁰⁸Kenan Tunçomağ, **Türk Hukukundan Cezai Şart**, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1963, s. 6; Hüseyin Avni Göktürk, **Borçlar Hukuku: 2. Kısım, Aktin Muhtelif Nevileri**, Ankara, Ulus Basımevi, 1951, s. 594; Helvacı, **Faiz**, s. 89,90; Nafiz Erdem, **Türk Borçlar Kanun u Şerhi ve Davaları**, C. 1, Ankara, Aslımlar Ofset, 1987, s. 1028, 1029; Aydın Aybay, **Borçlar Hukuku Dersleri Genel Bölüm**, 11. bs., Filiz Kitabevi, İstanbul, 1995, s. 169; Eren’e göre ceza koşulu borçlunun borcu hiç veya gereği gibi yerine getirmemesi hali için üstlendiği hukuki işlemle belirlenen ekonomik değeri olan bir edimdir. Eren, **Genel Hükümler**, s. 1205.

¹⁰⁹Tekinay, **a.g.e.**, s. 342; Aydın Zevkliler, v.d., **Borçlar Hukuku:Genel Hükümler ve Özel Borç İlişkileri Ana İlkeler**, 2. bs., İzmir, Barış Yayınları Fakülteler Kitabevi, 2013, s. 387.

¹¹⁰Yargıtay 19. HD, E. 2017/3732, K. 2019/4342, T. 12.09.2019, (çevrimiçi), www.hukukturk.com, E.T:01.09.2022.

TBK m. 179 ile 182 arasında düzenlenen ceza koşulunun tanımına kanunda ise yer verilmemiştir¹¹¹.

Doktrinde yapılan tanımlardan ceza koşulunu bir anlaşma veya sözleşme olarak tanımlayan görüşler; ceza koşulunun tek taraflı hukuki işlemler vasıtasıyla da doğabileceği gerekçesiyle; ceza koşulunu bir tür tazminat olarak tanımlayan görüşler ise; ceza koşulunun asli işlevinin tazmin olmadığı, aksine, teminat (güvence) işlevi olduğu gerekçeleri ile eleştirilmiştir¹¹².

b. Ceza Koşulunun İşlevi

Ceza koşulunun asli işlevi; borçlunun borcunu gereği gibi ifa etmesini sağlamak ve buna yönelik borçlu üzerinde bir baskı oluşturmada görülmektedir¹¹³. Buna paralel olarak, alacaklıya, zararının miktarı ve ispatı gibi sorunlarla karşılaşmasını engelleyerek, adeta borçlunun borcunu ifası bakımından bir sigorta işlevi sunmaktadır. Ceza koşulunun üçüncü fonksiyonu ise; borcun ihlali durumunda daha önceden belirlenen bir götürü tazminat anlaşması özelliğinin bulunmasıdır¹¹⁴.

Yargıtay da ceza koşulunun, borcun ifasını zorlama ve böylelikle borcun ifasını teminat altına alma ve borcun ifa edilmemesinden doğacak zararın önceden götürü bir şekilde belirlenmesi işlevlerinin bulunduğunu ifade etmiştir. Ayrıca dönme cezasının düzenlenmesiyle, borçlunun ceza koşulunu ödeyerek sözleşmeden

¹¹¹ Ceza koşulu; genel hükümler başlıklı birinci kısmın, borç ilişkilerinde özel durumlar başlıklı dördüncü bölümdeki üçüncü ayırında TBK m. 179 ile 182 arasında düzenlenmiş olup, kanunda ceza koşuluna ilişkin herhangi bir tanıma yer verilmemiş sadece hukuki sonuçları düzenlenmiştir. Ayrıca BGB ve OR'da da ceza koşulunu düzenleyen hükümler arasında herhangi bir tanıma yer verilmemiştir.

¹¹² Burcu Yağcıoğlu, **Ceza Koşulu(Cezai Şart)**, 1. bs., Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2019, s. 20, 37.

¹¹³ Oğuzman, Öz, C. 1, s. 519; Tekinay, a.g.e., s. 372; Ceza koşulunda amaç zararı tazmin değil sözleşmeden doğan borcun ifasıdır. Bu sebeple genellikle tazminattan yüksek ceza miktarları borçluyu sözleşmeden doğan borcunu ifa etmeye zorlar. Eren, **Genel Hükümler**, s. 1205; Ayça Akkayan Yıldırım, "Cezai Şartın İşlevi, Türk Ve Amerikan Hukukları Açısından Karşılaştırmalı Bir Değerlendirme", **İÜHF**, C. 61, S:1-2, 2003, s. 381,385, Akkayan'a göre Borçlar Kanunu sisteminde, ceza koşulunun ifaya zorlama, ceza ve tazminat işlevleri kaynaştırılarak bileşik bir sistem kabul edilmiştir, Yargıtay'ın da vermiş olduğu kararında aynı hususları işaret ettiğini belirtmektedir. Yargıtay 13. HD, E. 4495, K. 1010, T. 14.11.1977; Göktürk'e göre de ceza koşulunun ifaya zorlama ve tazminat işlevleri bir arada bulunmaktadır. Hüseyin Avni Göktürk, "Cezai Şart Müessesesi", **İzmir Barosu Dergisi**, S. 2-26, 1942, s. 399; Köksal Kocağa, **Ceza Koşulu(Sözleşme Cezası)**, 2. bs., Ankara, Yetkin Yayıncılık, 2018, s. 22.

¹¹⁴ Kocağa, **Ceza Koşulu**, s. 31.

dönebilmesi sebebiyle, sözleşmeden dönmeyi kolaylaştırma amacı da taşıdığını belirtmiştir¹¹⁵.

c. Hukuki Niteliği, Özellikleri Ve Faiz Kavramından Farkı

(1) Genel Olarak

Öğretide büyük çoğunlukla ceza koşulunun geciktirici şarta bağlı bir tür edim yükümlülüğü olduğu kabul edilmiştir¹¹⁶.

Türk Borçlar Kanunu'nda yer alan şarta bağlı borçlara ilişkin genel hükümler(TBK m. 170-176); ceza koşulunun kanunda ayrıca düzenlenmesi sebebiyle(TBK m. 179-182); ancak kanunda boşluk bulunması halinde ve niteliğine uygun düştüğü ölçüde ceza koşulu bakımından uygulama alanı bulacaktır.

Ceza koşulunun asıl borcun doğduğu sözleşmenin içinde bir hükümle ya da asıl borca bağlı ek bir anlaşma ile kararlaştırılabileceği öğretide ileri sürülmüştür¹¹⁷.

Ceza koşulu kural olarak her türlü borç bakımından kararlaştırılabilir¹¹⁸. Sözleşmeden doğan borçlar bakımından kararlaştırılabileceği gibi haksız fiil veya sebepsiz zenginleşmeden doğan borca bağlı olarak da ceza koşulu kararlaştırılması

¹¹⁵YİBK, E. 2017/10, K. 2019/1, T. 08.03.2019, (çevrimiçi), www.hukukturk.com, E.T:08.09.2022.

¹¹⁶Oğuzman, Öz, C. 2, s. 519; Esat Arsebük, **Borçlar Hukuku**, C:1-2, 3. bs., Ankara, Güney Matbaası, 1950, s. 980; von Tuhr, **Borçlar Hukuku**, s. 763; Andreas von Tuhr, Arnold Escher, **Allgemeiner Teil des Schweizerischen Obligationenrechts**, Band 2(Mit supplement), 3. Auflage, Schulthess Polygraphischer Verlag AG, Zurich, 1974, s. 277; Tekinay, **a.g.e.**, s. 349; Eren, **Genel Hükümler**, s. 1207; Kılıçoğlu, **Genel Hükümler**, s. 981; Nomer, **Genel Hükümler**, s. 471; Hüseyin Hatemi, Emre Gökyayla, **Borçlar Hukuku Genel Bölüm**, 3. bs., İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2015, s. 364; Aksi yönde, ceza koşulunun şarta bağlı borç olmadığına, borçlunun borcunu hiç veya gereği gibi ifa etmemesinin objektif belirsizlik kavramı kapsamına girmediğine, ceza koşulunda ana sözleşme ve ceza koşuluna yönelik olmak üzere iki sözleşme bulunduğu ancak şarta bağlı borçlarda sadece bir sözleşme bulunduğuna yönelik görüşler için bkz.: Walter Schoch, **Begriff, Anwendung und Sicherung der Konventionalstrafe nach schweizerischem Recht**, Bern, Stampfli&Cie, 1935, s. 7, 8; Yağcıoğlu, **a.g.e.**, s. 49.

¹¹⁷Oğuzman, Öz, C. 2, s. 520.

¹¹⁸Bazı durumlarda kanun ceza koşulu anlaşmasını yasaklamaktadır. Örneğin konut ve çatılı işyeri kira sözleşmelerinde kiracı aleyhine düzenleme yasağının yer aldığı TBK m. 346'da kiracı aleyhine ceza koşulu kararlaştırılamayacağı açık bir şekilde belirtilmiştir.

mümkündür¹¹⁹. Tek taraflı hukuki işlem ile de ceza koşulunun tesisinin mümkün olduğu öğretide belirtilmiştir¹²⁰.

Ceza koşulunun bağlandığı asıl borca ilişkin edimin konusu verme; yapma ya da yapmama borçlarından herhangi birisini oluşturabilir.

(2) Ceza Koşulunun Feri Niteliği

Ceza koşulu, asıl borca bağlı, ferî bir nitelik taşımaktadır¹²¹. Ceza koşulu, asıl borcun ifasına yönelik düzenlendiği için asıl borcun mevcut olmadığı durumda ceza koşulu da işlevini yitirir. Asıl borç geçersizse ceza koşulu da geçersiz olacak, kusursuz ifa imkansızlığı gibi borcun sonradan sona erdiği hallerde de ceza koşuluna ilişkin borç da sona erecektir. TBK m. 182; asıl borcun geçersiz doğduğu veya sonradan kusursuz ifa imkansızlığı sebebi ile sona erdiği hallerde ceza koşulunun da geçersiz olacağı veya sona ereceğini belirterek ceza koşulunun feriliğine ilişkin bazı sonuçları açıklamıştır. Kanunda borcun sona erme hallerinden sadece kusursuz ifa imkansızlığı belirtilse de borcun sona erme hallerinin diğer şekillerinde de aynı sonuç ortaya çıkacaktır.

Ceza koşulunun asıl borca bağlı olma özelliğinin bir diğer sonucu; ceza koşulu anlaşmasının, asıl borcun kaynaklandığı borç ilişkisinin geçerlilik şekline tabi olmasıdır. Asıl borcun kaynağı olan borç ilişkisinin geçerliliği kanun ya da sözleşme ile şekle tabi kılınmışsa, ceza koşuluna yönelik anlaşma da bu şekle uygun yapılmadığı takdirde geçerli olmayacaktır¹²².

Ceza koşulunun bağlı bulunduğu borç ilişkisinde taraflardan birisi dönme beyanı ile sözleşmeyi geçmişe yönelik ortadan kaldırırsa ceza koşulu da baştan itibaren ortadan kalkar¹²³. Sürekli edimli borç ilişkilerinde dönme yerine fesih söz

¹¹⁹Oğuzman, Öz, C. 2, s. 520; Dernek tüzüğü, aile hukuku kaynaklı nafaka borcu dahil borçlar hukuku sözleşmeleri dışındaki hukuki işlemlerden doğan borçlar bakımından da ceza koşulu kararlaştırılabilecektir. Eren, **Genel Hükümler**, s. 1206.

¹²⁰Yağcıoğlu, **a.g.e.**, s. 20, 37.

¹²¹Oğuzman, Öz, C. 2, s. 524; Tekinay, **a.g.e.**, s. 342; Eren, **Genel Hükümler**, s. 1207; Tunçomağ, **Genel Hükümler 1**, s. 859; Yağcıoğlu, **a.g.e.**, s. 46; von Tuhr, **Borçlar Hukuku**, s. 764; von Tuhr, Escher, **a.g.e.**, s. 278.

¹²²Oğuzman, Öz, C. 2, s. 524; Tunçomağ, **Cezai Şart**, s. 61; Tekinay, **a.g.e.**, s. 344.

¹²³Oğuzman, Öz, C. 2, s. 525; Aksi yönde: dönmenin sözleşmeyi tamamen ortadan kaldırmadığı, sadece ilişkiyi tersine çevirdiği görüşü kabul edilirse, somut olayın koşulları aksini gerektirmediği

konusu olacağı için bu durumda borç ilişkisi ileriye yönelik ortadan kalkmış olacak ve fesih tarihinden önceki durumlara yönelik ceza koşulu geçerliliğini koruyacaktır.

Asıl alacağın devredildiği durumda TBK m. 189 gereği ceza koşuluna ilişkin alacak hakkı da devralana geçecektir. Buna karşılık; ceza koşulunu doğuracak borç ihlali gerçekleşip ceza koşulu alacağı muaccel hale geldikten sonra ise asıl alacağın devrinde ceza koşulu kendiliğinden devralana geçmeyip ayrıca bu hususun taraflarca belirtilmesi gerekmektedir. Aynı şekilde ceza koşulunun muaccel hale gelmesinden sonra asıl borcun ibra ile sona erdirilmesi doğrudan ceza koşulunu da sona erdirmeyip, ayrıca ibra sözleşmesinde ceza koşulu borcunun da kapsama alındığının belirtilmesi gerekmektedir¹²⁴.

(3) Ceza Koşulu Olarak Kararlaştırılacak Edim

TBK m. 182/f. 1’de tarafların cezanın miktarını serbestçe belirleyebileceği düzenlendiğinden ve miktar ibaresinin kullanımından ötürü ilk bakışta ceza koşulu olarak kararlaştırılan edimin para borcu olması gerektiği izlenimi yer almaktadır. Ancak öğretinin çoğunluğuna göre ceza koşulu edimi para borcu ise paranın miktarı serbestçe belirlenebileceği gibi edimin kendisi de serbestçe kararlaştırılabilir¹²⁵. Ceza koşulu olarak kararlaştırılan edim para edimi olabileceği gibi para dışında herhangi bir şeyi verme ya da yapma veya yapmama edimi şeklinde ortaya çıkabilir. Yapmama borçları başta olmak üzere bütün edimler bakımından önemli olan husus,

müddetçe ceza koşulunun da geçerli kalacağını belirten görüş için bkz.: Rona Serozan, **Sözleşmeden Dönme**, 1. bs., İstanbul, Sulhi Garan Matbaası Varisleri Koll. Şti.,1975, s. 612; Eğer ceza koşulu anlaşmasında sözleşmeden dönmenin ceza koşulunu etkilemeyeceği kararlaştırılmışsa bu durumda ceza koşulu geçerli kalacaktır. Oğuzman, Öz, C. 2, s. 525; aynı yönde: Turgut Öz, **İş Sahibinin Eser Sözleşmesinden Dönmesi: Bayındırlık İşleri Şartnamesinin İlgili Hükümleri ile Birlikte**, İstanbul, Kazancı Hukuk Yayınları,1989, s. 296; aynı yönde Kılıçoğlu, **Genel Hükümler**, s. 984; Yağcıoğlu’na göre, ceza koşulu borcu muaccel hale gelmesine rağmen, alacaklının TBK m. 125 gereği sözleşmeden dönmesi üzerine ceza koşulu yine hükümsüz hale gelecektir. Ancak bu husus ceza koşulunun feriliği özelliğinden değil klasik dönme görüşü gereği dönmenin tüm borç ilişkisini ve sonuçlarını ortadan kaldırmasıyla açıklanır.Yağcıoğlu, **a.g.e.**, s. 145.

¹²⁴Oğuzman, Öz, C. 2, s. 529.

¹²⁵Oğuzman, Öz, C. 2, s. 522; Eren, **Genel Hükümler**, s. 1206; Tekinay, **a.g.e.**, s. 349, 342; Tunçomağ, **Genel Hükümler 1**, s. 858; Herman Becker, **İsviçre Medeni Kanunu Şerhi. Borçlar Kanunu**, Çev. Osman Tolun, C. VI, Fasikül V, Ankara, Yarı Açık Cezaevi Matbaası, 1973, s. 218; von Tuhr, ceza koşulu olarak kararlaştırılan edimin umumiyetle bir miktar para tediyesi olduğunu belirterek para tediyesi dışındaki edimlerin de ceza koşulu olarak kararlaştırılabileceğini belirtmektedir. von Tuhr, **Borçlar Hukuku**, s. 763; Ceza koşulu bedelinin taraflarca serbestçe belirlenmesinde TBK m. 182/f. 3’de yer alan hakimin tenkis yetkisi saklıdır.

edimin ekonomik bir değer taşımasıdır¹²⁶. Ceza koşulu olarak kararlaştırılacak edimin emredici hükümlere, ahlaka ve kişilik haklarına aykırı olmaması gerektiği gibi edimin kendisi de imkansız olmamalıdır.

(4) Ceza Koşulunda Borçlunun Kusurunun Rolü

Türk Borçlar Kanunu'nun ceza koşulunu düzenleyen hükümlerinde ceza koşulu borcunun doğumu için borçlunun kusurunun varlığına yönelik doğrudan herhangi bir düzenleme sevk edilmemiştir. Bu sebeple ceza koşulu borcunun doğumunda borçlunun kusurunun rolü öğretide tartışmalıdır. Bir görüşe göre tazminat talep hakkını kusurun varlığına bağlayan kanun koyucu aksi kararlaştırılmadıkça ceza koşulunu da borçlunun kusurlu olmasına bağlamıştır. TBK m. 182/f. 2'de kusursuz ifa imkansızlığı halinde borçlunun cezayı da ödemekten kurtulacak olduğunun belirtilmesi sebebiyle bu sonuca varılmıştır¹²⁷. Diğer bir görüşe göre ise, ceza koşulu borcunun doğumu için borçlunun kusuruna ihtiyaç bulunmamakta olup kusursuz ifa imkansızlığında borçlunun cezayı ödemekten kurtulması hususu ceza koşulunun borçlunun kusuruna tabi olduğu sonucuna yol açmamakta, bu husus ceza koşulunun feri özelliğinin doğal bir sonucunu ortaya koymaktadır¹²⁸.

¹²⁶Oğuzman, Öz, C. 2, s. 522; Tunçomağ, **Cezai Şart**, s. 14; Feyzioğlu, C. 2, s. 390; Eren, **Genel Hükümler**, s. 1206; Hatemi, Gökyayla, **a.g.e.**, s. 362; Bu görüşlere aksi yönde ceza koşulunun zarardan bağımsız olması sebebiyle edimin ekonomik bir değer taşıması gerekmediği yönündeki görüş için bkz.: Yasemin Kabaklıoğlu Arslanyürek, **Ceza Koşulu ve Özellikle Zarar ve Tazminatla İlişkisi**, 1. bs., İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2018, s. 33,34.

¹²⁷Oğuzman, Öz, C. 2, s. 532; Oğuzman'a göre eğer ceza koşulu, para borcunda temerrüde ilişkin kararlaştırılmış ve kararlaştırılan ceza kanuni temerrüt faizi oranının daha üstünde bir oran şeklinde ise bu durumda artık borçlunun kusuru aranmamalıdır. Çünkü temerrüt faizinde borçlunun kusuru aranmaz; Kusurun varlığının şart olduğunu kabul eden diğer yazarlar için bkz.: von Tuhr'a göre aksi kararlaştırılmadıkça taahhüt olunan ceza koşulu, ifanın ancak borçlunun kusuru sebebiyle yerine getirilmemesi halinde doğar. von Tuhr, **Borçlar Hukuku**, s. 773; Becker, **Medeni Kanunu Şerhi**, s. 219; Esat Arsebük, "Cezai Şart Mefhumu Etrafında Tahliller", **Adliye Ceridesi**, S. 16, 1936, s. 991; Tekinay, **a.g.e.**, s. 348-360; Salter Uçar, **Hukukta Cezai Şart ve Uygulaması**, İstanbul, Alfa Basım Yayım Dağıtım, 1993, s. 21; Hatemi, Gökyayla, **a.g.e.**, s. 369.

¹²⁸Kusurun varlığına ihtiyaç olmadığını savunan yazarlar: Fikret Eren, **Genel Hükümler**, s. 1211; Zevkliler v.d., **Borçlar Hukuku** s. 390; Evren, **Faiz**, s. 155; E. Saba Özmen, Türkan Aktaş, "Türk Hukuku Açısından Para Borçlarında Temerrüt Faizi Yanında Ceza Koşulu Talep Edilebileceğine İlişkin Yargıtay Kararlarının Eleştirisi", **Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 17, S. 1, 2018, s. 46; Yargıtay da bir kararında ceza koşulu borcunun doğması için borçlunun kusurunun önemi olmadığını belirtmiştir: Yargıtay HGK, E. 1970/1505, K. 1971/85, T. 17.02.1971, (çevrimiçi), www.hukukturk.com, E.T: 02.05.2021.

Kanaatimizce de TBK m. 182/ f. 2'nin düzenlenme amacı asıl borcun sona ermesi halinde ceza koşulunun da sona ereceğine yönelik bir açıklamadan ibarettir. Bir başka ferî borç tipi olan faizde de herhangi bir özel hükme ihtiyaç duyulmadan kusursuz ifa imkansızlığı halinde faiz borcunun sona ereceği ortadadır. Gerçekten de TBK m. 182/f. 2 ceza koşulunda kusura yönelik bir düzenleme olmayıp asıl borca bağlı ferî borç ilişkisinin doğal sonuçları örneklenmiştir. Bu sebeple öğretide TBK m. 182/f. 2'nin gerekçe gösterilerek bu hükümden hareketle borçlunun kusurunun arandığı görüşüne katılmamaktayız. Diğer yandan, temerrüt faizi hükümlerinde de doğrudan kusura ilişkin hüküm bulunmamasına rağmen alacaklının temerrüt faizinin üzerindeki aşkın zararının tazmininde, kanun borçlunun kusursuzluğunu ispat edememe şartı getirmiştir. Ceza koşulunda ise ceza koşulu miktarını aşan alacaklının uğradığı aşkın zararda borçlunun kusurunun ispatı; temerrüt faizindeki aşkın zarar durumuna göre daha zor bir hale getirilerek alacaklıya yüklenmiştir. Dolayısıyla temerrüt faizi bakımından faizin doğumu için kusur şartının bulunmadığı sonucuna varılacaktır. Çünkü kanun temerrüt faizinde aşkın zarar hali için kusur düzenlemesi yaparak borçlunun kusursuzluğunu ispat edememe şartı getirmiştir. Buna karşın; kanuna göre ceza koşulundaki aşkın zarar halinde ispat külfeti dahi yer değiştirmektedir. Dolayısıyla aşkın zarar olmadan sadece ceza koşulunun doğumu için borçlunun kusursuzluğunu ispat edememe şartının bulunduğunu ileri sürmek sistematik olarak daha uyumlu görünmektedir.

Ayrıca kanaatimizce; bu sorunun çözümü ceza koşulunun niteliğinin ne şekilde ifade edildiğiyle de ilgilidir. Ceza koşulunun niteliği, her ne kadar borçlunun zararından bağımsız olsa da en nihayetinde bir tür tazmin şekli olarak görülebileceği gibi kusurdan tamamen bağımsız, kararlaştırılan borca aykırı davranışın yapılmayacağına ilişkin bir tür garanti taahhüdü olarak da görülebilir. Ancak kanaatimizce ceza koşulunun amacı borçluya karşı borcunu tam ve gereği gibi ifa etmesi yönünde baskı kurmak olup, borçlunun herhangi bir kusurunun oluşmaması için onu dikkatli davranmaya sevk etmektir. Ancak borçlunun hiçbir kusurunun bulunmadığı durumda, ceza koşulunun da amacı buna rağmen cezanın talep edilebilmesi değildir. Dolayısıyla aksi kararlaştırılmadıkça ceza koşulu borcunun doğumunda borçlunun kusurunun şart olduğu kanaatindeyiz.

(5) Ceza Koşulunun Türleri

Türk Borçlar Kanunu'na göre alacaklı; bazı borca aykırılık hallerinde borcun ifası ya da ceza koşulu olarak kararlaştırılan edim arasında bir seçim yapacak ve yaptığı seçim doğrultusunda sadece o edimin ifasını talep edebilecek ancak bazı borca aykırılık hallerinde ise hem borcun ifasını hem de ceza koşulu edimini birlikte talep edebilecektir. Kanun tarafından yapılan bu ayrım neticesinde ifa yerine istenebilecek ceza koşulu(seçimlik ceza koşulu) ya da ifaya eklenen ceza koşulu olmak üzere iki farklı tipte ceza koşulunun varlığı kabul edilmiştir¹²⁹.

TBK m. 179/f. 1'de sözleşmenin hiç ya da gereği gibi ifa edilmemesi durumu için bir ceza kararlaştırılmışsa kural olarak ya borcun ya da cezanın ifasının istenebileceği belirtilmiştir. Borca aykırılık hallerinden borcun hiç ya da gereği gibi ifa edilmemesi için düzenlenen bu hüküm emredici olmayıp hem borcun hem de cezanın birlikte talep edilebileceği taraflarca kararlaştırılabilir¹³⁰. TBK m. 179/f. 2'de ise ceza koşulunun borcun belirlenen zaman veya yerde ifa edilmemesi hali için kararlaştırılması halinde alacaklı hakkından açıkça feragat etmedikçe veya ifayı çekincesiz olarak kabul etmemek kaydıyla hem borcun hem de cezanın ifasını birlikte talep edebileceği düzenlenmiştir. Anılan hükümde belirtilen borca aykırılık hallerinde aksi kararlaştırılmamışsa alacaklı hem asıl borcun ifasını hem de kararlaştırılan ceza edimini birlikte talep edebilecektir.

(6) Para Borçlarında Ceza Koşulu Ve Ceza Koşulunun Temerrüt Faizi İle Birlikte Talep Edilebilme Sorunu

Yargıtay, eski tarihli kararlarında para borçlarında ceza koşulu kararlaştırılamayacağına hükmetmiştir¹³¹. Yargıtay; para borçlarında hiç veya eksik ifa sebebiyle temerrüt durumunda zaten kanunun temerrüt faizini işlettiğini belirtmiş; bu sebeple para borçlarında ayrıca ceza koşulu kararlaştırılamayacağına, aksinin

¹²⁹TBK m. 179/f. 3'te belirtilen dönme cezası da bir tür ceza koşuludur.

¹³⁰Oğuzman, Öz, C. 2, s. 528; Tekinay, a.g.e., s. 350, 351.

¹³¹Yargıtay 4. HD. T. 22.12.1947 E. 7284, K. 5387, 4. HD, T. 22.02.1960, E. 59/3257, K. 2107 sayılı karar için bkz.: Akar Öçal, "Para Borçlarındaki Cezai Şart Hakkında Yargıtay'ın Görüşleri" **Adalet Dergisi**, S. 5, 1961, s. 526; Yargıtay 4. Hukuk Dairesi, T. 7.12.1965, E. 1964/9146, K. 1965/6973 sayılı karar için bkz.: Uçar, **Cezai Şart**, s. 26.

kanunun sistemine uymadığı gibi kanuna karşı hile olacağına bu sebeple söz konusu ceza koşullarının hükümsüz olacağına hükmetmiştir.

Öğretiye göre ise para borçlarında ceza koşulunun kararlaştırılması mümkün ve geçerlidir¹³². Kanaatimizce Yargıtay'ın bu görüşü; ceza koşulunun amacı ve asli işlevine aykırı olduğu gibi kanunun sistemine de uygun düşmez. Kanun, faiz ve ceza koşulunu birbirinden farklı amaçlar sevk ederek sistematik olarak ayrı yerlerde düzenlemiş ve hükümleri bakımından birbirinden farklı düzenlemelere tabi tutmuştur. Temerrüt faizi; paradan belirli bir süre mahrum kalmanın karşılığı olup götürü bir tazmin şeklidir. Ceza koşulunun ise asli gayesi borçlunun borcunu ifa etmesi için ona baskı kurmak ve alacaklının alacağını da bir nevi teminat altına almaktır. Bu amaçtan hareketle ceza koşulu olarak kararlaştırılan edim para dışında herhangi bir edim de olabilir. Para borcu için kararlaştırılan ceza koşulunun bir yapma ya da yapmama edimi olması da mümkündür. Ayrıca Türk Borçlar Kanunu'nda para borçlarında ceza koşulunun kararlaştırılamayacağına ilişkin hiçbir düzenleme de bulunmamaktadır. TBK m. 26, borçlar hukukunda sözleşme serbestisi kuralını düzenlemiş olup taraflar emredici hükümlerin sınırı içerisinde sözleşmenin içeriğini dilediği gibi belirleyebilir. Bu sebeple Yargıtay'ın eski tarihli görüşlerine iştirak etmemekteyiz. Yargıtay da sonraki kararlarında bu görüşünden dönerek para borçları için de ceza koşulu kararlaştırılabileceği görüşünü benimsemiştir¹³³.

Para borçlarında ceza koşulu kararlaştırılması durumunda ve borçlunun borcuna aykırı davranması halinde para borcuna işleyecek temerrüt faizi ve ceza koşulunun birlikte talep edilebilirliği sorunu ise öğretide tartışmalıdır. Eğer taraflar, ifa ile birlikte ceza koşulunun talep edilebileceği tür olan ifaya eklenen ceza koşulu kararlaştırmışlarsa bahse konu sorun ortaya çıkacaktır. Para borçları bakımından ifaya eklenen ceza koşulunda, alacaklı, hem asıl borcun ifasını, bunun yanında kararlaştırılan ceza koşulunun ifasını talep edebilecektir.

¹³²Oğuzman, Öz, C. 2, s. 521; von Tuhr, Escher, a.g.e., s. 279; Esat Arsebük, **Cezai Şart**, s. 989; Tunçomağ, **Cezai Şart**, s. 8; Öçal, **Cezai Şart**, s. 526; Hatemi, Gökyayla, a.g.e., s. 362; Evren, **Faiz**, s. 158.

¹³³YİBK, E. 2017/10, K. 2019/1, T. 08.03.2019 (çevrimiçi), www.hukukturk.com, E.T:01.09.2022; Yargıtay 4. HD, E. 2019/116, K. 2020/3826, T. 10.11.2020, (çevrimiçi), www.hukukturk.com, E.T:01.09.2022; Yargıtay 15. HD, T. 13.05.1985, E. 1985/4407, K. 1985/1614 sayılı karar için ayrıca bkz.: Uçar, **Cezai Şart**, s. 51-52; Yargıtay HGK T. 12.04.1989, E. 1989/11-14, K. 1989/260 için ayrıca bkz.: Uçar, **Cezai Şart**, s. 51.

Öğretide konuya ilişkin farklı görüşler ileri sürülmüştür. Bir görüşe göre kural olarak para borçlarında ceza koşulu kararlaştırılmışsa ayrıca temerrüt faizi talep edilemez¹³⁴. Ancak sözleşme ile ceza koşulu ve temerrüt faizinin ikisinin birden istenebileceği kararlaştırılabilir¹³⁵. Bir diğer görüşe göre ise alacaklı, para borçlarında ceza koşulu ile birlikte işlemiş temerrüt faizinin ikisini birden talep edebilir¹³⁶. Yargıtay'ın da bu yönde kararları mevcuttur¹³⁷.

Kanaatimizce para borçlarında ceza koşulunun kararlaştırıldığı hallerde, ifaya eklenen ceza koşulu bakımından değerlendirilme yapıldığında, ceza koşulunun asli amacı; borçlunun borcunu tam ve gereği gibi ifa etmesi bakımından üzerinde bir baskı işlevi sunması ve alacaklıya zararın ispatı gibi sorunlarla karşılaştırmadan alacağını bir nevi teminat altına almasından ibarettir. Temerrüt faizi ise; alacaklının alacağına geç kavuşmasından ötürü kanun tarafından kendiliğinden para alacağına işletilen götürü bir tazmin şeklidir. Her ne kadar temerrüt faizi de alacaklının zararından bağımsız bir şekilde talep edilse de sevk ediliş amacı bakımından asli amacı alacaklının zararını gidermektir. Ancak; TBK m. 179/f. 2'de borcun belirlenen zamanda ödenmemesi halinde doğacak olan ceza koşulu borçlarında, alacaklının kural olarak ceza koşulu ile asıl borcun birlikte ifasını isteyebileceği düzenlenmiştir.

¹³⁴Oğuzman, Öz, C. 2, s. 521: Oğuzman'a göre ayrıca, ceza koşulu kanunen işleyebilecek temerrüt faizi miktarını çok aşmışsa; TBK m. 182/f. 3 gereği hakim ceza koşulunu tenkise tabi tutabilir; Bilgen, **Faiz**, s. 139; Oser'e göre de aksi kararlaştırılmamışsa ayrıca temerrüt faizi talep edilemez. Hugo Oser, Wilhelm Schöenberger, **Kommentar zum Schweizerischen Zivilgesetzbuch Das Obligationenrecht**, Erster Halbband: Artikel 1-183, 2. Umgearbeitete Auflage, Schulthess&Co, Zurich, 1929, s. 704, kn. 3; Gauch'a göre alacaklı ceza koşulunu aşan bir zarara uğramışsa sadece aşan kısım kadarki zararının tazminini talep edebilir bir diğer ifadeyle ceza koşulu bedeli zararın toplam miktarından düşülmelidir. Gecikme faizi talebi de varsa gecikme faizinin de aşkın zarar değerinden düşülmesi gerekir. Peter Gauch, Walter R. Schluep, **Schweizerisches Obligationenrecht, Allgemeiner Teil**, Band 2, 4. Auflage, Zurich, Schulthess Polygraphischer, 1987, s. 292, kn. 2492; Tekinay, **a.g.e.**, s. 343, 344, Tekinay'a göre eğer işlemiş temerrüt faizi ceza koşulu miktarını geçmişse alacaklı ceza koşulu yerine temerrüt faizini seçebilir.

¹³⁵Oğuzman, Öz, C. 2, s. 521; Bilgen, **Faiz**, s. 139.

¹³⁶Tunçomağ'a göre temerrüt faizi ödeme yükümlülüğü doğrudan kanundan kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla cezai şart ödense dahi alacaklının ayrıca temerrüt faizi de talep etmesi için tarafların ayrıca bir anlaşma yapması gerekmez. Tunçomağ, **Cezai Şart**, s. 114; Helvacı, **Faiz**, s. 90, 91; Kocağa, **Ceza Koşulu**, s. 270; Kadir Berk Kapancı, "Sözleşmesel Sorumlulukta Tazminat Edimi ile Sözleşme Cezası Arasındaki İlişki", **İKÜHFD**, C.15, S. 1-2, 2016, s. 676-677; Özmen, Aktaş, **a.g.e.**, s. 50.

¹³⁷Mahkemece ceza koşuluna hükmedilirken borçlunun anaparaya işlemiş olan temerrüt faizi bedeli ceza koşulu bedelinden düşülerek bakiye tutara yönelik hüküm kurmasını Yargıtay bozmuş olup hem işlemiş temerrüt faizi hem de ceza koşuluna ilişkin tutarın tamamına hükmedilmesinin gerektiğini belirtmiştir. Yargıtay 11. HD, E. 1997/2876, K. 1997/4034, T. 30.05.1997, (çevrimiçi), www.hukukturk.com, E.T.: 02.09.2022; Benzer yönde, Yargıtay 6. HD, E. 2015/6292, K. 2015/7967, T. 06.10.2015, (çevrimiçi), www.hukukturk.com, E.T.: 02.09.2022.

Asıl borç ibaresi de dikkate alınacak olursa ceza koşulu ile birlikte temerrüt faizi talep edilemez. TBK m. 180/f. 2’de alacaklı ceza koşulunu aşan bir zarara uğradıysa borçlunun kusurunu ispat ederek ayrıca bu zararını da talep edebilir hükmünden hareketle kanuna sevk ediliş amacı zararın tazmini olan temerrüt faizi de ancak bu durumda ayrıca borçludan talep edilebilir¹³⁸. Ceza koşulu olarak kararlaştırılacak edim para dışında bir borca yönelik olursa da durumun ayrıca değerlendirilmesi gerekir. Örneğin para borcuna ilişkin kararlaştırılan bir yapma ya da yapmama edimi olan ceza koşulunda, yapma ya da yapmama ediminin ekonomik değeri tespit edilip değeri hesaplanarak aynı sonuca varılmalıdır. Diğer yandan; borçlu, nihayetinde alacaklının zararı kadar ödeme yapacağı düşüncesiyle hareket ederse ceza koşulunun borçlu üzerinde baskı kurma işlevinin etkisiz kalacağı da açıktır. Ancak ceza koşulu miktarının alacaklının zararından bağımsız bir şekilde serbestçe kararlaştırılabilirliği bu sorunu ortadan kaldırmaktadır. Kaldı ki; ceza koşulunun para alacağı olarak kararlaştırıldığı durumlarda ceza koşulunu ödemedede temerrüde düşen borçlu aleyhine ceza koşulu bedeline temerrüt faizi işletilebilecektir¹³⁹.

Konuya ilişkin bir diğer tartışma konusu para borcu olarak kararlaştırılan ceza koşullarında temerrüt faizine kanun tarafından getirilen sınırlamaların uygulanabilme sorunudur¹⁴⁰. Öğretideki bir görüşe¹⁴¹ göre kararlaştırılan ceza koşulu ile kanunen belirlenebilecek üst sınır olan temerrüt faiz miktarı arasında borçlu aleyhine büyük oransızlık olduğu durumlarda hakim TBK m. 182/f. 3’teki tenkis yetkisini kullanarak ceza koşulu bedelini indirmesi gerekir. Başka bir görüşe göre ise; konu kanuna karşı hile çerçevesinde değerlendirilmeli ve hakim üst sınırları aşan ceza koşullarında TBK m. 182/f. 3’te kendisine verilen yetkiye dayanarak aşan kısmı indirmelidir¹⁴². Bir diğer görüşe¹⁴³ göre ise mevzuat tarafından en üst sınır olarak

¹³⁸ Benzer görüş için bkz.: Yağcıoğlu, **a.g.e.**, s. 119.

¹³⁹ Yargıtay 15. HD, E. 2002/956, K. 2002/2719, T. 22.05.2002, Kocaağa, **Ceza Koşulu**, s. 272; Yargıtay 13. HD, E. 1991/7889, K. 1991/2101, T. 26.02.1991, kararın ilgili bölümü için bkz.: Bilgen, **Faiz**, s. 139.

¹⁴⁰ TBK m. 120’de kararlaştırılacak temerrüt faizi oranı için üst sınır getirilmiştir. Ticari işlerde ise TTK m.8 gereği faiz serbestçe takdir edileceğinden TBK m. 120’deki üst sınır uygulanmamaktadır. Ayrıca TTK m. 20 gereği hakim ceza koşulunu tenkis yetkisi de bulunmamaktadır. Bu sebeple bahse konu tartışma adi işler kapsamındadır.

¹⁴¹ Oğuzman, Öz, **C. 2**, s. 521.

¹⁴² Hamide Topçuoğlu, **Kanuna Karşı Hile**, İzmit, Selüloz Basımevi, 1950, s. 148.

¹⁴³ Oser, Schönerber, **a.g.e.**, s. 709, kn. 11.

belirlenen sınır ceza koşulunda üst sınır olarak belirlenmeli ve arta kalan kısım geçersiz olmamalı ancak hakimin tenkis yetkisi ile indirilmesi gerekmektedir. Öğretideki başka bir görüşe göre ise; para borçlarında ceza koşulu kararlaştırılmışsa, temerrüt faizi ve ceza koşulu oranlarının toplamı, kanun tarafından temerrüt faizi oranına yönelik üst sınırı geçiyorsa geçen kısım geçersiz olmalıdır¹⁴⁴. Bir diğer görüşe göre ise kural olarak TBK m. 88 ve 120’de faiz için öngörülen en yüksek oran sınırlamaları ceza koşulu için geçerli değildir ancak taraflar ceza koşulundan yararlanmak suretiyle faiz oranlarına ilişkin üst sınırları bertaraf etmeyi amaçlamaları halinde bu husus kanuna karşı hile teşkil eder ve geçersiz olur¹⁴⁵.

Kanaatimizce; temerrüt faizi oranına emredici olarak üst sınır çizen kanun hükümleri yasaklayıcı hükümler olup sözleşme serbestisinin istisnalarını oluşturur. Kanunda temerrüt faizine ilişkin düzenlenen emredici yasakların kıyas yolu ile ceza koşuluna da uygulanması ceza koşulunun niteliğine ve amacına uygun düşmediği gibi bu yorumun TBK m. 26’da düzenlenen sözleşme serbestisi ilkesine aykırılık oluşturacağı kanaatindeyiz. Ayrıca ceza koşulunun ana işlevleri göz önüne alındığında temerrüt faizi ile birlikte ceza koşulunun da birlikte talep edilemeyeceği düşünülecek olursa; borçlu üzerindeki baskı unsuru, kanunda belirlenmiş en yüksek faiz sınırı üst sınır olarak belirlenirse, işlevini yitirir. Böyle bir durumda ceza koşulunun kanuna sevk ediliş amacının işlevsiz hale geleceği düşüncesindeyiz. Ayrıca kanuna karşı hile bakımından bir değerlendirme yapıldığında; kanuna karşı hilenin unsurlarına bakılacak olursa; kanunda emredici bir yasak olmalı, kanunun izin verdiği başka bir işlem yapılmalı ve yapılan işlem ile yasaklanan işlemdeki amaç ve sonuç elde edilmelidir¹⁴⁶. Hukuk düzeninin faiz ve ceza koşulu kavramlarını sevk etme amacı farklı olduğu gibi taraflarında sözleşmede bu iki kavramı düzenlemelerinin amaçları farklıdır. Ceza koşulundaki asli amaç borçluyu tam ve gereği gibi ifaya zorlamak olup temerrüt faizine ilişkin düzenlemelerde ise asli amaç zararın götürü bir tazmin yöntemine göre tazmin edilebilmesidir. Dolayısıyla aynı amaç doğrultusunda hareket edilmemektedir. Temerrüt faizine ilişkin üst sınır

¹⁴⁴Özmen, Aktaş, **a.g.e.**, s. 50, 51.

¹⁴⁵Kocağa, **Ceza Koşulu**, s. 103.

¹⁴⁶Murat Topuz, Osman Gökhan Antalya, **Medeni Hukuk(Giriş-Temel Kavramlar- Başlangıç Hükümleri)**, 3. bs., Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2019, s. 534.

yasaklarının para borçlarında ceza koşuluna da uygulamak, para borçlarında ceza koşulunun sınırlarının oldukça daralması sonucuna yol açacaktır¹⁴⁷. Belirtilen sebeplerden ötürü temerrüt faizine ilişkin yasal üst sınırlar ceza koşuluna uygulanmamalıdır. Buna karşın faize ilişkin üst sınırların TBK m. 182/f. 3 hükmü çerçevesinde fahiş ceza koşulu değerlendirilmesi yapılırken hakimın nazara alabileceği unsurlardan sadece birisini oluşturduğunun kabul edilmesi gerektiği kanaatindeyiz.

(7) Ceza Koşulunun Faiz Kavramından Farkı

Ceza koşulu ve faiz, asıl alacağa bağlı feri alacak niteliğindedir. Ferilik özelliğinden hareketle iki kurumun birbirine benzer yönleri olduğu gibi birbirinden farklı özellikleri de bulunur.

Her iki alacak tipinin de ferilik özelliğini barındırması sebebiyle asıl alacağın hükümsüz olduğu durumlarda ceza koşulu ve faiz de hükümsüz olacak, asıl alacağın sona ermesi halinde ceza koşulu ve faiz de sona erecektir.

Faiz ve ceza koşulu alacağının her ikisinde de kural olarak alacaklının zarara uğraması şart olmayıp alacaklının zararını ispat külfeti bulunmaz¹⁴⁸.

Ancak; temerrüt faizinin talep edilebilmesi için borçlu temerrüdü şartlarının gerçekleşmiş olması gerekir. Ancak ceza koşulu temerrüt olgusundan bağımsız olarak ortaya çıkabilmektedir¹⁴⁹.

Temerrüt faizi borcu sözleşme ile düzenlenmese dahi kanundan doğan bir borçtur. Ancak ceza koşulu borcunun doğması için mutlaka bir hukuki işleme dayanması ve taraf ya da taraflarca düzenlenmesi gerekir¹⁵⁰. Benzer şekilde temerrüt faizi borcunun kaynağı bir sözleşme olabileceği gibi haksız fiil ya da sebepsiz zenginleşmeden de kaynaklanabilir. Ancak ceza koşulu bakımından borcun kaynağı

¹⁴⁷Yağcıoğlu, **a.g.e.**, s. 120; Tunçomağ, **Cezai Şart**, s. 68.

¹⁴⁸TBK m. 180/f. 1’de alacaklının hiçbir zarara uğramasa dahi ceza koşulu alacağını talep edebileceği düzenlenmiştir.

¹⁴⁹Helvacı, **Faiz**, s. 90.

¹⁵⁰Gecikme zammının hukuki niteliğini ceza koşulu olarak açıklayan görüşe göre gecikme zammında da doğrudan kanundan doğan bir ceza koşulu hali bulunmaktadır. Helvacı, **Faiz**, s. 90, dn. 262.

sözleşmedir¹⁵¹. Haksız fiil ya da sebepsiz zenginleşmeden doğan bir borca yönelik de ceza koşulu kararlaştırılması mümkündür. Ancak bunun için yine taraflarca bir ceza koşulu anlaşmasına ihtiyaç vardır.

Alacaklının faiz ya da ceza koşulu tutarından daha yüksek bir miktarda zarara uğraması halinde; temerrüt faizi bakımından TBK m.122, borçlunun kusursuzluğunu ispat etmedikçe aşkın zararı da ödemekle yükümlü olduğunu belirtmesine rağmen ceza koşulunu düzenleyen TBK m. 180’de ceza koşulunu aşan zararın tazmini talebinde alacaklının borçlunun kusurunu ispat etmesi gerektiği düzenlenmiştir.

Faiz, kural olarak para ya da misli eşya borçlarında doğabilirken ceza koşulu kural olarak her edim türü için kararlaştırılabilir¹⁵². Ayrıca; temerrüt faizi borcun zamanında ödenmemesi halinde işlemesine rağmen ceza koşulunda herhangi bir borca aykırılık hali için ceza koşulunun talep edilebileceği kararlaştırılabilir.

Faiz ile ceza koşulunun kanuna asli olarak sevk ediliş amaçları da birbirinden farklıdır. Faiz, para veya herhangi bir misli eşyadan belirli bir süre yoksun kalmanın karşılığı olarak tanımlanmıştır¹⁵³. Temerrüt faizi ise alacaklının alacağına geç kavuşması sebebiyle kanundan kaynaklanan ve kendiliğinden işleyen bir götürü tazminat türüdür¹⁵⁴. Ceza koşulunda ise asli amaç alacaklının uğradığı zararın tazmini değil borçluyu borcunu gereği gibi ifa etmesi yönünde baskı kuran caydırıcı bir işlev sağlamasıdır¹⁵⁵.

Faiz borcunun doğması kural olarak borçlunun kusurundan bağımsızdır¹⁵⁶. Ceza koşulu borcunun doğabilmesi ise tartışmalı olmakla birlikte kanaatimizce borçlunun kusurunun varlığına ihtiyaç duymaktadır¹⁵⁷.

¹⁵¹ Arslan, Kırmızı, **a.g.e.**, s. 63; Evren, **Faiz**, s. 156; Tek taraflı hukuki işlemle de ceza koşulu tayin edilebilir. Ayrıca haksız fiil ve sebepsiz zenginleşmeden doğan borçlarda da sonradan yapılan anlaşma ile ceza koşulu tesisi mümkündür.

¹⁵² Bilgen, **Faiz**, s. 138; Evren, **Faiz**, s. 155.

¹⁵³ Bkz.: Faiz Kavramı, İşlevi ve Hukuki Niteliği başlığı.

¹⁵⁴ Tekinay, **a.g.e.**, s. 930; Kocayusufoğlu v.d., **C. 3**, s. 224, kn 7; Oğuzman, Öz, **C. 1**, s. 511; Eren, **Genel Hükümler**, s. 1123.

¹⁵⁵ Helvacı, **Faiz**, s. 90; Evren, **Faiz**, s. 156.

¹⁵⁶ Barlas, **Temerrüt**, s. 134; Oğuzman, Öz, **C. 1**, s. 502.

¹⁵⁷ Bkz.: Ceza Koşulunda Borçlunun Kusurunun Rolü başlığı.

Ceza koşulu olarak kararlaştırılan edimin bir miktar para olması halinde ve ceza koşulunun ödenmesinde temerrüde düşülmesi halinde ceza koşulu bedeline temerrüt faizi işleyecek¹⁵⁸ ve anılan farklardan ötürü ceza koşulu ile faizin amaç, şartları, hükümleri ve sonuçları bakımından birbirinden farklı hukuki kurumlar olması sebebiyle söz konusu olay bileşik faiz olarak değerlendirilmeyecektir¹⁵⁹.

7. Vade Farkı

Vade farkı; Türk Borçlar Kanunu ve Türk Ticaret Kanunu'nda yer almayan, uygulama ve mahkeme kararları ile ortaya çıkmış bir kavramdır. Yargıtay bazı kararlarında; mülga 4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'da taksitli satış sözleşmelerinin zorunlu içeriğini düzenleyen m. 6/A'daki vadeye göre faiz ile birlikte ödenecek toplam satış fiyatı ibaresinden yola çıkarak vade farkının tüketiciler yönünden kanuni dayanağının bulunduğunu belirtmiştir¹⁶⁰. Benzer düzenleme TBK m. 253 ve yürürlükteki Taksitle Satış Sözleşmeleri Hakkında Yönetmelik m. 6'da da sözleşmenin içeriğinde faiz miktarı, faizin hesaplandığı yıllık oran ve sözleşmede belirlenen faiz oranının yüzde otuz fazlasını geçmemek üzere gecikme faizi oranının bulunması gerektiği belirtilerek tekrar edilmiştir. Öğretide eBK m. 210 ve TBK m. 234'ü vade farkının kanuni dayanağı olduğunu belirten yazarlar da mevcuttur¹⁶¹.

Uygulamada; vade farkı anlaşmaları genellikle iki farklı şekilde ortaya çıkmaktadır. Taraflar sözleşmede belirlenen vadenin geçmesine rağmen para borcunun ifa edilmemesi halinde götürü bir miktar kararlaştırdıkları gibi gecikilen her ay için belirli bir oran üzerinden vade farkı işletileceği yönünde de düzenleme yapmaktadırlar¹⁶². Ancak bu iki grup içinde de vade farkı çeşitli hükümlerle farklı şekillerde ortaya çıkmaktadır.

¹⁵⁸Cevdet İlhan Günay, **Cezai Şart (BK m. 158-161)**, Ankara, Turhan Kitabevi, 2002 s, 145; Uçar, **Cezai Şart**, s. 56.

¹⁵⁹Bileşik faize ilişkin ayrıntılı incelemeler üçüncü bölümde yapılacaktır.

¹⁶⁰Arslan, Kırmızı, **a.g.e.**, s. 53.

¹⁶¹Şerafettin Şirin, **Hukukumuzda Faizi Aşan Munzam Zarar ve Faiz**, 1. bs., İstanbul, Alfa Basım Yayın Dağıtım, 1996, s. 93; Mülga BK m. 210'da vade farkından hiçbir şekilde bahsetmeyip sadece faize yönelik bir düzenleme yapıldığını belirten aksi görüş: İsmail Kayar, "Cari Hesapta Faiz", **BATİDER**, C. 20, S. 3, 2000, s. 73; Haluk Tandoğan, **Borçlar Hukuku: Özel Borç İlişkileri**, C. 1/1, 6. bs., İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2008, s. 209, dn.11; Ülgen, **Ticari İşletme**, s. 85.

¹⁶²M. Murat İnceoğlu, Yasemin Kabaklıoğlu Arslanyürek, "Kanuna Karşı Hile Örneği Olarak Vade Farkı ve Gecikme Cezası", **MÜHFHAD**, C. XXII, S. 3, 2016, s. 1352.

Vade farkının hukuki niteliği öğretide tartışmalı olmakla beraber Yargıtay uygulamasında da birlik bulunmamaktadır. Vade farkının niteliğine ilişkin değerlendirmede bulunan öğretideki bir grup yazara göre; vade farkı, süresinde ödenmeyen mal bedeline ek olarak alıcının ödemede bulunmak zorunda kaldığı faiz dışı ek bedeldir¹⁶³. Diğer bir grup yazara göre ise, vade farkı; borçlunun ifasını daha sonra yapacağının kararlaştırıldığı durumlarda satıcının semeni elde edeceği güne kadar yoksun kaldığı miktar karşılığında alıcının borcuna yapılan eklemesidir¹⁶⁴. Öğretideki bir diğer grup yazar ise vade farkının aslında bir tür faiz ve faizin amaç ve niteliğine göre yapılan ayırım türlerinden anapara faizi olduğunu savunmaktadır¹⁶⁵. Bahse konu görüşe göre alacaklının yoksun kaldığı sermaye için talep edebileceği tek menfaat faizdir. Bu sebeple vade farkını, faiz dışı ek bir bedel olarak açıklayan görüşler kabul edilemez. Ayrıca vade farkında temerrüt de gerçekleşmemektedir. Bu

¹⁶³ Kaya, **Faiz**, s.348; Deynekli'ye göre para borcunun vadesinde ödenmemesi halinde belirli bir oranda vade farkı uygulanacağı kararlaştırılmışsa bu durumda temerrüt durumu oluşmaz. Sadece satış bedeline ek bir ilave yapılır ve yeni satış bedeli meydana gelir. Emel Deynekli, Sedat Kısa, **Açıklamalı – İctihatlı Faiz Hukuku**, Ankara, Yetkin Yayınları, 2001, s. 19; Şirin, **Ticaret Hukukunda Faiz**, s. 28.

¹⁶⁴ Ömer Teoman, **Yaşayan Ticaret Hukuku(Hukuki Mütalaalar)**, C.2, 2. bs., İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2011, s. 2042; Bilgen, **Faiz**, s. 125.

¹⁶⁵ Ülgen, **Ticari İşletme**, s. 86; Aydoğdu, **Faiz**, s. 89; Helvacı'ya göre alacaklının nakdi sermayesinden mahrum kalmasından ötürü talep edebileceği yegane karşılık faizdir. Bu sebeple vade farkı faiz dışı ek bir bedel olarak açıklanamaz. Ayrıca vade farkı temerrüt faizi olarak da açıklanamaz. Çünkü temerrüt faizinin işlemesi için alacağın vadesinin gelmesi yetmeyip borçlu temerrüde de düşmelidir. Ancak vade farkı uygulamaları, alacağın muaccel olmadığı henüz vadenin gelmediği durumlardan oluşmaktadır. Dolayısıyla tanımı ve Yargıtayca belirlenmiş oluşma şartları bakımından vade farkının anapara faizi olduğu yönünde bkz.: Helvacı, **Faiz**, s. 83,84; Aksi yönde vade farkının temerrüt faizi olduğunu belirten görüş için bkz.: Ahmet Battal, "Faturada Yer Alan Vade Farkı Kaydının Niteliği ve İtiraz Edilmemesi Halinde Sonuçları ile İlgili Yargıtay Uygulaması", **Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu, Bildiriler- Tartışmalar, XVI, (14 Mayıs 1999)**, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, 1999, s. 89; Benzer görüş için bkz.: Poroy, Yasaman, **Ticari İşletme**, s. 120; Arslan, Kırmızı, **a.g.e.**, s. 30; Tarafların yaptığı anlaşmada, kesin bir vadeye bağlanmış borcun bu vadeden sonra ödenmesi halinde kararlaştırılan vade farkı için temerrüt faizi; bedelin vadeye bağlandığı durumlarda bir diğer ifade ile bedelin satıcıya ödeneceği güne kadar belirli bir orana göre artacak şekildeki vade farkı düzenlemesinin ise anapara faizi olduğunu belirten görüş için bkz.:Arslan, Kırmızı, **a.g.e.**, s. 56; Bahtiyar da ikili bir ayırım yaparak alacağın belirli bir vadeden yine belirli bir vadeye ertelenerek alacak üzerine eklenen vade farkında bunun anapara faizi olduğunu, ancak asıl alacak için belirlenen vadede ödenmemesi halinde fiili ödeme tarihine kadar belirli oranlarla anaparaya eklenecek vade farkının ise temerrüt faizi olduğunu belirtmektedir. Mehmet Bahtiyar, "Sözleşmede Vade Farkı Kaydı ve Bu Kayda Dayalı Alacağın Hukuki Niteliği", **Bilgi Toplumunda Hukuk Ünal Tekinalp'e Armağan**, C. I, 2003, s. 63; Kayar, **Cari Hesap**, s. 68.

sebeple temerrüt faizi de olamayacaktır. Bunun yanında vade farkının hukuki niteliğini ceza koşulu olarak açıklayan görüşler de bulunmaktadır¹⁶⁶.

Yargıtay kararlarına göre; bir tarafın vade farkı talebinde bulunabilmesi için vade farkı istenebileceğine ilişkin şart; sözleşme ilişkisi kurulurken ya da sonradan tarafların anlaşması yoluyla veya sözleşmenin devamı esnasında ticari teamül biçiminde ortaya çıkmalıdır¹⁶⁷.

Yargıtay, yakın tarihli bir içtihadı birleştirme kurulu kararında, taksitli, kredili ve vadeli satışlarda “vade farkı” adı altında alınan bedelin anapara faizi olduğunu belirtmiştir¹⁶⁸. Yargıtay’ın vade farkının hukuki niteliğine yönelik diğer kararlarında ise birlik bulunmayıp iki farklı gruba ayrılabilir. Bir grup kararlarında¹⁶⁹ bazı durumlarda talep edilen vade farkının temerrüt faizine ilişkin olduğu belirtilmesine rağmen diğer kararlarında¹⁷⁰ ise vade farkının asıl alacağın sonradan eklenen miktar ile en son ulaştığı hali olduğunu bir diğer ifade ile semenin kendisi olduğunu ifade etmektedir.

Yargıtay’ın vade farkını temerrüt faizi nitelendirmesi yaptığı kararlarından hareketle vade farkı ile temerrüt faizi kıyaslaması yapılacak olursa; temerrüt faizinin

¹⁶⁶ Sabih Arkan, “Vade Farkı Kaydının Faturada Yer Almasının Sonuçları-Tartışmalar Kısmı”, **Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu XVI (14 Mayıs 1999)**, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 1999, s.107, 108; Bilgen’e göre vade farkı, olayın özelliğine göre ceza koşulu veya maktu bir tazminat ya da satış bedelinin hesabındaki bir unsur olarak ortaya çıkmaktadır. Bilgen, **Faiz**, s. 126.

¹⁶⁷ Yargıtay 19 HD, E. 2018/3672, K. 2020/78, T. 27.01.2020, (çevrimiçi), www.lexpera.com, E.T: 26.04.2021; Yargıtay 19. HD, E. 2013/14022, K. 2013/17912, T. 13.11.2013, (çevrimiçi), www.hukukturk.com, E.T.: 02.09.2022; Yargıtay HGK, E. 2013/199, K. 2013/1418, T. 02.10.2013, (çevrimiçi), www.hukukturk.com, E.T.: 03.09.2022; YİBK, E. 2001/1, K. 2003/1, T. 27.06.2003, (çevrimiçi), www.hukukturk.com, E.T.: 02.09.2022, YİBK, ayrıca bu kararda vade farkını tanımlarken, veresiye ve taksitli satışlarda, bir diğer ifadeyle mal ve hizmet satım sözleşmelerinde uygulandığını ifade etmiştir; Helvacı, Yargıtay’ın çoğu kararında vade farkı uygulamasını sadece satış sözleşmelerine indirgemesini eleştirmektedir. Karşı ivazı para alacağı olan her türlü sözleşme ve fiilde vade farkının kararlaştırılabileceğini belirtmektedir. Helvacı, **Faiz**, s. 83; Yargıtay’ın kira sözleşmesinde de vade farkını kabul ettiği kararları mevcuttur: Yargıtay 6. HD, E. 2013/8731, K. 2014/2478, T. 05.03.2014, (çevrimiçi), www.hukukturk.com, E.T.: 02.09.2022.

¹⁶⁸ YİBK, E. 2017/8, K. 2019/3, T. 24.05.2019, (çevrimiçi), www.hukukturk.com, E.T:08.05.2021.

¹⁶⁹ Yargıtay 11. HD, E. 2019/5352, K. 2020/3920, T. 07.10.2020, (çevrimiçi), www.lexpera.com, E.T: 26.04.2021.

¹⁷⁰ YİBK’nin bir kararında vade farkının hukuki niteliği; özellikle tacirler arasında süresinde ödenmeyen mal ve hizmet dolayısıyla alıcının faiz dışı ödemek zorunda kaldığı ek bir miktar olarak tanımlanmıştır, YİBK, E. 2001/1 K. 2003/1, T. 27.06.2003, (çevrimiçi), www.hukukturk.com, E.T:02.09.2022; Yargıtay 15. HD, E. 2013/3943, K. 2013/5537, T. 9.10.2013, (çevrimiçi), www.hukukturk.com, E.T:23.01.2022; Yargıtay, 19. HD, E. 2001/6746, K. 2001/6293, T. 08.10.2001, (çevrimiçi), www.hukukturk.com, E.T.: 02.09.2022.

işlemesi için borcun muacceliyeti ile beraber borçlu temerrüdü de oluşmalı ve borç alacaklı tarafından talep edilebilir durumda bulunmalıdır. Borç alacaklı tarafından talep edilebilir durumda değilse temerrüt faizi işlemez. Vade farkına ilişkin çoğu anlaşımda ise borç muaccel olmayıp, borçlu temerrüdü gerçekleşmemektedir¹⁷¹. Dolayısıyla borç talep edilebilir değildir. Taraflar aralarında adeta ikinci bir vade kararlaştırmış bulunmakta olup taraflar iki vade arasındaki zaman diliminde borcun talep edilebilmesinin önüne geçmektedirler. Ayrıca, vade farkı olarak kararlaştırılan bedel; sözleşmede götürü bir bedel olarak belirlenebilmesine rağmen temerrüt faizi miktarı fiili ödeme tarihine kadar artmakta olup belirli değildir. Bu sebeple genel bir değerlendirmeye vade farkının temerrüt faizi olduğunu belirten Yargıtay kararları ve öğreti görüşlerine katılmamaktayız. Ancak eğer taraflar sözleşmede belirlenen vadenin geçmesinden sonra borcun muaccel hale geldiğini, borçlu temerrüdünün gerçekleşeceğini ve borcun alacaklı tarafından talep edilebilir olduğunu, fiili ödeme tarihine kadar sözleşmede belirlenen vade farkı oranının uygulanacağını belirtmişlerse burada artık belirtilen vade farkı temerrüt faizinden ibaret olacaktır.

Vade farkının semenin kendisi olduğunu belirten kararlar ve görüşler değerlendirilecek olursa; çoğu uygulamada vade farkı, alacaklının paradan mahrum kaldığı sürenin, ilave bir zaman diliminde ödenecek olması sebebiyle, uzaması sonucu paranın miktarının artırılmasıdır. Daha önceki bölümlerde değinildiği üzere alacaklının nakitten mahrum kaldığı sürenin karşılığı, faiz olarak karşımıza çıkmaktadır¹⁷². Vade farkında da ilk belirlenen vadenin geçmesiyle her zaman bir miktar artışı söz konusu olduğu için vade farkının çoğu zaman faize ilişkin bahse konu tanım dikkate alındığında faiz dışında başka bir kavram olarak değerlendirilemeyeceği kanaatindeyiz. Ancak para borcunun ilk belirlenen vadeden daha sonra ödenmesi halinde miktarın artıp ya da azalacağı ihtimallerinden ikisi de bulunarak; piyasadaki rayiç değer üzerinden belirleneceği kararlaştırılırsa bu vade farkına ilişkin kaydın faiz yerine semenin ya da alacağın kendisi olacağı kanaatindeyiz.

¹⁷¹ Benzer yönde Yargıtay 19. HD, E. 2001/8936, K. 2002/3320, T. 03.05.2002, (çevrimiçi),www.hukukturk.com, E.T.: 02.09.2022.

¹⁷² Bkz.: Faiz Kavramı, İşlevi ve Hukuki Niteliği başlığı.

Vade farkına ilişkin uygulamadaki kayıtlar ekseriyetle iki türlü olup; ya belirlenen vadeden sonra ödenmesi halinde miktar götürü olarak belirlenmiş şekilde artırılmakta ya da ilk belirlenen tarihte ödenmemesi halinde fiili ödeme tarihine kadar veya borçlunun temerrüde düşürüldüğü ana kadar belirlenen oranlara göre miktar artırılmaktadır. Bu kayıtlar ise rayiç değer kaydına göre farklı olup bu kayıtlar çoğu zaman alacaklının paradan mahrum kaldığı sürenin artması sonucu alacağa işletilen anapara faizinden ibarettir. Örneğin bazı sözleşmelerde taraflar borcun belirli bir tarihte ödenmesi gerektiğini belirledikten sonra eğer ödenmezse ikinci bir vadeye kadar ödenmesi gerektiği ve en geç bu vadeye kadar bedelin belirlenen oranlarca artırılacağı yönünde bir hüküm kararlaştırmaktadırlar. Burada ilk vadenin geçmesinden sonra ikinci vadeye kadar ifa zamanı içerisinde olunmasına rağmen alacak talep edilebilir değildir. Dolayısıyla borçlu temerrüdü gerçekleşmemiştir. Bu iki vade arasındaki borçlunun ifa teklifi erken ifa teklifi de değildir. Çünkü borç ifa zamanı içerisinde olup yalnızca borçludan henüz talep edilebilir değildir. Bu sebeple iki vade arasındaki herhangi bir fiili ödeme tarihine kadar işleyen vade farkı anapara faizinden ibaret olacaktır. Ön ödemeli taksitli satışlarda alıcının temerrüdünün düzenlendiği TBK m. 271/f. 3’de de, açıkça; temerrüde düşmüş alıcının, malın devrini istemesi halinde satıcının yasal anapara faizini talep edebileceği düzenlenmiştir. Kanunun hükmü, satıcı bakımından açıkça; yasal anapara faizinin talep edilebileceğini öngörmüştür. Dolayısıyla TBK m. 271/f. 3’ün kanun tarafından öngörülmüş bir vade farkı olduğu kabul edildiğinde, söz konusu düzenlemedeki vade farkının anapara faizinden ibaret olduğu kanunda açıkça ifade edilmiştir.

TBK m. 234’ün vade farkının kaynağı olduğunu belirten yazarların bu görüşü benimsense dahi söz konusu fıkra da aslında anapara faizi düzenlenmektedir¹⁷³. Yargıtay’ın taraflardan birinin vade farkı talebinde bulunabilmesi için ortaya koyduğu şartlar(Aralarında vade farkına ilişkin sözleşme ya da cari hesap sözleşmesi ya da süregelen bir uygulama bulunması gerektiği) da anapara faizi ile örtüşmektedir. Taksitli satışların vade farkı uygulamasının bir örneğini oluşturduğu belirtilse de taksitli satışlarda bedelin peşin ve taksitli halinin farklı olmasının sebebi de semenin içine ek bir bedel olmayıp, peşin bedele uygulanacak anapara faizidir. Taksitli

¹⁷³Ülgen, **Ticari İşletme**, s. 86.

satışlarda borçlunun semeni peşin ödememesinden dolayı bir nevi borçluya kredi sağlanmaktadır. Taksitle Satış Sözleşmeleri Hakkında Yönetmelik m. 6/f.1/b.1 taksitli satışlarda anapara faizinin miktarının ve oranının gösterilmesini zorunlu kılarak bu sonucu doğrulamaktadır.

Değerlendirilen ihtimallerden hareketle vade farkı uygulamasına yönelik doğrudan genel bir hukuki nitelik belirlemesi yerine çoğu zaman anapara faizi olarak ortaya çıksa da her bir olayın ve sözleşmenin özelliklerine göre açıklandığı üzere farklı sonuçlara varılabileceği kanaatindeyiz¹⁷⁴.

Vade farkına ilişkin kayıtların anapara faizi olduğunu belirten yazarlar; vade farkı bedeline ayrıca temerrüt faizi işletilip işletilemeyeceği yönünde farklı sonuçlara varmışlardır. Helvacı'ya göre vade farkının hukuki niteliği anapara faizi olup TBK m. 121/f. 1 gereği anapara faizine dolayısıyla vade farkı bedeline temerrüt faizi yürütülebilecektir¹⁷⁵. Bir diğer görüşe göre ise faize faiz işletilememesi kuralı çerçevesinde vade farkının anapara faizi olduğunun kabulü ihtimalinde artık vade farkı bedeline temerrüt faizi işletilemeyecektir¹⁷⁶.

Kanaatimizce vade farkının hukuki niteliğinin anapara faizi olduğunun kabulü halinde TBK m. 121/f. 1 çerçevesinde vade farkına temerrüt faizi işletilebilecektir. Temerrüt faizi olarak kabulü halinde ise TBK m. 121/f. 3 gereğince vade farkına ayrıca temerrüt faizi işletilemeyecektir. Semenin içerisine eklenen bir

¹⁷⁴ İhtimaller özetlenecek olursa, veresiye satış ve taksitli satış vb. uygulamalarda vade farkı uygulaması ve biri erken diğeri geç olmak üzere iki vadenin belirlendiği ihtimalde ikinci vadeye kadar işleyecek vade farkı uygulaması anapara faizi; tek bir vadenin belirlenip vadeden sonra borçlunun temerrüde düşeceği ve belirli oranda vade farkı ödeyeceğinin kararlaştırıldığı hallerde vade farkının temerrüt faizi; rayiç değere göre semenin artma ve azalma ihtimali olduğu varsayımında ise vade farkı, semenin kendisi olarak ortaya çıkmaktadır; Benzer yönde örneğin tüketim ödöncü sözleşmesinde ödöncü verenin vermiş olduğu ödöncü karşılığında talep edebileceği tek menfaatin faiz olduğunu, sözleşmede tarafların vade farkı ibaresi kullanmış olmasının söz konusu menfaatin faiz olduğu gerçeğini değiştirmeyeceğini belirten görüş için bkz.: Teoman, C. 2, s. 2043.

¹⁷⁵ Ülgen, **Ticari İşletme**, s. 86.

¹⁷⁶ Zeynep Şeyma Ceylan, "Para Borçlarının İfasında Faiz", Yüksek Lisans Tezi, **İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı**, İstanbul, 2020, s. 72; Benzer görüş için bkz.: Şen, **Faiz**, s. 496; Niteliği ne olursa olsun vade farkının mevzuattaki faize ilişkin oranlar ve bileşik faiz yasağının aşmanın bir yöntemi olarak kullanıldığı bu sebeple kanuna karşı hile olduğu, dolayısıyla kanuna karşı hilenin yaptırımı sonucunda sınırlar ve yasakların vade farkında da uygulanması gerektiğini belirten görüş için bkz.: İnceoğlu, Arslanyürek, **Vade Farkı**, s. 1362.

bedel olarak kabulü halinde ise temerrüt üzerine toplam bedel üzerinden temerrüt faizi işletilebilecektir¹⁷⁷.

¹⁷⁷ Bileşik faize ilişkin detaylı açıklamalar üçüncü bölümde yapılacaktır.

İKİNCİ BÖLÜM

FAİZİN ÇEŞİTLERİ

Öğretide faiz; niteliği, kaynağı, hesaplanma yöntemi ve uygulandığı işe göre çeşitli ayrımlara tabi tutulmaktadır.

A. Niteliğine Göre

1. Anapara(Kapital) Faizi

Öğretide anapara faizi; kapital faizi ya da sermaye faizi¹⁷⁸ olarak da anılmaktadır. Anapara faizi kısaca herhangi bir misli sermayeden mahrum kalan alacaklının hak kazandığı ve misli sermaye borcunun vadesine kadar işleyen faiz türüdür. Daha açıklayıcı bir tanım yapılması gerekirse; anapara faizi, bir kişinin(alacaklı) belirli bir para meblağını ya da tüketilebilen bir şeyi başka bir kişinin(borçlu) malvarlığına, kredi, ödünç vb. bir sebebe dayanarak iradi bir şekilde ya da bir kanun hükmünden dolayı irade dışı, belirli bir süre için pozitif değer katacak şekilde eklemesi sonucu, alacaklının bu meblağdan mahrum kalmasının karşılığı olarak en geç borcun vadesine kadar oluşacak faiz şeklinde tanımlanabilir¹⁷⁹. Belirlenen süre içerisinde borçlu bahse konu sermayeden yararlanma imkanı elde edecek, bunun karşılığında sermayeden belirli süre mahrum kalan alacaklı da anapara faizi elde edecektir.

¹⁷⁸Şen, **Faiz**, s. 489; Bilgen, **Faiz**, s. 7.

¹⁷⁹Kaya'ya göre anapara faizi; belirli bir meblağı birisine ödünç, kredi vb. bir işleme binaen vermesi sebebiyle bir kimsenin bu meblağdan mahrum kalmasının karşılığıdır. Kaya, **Faiz**, s. 352; Bilgen'e göre anapara faizi, kanun veya sözleşme ile belirli bir süre için borçlunun kullanımına terk ve tahsis edilen belirli miktardaki sermaye meblağına belirli bir oranda uygulanan faiz türüdür. Bilgen, **Faiz**, s. 7; Arslan ise anapara faizinin irade dışı doğrudan kanundan da doğabileceğini gözeterek, anapara faizini, kanun gereği ya da iradi olarak nakdi sermayenin belirli bir süre bir başkasına bırakılması sebebiyle oluşacak faiz şeklinde tanımlamıştır. Arslan, Kırmızı, **a.g.e.**, s. 81. Yapılan tanımda sermaye nakdi sermaye olarak kısıtlanmış olup, anapara faizinin para borcu dışındaki diğer misli eşya borçlarında da doğabileceği yönünde görüşler ve kanaatimiz için bkz.: Faiz Kavramı, İşlevi ve Hukuki Niteliği başlığı; Barlas, bir para meblağının faiz geliri elde etmek amacıyla borçluya ödünç verilmesi veya herhangi bir sebeple borçluda kalması yüzünden faiz ödemesi öngörölmüşse oluşan faizi anapara faizi olarak tanımlamıştır. Barlas, **Temerrüt**, s. 126; Şen de anapara faizini, para borcu ekseninde tanımlamakta ve anapara borcuna vade tarihine kadar işleyecek faiz şeklinde belirtmektedir. Şen, **Faiz**, 477; YİBK, yakın tarihli bir içtihadı birleştirme kararında, anapara faizine ilişkin yaptığı tanımda nakdi sermayeye vurgu yaparak; anapara faizini; kanun gereği ya da sözleşme ile nakdi sermayenin başkasının kullanımında kalması sonucu belirlenen vadeye kadar yürütölen faiz olarak tanımlamıştır. YİBK, E. 2017/8, K. 2019/3, T. 24.05.2019, (çevrimiçi), www.hukukturk.com, E.T:08.05.2021.

Öğretide yapılan başka bir tanım ise anapara faizini; işlemiş faizin anaparaya dönüştürülmesi şeklinde ifade etmektedir¹⁸⁰. Kanaatimizce yapılan bu tanım anapara faizinin niteliği açısından isabetli değildir. Anapara faizi alacağı, doğumundan ifa edildiği ana kadar faiz alacağı olma niteliğini korumakta olup asıl alacağı dönüşmez.

Anapara faizi doğrudan kanundan doğabileceği gibi, sözleşmeden ya da tek taraflı hukuki işlemde de doğabilir¹⁸¹. TBK m. 387 gereği adi ödünç sözleşmelerinde taraflar kararlaştırmış olmadıkça anapara faizi alacağı doğmaz. Dolayısıyla adi ödünç sözleşmelerinde ödünç veren lehine anapara faizi doğacağı taraflarca kararlaştırılabilir. Ödünç sözleşmesinde bu yönde bir hüküm, sözleşme yoluyla anapara faizinin doğumuna örnek oluşturmaktadır. Bunun yanında; TBK m. 229/f. 1/b. 1’de yer alan faiz düzenlemesi, doğrudan kanunun hükmüyle doğan anapara faizinin örneğini oluşturur¹⁸². Diğer yandan; TTK m. 20’de de ticari işlerde taraflarca kararlaştırılmış olmamasına rağmen bazı hallerde anapara faizi alacağının doğacağı belirtilmektedir.

Anapara faizinin taraflarca anlaşma yoluyla ya da kanun tarafından bazı hallerde doğumunun düzenlenmesindeki amaç; tarafların yatırım ve gelir getirisi olabileceği gibi özellikle alacaklı kişilerin enflasyon karşısında parasının değer kaybetmesinin önüne geçilmek istenilmesidir.

Türk Borçlar Kanunu’nda anapara faizini düzenleyen hükümlere doğrudan yer verilmiş olmasa da TBK m. 88’de anapara faizine ilişkin kuralların sevk edildiği belirtilmektedir¹⁸³. TBK m. 120’de ise genel olarak temerrüt faizi düzenlenmiştir. TBK m. 88’in kenar başlığı faiz olmasına rağmen; TBK m. 120’nin kenar başlığı ve içeriği temerrüt faiziyle ilişkilidir. Bu sebeple faizin niteliğine göre yapılan ayırım sonucu temerrüt faizinin genel olarak TBK m. 120’de; anapara faizinin ise genel olarak TBK m. 88’de düzenlendiği kabul edilmektedir.

¹⁸⁰Efrail Aydemir, **Hukuk Uygulamasında Faiz**, 2. bs., Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2014, s. 94.

¹⁸¹Vasiyetnamede, vasiyetçi, vasiyet edilen para için faiz ödenmesini kararlaştırmışsa anapara faizi borcu tek taraflı hukuki işlem ile doğmuştur. Oğuzman, Öz, C. 1, s. 313.

¹⁸²Anılan düzenlemeye yönelik tartışmaya ileriki başlıklarda değinilecektir.

¹⁸³Aydoğdu, **Faiz**, s. 92.

Anapara faizi aksi kararlaştırılmadığı sürece asıl alacağın doğduğu anda işlemeye başlayacak ve alacaklının mahrum kaldığı sermayenin iadesinin taraflarca kararlaştırıldığı zamana bir diğer ifadeyle asıl alacağın vadesine kadar işleyecektir¹⁸⁴. Öğretideki bir diğer görüşe göre; anapara faizi asıl alacağın vadesine kadar değil borçlunun temerrüde düşeceği ana kadar işletilebilir¹⁸⁵. Kanaatimizce belirli, belirlenebilir ya da belirsiz bir vadeye sahip borçlar bakımından anapara faizi asıl borcun vadesine kadar işleyebilir. Buna karşın; vadesi olmayan borçlar bakımından, borçlu asıl borcu ödemede temerrüde düşene kadar anapara faizi işletilebilmelidir.

Anapara faizi alacağının doğumu ve muaccel olma anının farklı hususlar olduğu öğretide belirtilmiştir. Anapara faizi zaman içerisinde doğacak ve işlemeye devam edecek ancak muaccel hale gelmesi için taraflarca belirlenen vadenin dolması gerekecektir¹⁸⁶. Vadesiz borçlarda ise borçlunun temerrüdüne kadar işleyecek ardından muaccel hale gelecektir. Belirlenen vadenin dolmasıyla veyahut borçlu temerrüdüyle; asıl alacağı anapara faizinin işlemesi duracak ve asıl alacağın yanında doğmuş anapara faizine şartları oluştuğunda temerrüt faizi işlemeye başlayacaktır.

Taraflarca sözleşmede uygulanacak anapara faizinin oranına ilişkin herhangi bir düzenlemeye yer verilmemişse faiz oranı TBK m. 88/f. 1'in atfıyla 3095 sayılı Kanun m. 1 gereğince belirlenecektir¹⁸⁷. Taraflarca belirlenebilecek faiz oranı ise TBK m. 88/f. 2 gereği; ilk fıkra uyarınca(TBK m. 88/f. 1) belirlenen faiz oranının yüzde elli fazlasını aşamaz. Söz konusu hüküm emredici nitelikte olup kural olarak taraflarca aksi kararlaştırılamaz¹⁸⁸. Üst sınır olarak belirlenen oranın üstünde bir faiz

¹⁸⁴Poroy, Yasaman, **Ticari İşletme**, s. 95; Helvacı, **Faiz**, s. 102; Evren, **Faiz**, s. 140; Anapara faizi borcun vadesine kadar işletilebilir. Vadeden sonra anapara faizi yerini temerrüt faizine bırakmaktadır. Deynekli, Kısa, **a.g.e.**, s. 37; Taraflarca, asıl alacağın ifa edileceği zaman ile anapara faizinin işlemesinin kesileceği zaman birbirinden ayrılarak farklı şekilde kararlaştırılabilir, Ülgen, **Ticari İşletme**, s. 81.

¹⁸⁵ Ünlütepe, anapara faizini borçlunun temerrüde düşeceği ana kadar işletilen faiz olarak belirtmektedir. Dolayısıyla yazar, asıl alacağın vadesini değil borçlunun temerrüt tarihini nazara almıştır. Ünlütepe, **a.g.e.**, s. 224; Ünlütepe ile aynı yönde bkz.: Bilgen, **Faiz**, s. 7.

¹⁸⁶Bu sebeple anapara faizi borcu periyodik borçlardandır. Temerrüt faizi borcu ise doğduğu anda muaccel olmaktadır. Evren, **Faiz**, s. 59.

¹⁸⁷19/12/2005 tarihli ve 2005/9831 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile hükümde geçen yıllık yüzde 12 oranı yıllık yüzde 9'a düşürülmüş ve halen geçerliliğini korumaktadır; Ticari işlerde faiz oranlarının serbest bırakıldığına ilişkin TTK m. 8'e ileride ayrıca değinilecektir.

¹⁸⁸Ticari işlere özgü TTK m. 8/f. 1 gereğince ticari işlerde faiz oranı serbestçe belirlenir.

oranı kararlaştırıldığı takdirde üst sınırı geçen kısım TBK m. 27 gereğince hükümsüz olur.

Anapara faizinin tabi olduğu zamanaşımı süresi TBK m. 147/f. 1/b. 1’de düzenlendiği üzere beş yıldır. Dolayısıyla asıl alacağın zamanaşımı süresine tabi değildir¹⁸⁹. Ancak TBK m. 152 gereğince asıl alacak zamanaşımına uğradığında ona bağlı anapara faizi alacağı da zamanaşımına uğramış olur.

2. Temerrüt Faizi

Temerrüt faizi, alacaklının zararından ve borçlunun kusurundan bağımsız olarak bir para alacağında alacağın muacceliyetinden sonra şartlarının oluşmasıyla ortaya çıkacak temerrüt olgusu sebebiyle borçlunun ödemekle zorunlu olduğu kanun gereği kendiliğinden işleyen faiz türüdür¹⁹⁰. Temerrüt faizi; her ne kadar borçlunun kusur ve alacaklının zararından bağımsız olarak doğsa da kanuna sevk ediliş amacı bakımından, alacaklının temerrüt nedeniyle uğradığı zararı karşılamaya yönelik asgari bir götürü tazminattır¹⁹¹. Kanunun amacından hareketle temerrüt faizi miktarını aşan alacaklının zararı; TBK m. 122’de düzenlenen aşkın zarar hükümleri ile tazmin edilir.

¹⁸⁹Zeki Gözütok, **Faiz Hukuku**, 3. bs., Ankara, Bilge Yayınevi, 2015, s. 117.

¹⁹⁰Yargıtay HGK temerrüt faizini; borçlunun para borcunu zamanında ödememesi ve temerrüde düşmesi üzerine kanun gereği kendiliğinden işlemeye başlayan ve temerrüdün devamı müddetinde varlığını sürdüren, alacaklının zararı, miktarı ve borçlunun kusuruna tabi olmaksızın borçlunun ödediği ve miktarı yasalarla belirlenmiş asgari, maktu bir tazminat olarak tanımlamıştır Yargıtay HGK, E. 2013/2249, K. 2015/1362, T. 15.05.2015, (çevrimiçi), www.karararama.yargitay.gov.tr, E.T:08.05.2021; YİBK, temerrüt faizini, para borcunun zamanında ödenmemesi sebebiyle temerrüde düşülmesi ve temerrüt tarihinden başlayıp temerrüt devam ettiği sürece varlığı devam eden faiz türü olarak belirtmektedir. YİBK, E. 2017/8, K. 2019/3, T. 24.05.2019, (çevrimiçi), www.hukukturk.com, E.T.: 03.09.2022.

¹⁹¹Temerrüt faizi, temerrüt sebebiyle oluşan zarara yönelik tazminatın asgari haddini teşkil etmektedir. von Tuhr, **Borçlar Hukuku**, s. 618; Poroy, Yasaman, **Ticari İşletme**, s. 96; Kaya, **Faiz**, s. 352; Ülgen, **Ticari İşletme**, s. 82; Bilgen, **Faiz**, s. 8; Hıfzı Veldet Velidedeoğlu, Rafet Özdemir, **Türk Borçlar Kanunu Şerhi**, Ankara, Yargıtay Yayınları, 1987, s. 240; Evren, **Faiz**, s. 154; Ahmet Battal, “Haksız Fiilden Doğan Alacağa Uygulanacak Temerrüt Faizi Konusundaki Yargıtay Kararlarının Değerlendirilmesi”, **Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu- Bildiriler Tartışmalar XV, (5 Haziran 1998)**, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırmaları Enstitüsü Yayınları, 1999, s. 58; Kadir Berk Kapancı, “Götürü Tazminat Anlaşması ve Bunun Ceza Koşulundan Ayırt Edilmesi”, **Prof. Dr. Mustafa Dural’a Armağan**, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2013, s. 657, dn. 4; Haluk Nami Nomer, “Sebepsiz Yere Ödenen Paradan Kaynaklanan Zenginleşmelerde İadenin Kapsamı”, **GSÜHFD**, C. IV, S. 2, 2005, s. 225; Börü öğretideki hakim görüşün temerrüt faizinin kanuni asgari bir götürü tazminat olduğu yönünde şekillendiğini belirtmektedir. Şafak Parlak Börü, “Götürü Tazminat Kavramına Bir Bakış”, **TBB Dergisi**, S. 129, 2017, s. 197, dn. 8; Türk/İsviçre hukukunda temerrüt için kusur şartı aranmazken Alman Borçlar Kanunu borçlunun temerrüdünde kusurunun varlığını da aramaktadır. BGB 286/4.

Temerrüt faizinin asli amacı belirtilen çerçevede olmasıyla birlikte bazı feri işlevleri de bulunmaktadır¹⁹². Temerrüt faizinin alacaklının zararından bağımsız olarak sözleşme ya da kanunda belirtilen oranda kendiliğinden işlemesi yargı mensuplarının yükünü hafifletmekte, zaman ve emekten tasarruf edilmektedir. Bir diğer husus ise; zararın ispatından bağımsız temerrüt faizi olgusunun; borçlunun borcunu ödemeye teşvik etmesidir. Bunun yanında; alacaklının zararını ispatlamaya çalışırken ticari sırlarının ortaya çıkmasının da bir yandan önüne geçilmiştir.

Temerrüt faizinin talep edilebilmesi için borçlunun bir para borcunda temerrüde düşmesi gerekmektedir. Temerrüt için ise kural olarak, borçlunun asıl borcu muaccel olmalı ve temerrüt için ihtar gereken hallerde ihtar şartının gerçekleşmesi gerekmektedir. Ayrıca borcun ifası mümkün olmalıdır¹⁹³. Dolayısıyla aksi kararlaştırılmadıkça temerrüt faizi, ihtarın gerekli olduğu hallerde ihtarın alacaklıya ulaştığı, ihtara gerek olmayan hallerde ise vade tarihinin sonundan itibaren işlemeye başlayacaktır¹⁹⁴. Daha önce temerrüde düşürülmeyen borçlu; dava ya da icra takibinin açılmasıyla birlikte temerrüde düşecektir¹⁹⁵. Diğer yandan borçlunun borcu ödemekten kaçınması için haklı bir sebebe (örneğin TBK m. 97’de düzenlenen ödemezlik defi) dayanmamış olması gerekir.

Temerrüt faizi için yasalarımızda farklı terimler kullanılmıştır. Öncelikle TBK m. 120’de temerrüt faizi başlığı ile faizin oranlarına ilişkin düzenlemeler sevk edilmiş, devam eden maddelerde de kanun temerrüt faizi terimini benimsemiştir. TMK m. 875/b. 2’de taşınmaz rehninin kapsamı açıklanırken ise kanun gecikme faizi terimini kullanmıştır. Türk Ticaret Kanunu’nda ise kanun ekseriyetle temerrüt faizi terimini tercih etmiş; ancak “Ticari hükümlerle yasaklanmış işlemler ile mal ve hizmet tedarikinde geç ödemenin sonuçları” başlıklı m. 1530/f. 6,7 ve 8’de kanun gecikme faizi terimini tercih etmiştir. 3095 sayılı Kanun’da da başlık ve maddelerinde ekseriyetle temerrüt faizi terimi benimsenmiş olmasına rağmen

¹⁹²Barlas, **Temerrüt**, s. 128 vd.

¹⁹³Barlas, **Temerrüt**, s. 16; Tekinay, **a.g.e.**, s. 912; TBK m. 117’de borçlu temerrüdünün oluşması için muacceliyet ve ihtar unsuruna yer verilmiştir. Kanunda yer alan şartların yanında borcun ifasının da mümkün olması gerekmektedir.

¹⁹⁴Ülgen, **Ticari İşletme**, s. 82; Tacirler arasında gerçekleşen işlemlerde borçlunun temerrüde düşürülmesi için gönderilecek olan ihtar TTK m. 18/f. 3 çerçevesinde belirtilen şekilde yapılmalıdır.

¹⁹⁵Temerrüde düşme anı bakımından dava dilekçesinin davalıya ulaştığı an değil davanın açılmış sayıldığı anın esas alınması gerektiği yönünde bkz.: Evren, **Faiz**, s. 170.

m.4/a'da gecikme faizi terimi yer almaktadır. Öğretide ise kimi yazarlar tarafından temerrüt faizi yerine direnim faizi¹⁹⁶ terimi kullanıldığı gibi gecikme faizi¹⁹⁷ terimi de benimsenmektedir. Barlas; temerrüt faizi yerine gecikme faizi teriminin kullanılmasını; gecikme ve temerrüt kavramları arasındaki hukuki anlam farklılığı sebebiyle eleştirmiştir. Gecikme ile temerrüt her zaman aynı anda gerçekleşmemektedir. Temerrüdün ihtarla gerçekleştiği durumlarda, borçlu borcunu ifada gecikme halinde olsa bile; ihtarla temerrüt gerçekleşecektir. Bahse konu faiz ise; borçlunun gecikmesine dayalı değil temerrüde düşmüş olmasına bağlıdır¹⁹⁸.

Öğretide bazı yazarlar gecikme faizi üst başlığı altında birkaç farklı türde gecikme faizi türü olduğunu savunmaktadır¹⁹⁹. Ancak bahse konu görüş gerek kanunun sistematigi gerekse temerrüt faizinin bahse konu görüşlerdeki öne sürülen faiz türlerinin tümünü kapsaması sebebiyle öğretinin büyük bir çoğunluğu tarafından eleştirilmiş ve kabul görmemiştir.

Temerrüt faizinin doğumu doğrudan kanundan kaynaklanmaktadır²⁰⁰. Bu nedenle temerrüt faizinin bağlı olduğu asıl borcun kaynağı sözleşme olabileceği gibi haksız fiil, sebepsiz zenginleşme veya başka bir borç kaynağı da olabilir²⁰¹. Dolayısıyla para borcu olmak kaydıyla asıl borcun kaynağının ne olduğunun temerrüt faizinin işlemesi açısından önemi yoktur.

Uygulanacak temerrüt faizi oranına ilişkin TBK m. 120; aksi kararlaştırılmadıkça faiz oranının ilgili mevzuat hükümlerine göre belirleneceğini

¹⁹⁶ Aydemir, **Faiz**, s. 112 vd.

¹⁹⁷ Tekinay, **a.g.e.**, s. 929 vd.; eBK m. 103'te kanun geçmiş günler faizi terimini tercih etmiştir.

¹⁹⁸ Barlas, **Temerrüt**, s. 127. Barlas, anılan gerekçeler sebebiyle İsviçre Borçlar Kanunu ve Alman Medeni Kanunu'nda da temerrüt faizi tabirinin tam karşılığı olan Verzugszins teriminin kullanıldığını belirtmiştir.

¹⁹⁹ Bilgen gecikme faizi üst başlığı altında direnim (temerrüt) faizi ve diğer gecikme faizleri olmak üzere iki farklı grup oluşturmaktadır. İki grup arasındaki en önemli farkın temerrüt faizinde temerrüt tarihi, diğer gecikme faizlerinde ise alacağın muacceliyet tarihinden itibaren ihtar şartı aranmadan temerrüt faizi yürütülmesi olarak belirtmektedir. Diğer gecikme faizlerini ise tazminat faizi, masraf faizi ve iadesi gereken para faizi olmak üzere gruplara ayırmaktadır. Bilgen, **Faiz**, s. 8, 9, 10; Benzer yönde, Evren, **Faiz**, s. 140,141, 152,153.

²⁰⁰ TBK m. 120'de temerrüde düşen borçlunun ödemesi gereken temerrüt faizi oranına ilişkin hükümler düzenlenmiştir.

²⁰¹ Barlas, **Temerrüt**, s. 138.

belirtmiştir²⁰². Dolayısıyla tarafların uygulanacak temerrüt faizi oranını kararlaştırmadığı durumlarda, faiz oranı 3095 sayılı Kanun m. 2/f. 1 gereğince belirlenir. Taraflarca kararlaştırılabilecek en yüksek temerrüt faizi oranı ise TBK m. 120/f. 2 gereğince ilgili mevzuatça belirlenen oranın yüzde yüz fazlasını aşamaz²⁰³. TBK m. 120/f. 3 ve 3095 sayılı Kanun m. 2/f. 3 gereğince; anapara faizinin ve oranının sözleşmede kararlaştırıldığı ancak temerrüt faizi oranının kararlaştırılmadığı hallerde; uygulanacak temerrüt faizi oranı anapara faizi oranından düşükse; anapara faizi oranı temerrüt faizi oranı olarak uygulanır.

Yabancı para borçlarında uygulanacak temerrüt faizi ve anapara faizi oranı bakımından, taraflarca daha yüksek bir oran kararlaştırılmadığı takdirde; 3095 sayılı Kanun m. 4/a kapsamında kamu bankalarınca o yabancı para için açılmış bir yıl vadeli mevduat hesaplarına uygulanacak en yüksek faiz oranı esas alınır²⁰⁴. Kararlaştırılan yabancı paranın kamu bankalarınca açılmış herhangi bir mevduat hesabı bulunmuyorsa; hükmün uygulama alanı kalmaz. Öğretideki bir görüş, böyle bir durumda yabancı para biriminin ülkesinde uygulanan kanuni faiz oranının esas alınması gerektiğini eğer ilgili ülkede kanuni faiz oranı belirlenmemişse, yabancı para borcunun ülke parası karşısındaki değeri bulunarak, kanuni faiz oranının uygulanması gerektiğini belirtmektedir²⁰⁵. Kanaatimizce yabancı para borcunu; tarafların iradesi hilafına yerli para borcuna dönüştürmek isabetli değildir. Eğer yabancı para biriminin ülkesinde kanuni faiz oranı bulunmuyorsa; sadece faiz hesabı bakımından borç TL'ye çevrilip faiz miktarı hesaplanmalı; hesaplanma işleminin ardından tekrar yabancı para birimine çevrilerek işlem yapılmalıdır.

Ticari işlerde TTK m. 8/f. 1 gereğince faiz oranı serbestçe belirlenir. Tarafların kararlaştırmadığı durumda, 3095 sayılı Kanun m. 2/f. 2 gereğince ticari işlerde; alacaklı temerrüt faizi oranını kısa vadeli avanslara uygulanacak faiz oranı

²⁰²3095 sayılı Kanun m. 1 ve 2'nin atfıyla; 19.12.2015 tarihli 2005/9831 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile bu oran 01.01.2006 tarihinden itibaren yıllık yüzde 9 olarak belirlenmiştir.

²⁰³Bugün itibari ile uygulanan kanuni temerrüt faizi oranı yıllık yüzde dokuz olduğu için taraflar sözleşmede yüzde on sekizden yüksek bir faiz oranı kararlaştıramazlar.

²⁰⁴Ülgen, **Ticari İşletme**, s. 106; Aynı doğrultuda ve devlet bankalarınca ilgili yabancı paraya uygulanacak en yüksek faiz oranının bir yıl boyunca değişen faiz oranları çerçevesinde uygulandığı dönem itibariyle değerlendirilmesi yönünde bkz.: Helvacı, **Faiz**, s. 40,41; Benzer görüş için bkz.: Poroy, Yasaman, **Ticari İşletme**, s. 120.

²⁰⁵Ülgen, **Ticari İşletme**, s. 106.

üzerinden de talep edebilir. Bunun yanında TTK m. 1530/f. 6 gereğince ticari işletmeler arasında mal veya hizmet tedariki sebebiyle akdedilen sözleşmelerde temerrüt faizi ödenmeyeceği veya ağır seviyede haksızlık doğuracak şekilde düşük bir oran kararlaştırıldığı durumda söz konusu hükümler geçersiz olacak ve sözleşmedeki bu boşluk yedinci fıkra ile doldurulacaktır. Söz konusu hükme göre uygulanacak temerrüt faizi oranı TCMB tarafından belirlenecek ve ticari işlerde temerrüt faizi oranı olarak uygulanabilecek olan kısa vadeli avanslara uygulanan faizden hükümde belirtilen şekilde fazla olacaktır²⁰⁶. Ayrıca, TTK m. 10 kapsamında ticari işlerde temerrüt faizinin başlangıç anı taraflarca belirlenebilir²⁰⁷.

Temerrüt faizinin tabi olduğu zamanaşımı süresi; kanunda ayrıca düzenlenmediği için TBK m. 146 gereğince on yıldır²⁰⁸. Ancak TBK m. 152 gereği asıl alacak zamanaşımına uğradığında ona bağlı temerrüt faizi de zamanaşımına uğramış olur.

TBK m. 121/f. 1'e göre faiz veya irat borcunu ya da bağışladığı bir miktar parayı ödemede temerrüde düşen borçlu icra takibine girildiği veya dava açıldığı günden başlayarak temerrüt faizi ödemekle yükümlüdür. İkinci fıkrada ise aksine yapılan anlaşmaların ceza koşulu hükümlerine tabi olacağı düzenlenmiştir. Dolayısıyla anapara faizi, irat borcu ve bağışlama taahhüdüne ilişkin para borçlarında, temerrüt faizi; icra takibine girildiği veya davanın açıldığı günden itibaren işlemeye başlayacak, tarafların aksine yaptığı (temerrüt faizinin işlemeye başlayacağı zamanı daha erkene alan) anlaşmalar ceza koşulu hükümlerine tabi

²⁰⁶TTK m. 1530/f. 7'nin, me hazı olan 2000/35 sayılı ve 2011/7 sayılı Yönergelere uygun olmadığı, me haz düzenlemelerde sekiz puan fazla olmalı anlamı çıkartılırken yüzde sekiz olarak kanuna geçirilişin yanlış olduğunu ve kanun değişikliğinin isabetli olacağı yönünde bkz.: Ülgen, **Ticari İşletme**, s. 104.

²⁰⁷Adi işlerde de temerrüt faizinin başlangıç anının farklı bir tarih olarak kararlaştırılabileceği, Türk Borçlar Kanunu'nda aksine bir hüküm bulunmadığı, TBK m. 121/2'de anapara faizi için temerrüt faizinin başlama anını değiştirmeyi kabul eden kanun koyucunun anaparanın kendisi için de bunu kabul etmiş sayılacağı belirtilmiştir. Ancak anaparanın kendisi için temerrüt faizinin başlangıç anını değiştirmeye yönelik anlaşmalar da TBK m. 121/f. 2 gereğince ceza koşulu hükümlerine tabi olacaktır. Helvacı, **Faiz**, s. 107; Temerrüt faizinin başlangıcının taraflarca serbestçe kararlaştırılabileceğine yönelik ayrıca bkz.: Deyekli, Kısa, **a.g.e.**, s. 60.

²⁰⁸Faizin tabi olacağı zamanaşımına yönelik açıklamalar ve asıl alacağın tabi olduğu zamanaşımının temerrüt faizine de uygulanacağı yönündeki aksi görüşe yönelik bkz.: Birinci Bölüm.

olacaktır²⁰⁹. Üçüncü fıkrada düzenlenen temerrüt faizine ayrıca temerrüt faizi yürütülemeyeceğine ilişkin yasak ise ileride ayrıca ayrıntılı olarak incelenecektir²¹⁰.

3. Tazminat Faizi

Haksız fiil ve sebepsiz zenginleşmede; şartları oluştuğunda, asıl borca temerrüt faizi işletme ihtiyacının doğmasının sebebi; bu hallerde zarar gören ve fakirleşenin alacağına zamanında kavuşamaması sebebi ile uğrayacağı ilave zararların önüne geçilmek istenilmesidir²¹¹. Bu hususa paralel olarak mülga Borçlar Kanunu döneminde, haksız fiilde zarar gören, sebepsiz zenginleşmede ise fakirleşenin, hüküm tarihi olan temerrüt faizinin işlemeye başlayacağı ana kadar ilave zararlarının önüne geçilmesi amacıyla tazminat faizi ve sebepsiz zenginleşme faizi deyimleri ortaya atılmıştır.

Tazminat faizi²¹² bir diğer ifade ile zarar faizi²¹³, uygulamada ekseriyetle haksız fiil neticesinde meydana gelen zararlara yönelik para alacağı ile takdir edilen tazminat alacağına, zararın gerçekleştiği andan itibaren uygulanacak faize ilişkin kullanılan bir deyimdir²¹⁴.

Bazı yazarlara göre; TBK m. 114 gereği haksız fiilde zararın tespitine ilişkin kurallar borca aykırılıkta da kıyasen uygulanacağı için, borca aykırılık halinde ödenecek tazminata da tazminat faizi uygulanabilir²¹⁵. Ancak kanaatimizce; TBK m

²⁰⁹Buna göre; anapara faizine temerrüt faizinin işlemeye başlayacağı tarih için daha erken bir vade belirlendiği takdirde, anapara faizine işleyecek temerrüt faizi fahiş bir miktara ulaşırsa TBK m. 182/f. 3 uyarınca hakim temerrüt faizinin miktarını tenkis edebilir. Tacirler ise TTK m. 22 gereğince hakimin tenkis yetkisine dayanamaz. Ülgen, **Ticari İşletme**, s. 82.

²¹⁰Bkz.: Üçüncü Bölüm.

²¹¹Ülgen, **Ticari İşletme**, s. 82.

²¹²Öğretide bazı yazarlar yargılama faizi teriminin tazminat faizi yerine kullanıldığını belirtmiştir. Alper Çağlar Koyuncu, **Ticari İşlerde Faiz**, 1. bs., Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2017, s. 101; Gürsel Kaplan, “Danıştay ve Askeri Yüksek İdare Mahkemesi Kararları Çerçevesinde Manevi Tazminata Faiz Yürütülmesi Sorunu”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 55, S. 2, 2006, s. 137; Ülgen, **Ticari İşletme**, s. 83.

²¹³Barlas, **Temerrüt**, s. 130; Nomer, **Sebepsiz Zenginleşme**, 226; Bilgen, **Faiz**, s. 10.

²¹⁴Mehmet Bahtiyar, **Ticari İşletme Hukuku**, 16. bs., İstanbul, Beta, 2015, s. 60; Ülgen, **Ticari İşletme**, s. 83; Bilgen, **Faiz**, s. 10; Haksız fiil ve sebepsiz zenginleşmede uygulanacak olan faizin türü ve başlangıç zamanına dair açık bir hüküm sevk edilmediğinden bazı yazarlarca üretilen bir terim olduğuna yönelik bkz.: Helvacı, **Faiz**, s. 49,110; Poroy, Yasaman, **Ticari İşletme**, s. 105; Tazminat faizi yerine zarar faizi kavramının tercih edilmesi yönünde bkz.: Nomer, **Sebepsiz Zenginleşme**, s. 225, 226.

²¹⁵Borca aykırılık hallerinden biri olan kusurlu ifa imkânsızlığında alacaklının uğradığı zarar tespit edilirken alacaklının tercihinin göre zararın meydana geldiği an veya hüküm tarihi esas alınır. Zararın

114/f. 2'de belirtilen kıyas hükmü; borca aykırılığa ilişkin düzenlenen hükümlerde bulunmayıp, haksız fiil hükümlerinde bulunan hükümlerle sınırlıdır. Faiz bakımından ise; aksine, borca ayrılık hükümleri içerisinde faize ilişkin düzenleme bulunmakta olup(TBK m.120 vd.) haksız fiili düzenleyen hükümlerde herhangi bir düzenleme yoktur²¹⁶. Kaldı ki; TBK m. 120 vd. maddelerde düzenlenen temerrüt faizi sadece asli edimi para borcu olan sözleşmelere yönelik edimin ifa edilmemesine yönelik değil nakden ödenecek tazminata ilişkin tüm para borçlarını kapsayacak genel bir düzenlemedir.

Mülga Borçlar Kanunu döneminde; haksız fiil borçlarında, zarar görenin, uğradığı zarar sonucu oluşan, para alacağı olarak takdir edilen tazminat alacağına yürütülecek faize ilişkin; bu faizin borca aykırılık hallerinde uygulanan temerrüt faizine göre bağımsız bir faiz türü oluşturduğu, çünkü fiilin meydana geldiği an ile zararın parasal karşılığı olan para borcunun ödemesi arasında ek bir zarar oluşacağı, fiil anında zararın miktarının belirli olmadığı, zarar kapsamının içerisinde tazminat faizinin değerlendirilmesi gerektiği, temerrüt faizinde yer alan ihtar şartının bu tür olaylarda gerçekleşmediği, temerrüdün olmadığı yerde temerrüt faizinden söz edilemeyeceği için tazminat faizi adı altında bir faiz işletilmesi gerektiği yönünde öğretide görüşler ileri sürülmüştü²¹⁷. Buna karşın; bu tarz zararlarda yürütülecek faizin temerrüt faizinden başka bir faiz türü olmadığı, suni ayrımlara gerek

saptandığı andan itibaren ihtarla gerek kalmaksızın zarara kendiliğinden tazminat faizi yürütülür. Tazminat borcu para borçlarının nominal değer borçları arasında istisna olarak efektif değer borçları arasında olması sebebiyle zarar, hüküm anına göre saptanırsa, hüküm ile zararın gerçekleştiği an arasındaki faiz, zarar kalemlerinin arasına gireceğinden ötürü hükme kadar tazminat faizi adı altında herhangi bir faiz işletilmesi gerekmez. Ancak hüküm tarihinden sonra işletilebilir. Kocayusufoğlu v.d., C. 3, s. 208,211; Zararın gerçekleştiği andan itibaren tazminat faizi, sebepsiz zenginleşme de zenginleşmenin gerçekleştiği andan itibaren zenginleşme faizi yürütülmesi halinde; TBK m. 117'de belirtilen ihtarsız temerrüt faizine uygulama alanı kalmayacaktır. Kocayusufoğlu vd., C. 3, s. 221.

²¹⁶ Ahmet İyimaya, "Tazminat Alacağına Yürütülecek Faiz", **TBB Dergisi**, C. I, S. 3, 1988, s. 397.

²¹⁷ Zararın tespiti için zararın meydana geldiği andan itibaren tazminata faiz işletilir. von Tuhr, **Borçlar Hukuku**, s. 68; Ayrancı, **Munzam Zarar**, s. 72; Oser, faizi, tazminatın bütünleyici parçası olarak görmekte olup zararın meydana gelmesinden başlayarak hesaplanması gerektiğini belirtmektedir. Hugo Oser, Wilhelm Schonenberger. **Borçlar Hukuku**, Çev. Recai, Seçkin, 2. Kısım, Madde:41-109, Ankara, Adalet Bakanlığı Yayınları, Yeni Cezaevi Basımevi, 1950. s. 405, no: 29; Herman Becker, **İsviçre Medeni Kanunu Şerhi. Borçlar Kanunu**, Çev. Saim Özkök, C. VI, Ankara, Yarı Açık Cezaevi Matbaası, 1972, s. 4; Faiz haksız fiilde zararın bir ögesi olup mağdurun derhal zararının giderilmesi halinde sahip olacağı durumuna kavuşturulması gerekmektedir. Pierre Tercier, Henri Descehenaux. **Sorumluluk Hukuku**, Çev. Salim Özdemir, Ankara, Kadioğlu Matbaası, 1983, s. 182; Hidayet Aydın, "Tazminata Faiz Yürütülemez mi?", **İstanbul Barosu Dergisi**. C. XIII, S. 5, 1939, s. 275; Bilgen, **Faiz**, s. 10, 11, 59; Evren, **Faiz**, s. 66.

bulunmadığı, anapara faizi ve temerrüt faizi dışında başka bir faiz türü bulunmadığı, tazminata konu olaylarda temerrüdün olay anında gerçekleşeceği, anapara faizi için kanunun doğrudan öngörmesi veya sözleşme ile kararlaştırılmış olması bunun dışındaki para borçlarında zamanında ödenmemesi durumunda temerrüt faizinin oluşacağı²¹⁸ yönünde olmak üzere ayrı bir görüş bulunmaktaydı. Bu görüşlere ek olarak; zararın her zaman haksız fiilin gerçekleştirildiği anda ortaya çıkmayacağından ötürü temerrüt anı ile haksız fiilin gerçekleştiği tarihler arasında, zarar gören aleyhine tazminatın azalacağı düşüncesiyle; olay anı ile temerrüt arasında; tazminat alacağına anapara faizi; temerrüt olgusundan itibaren ise tazminat ve anapara faizi toplamına temerrüt faizi işletilmesi gerektiği savunulmuştur²¹⁹.

Tazminat faizini bir tür temerrüt faizi olarak kabul eden görüşler içerisinde ise; temerrüt faizinin hangi andan itibaren işletilmeye başlanacağı konusunda farklı görüşler ortaya atılmıştır. Bir görüşe²²⁰ göre fiilin işlendiği andan itibaren temerrüt faizinin işlemeye başlaması gerekmektedir, bir diğer görüşe²²¹ göre ise zararın

²¹⁸Melek Bilgin Yüce, “Karşılaştırmalı Olarak 818 Sayılı Borçlar Kanunu ile 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu’na Göre Faiz Uygulaması”, **YÜHFD**, Prof. Dr. Erhan Adal’a Armağan, C. VIII, S. 2, 2011, s. 538, dn. 6; Sözleşmeden veya haksız fiilden kaynağı ne olursa olsun para borcuna ilişkin temerrüt sebebiyle ödenecek faiz gecikme faizidir. Tazminat faizi adı altında ayrı bir faiz türünün kabulü isabetli değildir. Tekinay, **a.g.e.**, s. 790, 930; Poroy, Yasaman, **Ticari İşletme**, s. 105; Hayri Domaniç, **Ticaret Hukukunun Genel Esasları**, 4. bs., İstanbul, Temel Yayınları, 1988, s. 23, dn. 13; Temerrüt faizi ve gecikme faizi(tazminat faizi vb.) aynı anlamda, aynı faiz türünü belirtmek için kullanılan iki farklı terimden ibarettir. bkz.:Akar Öçal, **Türk Hususi Hukukunda Gecikme Faizi**, İstanbul, Sulhi Garan Matbaası, 1965, s. 15; Barlas’a göre haksız fiilde tazminata konu zararın miktarının tespiti hüküm anına göre hesaplanırsa zaten tazminata ayrıca faiz yürütülmesi ihtiyacı ortaya çıkmaz .Ancak olay anına göre zararın miktarı tespit edilirse bu durumda da mesele temerrüt faiziyle çözülebilecektir. Haksız fiil borçlusu borcun doğumu anından itibaren mütemerrit durumda olduğundan o andan itibaren belirlenen zarar miktarına temerrüt faizi işletilebilecektir. Dolayısıyla tazminat faizi adı altında yeni bir faiz türü ortaya çıkarılması isabetsizdir. Barlas, **Temerrüt**, s. 131; Tazminat faizini temerrüt faizinden ayrı bir tür olarak kabul eden görüşlerin benimsenmesi halinde, eBK m. 104/f.1’deki hükümden hareketle temerrüt faizi dışındaki faizlerde dava veya icra takibinden itibaren ayrıca temerrüt faizi işleyeceği savunularak tazminat faizine de belirtilen şartlarda temerrüt faizinin işlerliği sorunu ortaya çıkmaktadır. Bileşik faiz yasağına ilişkin sorunlar ileride (bkz.: Üçüncü Bölüm) detaylı olarak incelenmiştir.

²¹⁹Ülgen, **Ticari İşletme**, s. 83,84; Helvacı, **Faiz**, s. 112.

²²⁰Oğuzman, Öz, **C. 2**, s. 127.

²²¹Zarar, fiilin işlendiği ana göre hesaplanıyorsa bu tarihten, hüküm tarihine göre hesaplanıyorsa hükümden itibaren temerrüt faizi işletilecektir. Haluk Tandoğan, **Türk Mesuliyet Hukuku**, Ankara, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1961, s. 478; Haksız fiilde temerrüt faizi genellikle en erken, zarar verici olayın meydana geldiği an ya da zararın meydana geleceğinin tahmin edildiği andan itibaren işletilebilir. Haluk Nami Nomer, **Haksız Fiil Sorumluluğunda Maddi Tazminatın Belirlenmesi**, İstanbul, Beta Yayınevi, 1996, s. 219; Eren, **Genel Hükümler**, s. 750; Faiz zararın ortaya çıktığı zamandan itibaren hesap edilmelidir. Ahmet Ziya Kayaoğlu, “Haksız Eylemlerden Doğan Alacaklarda Faiz Meselesi”. **Adalet Dergisi**, S. 9, 1949, s. 1288.

meydana geldiği andan itibaren faizin işlemesi gerekmektedir. Bir diğer görüşe göre ise zararın tazmin türüne ve hesaplanma anına göre temerrüt faizinin işletilme anı farklılık gösterir²²².

Kanaatimizce; haksız fiil sonucu meydana gelecek zarar, çeşitli zamanlarda ortaya çıkabilir. Fiilin gerçekleştiği anda zarar meydana gelebileceği gibi fiilden çok uzun bir süre sonra da zarar meydana gelebilir. Haksız fiil sonucu hükmedilecek tazminata, fiilin işlendiği andan itibaren temerrüt faizi işletmek bazı durumlarda haksız durumlara yol açabilecektir. Zararın, fiilin işlendiği zamandan çok uzun bir süre sonra ortaya çıkacağı ve henüz zararın doğup doğmayacağının hiçbir şekilde belli olmadığı bir durumda; hükmedilecek tazminata fiilin işlendiği tarihten itibaren temerrüt faizinin işletilmesinin, temerrüt faizinin şartları ile bağdaşmayacağı düşüncesindeyiz. Temerrüt faizinin şartlarından en önemlisi olan borçlu temerrüdünün gerçekleşmesi için borcun muaccel olması ve ifasının mümkün olması gerekmektedir²²³. Zararın, fiilin işlendiği süreden çok daha sonra ortaya çıktığı ve henüz zararın doğup doğmayacağının hiçbir şekilde belli olmadığı bir durumda ise fiilin gerçekleştiği anda, alacaklının borcun ifasını talep yetkisi olmadığı gibi borçlu temerrüdü de gerçekleşmiş değildir. Ortada henüz bir zarar dahi yoktur ve haksız fiilin şartlarından birisi olan zarar unsuru henüz gerçekleşmediği için ortada bir borç da bulunmamaktadır. Zararın henüz gerçekleşmediği bir anda fiilin icrasından hemen sonra haksız fiil borçlusu borcun ifası teklifinde bulunursa; borcun, neye göre ve nasıl ifa edileceği dahi bu aşamada henüz belli değildir. İşbu sebeplerle; mülga Borçlar Kanunu döneminde; haksız fiilde her zaman, fiilin işlendiği andan itibaren temerrüt faizinin işlemesi gerektiği görüşü yerine; olaya göre ve zararın meydana geldiği an ve türüne göre temerrüt ve temerrüt faizinin işlemeye başlayacağı anın da değişiklik göstermesi gerektiğini kabul etmenin gerek hukuk normlarına gerekse dürüstlük kuralına daha uygun olduğu düşüncesindeyiz.

Mülga Borçlar Kanunu döneminde tazminat faizine ilişkin öğretideki görüşlere paralel olarak Yargıtay uygulamasında da birlik bulunmamaktadır.

²²²Nomer, **Haksız Fiil**, s. 221.

²²³Oğuzman, Öz, **C. 1**, s. 471.

Yargıtay bazı kararlarında²²⁴; tazminat faizinin, temerrüt faizinden ayrı bir faiz türü olduğunu benimsemesine rağmen, diğer kararlarında²²⁵ ise aslında temerrüt faiziyle aynı anlamda kullanıldığını belirtmiştir.

Türk Borçlar Kanunu bahse konu tartışmaları büyük ölçüde sonlandırmış, m. 117/f. 2’de haksız fiil bakımından fiilin işlendiği, sebepsiz zenginleşme bakımından ise zenginleşmenin gerçekleştiği andan itibaren borçlunun temerrüde düştüğünü, iyiniyetli zenginleşen bakımından ise temerrüt için bildirimin şart olduğunu belirtmiştir. Tartışmaların odak noktası olan temerrüt olgusunun nasıl gerçekleşeceği yönünde hüküm sevk edilerek temerrütten itibaren işletilecek faizin de temerrüt faizi olduğu açıklığa kavuşturulmuştur. Tazminat faizinin temerrüt faizinden ayrı bir faiz türü olmasını savunan yazarların ekseriyetle en güçlü dayanağı olan olay anında temerrüdün gerçekleşmediği iddiası Türk Borçlar Kanunu tarafından sonlandırılmıştır.

Eski kanun dönemindeki tartışmalar her ne kadar büyük ölçüde sonlanmış olsa da zararın fiilin işlenmesinden daha sonraki bir zamanda ortaya çıktığı bir durumda borçlunun temerrüt anının fiilin işlendiği an olarak kabul etmenin aynı gerekçeler ile dürüstlük kuralı ve hukuk tekniği ile bağdaşmadığı düşüncesindeyiz. Böyle bir durumda; TBK m. 117 dikkate alınarak örtülü boşluk olduğunun kabul edilmesinin ardından hakim tarafından temerrüdün ve dolayısıyla temerrüt faizinin

²²⁴Yargıtay 21. HD, E. 2007/17707, K. 2008/10112, T. 30.06.2008, (çevrimiçi), www.hukukturk.com, E.T.: 03.09.2022; Yargıtay 11. HD, E. 1988/5744, K. 1989/1723, T. 17.03.1989, (çevrimiçi), www.hukukturk.com, E.T.: 03.09.2022; “...Haksız fiile dayanan (akde aykırılık) tazminatta, tazminat faizi temerrüt faizi olmayıp tazminatın bir bölümüdür...”Yargıtay HGK, E. 1992/248, K. 1992/341, T. 20.05.1992, (çevrimiçi), www.hukukturk.com, E.T.:11.05.2021; Tazminata konu olaylarda borçlu genellikle hüküm anına kadar meydana gelen zararı bilemeyecek durumda olduğu için, temerrüdü de söz konusu olamayacağından; temerrüt olmadan da temerrüt faizi işletilemeyeceğinden ötürü tazminat faizinin ayrı bir tür olarak kabulü gerektiği yönünde Yargıtay’ın kararı için bkz.: Yargıtay HGK, E. 1990/88, K. 1990/591, T. 28.11.1990, (çevrimiçi), www.hukukturk.com, E.T: 11.05.2021.

²²⁵“...Tazminat faizi gördüğü işlev ve hukuki nitelik bakımından gecikme faizidir. Temerrüt olay anında oluşur. Bu nedenle tazminat borçlusu olay anında temerrüde düştüğünden konusu para olan tazminat alacağına talep varsa olay tarihinden itibaren faize hükmedilir...” Yargıtay 21. HD, E. 2006/190, K. 2006/1165, T. 14.02.2006, (çevrimiçi), www.hukukturk.com, E.T:11.05.2021; Yargıtay HGK’nın vermiş olduğu bu kararda, borcun kusurlu olarak imkansızlaşması üzerine tazminat borcuna dönüşmesinde tazminat borcuna uygulanacak faizin temerrüt faizi ya da tazminat faizi nitelikleri üzerinde tartışılmış, haksız fiil ve sebepsiz zenginleşmede de olay tarihinde temerrüt gerçekleşeceği belirtilmiş temerrüt faizinin uygulanması gerektiğine hükmedilmiştir. Yargıtay HGK, E. 1991/303, K. 1991/567, T. 13.11.1991, (çevrimiçi), www.hukukturk.com, E.T:11.05.2021.

işlemeye başlayacağı anın zararın hesaplandığı ana göre değişiklik göstermesi gerektiğinin kabulünün daha uygun olduğu kanaatindeyiz. Zarar hüküm tarihine göre hesaplanıyorsa hüküm anından itibaren temerrüt faizine hükmedilmelidir. Bu durumda hüküm tarihinden önce tazminat faizi adı altında herhangi bir faiz yürütülmesi gerekmez. Çünkü zaten zararın oluştuğu an ile hüküm tarihi arasında ilave zararlar oluşmuşsa bu zararlar da bir zarar kalemi olarak toplam alacağa eklenecektir. Ancak zarar; zararın ortaya çıktığı veya ortaya çıkacağının netleştiği tarihe göre hesaplanıyorsa; zararın ortaya çıktığı tarih temerrüt tarihi kabul edilmeli ve bu tarihten itibaren temerrüt faizi yürütülmelidir²²⁶.

4. Sebepsiz Zenginleşme Faizi

Sebepsiz zenginleşme hükümleri uyarınca; sebepsiz yere ödenen parada veya nakdi tazmine hükmedilmesi sonucunda zenginleşenin iade borcu kapsamında sorumlu olduğu faiz bakımından da öğretide tazminat faiziyle benzer tartışmalar yapılmıştır²²⁷. Zenginleşenin temerrüde düştüğü ana kadar, fakirleşenin ilave zararlara uğramasının önüne geçilmesi amacıyla iadesi gereken para faizi (sebepsiz zenginleşme faizi) adı altında bir faiz işletilmesi gerektiği savunulmaktaydı²²⁸.

Mülga Borçlar Kanunu döneminde, kanunda açık bir hüküm olmadığı için, öğreti, iyiniyetli ya da kötünietli olduğu fark etmeksizin zenginleşenin temerrüdü için fakirleşen tarafından ihtarin şart olduğunu savunmaktaydı²²⁹. Bu sebeple sebepsiz yere ödenen parada veya sebepsiz zenginleşme hükümleri uyarınca nakdi tazmine hükmedilmesi durumunda fakirleşen tarafından bildirim yapılmadığı sürece sebepsiz zenginleşme borcuna temerrüt faizi anılan görüş çerçevesinde işletilememektedir. Bildirimin uzun süre sonra yapılması durumunda paranın efektif değerinde fakirleşen aleyhine oluşacak büyük zararların önüne geçilmesi amacıyla zenginleşenin temerrüde düştüğü ana kadar borca, sebepsiz zenginleşme faizi adı altında bir faiz işletilmesi gerektiği ileri sürülmektedir.

²²⁶Haksız fiilden doğan borç ilişkisi haksız fiilin bütün unsurlarının tamamlandığı an kurulacağından zararın doğumu anından itibaren yani haksız fiilin unsurlarının tamamlandığı andan itibaren zararın hesaplanmasının daha doğru olacağı yönünde bkz.: Başak Baysal, **Haksız Fiil Hukuku (BK m. 49-76)**, 1. bs., İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2019, s. 625.

²²⁷Ülgen, **Ticari İşletme**, s. 84; Evren, **Faiz**, s. 185.

²²⁸Bilgen, **Faiz**, s. 11.

²²⁹Oğuzman, Öz, **C. 2**, s. 396; Ülgen, **Ticari İşletme**, s. 84; Helvacı, **Faiz**, s. 113.

Yargıtay; harici taşınmaz satışlarında şekil kurallarına uyulmadan yapılan satış sözleşmelerinin geçersizliği sebebiyle veya satıcının taşınmaz mülkiyetini devretme borcunun imkansız hale geldiği bazı hallerde sebepsiz zenginleşme kurallarını uyguladığı birçok kararında, alıcının ödediği bedelin iadesini talep ettiği durumlarda; denkleştirici adalet düşüncesiyle, temerrüde kadar temerrüt faizi de alamayan alacaklının bu zararının giderilmesi için iadeye konu para borcunu ülkede değişen alım gücüne göre hesaplayarak tespit etmiştir²³⁰. Aslında Yargıtay, bu tür kararlarında temerrüt anının tespitinden ziyade, enflasyon oranlarının uzun yıllar boyunca yüksek oranlarda seyrettiğini, alım gücünün de bununla ters orantılı olarak devamlı düştüğünü, iadenin talep edildiği zamanda paranın alım gücünün çok daha az olduğunu, bu sebeple denkleştirici adalet kuralı gereğince alım gücü eşitlenmesi yapılarak paranın alım gücünün ilk ödeme anındaki alım gücüne ulaştırılması gerektiğini belirtmiştir²³¹. Ancak öğretide Yargıtay'ın bu tutumu; para borçlarının nominal değer borcu olması sebebiyle eleştirilmiş ve hukuk tekniğine uygun olmayan bir yöntemin kullanılmaması gerektiği, borcun kaynağı ne olursa olsun para borçlarında borcun nominal değeri bir kez belirlendikten sonra ahde vefa prensipleri

²³⁰Yargıtay 3. HD, E. 2016/5237, K. 2016/5632, T. 12.04.2016, (çevrimiçi), www.hukukturk.com, E.T:04.09.2022; "...Geçersiz satış sözleşmesi gereğince; diğerinin mal varlığına kayan değerlerin iadesi "Denkleştirici Adalet" düşüncesine dayanmaktadır. Denkleştirici adalet ilkesi ise, haklı bir sebebe dayanmadan başkasının mal varlığından istifade ederek, kendi mal varlığını artıran kişinin elde ettiği kazanımı geri vermek zorunda olduğunu ve gerçek bir eski hale getirme yükümlülüğünü ifade eder.

Bu bakımdan, sebepsiz zenginleşmeye konu alacağın iadesine karar verilirken, taşınmazın satış bedelinin alım gücünün ilk ödeme günündeki alım gücüne ulaştırılması ve bu şekilde iadeye karar verilmesi gerekir..." Yargıtay 3. HD, E. 2018/1210, K. 2018/9385, T. 02.10.2018, (çevrimiçi), www.hukukturk.com, E.T:04.09.2022; Yargıtay HGK, E. 2000/1729, K. 2001/32, (çevrimiçi), www.hukukturk.com, E.T:14.05.2021; Yargıtay 13. HD, E. 2001/1576, K. 2001/3730, T. 10.04.2001, (çevrimiçi), www.hukukturk.com, E.T:14.05.2021; Yargıtay 13. HD, E. 2001/10656, K. 2002/612, T. 24.01.2002, (çevrimiçi), www.hukukturk.com, E.T:14.05.2021; Yargıtay 3. HD, E. 2012/11984, K. 2012/16732, T. 03.07.2012, (çevrimiçi), www.hukukturk.com, E.T:14.05.2021; Yargıtay'ın mülga Borçlar Kanunu döneminde; temerrüdün gerçekleştiği anın sebepsiz zenginleşmenin olduğu an olarak kabul ettiği kararlarına yönelik bkz.: Yargıtay HGK, E. 2017/1015, K. 2020/222, T. 26.02.2020, (çevrimiçi), www.hukukturk.com, E.T:04.09.2022; Yargıtay HGK, E. 2008/40, K. 2008/102, T. 06.02.2008, (çevrimiçi), www.hukukturk.com, E.T:04.09.2022; Yargıtay 11. HD, E. 2003/2615, K. 2003/9053, T. 09.10.2003, (çevrimiçi), www.hukukturk.com, E.T:04.09.2022.

²³¹Yargıtay 3. HD, E. 2012/20732, K. 2012/25343, T. 10.12.2012, (çevrimiçi), www.hukukturk.com, E.T:04.09.2022.

uyarınca uyarılma gibi ayırık haller dışında asıl borcun miktarının değişmeyeceği belirtilmişti²³².

Türk Borçlar Kanunu ile sebepsiz zenginleşmede temerrüt anı açık bir düzenlemeye kavuşmuş; m. 117/f. 2’de kötüniyetli sebepsiz zenginleşenin zenginleşme anında temerrüde düşeceği açıkça kabul edildiğinden kötüniyetli zenginleşen karşısında alacaklı temerrüt faizine olay anından itibaren hak kazanacağından paranın değer kaybından ekseriyetle etkilenmeyecektir. Bu sebeple eski dönemdeki tartışmalar büyük ölçüde son bulmuş olacaktır. Ancak iyiniyetli zenginleşen bakımından zenginleşme anı ve iade talebine yönelik bildirim arasındaki geçen süreç bakımından önceki dönemdeki görüşler ve işletileceği kabul edilen faizin niteliğine yönelik tartışmalar devam edecektir.

Türk Borçlar Kanunu’na göre; sebepsiz yere ödenen paraya ilişkin sebepsiz zenginleşme borçlarında veya nakden tazmini gerektiren sebepsiz zenginleşme borçlarında iade kapsamı; zenginleşenin iyiniyetli veya kötüniyetli olmasına göre farklılık arz etmektedir. Zenginleşenin iyiniyetli olması halinde; bildirim tarihine kadar elde etmeyi ihmal ettiği (örneğin anapara faizi) semerelere ilişkin herhangi bir sorumluluğu doğmaz. Ancak zenginleştiği paradan semere elde edilmişse örneğin vadeli bir mevduat hesabına yatırılarak faiz geliri elde edilmişse bu kapsamda zenginleşmenin kapsamına bu semereler de dahil olur²³³. Fakirleşen bakımından da hayatın olağan akışına göre o paranın belirtilen şekillerde nemalandırılacağı ispatlanabiliyorsa fakirleşme şartı da gerçekleşmiş olur²³⁴. Aynı zamanda iyiniyetli zenginleşen zenginleşmeye ilişkin bildirim tarihine kadar temerrüde düşmemiş olacağından bildirim tarihine kadar temerrüt faizinden sorumlu olmaz. Kötüniyetli zenginleşenin ise elde ettiği semereleri iade etmesi gerekirken, zenginleştiği para sayesinde elde etmeyi ihmal ettiği semerelerden sorumluluğu tartışmalıdır²³⁵.

²³² Nomer, para borçlarının miktar borcu olduğunu, kanunun da para borçlarında bir tür götürü tazminat olan temerrüt faizini bu sebeple düzenlediğini; dolayısıyla para borçlarında nominal değer esas alınmalı ve asıl alacağın alım gücüne göre değiştirilmemesi gerektiğini belirtmiştir. Nomer, **Sebepsiz Zenginleşme**, s. 225.

²³³ İyiniyetli zenginleşen dahi; zenginleşme sayesinde elde ettiği ürün ve semerelerin iadesinden sorumludur. Oğuzman, Öz, C. 2, s. 384.

²³⁴ Ayrıca semereler bakımından iyiniyetli zenginleşen elinden çıkarttığını ispatladığı takdirde sorumlu olmaz. Nomer, **Sebepsiz Zenginleşme**, s. 227.

²³⁵ Sorumluluğun kabul edilmemesi yönünde Oğuzman, Öz, C. 2, s. 388.

Kötüniyetli zenginleşen zenginleşmenin gerçekleştiği anda temerrüde düşeceğinden o andan itibaren ise temerrüt faizi ödeyecektir.

Zenginleşenin zenginleştiği miktar üzerinden faiz geliri elde ettiği ya da elde ettiği yönünde karine olduğu durumda iadenin kapsamı hesaplanırken bahse konu faizler ilk zenginleşme miktarına eklenecektir. Dikkat edilmesi gereken husus; tazminatın belirlenmesi anında; fakirleşenin sebepsiz olarak iktisap ettiği parayı kullanarak elde ettiği faiz; temerrüt faizi ya da anapara faizi olmadığı gibi ayrı bir tür faiz de değildir. Söz konusu faiz semeresi; sebep olmadan ödenen para sayesinde zenginleşenin elde ettiği semerelerden ibaret olup, zenginleşmenin gerçekleştiği andaki paranın nominal değerine eklenen miktarlardan ibarettir²³⁶. Bu sebeple sebepsiz zenginleşme borcunda temerrüdün gerçekleşmesinden itibaren; iade kapsamına alınan bu miktarlar(zenginleşenin elde ettiği anapara faizi gibi semereler) ile zenginleşme anındaki ilk para borcunun (zenginleşme anındaki zenginleşilen miktar) toplamına temerrüt faizi işletilmesi bileşik faiz yasağı kapsamına girmeyecektir²³⁷. Çünkü sebepsiz zenginleşmeye dayalı asıl alacağın miktarı, ilk hali ile zenginleşilen paranın nominal miktarı ve elde edilen semerelerin toplamından ibarettir. Elbette zenginleşen için, elde edilen semereler elde edildiği anda anapara faizi niteliğinde olabilir. Örneğin sebepsiz yere ödenen parayı vadeli mevduat hesabına yatırıp karşılığında bir miktar kazanç elde eden zenginleşen anapara faizi elde etmiştir. Ancak, fakirleşen bakımından semerenin niteliğinin önemi olmayıp zenginleşmenin ilk hali ve elde edilen semerelerin toplamı, sebepsiz zenginleşmeye dayalı asıl alacağı oluşturacaktır.

Sebepsiz zenginleşmenin amacı; hakkaniyet gereğince bir kişinin malvarlığından diğer bir kişinin malvarlığına sebepsiz yere değer kaymalarını önleyerek fakirleşenin malvarlığı değeri olarak eski halini almasını sağlamaktır²³⁸.

²³⁶ Buradaki faiz temerrüt faizi olmayıp, iade borcunun kapsamının hesaplanmasında rol oynayan bir tür faizdir. Nomer, **Sebepsiz Zenginleşme**, s. 229; Sebepsiz zenginleşmede zenginleşmenin gerçekleşmesinden talep anına kadar işletilmesi gereken faiz TBK m. 50/f. 2 çerçevesinde hakimın asıl alacağı işleteceği anapara faizinden ibarettir. Ülgen, **Ticari İşletme**, s. 84.

²³⁷ Bileşik faize ilişkin detaylı açıklamalar için bkz.: Üçüncü Bölüm.

²³⁸ Seza Reisoğlu, **Sebepsiz İktisap Davasının Genel Sonuçları**, Ankara, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1961, s. 1; Andre Bussy, **İsviçre Türk Hukukunda Sebepsiz Zenginleşme(Haksız İktisap)**, Çev. Kemal Tahir Gürsoy, Ankara, Kenan Matbaası, 1948, s. 17, 20 vd.

Paranın efektif değeri ne kadar değişirse değişsin nominal değeri değişikliğe uğramaz. Para borçları da efektif değer borcu olmayıp nominal değer borcu olduğu için aradan ne kadar zaman geçerse geçsin asıl alacağın miktarı değişmez. Kanaatimizce; zenginleşenin iyiniyetli ya da kötünietli olduğu fark etmeksizin, sebepsiz zenginleşme kurumunun içinde kalındığı sürece, amaç; değer nakli olduğu için nominal değer sahibi olan paraya ilişkin borçlara da temerrüde kadar ne anapara faizi ne temerrüt faizi ne de iki tip faiz dışında sui generis bir faiz yürütülmelidir. Yargıtay'ın da harici taşınmaz satışlarında semeni ödeyen alacaklının, ödediği bedelin iadesini talep ederken sebepsiz zenginleşmedeki denkleştirici adalet düşüncesi ile alım gücünün ilk ödeme zamanındaki alım gücüne eşitlenmesi gerektiği yönündeki kararları da aynı gerekçeler ile kanaatimizce yerinde değildir. Alım gücüne göre bir diğer ifade ile paranın efektif değerine göre para borcunun miktarının değiştiği varsayımında, alım gücünün yükseldiği durumda da para borcuna ilişkin miktarın düşürülmesi gerekmektedir. Ancak her iki ihtimalde de hukuk tekniğiyle bağdaşmayan sonuçlar ortaya çıkacaktır. Dolayısıyla temerrüt tarihine kadar borcun miktarı değişmemeli, temerrüt anından sonra temerrüt faizi yürütülmelidir. Türk Borçlar Kanunu'nun getirdiği düzen de bu sonuca uygundur. Çünkü TBK m. 117'ye göre kötünietli zenginleşen doğrudan temerrüde düşmüş sayılacağı için bir tür götürü tazminat olan temerrüt faizi ile fakirleşen, paranın efektif değerinin düşmesi vb. zararlardan korunacaktır. Temerrüt faizi oranının çok daha üstünde gerçekleşen enflasyonlar mevcut olduğu ihtimalde ise, zenginleşenin zenginleştiği parayı bir yatırım aracı ile değerlendirdiği karine kabul edilerek aksini ispat yükü zenginleşenin üstünde bırakılmalıdır. Kötünietli zenginleşenin iade kapsamına, elde etmeyi ihmal ettiği semerelerin de girmesi gerektiği kabul edilirse zaten karineye dahi gerek kalmayacaktır. İyiniyetli zenginleşen bakımından ise sebepsiz zenginleşmenin amacına bağlı kalınarak paranın nominal değeri değiştirilmemeli ve temerrüt tarihine kadar herhangi bir faiz işletilmemelidir. Menfaatler dengesi bakımından da sebepsiz zenginleştiğini bilmeyen ve bilmesi gerekmeyen kişi nazara alındığında bu sonuç daha uygundur. İyiniyetli ya da kötünietli olduğu fark etmeksizin zenginleşenin sebepsiz yere kendisine ödenen para sebebiyle elde ettiği anapara faizi vb. semereler ise zenginleşen bakımından anapara faizi niteliği taşısa da fakirleşene iade borcu hesaplanırken sadece elde

edilen bir semere olarak iade borcu kapsamında değerlendirilen bir miktardan ibaret olacaktır. Dolayısıyla bu husus sebepsiz zenginleşmeye dayalı para borcuna faiz işletilmesi olmayıp, borcun kapsamının açıklanmasından ibarettir.

5. Yargılama Faizi

Yargılama faizi; haksız fiil ya da sebepsiz zenginleşmede yer alan faize ilişkin tartışmalardan bağımsız olup ekseriyetle TBK m. 121(eBK m. 104)’e dayalı olarak maddede belirtilen durumlarda para borçlarına dava ya da icra takibi ile uygulanacak temerrüt faizini tanımlamak için öğretide bazı yazarlar tarafından ortaya atılan bir terimdir²³⁹. Türk Borçlar Kanunu’nda temerrüt faizinin işlemeye başlayacağı an bazı borçlar bakımından farklı düzenlenmiştir. Bunun sebebi maddede yer alan her bir borç kaynağında hakkaniyet ve hukuk tekniği bakımından borçlunun temerrüde düştüğü anın farklı zamanlarda tespit edilmesidir. Ancak bu durumun, birbirinden farklı türde temerrüt faizi oluşmasına yol açtığı veya temerrüt faizinden ayrı bir tür oluşturduğu savunulamaz. Para borçlarında borçlunun temerrüde düşmesi üzerine asıl alacağa işletilecek faiz temerrüt faizi olup; başlangıç anının hukukumuzdaki borcun kaynaklarına göre farklılık arz etmesi faizin niteliğini değiştirmeyecektir.

6. Ayıptan Sorumlulukta İade Edilecek Satış Bedeline Uygulanan Faiz (TBK M. 229/F. 1/B. 1)

Dönmenin sonuçlarının düzenlendiği hükümlerde “Genel olarak” başlıklı TBK m. 229; satım sözleşmesinde, satılanın ayıplı çıkması sebebiyle alıcının

²³⁹ Öğretide Oser/Schönenberger, yargılama faizinin maddi hukuk kökenli olmayıp usul hukuku içerisinde oluşan bir tür faiz olduğunu ve nitelik olarak temerrüt faizinden farklı olduğunu belirtmiştir. Oser, Schönenber, **a.g.e.**, s.566 kn. 5; von Tuhr ise mülga BK m. 104’de yer alan para borçlarında dava veya icra takibinden itibaren işlemeye başlayacak temerrüt faizini muhakeme usulü faizleri olarak ifade etmiştir. von Tuhr, **Borçlar Hukuku**, s. 67; Barlas, Oser/Schönenber’in görüşünü; İsviçre-Türk hukukunda maddi hukuk dışında usul hukukundan kaynaklanan hiçbir faiz türü olmadığını, von Tuhr’un katıldığı görüşü ise sonucunda nitelik olarak temerrüt faizi tespiti bulunduğu desteklemekle beraber, yine de ayrıca böyle bir faiz türünü anması sebebiyle eleştirmiş, temerrüt faizinin başlayacağı anın değişiklik göstermesinin o faizin niteliğini hiçbir şekilde değiştirmeyeceğini ifade etmiştir. Barlas, **Temerrüt**, s. 132,133; Yargıtay bir kararında dava veya icra takibinden itibaren işlemeye başlayacak temerrüt faizinin “Yargılama Usulü Faizleri” olarak tanımlandığı ve temerrüt faizinin bir türü olduğunu belirtmiştir. Yargıtay 4. HD, E. 1975/6792, K. 1975/10365, T. 30.09.1975, (çevrimiçi), www.lexpera.com, E.T:14.05.2021.

sözleşmeden dönmesinin sonuçlarını düzenlemiştir²⁴⁰. Hükümde; dönme üzerine alıcının, satılanı, ondan elde ettiği yararları ile birlikte satıcıya iade etme yükümlülüğü bulunduğu belirtilmiş, satıcıdan ise ödemiş olduğu satış bedelinin faiziyle birlikte geri verilmesini, yargılama giderleri ve satılan için yapmış olduğu giderleri, ayıplı maldan doğan zararların giderilmesini ve belirtilen şartlar dahilinde uğradığı diğer zararların da tazminini talep edebileceği düzenlenmiştir.

Alıcının ödemiş olduğu satış bedelinin faiziyle birlikte alıcıya geri verilmesi talebi bakımından, hükümde yer verilen işbu faizin niteliği, ne zaman başlayacağı ve sona ereceği hükümde belirtilmemesi üzerine öğretide farklı görüşler ortaya atılmıştır²⁴¹. Bir görüşe göre; hükümde yer verilen faiz, anapara faizi²⁴²; bir diğer görüşe göre ise hükümde yer verilen faizin türü temerrüt faizidir²⁴³. Üçüncü bir görüşe göre ise gecikme faizi türü başlığı altında yer alan temerrüt faizinden farklı özel bir kanuni faiz türüdür²⁴⁴.

Faizin işlemeye başlayacağı an ise öğretide ekseriyetle satıcıya satış bedelinin ödendiği gün olarak kabul edilmiştir²⁴⁵.

Bir görüşe göre sözleşmeden dönülmesi durumunda alıcının faiz, satıcının ise alıcının sözleşmeden döndüğü ana kadar malı kullanma bedelini talep hakkı

²⁴⁰“Feshin hükümleri” başlıklı ve “Umumiyet itibariyle” alt başlıklı eBK m. 205’de de alıcının ayıp sebebiyle sözleşmeden dönmesinin sonuçları düzenlenmiştir.

²⁴¹Mülga BK m. 205’te de alıcının ayıp sebebiyle sözleşmeden dönmesi üzerine semeni faiziyle birlikte iadesini talep edebileceği belirtilmiş ancak faizin niteliği ya da başlangıç tarihlerine ilişkin bir düzenlemeye yer verilmemiştir.

²⁴²Helvacı, **Faiz**, s. 118; Arif Kalkan, “Tüketici Hukukunda Ayıplı Maldan Doğan Sorumluluk”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı Medeni Hukuk Bilim Dalı**, 2016, s. 169; Şahinîz’e göre hükümde yer alan faiz, kanundan doğan bir tür anapara faizi niteliğindedir. bkz.: Salih Şahinîz, **Tacirler Arası Ticari Satımlarda Satıcının Ayıplı İfadan (Ayıplı Mal Tesliminden) Sorumluluğu**, 1. bs., Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2008, s. 140; Nalan Kahveci, **Taşınır Satımında, Ayıplı Mal Nedeniyle Tüketicinin Sözleşmeden Dönmesi**. Ankara, Yetkin Yayıncılık, 2015, s. 250, dn. 601; Mustafa Alper Gümüş, **Borçlar Hukuku Özel Hükümler**, C. 1, 3. bs., İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2013, s. 101.

²⁴³Cevdet Yavuz, **Türk Borçlar Hukuku Özel Hükümler**. 10. bs., İstanbul, Beta Yayınları, 2014, s.187; Sezer Çabri, **Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Şerhi**. 1. bs., İstanbul, Adalet Yayınları, 2016, s. 241.

²⁴⁴Evren, **Faiz**, s. 74.

²⁴⁵Yeşim Atamer, Ece Baş, “Avrupa Birliği Hukuku İle Karşılaştırmalı Olarak 6502 Sayılı Yeni Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Uyarınca Satım Sözleşmesinde Ayıptan Doğan Sorumluluk”, **İstanbul Barosu Dergisi**, Tüketici Hakları ve Rekabet Hukuku Özel Sayısı, C. 88, S. 1, 2014, s. 48; Seyfullah Edis, **Türk Borçlar Hukukuna Göre Satıcının Ayıba Karşı Tekeffül Borcu**. Ankara, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1963, s. 113; Çabri, **Tüketici**, s. 241, 242; Helvacı, **Faiz**, s. 119; Evren, **Faiz**, s. 74.

sadeleştirilecektir. Buna karşın eğer satılan, ayıp nedeniyle kullanılamaz haldeyse faiz, satış bedelinin fiilen ödendiği tarihten itibaren işlemeye başlayacaktır²⁴⁶.

Hükümde yer alan faizin anapara faizi olduğunu savunan görüşler içerisinde anapara faizinin hangi tarihten itibaren yerini temerrüt faizine bırakacağı konusunda farklı görüşler ileri sürülmüştür. Öğretide büyük çoğunluk, anapara faizinin yerini temerrüt faizine bırakacağı anı; satış bedelinin iadesinin satıcıdan talep edildiği an olarak kabul etmektedir²⁴⁷.

Yargıtay bazı kararlarında bahse konu durumda davalı satıcı aleyhine satış bedelinin ödeme tarihinden itibaren faiz işletilemeyeceğine ve dava tarihinden önce davalı mütemerrit duruma düşürülmediğinde dava tarihi itibarıyla faiz işletilmesi gerektiğine hükmetmiştir²⁴⁸. Çoğu kararında ise, ayıp sebebiyle sözleşmeden dönülmesi halinde birlikte ifa kuralı gereğince, alıcı satılanı kullandığı süre boyunca faiz talep edemeyeceğini, satılanı iade ettikten sonrası için faiz talep edebileceğini belirtmiştir²⁴⁹.

Satıcının, satılanın kullanımı sebebiyle tazminat talebi ile alıcının ödediği satış bedeline ilişkin faiz isteme talebi kanun tarafından taraflara verilmiş birer haktır. Bu haklara ilişkin Yargıtay adeta takas kurumuna benzer bir çözümü uygulamakta ve satılanın iadesine kadar alıcının faiz, satıcının da kullanıma dayalı tazminat talep edemeyeceğine hükmetmiştir. TBK m. 139 vd. maddelerde düzenlenen takas kurumunun şartları; bahse konu durumda oluşmuş olsa bile, bu hak

²⁴⁶Kahveci, Yargıtay'ın paranın ve satış sözleşmesine konu malın kullanılması sebebiyle hem faiz hem de kullanma bedeli taleplerini sadeleştirip tarafların birbirine karşı ileri sürmesini önlemesini yerinde bulmaktadır. Ancak satışa konu mal eğer kullanılamaz durumda ise sadeleştirme söz konusu olamayacağından hükümde yer verilen faiz işletilip alıcı tarafından talep edilebilir. bkz.: Kahveci, **Taşınır Satışı**, s. 251.

²⁴⁷Şahin, **Ayıp**, s. 140; Dönme beyanının yapılması ile birlikte anapara faizi yerini temerrüt faizine bırakacaktır. Helvacı, **Faiz**, s. 119.

²⁴⁸Yargıtay 13. HD, E. 2006/13194, K. 2006/16511, T. 19.12.2006, (çevrimiçi), www.hukukturk.com, E.T:14.02.2022; Yargıtay 19. HD, E. 2008/560, K. 2008/3086, T. 27.03.2008, (çevrimiçi), www.hukukturk.com, E.T:14.02.2022.

²⁴⁹Yargıtay. 13. HD, E. 2013/10704, K. 2013/21403, T. 09.09.2013, (çevrimiçi), www.hukukturk.com, E.T:14.02.2022; Yargıtay HGK, E. 2011/498, K. 2011/572, T. 28.09.2011, (çevrimiçi), www.hukukturk.com, E.T:14.02.2022; Yargıtay. 19. HD, E. 2013/17670, K. 2014/508, T. 06.01.2014, (çevrimiçi), www.hukukturk.com, E.T:14.02.2022; Yargıtay HGK., E. 2010/255 K. 2010/347, T. 23.6.2010, (çevrimiçi), www.hukukturk.com, E.T:14.02.2022.

tarafllara verilmiş olup, taraf iradeleri olmadan mahkemenin taraf iradelerinin yerine geçerek takas hakkını kullanması veya benzer bir sonuca ulaşması mümkün değildir.

Yargıtay aslında; bu durumu, tarafların borçlarının taraflardan birinin edimini iade ettiği ana kadar muaccel olmayacağını belirterek açıklamaktadır. Bir diğer ifadeyle; Yargıtay’a göre; ayıplı satılanın, satıcıya iade edildiği ana kadar, satıcının satış bedelini iade borcu muaccel hale gelmeyecek, bu sebeple satıcı temerrüde düşmeyecektir. Kanaatimizce, alıcı ayıp sebebiyle sözleşmeden döndüğünde; sebepsiz zenginleşme hükümleri uyarınca tarafların edimlerini iade borçlarında TBK m. 97’de düzenlenen demezlik defi hükümleri kıyasen uygulanabilir²⁵⁰. Ancak demezlik defi bir haktır ve şartları oluştuğunda tarafları temerrüde düşmekten dolayısıyla temerrüdün sonuçlarından korumaktadır. Bu sebeple Yargıtay’ın kararlarında varmış olduğu muacceliyet anına ve buna paralel olarak temerrüt faizinin başlangıcına ilişkin sonuç yerindedir. Ancak; klasik dönme görüşü çerçevesinde; alıcının ayıp hükümleri uyarınca sözleşmeden dönmesi üzerine satıcının sahip olduğu kullanım hakkına dayalı tazminat talebi ve TBK m. 229 uyarınca alıcının ödediği satış bedeline işlettiği faiz ise temerrüt olgusundan bağımsızdır. Satıcının sahip olduğu, kullanıma dayalı tazminat hakkı sözleşmenin baştan itibaren geçersiz hale gelmesi sebebiyle sebepsiz zenginleşme hükümlerine; alıcının temerrüt tarihine kadar, ödediği satış bedeline işlettiği faiz ise; doğrudan TBK m. 229/f. 1/b. 1’e dayanmaktadır. Bundan dolayı Yargıtay’ın ayıplı malın iadesine kadar alıcının faiz isteyemeyeceği ve satıcının da kullanıma dayalı tazminat talep edemeyeceğine yönelik kararları kanaatimizce yerinde değildir.

6502 sayılı TKHK m. 11’de ayıp sebebiyle tüketicinin seçimlik hakları düzenlenmiş, dönme üzerine satıcının bedelin tümünü tüketicie derhal ödemesi gerektiği belirtilmiştir. Söz konusu düzenlemede faize ilişkin herhangi bir hükme yer verilmemiştir. Milletlerarası mal satımına ilişkin sözleşmeleri konu alan CISG²⁵¹,de ise ayıba yönelik dönmenin sonuçları m. 81 ile 84 arasında düzenlenmiş, m. 84’e göre dönmenin sonucunda satıcının, semeni, bu meblağın kendisine ödendiği günden

²⁵⁰Benzer görüş için bkz.: Oğuzman, z, C. 2, s. 394.

²⁵¹Milletlerarası Mal Satımına İlişkin Sözleşmeler Hakkında Birleşmiş Milletler Antlaşması, 2010/247 karar sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile Türkiye sözleşmeye taraf olmuştur. RG, T. 07.04.2010, S:27545.

itibaren işleyecek faiz ile birlikte alıcıya iade etmesi gerektiği açık bir şekilde belirtilmiştir. Dolayısıyla söz konusu uluslararası sözleşmede her ne kadar faizin niteliğine ilişkin bir hükme yer verilmesi de faizin başlangıç anına ilişkin açık bir hüküm sevk edilmiştir.

Alıcının ayıp hükümlerine dayanarak sözleşmeden dönmesi sonucunda, satış sözleşmesi, kurulduğu andan itibaren hükümsüz hale gelir²⁵². Dolayısıyla alıcının sözleşmenin kurulmasından sonra ödemiş olduğu satış bedeli, satıcının ise satılanın mülkiyetini ve zilyetliğini devir borcunun ifası sebepsiz kalır. Ortadan kalkan sebebe dayanan zenginleşmelerde; hukukumuzda borcun kaynaklarından birisi olarak TBK m. 77 vd’nda düzenlenen sebepsiz zenginleşme hükümleri uygulanmaktadır. TBK m. 229’da dönmenin sonuçları özel olarak düzenlenmiş olmasına rağmen hüküm bulunmayan hallerde sebepsiz zenginleşme hükümleri esas alınarak alıcı, ödemiş olduğu bedeli, satıcı da ifa etmiş olduğu ediminin iadesini talep edecektir²⁵³. TBK m. 229’da satış bedelinin faiziyle iadesi düzenlenmesine rağmen faizin niteliği ve başlangıç anına yönelik herhangi bir hüküm sevk edilmemiştir. Sebepsiz zenginleşme hükümlerine göre temerrüt; TBK m. 117’ye göre zenginleşmenin gerçekleştiği anda oluşur. Ancak iyiniyetli zenginleşen bakımından bildirimin şart olduğu düzenlenmiştir. Ayıp sebebiyle alıcının sözleşmeden dönmesinde satış bedeline işletilecek faiz, sebepsiz zenginleşme kurumu çerçevesinde değerlendirilecek olursa; satış sözleşmesi geçmişe yönelik geçersiz hale geldiğinde, satıcı dönme bildirimine kadar iyiniyetli zenginleşendir. Buna karşın; dönme bildiriminden sonra kötünietli hale gelmektedir. Dolayısıyla bu kapsamda;

²⁵² Bu sonuç klasik dönme görüşü kapsamında ortaya çıkmaktadır. Oğuzman, Öz, C. 2, s. 357; Yargıtay’ın genel anlamda kabul ettiği yasal borç ilişkisi teorisi bakımından da dönmenin sonuçlarında sebepsiz zenginleşme hükümleri kıyasen uygulanacağından; klasik dönme görüşü kapsamında fark zamanaşımında ortaya çıkmaktadır; Öğretide dönmenin sonuçları bakımından klasik dönme görüşü yanında; aynı etkili dönme teorisi, yasal borç ilişkisi teorisi, yeni dönme teorisi ve uzlaştırmacı teori olmak üzere farklı görüşler ileri sürülmüştür.

²⁵³ Dönmenin sözleşme ilişkisine olan etkilerine yönelik öğretideki görüşler için ayrıca bkz.: Rona Serozan, **Sözleşmeden Dönme**, 2. bs., İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2007, s. 59 vd.; Klasik dönme görüşünde iade talepleri sebepsiz zenginleşmeye dayanmaktayken modern dönme görüşüne göre ise iade talepleri doğrudan dönmeden sonra değişikliğe uğramış sözleşmeye dayanmaktadır. Kadir Berk Kapancı, **6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Açısından Satış Hukukunda Ayıptan Doğan Sorumluluk Ve Sözleşmesel Garanti Taahhütleri**, 1. bs., İstanbul, On İki Levha Yayınları, 2012, s. 52, 53; Sözleşmeden dönme üzerine iadenin kapsamı bakımından sebepsiz zenginleşme hükümlerinin uygulanacağına dair bkz.: Gülgün Anık, “Borçlunun Temerrüdünden Dolayı Sözleşmeden Dönme”, **TBB Dergisi**, S. 59, 2005, s. 228.

sözleşmenin kurulmasından sonra alıcının satıcıya semeni ödediği tarih ile TBK m. 229 uyarınca iade talepli dönme bildirimi tarihine kadar alıcı lehine satış bedeline temerrüt faizi işletilemez. Çünkü satıcı dönme bildirimi ile temerrüde düşmüş olur. Alıcı yönünden bakılacak olursa; sebepsiz zenginleşme hükümleri çerçevesinde; zenginleşenin iyiniyetli ve kötünietli olduğu fark etmeksizin zenginleşen zenginleştiği mal sayesinde bir yarar elde etmişse bu yararı da iade etmekle yükümlüdür. Dolayısıyla alıcı, satılanın kendisine teslimi ile dönme bildirimi arasında iyiniyetli olsa da; elde ettiği yararların satıcıya tümüyle iadesi gerekir. Aynı zamanda; alıcı satılanın iadesine kadar satılanı sebepsiz yere kullandığı için; satıcıya karşı bir tazminat borcu doğar. Özetle; alıcının ayıp sebebiyle sözleşmeden dönmesi üzerine, alıcı ödemiş olduğu satış bedelini talep edecek ancak dönme bildirimine kadar satış bedeline temerrüt faizi işletilemeyecek; satıcı ise alıcının satılardan elde etmiş olduğu yararları ve sebepsiz yere kullanılan satılan için kullanma tazminatı talep edebilecektir. Varılacak bu sonuç satılanın ayıplı olması sebebiyle adeta satıcının lehine bir durum ortaya çıkarmaktadır. Bundan ötürü; TBK m. 229/f. 1’de özel olarak “faiz” ibaresi kullanılmıştır. Satılanın ayıplı olduğu durumlarda hakkaniyete aykırı sonuçlar doğuracak olan temerrüt anına ilişkin sebepsiz zenginleşme hükümleri dikkate alınarak satıcının temerrüde düştüğü ana kadar da satış bedeline faiz işletilmesi kanun koyucu tarafından öngörülmüştür. Bu faizin niteliği de anapara faizidir. Çünkü daha öncede belirtildiği üzere; anapara faizi, kısaca misli sermayeden mahrum kalan alacaklının hak kazandığı ve misli sermaye borcunun vadesine kadar işleyen faiz türüdür²⁵⁴. TBK m. 229’da öngörülen faiz de bahse konu tanıma uymaktadır. Anapara faizi tarafların anlaşması ile doğabileceği gibi kanun tarafından da öngörülmüş olabilir. Bu çerçevede TBK m. 229/f. 1/b. 1’de yer verilen faizin kanundan doğan anapara faizi olduğu kabul edilmeli ve dönme bildirimine kadar kanuni faiz oranında anapara faizi işletilmeli, dönme ve semenin iadesi bildiriminden sonra ise satış bedeline, temerrüde düşen satıcı aleyhine temerrüt faizi işletilmelidir.

²⁵⁴Bkz.: Anapara(Kapital) Faizi başlığı.

7. Zapttan Sorumlulukta İade Edilecek Satış Bedeline Uygulanan Faiz (TBK M. 117/F. 1/B. 1)

a. Genel Olarak

TBK m. 229 kapsamındaki tartışmalara benzer olarak satış sözleşmesinde tam zapt halinin sonuçlarını düzenleyen TBK m. 217 çerçevesinde de bazı görüş ayrılıkları yer almaktadır. TBK m. 217/f. 1/b. 1'e göre satılanın tamamı alıcının elinden çıkmışsa satış sözleşmesi kendiliğinden sona erecek ve alıcı; satılardan elde ettiği veya elde etmeyi ihmal ettiği ürünlerin değeri indirilerek ödemiş olduğu satış bedelinin faiziyle birlikte geri verilmesini satıcıdan talep edebilecektir.

b. Sözleşmenin Kendiliğinden Sona Ermesi

Öncelikle hükümde yer alan tam zapt halinde sözleşmenin kendiliğinden sona ermesi halinin hukuki niteliğinin açıklığa kavuşturulması gerekir. Konuya ilişkin öğretide yer alan bir görüşe göre; alıcı, sözleşmenin devamını sağlayıp sözleşmeye dayalı taleplerde bulunamayacaktır. Bu sebeple alıcının iradesine bağlı bir dönme hakkı tanınarak alıcı yararına tutarlı ve yararlı bir çözüm getirilmesi gerekmektedir²⁵⁵. Serozan ise tam zapt halinde kanuni düzenlemeye rağmen alıcının iradesine bağlı tutulacak bir dönme yenilik doğurucu hakkın varlığını kabul etmekte ve en tutarlı ve uygun çözümün bu olduğunu belirtmektedir²⁵⁶.

Öğretide yer alan bir diğer görüşe göre ise alıcı tam zapt hükümlerine başvurabileceği gibi zapt halinin varlığına rağmen ifanın halen mümkün olup olmamasına göre temerrüt ya da ifa imkansızlığı hükümlerine de başvurabilir. Bir diğer ifade ile tam zapt halinde, zapt hükümleri ile genel hükümler yarışır ve alıcı menfaatini gördüğü hükümlere dilediği gibi başvurabilir²⁵⁷. Kanaatimizce; TBK m. 26'da düzenlenen sözleşme özgürlüğü borçlar hukukunun temelini teşkil etmektedir. Dolayısıyla kanunun amacından hareketle ya da lafzı itibarıyla açıkça emredici olduğu belirtilmeyen hükümlerin yedek hukuk kuralı olduğu kabul edilmelidir.

²⁵⁵Vedat Buz, **Borçlunun Temerrüdünde Sözleşmeden Dönme**, Ankara, Yetkin Yayınları, 1998, s. 95, dn. 134.

²⁵⁶Serozan, **Sözleşmeden Dönme**, s. 301.

²⁵⁷Haluk Nami Nomer, Baki İlkay Engin, **Türk Borçlar Kanunu Şerhi Özel Borç İlişkileri Satış Sözleşmesi**, C. 1, Ankara, Seçkin Yayınları, 2017, s. 155.

Satılanın tamamen zaptı halinde sözleşmenin kendiliğinden sona ermesini, alıcının iradesinden bağımsız ya da aksi kararlaştırılamayan, emredici bir hüküm olarak kabulü, çoğu zaman alıcının aleyhine dahi sonuç doğurabilir. Alıcının tam zapt halinde sözleşmenin ayakta kalmasını isteyip menfaatini bu yönde gördüğü bir durumda; bahse konu düzenlemenin emredici olduğunu belirterek alıcının bu talebine sonuç bağlamamak; kanunun amacına da uygun düşmez. Menfaatler dengesi düşünüldüğünde de satıcının borca aykırı bir davranışından ötürü, birincil derecede korunması gereken taraf alıcıdır. Dolayısıyla sözleşmenin kendiliğinden sona ereceği hükmünün; genel hükümlerle yarıştığını kabul etmek, sözleşme serbestisine ve menfaatler dengesine daha uygun düşmektedir. Kaldı ki; alıcının, satılandan hiçbir fayda sağlayamadığı ayıplı bir ifa halinde dahi; kanun alıcıya dönme hakkını diğer haklarının yanında seçimlik bir hak olarak düzenlediğine göre; zapt hükümlerinde emredici olarak sözleşmenin sona erdiğini ileri sürmek tutarsız gözükmemektedir.

c. Satış Bedelinin Faiziyle İadesi Talebinin Hukuki Dayanağı

Hükümde yer alan sözleşmenin kendiliğinden sona ermesi tartışmasına paralel olarak tam zapt halinde alıcının satış bedelini faiziyle birlikte satıcıdan talep hakkının dayanağı da tartışmalıdır. Bir görüşe göre sözleşmenin sona ermesiyle birlikte artık taraflar sözleşmeye dayanamayacak ve alıcı, satıcıdan satış bedelinin iadesini sebepsiz zenginleşme hükümlerine dayandıracaktır²⁵⁸. Başka bir görüşe göre ise; sözleşmenin sona ermesi borç ilişkisini tüm hüküm ve sonuçları ile sona erdirmez. Borç ilişkisi bazı sonuçları yönünden sözleşmenin sona ermesinden sonra da devam edeceği için alıcı talebini sözleşmeye dayandıracaktır²⁵⁹. Bir diğer görüşe göre ise; sözleşmenin sona ermesi bir kanun hükmüne dayandığından alıcı talebini yasal tasfiye ilişkisine dayandıracak ve doğrudan sebepsiz zenginleşme hükümleri uygulanmayacaktır²⁶⁰.

²⁵⁸Feyzi Necmeddin Feyzioğlu, **Borçlar Hukuku Hususî Kısım: Akdin Muhtelif Nevileri**, C. I, 2. bs., İstanbul, Fakülteler Matbaası, 1970, s. 112.

²⁵⁹Tandoğan, C. 1/1, s. 159.

²⁶⁰Eren'e göre tam zapt halinde yeni dönme teorisi veya dönüşüm teorisiyle birlikte taraflar taleplerini ortadan kalkan sözleşmeye dayandıracak ve bir tasfiye ilişkisine gireceklerdir. Eren, **Özel Hükümler**, s. 87.

d. Hükümde Yer Alan Faizin Hukuki Niteliği

Dönmenin sonuçları bakımından klasik görüşe göre taraflar sebebi geçersiz hale gelen bir borç ilişkisinde ifa ettikleri edimleri geri alırken sebepsiz zenginleşme hükümleri uygulanacaktır. Yasal borç ilişkisi teorisine göre ise; sözleşmeden dönme ya da sözleşmenin kendiliğinden sona ermesi kanunun hükmüne dayandığı için yasal bir tasfiye sürecine girilecek ancak yine sebepsiz zenginleşmeye ilişkin hükümler kıyasen uygulanacaktır. Dolayısıyla gerek klasik görüş gerekse yasal borç ilişkisi görüşü kapsamında; tam zapt hükümleri uyarınca da tarafların talepleri sebepsiz zenginleşmeye dayanacaktır²⁶¹. Satılanın tam zaptı halinde de sebepsiz zenginleşmeye ilişkin hükümler uygulanacağı için TBK m. 229'da yer verilen faiz ile TBK m. 217/f. 1/b. 1'de yer verilen faizin niteliği ve kanuna sevk ediliş amacı da paralellik göstermektedir²⁶². Bu sebeple; TBK m. 229 kapsamında açıklanan görüşümüzle aynı doğrultuda; TBK m. 217/f. 1/b. 1'de yer verilen sözleşmenin sona ermesinden sonra alıcının satış bedelini faiziyle birlikte geri alacağı hükmünde de faizin niteliği anapara faizidir²⁶³. Anapara faizi, bir kişinin(alıcı) belirli bir meblağı başka bir kişinin(satıcı) malvarlığına ödünç, kredi, ifa vb. bir sebebe dayanarak iradi bir şekilde ya da bir kanun hükmünden dolayı belirli bir süre için pozitif değer katması sonucu alacaklının bu meblağdan mahrum kalmasının karşılığından ibarettir. Dolayısıyla gerek ayıp gerekse tam zapt hükümlerinde düzenlenen faiz, anapara faizinin tanımına açıkça uymaktadır. Bu sebeple anılan durumlarda ayrı bir faiz türünden bahsetmek kanaatimizce isabetli değildir.

²⁶¹Yargıtay da bir kararında tam zapt halinde alıcının zapt anına kadar satılardan elde ettiği yararların sebepsiz zenginleşme kurallarına göre hükmedilen alaktan mahsup edilmesi gerektiğini belirtmiştir. Yargıtay 13. HD, E. 2015/37842, K. 2018/2924, T. 12.03.2018, (çevrimiçi), www.hukukturk.com, E.T:16.05.2021; Yasal borç ilişkisi görüşüne göre sebepsiz zenginleşmeye ilişkin hükümler doğrudan değil kıyasen uygulanacaktır.

²⁶²TBK m. 229/f. 1/b. 1'de alıcının ayıp hükümleri kapsamında sözleşmeden dönmesi üzerine satış bedelini faiziyle beraber talep etme hakkının sebepsiz zenginleşmeye dayandığını; sebepsiz zenginleşme hükümlerinin eksik kalması sonucunda da kanun koyucunun alıcı lehine anapara faizi işletme ihtiyacı sebebiyle ilgili hükmü(faiz ibaresi) düzenlediğini daha önce belirtmiştik. Bkz.: Ayrıntı Sorumlulukta İade Edilecek Satış Bedeline Uygulanan Faiz (TBK M. 229/F. 1/B. 1) başlığı.

²⁶³Çabri söz konusu kanun maddesindeki faizin kanundan doğan anapara faizi olduğunu belirtmektedir. Sezer Çabri, "Taşınmaz Satışında Satıcının Zapttan Sorumluluğu", **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, Özel sayı, C. 22, S. 3, 2016, s. 605; Evren'e göre tam zapt halinde satıcının alıcıya ödeyecek olduğu faizin niteliği anapara faizi olmayıp gecikme faizi türünün altında bulunan özel bir faiz türüdür. Evren, **Faiz**, s. 74; Gümüş ise tam zapt halinde satıcının bedel üzerinden alıcıya ödeyeceği faizin anapara faizi olduğunu belirtmektedir. bkz.: Gümüş, **Özel Hükümler**, s. 61.

Kanun tarafından işletileceği öngörülen bu gibi durumlarda anapara faizi aksi kararlaştırılmadıkça kanunda düzenlenen oranda, alıcının satış bedelini satıcıya ödediği andan itibaren²⁶⁴ borçlu temerrüdünün gerçekleşeceği ana kadar işleyecek, temerrütten sonra ise satış bedeline temerrüt faizi işleyecektir.

Yargıtay bazı kararlarında; satılanın zaptı halinde, satış bedelinin ödendiği tarihten değil, satılanın zapt olma tarihinden itibaren faiz işletilmesi gerektiğine hükmetmiştir²⁶⁵.

8. Gecikme Zammı

Gecikme zammı, ekseriyetle²⁶⁶ kamu hukukuna yönelik mevzuatta yer alan para alacağının geç ödenmesinin önüne geçmeye yönelik kamusal bir yaptırımdır²⁶⁷. Borcun vadesinin geçmesinin ardından borcun ödenmemesi durumunda, anaparanın belirli bir yüzdesi alınarak hesaplanan ve anaparaya eklenen miktar olarak tanımlanmıştır²⁶⁸.

²⁶⁴Eren, **Özel Hükümler**, s. 88; Erhan Türker, **Türk ve İngiliz Hukukunda Satıcının Zapta Karşı Teminat Borcu**, Eskişehir, İ.T.İ Akademisi Basımevi, 1974, s. 57; Tandoğan, **C. 1/1**, s. 159; Necip Bilge, **Borçlar Hukuku Özel Borç Münasebetleri**, Ankara, Sevinç Matbaası, 1971, s. 70; Çabri, **Zapttan Sorumluluk** s. 605; Evren, **Faiz**, s. 74.

²⁶⁵Yargıtay 19. HD, E. 2018/2926, K. 2019/5192, T. 18.11.2019, (çevrimiçi), www.hukukturk.com, E.T: 22.02.2022; Zapt hükümlerinde faizin özel olarak düzenlenmesinin sebebi ayıp hükümlerindeki gerekçelerimizle paralel bir şekilde hakkaniyete aykırı sonuçları önlemesi amacıyla anapara faizinin temerrüt tarihine kadar işletilme ihtiyacının bulunmasıdır. Ayrıca tam zapt halinde satıcının temerrüt anı, satılanın zapt edildiği an değil alıcı tarafından satılanın tamamen zapt edildiğinin satıcıya bildirildiği andır.

²⁶⁶ Bazı abonelik sözleşmelerinin tabi olduğu yönetmeliklerde de gecikme zammına ilişkin düzenlemeler bulunmaktadır. Örneğin Elektrik Piyasası Tüketici Hizmetleri Yönetmeliği'nde (RG 30436, T. 30.05.2018) tüketicinin zamanında ödemediği borçları için ödemesi gereken azami gecikme zammı oranları belirtilmiştir.

²⁶⁷Gecikme zammına, başlıca, 6183 sayılı AATUHK m. 1'den başlamak üzere muhtelif maddelerde, 213 sayılı Vergi Usul Kanunu'nun birçok maddesinde, 5510 sayılı SSGSSK'da birçok maddede, 1512 sayılı Noterlik Kanunu muhtelif maddelerinde, 3065 sayılı KDVK'nın muhtelif maddelerinde, 2918 sayılı KTK'da yer verilmiştir; Gecikme zammı kamu alacağının zamanında ödenmesini sağlamak, kamunun geç ödeme sebebiyle uğradığı zararı telafi etmek ve zamanında borcunu ödemeyen borçluya bir külfet getirme amaçlarının hepsini bir arada barındırmaktadır. Bu yönde bkz.: Elif Sonsuzoğlu, **Türk Vergi Hukukunda Fer'i Borç ve Alacak Olarak Faiz ve Zam**, 2. bs., İstanbul, Türkmen Kitabevi, 2013, s. 37, 38; Gecikme zammı terimine bazı özel hukuk sözleşmelerinde de yer verilmektedir. Ancak ileride de belirtildiği üzere özel hukuk sözleşmelerinde yer verilen gecikme zammının hukuki niteliği sözleşmenin yorumlanmasında dikkate alınacak ilkelerin ışığı altında farklı şekillerde ortaya çıkabilir.

²⁶⁸Bilgen, **Faiz**, s. 101.

Gecikme zammı; asıl alacağa bağlı feri bir alacaktır²⁶⁹. Bu husus 6183 sayılı Kanun'da da açık bir şekilde belirtilmiştir²⁷⁰.

Gecikme zammının hukuki niteliğine yönelik öğretide görüş birliği bulunmamaktadır. Bir görüşe göre, kamusal bir yaptırım olan gecikme zammı, bir alacağın geç ödenmesini önlemek için düzenlenen bir tedbir olmasına rağmen faizden farklı olarak, zamanın geçmesi ile her geçen gün artış göstermez ve belirli bir süre için (genellikle aylık olmak üzere) sabit bir miktarda anaparaya eklenir²⁷¹. Talep edilebilirlik için ise temerrüdün gerçekleşmesi gerekmez²⁷². Kanunda öngörülen vadede ödenmemesinin ardından anaparaya kanunca belirlenmiş oranda bir ilave yapılır. Bir diğer ifade ile alacaklı, vadesinde ödenmeyen borca yönelik belirli bir süre için sabit bir oranda ekleme yapmaktadır²⁷³. Dolayısıyla anaparaya gecikme zammı eklenerek borçluya ek bir ödeme mühleti verilmektedir²⁷⁴. Temerrüt tarihine kadar uygulanan gecikme zammı temerrüt itibarıyla artık yerini temerrüt faizine bırakır²⁷⁵. Ayrıca gecikme zammının talep edilebilmesi için faizden farklı olarak gecikme zammı doğrudan kanunda düzenlenmelidir. Gecikme zammının sözleşmede düzenlenmesi durumunda artık gecikme zammı değil ceza koşulu hükümleri uygulanmalıdır²⁷⁶. Bahse konu görüşteki bazı yazarlar, gecikme zammının, faizden

²⁶⁹Sonsuzoğlu, **a.g.e.**, s. 38.

²⁷⁰6183 sayılı AATUHK m. 1'de gecikme zammının asıl alacağa bağlı feri bir alacak olduğu açıkça belirtilmiştir.

²⁷¹Deyekli, Kısa, **a.g.e.** s. 17; Sonsuzoğlu, gecikme zammının hukuki niteliğini; bağlı olduğu kamu alacağı tutarı üzerinden hesaplanan ek bir mali yükümlülük olarak değerlendirmektedir, bkz.: Sonsuzoğlu, **a.g.e.**, s. 39; Bülbül de gecikme zammının hukuki niteliğini temerrüt faizine benzetmekle beraber kamu alacaklarının zamanında ödenmesini sağlamak amacıyla düzenlenmiş bir kamusal yaptırım olarak açıklamaktadır, bkz.: Bülbül, **a.g.e.**, s. 22.

²⁷²Helvacı, **Faiz**, s. 91; Deyekli, Kısa, **a.g.e.**, s. 17.

²⁷³Bülbül, **a.g.e.**, s. 21.

²⁷⁴Sonsuzoğlu, **a.g.e.**, s. 49, 50; Bülbül, **a.g.e.**, s. 21.

²⁷⁵Aydemir, **Faiz**, s. 193; İnceoğlu, Arslanyürek, **Vade Farkı**, s. 1357.

²⁷⁶Bilgen'e göre gecikme zammı hukuki işlem ile kararlaştırılmışsa ceza koşulu, kanun tarafından öngörülmüşse gecikme zammı söz konusu olmaktadır. Bilgen, **Faiz**, s. 101; Kaya, **Faiz**, s. 348; Kaya, gecikme zammını, bir diğer ifade ile gecikme tazminatı olarak belirtmiştir. Gecikme tazminatı ibaresine, 634 sayılı KMK m. 20/f. 2'de gider ve avans payını ödemede gecikme olması durumunda aylık yüzde 5 gecikme tazminatı uygulanacağı belirtilerek yer verilmiştir. Ancak burada düzenlenen gecikme tazminatı, temerrüt faizinden ibarettir. Çünkü, yazarın gecikme zammının belirttiği özelliklerinin aksine KMK m. 20/f. 2'de yer alan gecikme tazminatının doğması için borçluların temerrüde düşmesi gerekir. Gecikme tazminatı, TBK m. 118'de de tanımlanmış olup; borçlunun temerrüdü sebebiyle alacaklının uğradığı zararı ifade etmektedir. Para borçları bakımından ise bahse konu husus ayrıca özel olarak m. 120'de temerrüt faizi şeklinde düzenlenmiştir. Benzer görüş için bkz. Barlas, **Temerrüt**, s. 166; Evren, **Faiz**, s. 122.

farklı olduğunu belirterek; adeta, kanun tarafından düzenlenen kamusal bir ceza koşulu hali olarak açıklamaktadır²⁷⁷.

Bir diğer görüşe göre ise gecikme zammı, her ne kadar doğrudan faiz olarak tanımlanamasa da hukuki niteliği itibariyle temerrüt faiziyle eşdeğerdir²⁷⁸. Dolayısıyla temerrüt faizine ayrıca temerrüt faizi işletilemeyeceği için asıl borcun üstüne eklenen gecikme zammına temerrüt faizi işletilemez.

Bir başka görüşe göre ise; gecikme zammının kamu hukuku ya da özel hukuku kaynaklı olmasına göre farklı sonuca varılmalı, kamu hukukundan doğan gecikme zammının temerrüt faizinden farklı olarak kendine özgü kanun tarafından düzenlenen bir yaptırım olduğu ancak özel hukuktan doğan gecikme zammının ise temerrüt faizi niteliğinde olduğu belirtilmelidir²⁷⁹.

Yargıtay, gecikme zammını ekseriyetle, kamu hukuku kökenli nitelikli bir temerrüt faizi olarak tanımlamaktadır²⁸⁰. Dolayısıyla gecikme zammının anaparaya eklenmesinin ardından toplam tutara temerrüt faizinin yürütülmesini TBK m. 121/f. 3'(eBK m. 104)'e aykırılıktan hukuka aykırı bulmuştur²⁸¹. Gecikme zammının hukuki niteliğini temerrüt faizinden farklı olduğunu belirten görüşün içerisindeki bazı yazarlara göre; gecikme zammı hukuki niteliği itibariyle temerrüt faizinden

²⁷⁷ Helvacı, **Faiz**, s. 91; Bilgen, **Faiz**, s. 101; Deynekli, Kısa, **a.g.e.**, s. 17; Benzer görüş için bkz.: Evren, **Faiz**, s. 160, Evren'e göre gecikme zammı, hukuki işlem yerine kanunla kararlaştırılan bir ceza koşuludur. Zaman içerisinde doğru orantılı olarak birikmemesi sebebiyle temerrüt faizinden farklıdır; Aksi yönde, gecikme zammının ceza niteliği taşımadığını ve gecikme zammında borçlunun kusurunun da aranmadığını belirten görüş için bkz.: Sonsuzoğlu, **a.g.e.**, s. 38; Sonsuzoğlu ile benzer yönde bkz.: Duran Bülbül, **Türk Vergi Sisteminde Gecikme Zammı, Gecikme Faizi, Tecil Faizi**, Ankara, Yaklaşım Yayıncılık, 1993, s. 22.

²⁷⁸ Aydemir, **Faiz**, s. 190, 191.

²⁷⁹ Gözütok, **Faiz**, s. 255 vd.

²⁸⁰ Yargıtay HGK E. 2001/1176, K. 2002/3, T. 23.1.2002, (çevrimiçi), www.hukukturk.com, E.T:25.02.2022; Yargıtay 10. HD, E. 2010/4795, K. 2010/10706, T. 12.07.2010, (çevrimiçi), www.hukukturk.com, E.T:22.05.2021; Yargıtay 3. HD, E. 2014/21485, K. 2015/2072, T. 11.02.2015, (çevrimiçi), www.hukukturk.com, E.T:25.02.2022; Aksi yönde, gecikme zammına da faiz işletilebileceği, gecikme zammının faiz olmadığı yönünde; Yargıtay 11. HD, E. 1991/ 6167, K. 1991/ 13418, T. 19.12.1991, (çevrimiçi), www.hukukturk.com, E.T:25.02.2022; Gecikme zammının faiz olmadığı yönünde bkz.: Yargıtay 13. HD, E. 1989/6448, K. 1990/1251, T. 22.02.1990, (çevrimiçi), www.hukukturk.com, E.T:06.09.2022.

²⁸¹ Yargıtay 3. HD, E. 2019/6375, T. 09.09.2019, (çevrimiçi), www.hukukturk.com, E.T: 25.02.2022; Yargıtay HGK, E. 2012/502, K. 2012/707, T. 10.10.2012, www.hukukturk.com, E.T:25.02.2022; Yargıtay HGK, E. 2013/1758, K. 2015/1190, T. 15.04.2015, (çevrimiçi), www.hukukturk.com, E.T:25.02.2022; Yargıtay'ın bu konuda aksi yönde kararları da bulunmaktadır. Bkz.:Yargıtay 11. HD, E. 1991/ 6167, K. 1991/ 13418, T. 19.12.1991, (çevrimiçi), www.hukukturk.com, E.T:25.02.2022.

farklı unsurlar taşıdığından ötürü gecikme zammının doğumundan sonra temerrüt gerçekleştiyse, gecikme zammı miktarı anaparaya eklenerek toplam tutar üzerinden temerrüt faizi işletilebilmelidir²⁸².

Kanaatimizce; gecikme zammı ile temerrüt faizinin unsurları arasında benzerlik bulunsa da gecikme zammının hukuki niteliği belirlenirken kamu hukuku ve özel hukuk bakımından ikili bir ayırım yapılması gerekir. Kamu hukuku kaynaklı gecikme zammı kendine has özellikleri olan ve kanundan doğan bir tür kamusal yaptırım olarak kabul edilmelidir²⁸³. Gecikme zammına temerrüt faizi uygulanabilmesi bakımından ise kamu hukuku kökenli mevzuattan doğan kamu alacağına özel hukuk kaynaklı temerrüt faizinin işletilebilirliği sorunu ortaya çıkabilir²⁸⁴. Kaldı ki kamu hukukuna yönelik kanun ve yönetmeliklerde yer alan gecikme zammı düzenlemeleri incelendiğinde, gecikme zammı ile temerrüt faizinin aynı amaç doğrultusunda ortaya çıktığı da görülmektedir. Bu sebeple gecikme zammına ayrıca temerrüt faizi işletilemez.

Özel hukuk sözleşmelerinde yer verilen gecikme zammına ise vade farkına ilişkin ileri sürdüğümüz görüş ve çözümlerin (anlaşma incelenerek tarafların iradelerine göre bir sonuca varmak gerekir) uygulanması gerektiği kanaatindeyiz²⁸⁵.

B. Kaynağına Göre

1. Genel Olarak

Feri bir alacak olan faizin doğumu için bir hukuki dayanağının bulunması gerekir. Öğretinin ekseriyetle kabul ettiği üzere faiz alacağının iki farklı kaynağı vardır²⁸⁶. Faiz alacağı; kimi zaman hukuki işlemle, kimi zaman da doğrudan kanunun hükmüyle doğar²⁸⁷.

²⁸²Helvacı, **Faiz**, s. 92.

²⁸³Kamusal alacaklardan doğan gecikme faizinin de bir tür mali ek yükümlülük bir diğer ifade ile tazminat olduğunu belirten görüş için bkz.:Sonsuzoğlu, **a.g.e.**, s. 105.

²⁸⁴Her ne kadar kamu hukukundan doğsa da, kanaatimizce, kural olarak kamu hukukundan doğan bir alacağa özel hukuka ilişkin temerrüt faizi uygulanabilir.

²⁸⁵Bkz.: Birinci Bölüm; Sözleşme ile gecikme zammının kararlaştırıldığı durumda vade farkı olarak kabul edilip alacağa eklemesi yönünde bkz.:Deynekli, Kısa, **a.g.e.**, s. 17.

²⁸⁶von Tuhr, **Borçlar Hukuku**, s. 67; Helvacı, **Faiz**, s. 96.

²⁸⁷Tekinay, **a.g.e.**, s. 789; Helvacı, **Faiz**, s. 96 vd.

3095 sayılı Kanun; kendi ismi ve ortaya koyduğu hükümleri ile faiz sistemini, kanuni faiz ve temerrüt faizi ayırımına tabi tutmuştur. Aslında kanun, kanuni faiz deyimiyle anapara faizini kastetmektedir²⁸⁸. Yapılan hatalı isimlendirme ve sınıflandırma birçok maddenin yorumlanmasında da öğretide tartışmalara sebep olmuştur. Bu sebeple 3095 sayılı Kanun'un gerek ismi gerekse hükümlerindeki faizin sınıflandırılmasının doğru bir şekilde yapılması, öğretideki bazı tartışmaları sona erdireceği gibi terim birliği de sağlayabilecektir²⁸⁹.

2. Hukuki İşlemden Doğan Faiz(İradi Faiz)

Faizin kaynağı olarak hukuki işlemlerin arasında genel olarak sözleşmeler gösterilse de tek taraflı hukuki işlemler de faiz borcunun kaynağını teşkil edebilir. Öğretide bazı yazarlar, faizin kaynağına göre yapılan ayırmada hukuki işlemde doğan faiz(iradi faiz) deyimi yerine akdi faiz ibaresini kullanmaktadır²⁹⁰. Ancak, hukuki işlemlerden sadece sözleşmeler değil tek taraflı hukuki işlemlerle de faiz borcu doğabileceğinden akdi faiz-kanuni faiz ayrımı yerine hukuki işlemde doğan faiz(iradi faiz)-kanuni faiz ayrımının daha yerinde olduğu kanaatindeyiz²⁹¹.

Hukuki işlemin, faiz borcunun kaynağı olduğu durumda; taraf ya da taraflarca faiz borcunun doğması iradi olarak kararlaştırılmıştır²⁹². Akdi faiz terimi ise, doğumunun dayanağını sözleşmenin oluşturduğu faiz türüdür²⁹³. Bu durum, temerrüt faizinde değil anapara faizinde ortaya çıkar. Çünkü temerrüt faizi kanun tarafından öngörülmüş ve doğrudan kanunun hükmüyle doğan bir faiz türüdür. Anapara faizinin doğumu da bazı durumlarda kanun tarafından öngörülmüş ise de para ya da diğer tüketilebilen misli eşya borçlarında anapara faizinin doğumuna ilişkin genel bir düzenleme yoktur. Bu sebeple genellikle anapara faizinin doğumu sözleşmeye

²⁸⁸Rıza Ayhan, Mehmet Özdamar, Hayrettin Çağlar, **Ticari İşletme Hukuku Genel Esaslar**, 14. bs., Ankara, Yetkin Yayınları, 2021, s. 34.

²⁸⁹Sınıflandırma ve isimlendirmelere yönelik eleştiriler için bkz.:Helvacı, **Faiz**, s. 98, dn. 288.

²⁹⁰Deynekli, Kısa, **a.g.e** s. 38; Şirin, **Ticaret Hukukunda Faiz**, s. 62; Barlas, **Temerrüt**, s. 125; Aydoğdu, Ayan, **Faiz**, s. 6.

²⁹¹Akdi faiz tabirini kullanmayıp faizin kaynaklarını İradi Faiz-Kanuni Faiz olmak üzere iki farklı şekilde sınıflandıran yazarlar için bkz.: Ülgen, **Ticari İşletme**, s. 81; Aynı yönde Poroy, Yasaman, **Ticari İşletme**, s. 95; Ünlütepe, **a.g.e.**, s. 224; Helvacı, **Faiz**, s. 96; Erdoğan, **a.g.e.**, s. 194; Feyzioğlu, **C. 2**, s. 62.

²⁹²Kaya, **Faiz**, s. 353.

²⁹³Demir, **Para Borçları**, s. 213; Kürşad Yağcı, “Anapara Faizi Ve Temerrüt Faizine Üst Sınır Getiren TBK M. 88 Ve M. 120 Hükümlerinin Ticari Faizler (TTK M. 8 Ve M. 9) Bakımından Uygulanabilirliği”, **İÜHF**, C. LXXI, S. 2, 2013, s. 423.

dayanır. Bu genellemeden dolayı, kimi zaman faizin kaynağına göre yapılan ayırımın sonucu olan akdi faiz tabiri, anapara faizi ile gerek öğreti, gerekse kanun hükmü ve Yargıtay tarafından aynı anlama gelecek şekilde kullanılmaktadır²⁹⁴.

Hukuki işlemten doğan faizde, kararlaştırılan faizin oranı sözleşmede belirtilmemişse 3095 sayılı Kanun'un ilgili hükümlerine göre faiz oranı belirlenir. Ancak bu durum, bahse konu faizi kanuni faiz haline getirmez. Yapılan iş; hukuki işlemten doğan faizin sözleşmede oranı belirtilmediği için kanun tarafından öngörülen oranın uygulanmasından ibarettir. Örneğin ticari olmayan bir ödünç sözleşmesinde taraflarca ödünç veren lehine anapara faizi işletileceği belirtilip faizin oranının düzenlenmediği bir durumda, anapara faizi oranı olarak kanuni faiz oranı uygulanır. Ancak söz konusu faiz borcu kanundan değil hukuki işlemten doğmuştur.

Tek taraflı hukuki işlemler de faiz borcunun kaynağını oluşturabilir. Vasiyetname ile vasiyet edilen lehine faiz işleyeceğine yönelik kayıtlarda faiz borcunun kaynağını vasiyetname teşkil etmektedir²⁹⁵.

3. Kanuni Faiz

Faiz borcunun kaynağını, kanunun bir maddesinin oluşturduğu durumlarda kanuni faiz ortaya çıkmaktadır²⁹⁶. Tarafların iradesi dışında doğrudan kanunun hükmüyle doğan faizdir²⁹⁷.

Kanuni faizin en tipik örneğini TBK m. 120 ve mevzuatın muhtelif yerlerinde düzenlenen temerrüt faizi oluşturmaktadır²⁹⁸. Taraflarca kararlaştırılmasa bile para borçlarında temerrüde düşen borçlu temerrüt faizi ödemekle yükümlüdür²⁹⁹.

²⁹⁴ Evren, **Faiz**, s. 141; 3095 sayılı Kanun m. 2/f. 3 anapara faizi yerine akdi faiz ibaresinin kullanılmasının bir örneğini teşkil etmektedir; Aydoğdu, **Faiz**, s. 89; YİBK de anapara faizinin, sermaye faizi, kapital faizi ve akdi faiz(sözleşme faizi) kavramları ile aynı anlam ve sonuçları barındırdığını belirtmektedir. YİBK, E. 2017/8, K. 2019/3, T. 24.05.2019, (çevrimiçi), www.hukukturk.com, E.T.: 03.09.2022.

²⁹⁵ Oğuzman, Öz, **C. 1**, s. 313; Helvacı, **Faiz**, s. 96.

²⁹⁶ Helvacı, **Faiz**, s. 97.

²⁹⁷ Çetin Aşçıoğlu, "Tazminata Yürütülecek Faiz", **Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu VII (11- 12 Mayıs 1990)**, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, 1991, s. 189; Öğretide bazı yazarlar, sadece doğrudan kanundan doğan hallerde değil tarafların sözleşme ile kararlaştırdığı faizin oranının belirtilmediği hallerde de kanuni faiz oluşacağını belirtmektedir. Poroy, Yasaman, **Ticari İşletme**, s. 113; ve aynı yönde Cavit Karal, "Faiz", **Ankara Barosu Dergisi**, S. 3, 1980, s. 333; Kanaatimizce bu durum; iradi faize kanuni faiz oranı uygulanmasından ibarettir.

Hukuki işlemle düzenlenmese bile kanunun hükmü ile faiz borcunun doğumu anapara faizi bakımından da ortaya çıkabilir. Adi ortaklıkta ortakların yaptıkları giderler ve işlerin düzenlendiği TBK m. 627/f. 2; satış sözleşmesinde dönmenin sonuçlarının düzenlendiği TBK m. 229/f. 1/b. 1; ön ödemeli satış sözleşmelerinde alıcının temerrüdü üzerine satıcının anapara faizi talep edebileceğini düzenleyen TBK m. 271/f. 3; satış sözleşmesinde tam zapt halinin düzenlendiği TBK m. 217/f. 1/b. 1, anapara faizinin kanuni faiz olarak ortaya çıktığı örnekleri oluşturmaktadır³⁰⁰.

4. Uygulamadan Doğan Faiz

Yargıtay'ın bazı kararlarında ve öğretideki bazı yazarlarca; iradi faiz ve kanuni faiz dışında uygulama yoluyla doğan bazı faiz türlerinin bulunduğu, daha önceki bölümlerde incelenmişti³⁰¹. YİBK'nin yakın tarihte vermiş olduğu bir içtihadı birleştirme kararında da faizin kaynağının hukuki işlem ve kanunun yanı sıra, mahkeme kararı da olabileceği belirtilmiştir³⁰².

Daha önceki bölümde incelendiği üzere; iradi faiz ve kanuni faiz dışında mahkeme kararı (uygulama) ile sui generis tipte faiz borcunun doğduğu yönündeki görüşler ve yargı kararları; bahse konu durumlarda adı geçen faizlerin³⁰³; kanundan doğan temerrüt faizi ya da yerine göre anapara faizi olduğu gerekçesiyle

²⁹⁸ Bilgen, **Faiz**, s. 8; Benzer yönde Evren, **Faiz**, s. 59.

²⁹⁹ Ünlütepe, **a.g.e.**, s. 272.

³⁰⁰ Aksi yönde bkz.: Evren, **Faiz**, s. 59, 60.

³⁰¹ Deynekli de faizin kaynakları arasında sözleşme ve kanunun yanında mahkeme kararının da yer aldığını belirtmiştir. Yazar, miras taksimine yönelik mahkeme kararlarında paranın belirli bir miktar faiz getireceği belirtilmişse söz konusu faizin yargı faizi olduğunu ve kaynağının mahkeme kararı olduğunu ifade etmektedir. Deynekli, Kısa, **a.g.e.**, s. 15; Kanaatimizce miras taksiminde paranın belirli bir miktar faiz getireceği mahkeme kararında belirtiliyorsa; mahkemenin kararı miras taksim sözleşmesine ya da kanunun doğrudan hükmüne dayanacağı için yargı faizi terimine yine ihtiyaç bulunmamaktadır; Yargılama Faizine ilişkin açıklamalar için bkz.: Yargılama Faizi başlığı.

³⁰² YİBK, E. 2017/8, K. 2019/3, T. 24.05.2019, (çevrimiçi), www.hukukturk.com, E.T:04.03.2022 “...Hukuki açıdan faiz ise, alacaklının talep etmeye hakkı olan bir miktar parayı kullanamaması nedeniyle parasından yoksun kaldığı süreye bağlı olarak bir hukuki işlem veya kanun hükmü uyarınca talep edebileceği bir karşılık ve tazminattır. Bundan başka faiz alacağının kaynağı bir mahkeme kararı da olabilmektedir...”

³⁰³ Örneğin TBK m. 229/f. 1 gereğince ve TBK m. 217/f. 1 gereğince iadesi gereken satış bedeline işletilecek faiz doğrudan kanundan doğduğu için kanuni faizin örneklerini teşkil etmektedir. Ayrıca; bazı yazarlarca kabul edilen sui generis bir faiz türü olan tazminat faizi ve sebepsiz zenginleşme faizinin mahkeme tarafından uygulanması halinde de mahkemenin hükmedeceği faiz yine TMK m. 1'e dayanacaktır.

eleştirilmiştir³⁰⁴. Dolayısıyla hukuki işlem ya da kanun dışında uygulama yoluyla da faiz borcunun doğduğu yönündeki görüşler öğretinin büyük bir çoğunluğu tarafından kabul görmemiştir.

C. Hesaplanma Yöntemine Göre

1. Genel Olarak

Faizin işleyişinin nasıl gerçekleşeceği bir diğer ifade ile faiz miktarının nasıl hesaplanacağı üzerine yapılan ayırım sonucunda iki türlü faiz bulunmaktadır. Bunlar basit faiz ve bileşik faizdir.

2. Basit Faiz

Basit faiz; anapara miktarı esas alınarak belirli bir oranın uygulanması suretiyle asıl alacaktan mahrum kalınan süre boyunca veyahut temerrüt süresince hesaplanan faiz türüdür³⁰⁵. Basit faizde; kanun tarafından öngörülen ya da kanun tarafından belirlenen sınırlar içerisinde belirlenen faiz oranı anaparaya uygulanır ve hesaplama yapılırken düzenli ya da düzensiz periyotlar belirlenerek işleyen faiz ve asıl alacak toplamına tekrar faiz yürütülemez.

Dolayısıyla basit faizde gerek anapara faizi gerekse temerrüt faizi bakımından; faize esas alınacak miktar anapara alacağının miktarından ibarettir³⁰⁶. İşbu hesaplanma yönteminin basitliğinden ötürü de basit faiz adı verildiği belirtilmiştir³⁰⁷.

3. Bileşik Faiz

Çalışmanın üçüncü bölümünde bileşik faize ilişkin ayrıntılı incelemeler yapılmıştır³⁰⁸.

³⁰⁴ Mahkemenin yaptığı şey kanuni faizi uygulamaya koymaktan ibarettir. Bu konuda ayrıca bkz.: Helvacı, **Faiz**, s. 49.

³⁰⁵ Bilgen, **Faiz**, s. 15; Basit faizde doğrudan asıl alacağa faiz işletilir. Evren, **Faiz**, s. 192; Basit faizi bileşik faizden ayıran en temel özellik faizin sadece anapara üzerinden hesaplanmasıdır. Deynekli, Kısa, **a.g.e.**, s. 40.

³⁰⁶ Ülgen, **Ticari İşletme**, s. 81; Bilgili basit faizi belirli bir miktar para borcuna belirli bir süre için faiz uygulanması şeklinde tanımlamaktadır. Fatih Bilgili, Ertan Demirkapı, **Ticari İşletme Hukuku**, 6. bs., Bursa, Dora Yayıncılık, 2016, s. 58; Helvacı, **Faiz**, s. 99.

³⁰⁷ Erdoğan, **a.g.e.**, s. 195.

³⁰⁸ Bileşik faize ilişkin ayrıntılı açıklamalar için bkz.: Üçüncü Bölüm.

D. Uygulandığı İşe Göre

1. Genel Olarak

Türk Ticaret Kanunu; ticari işin tanımını yapmış ve ticari işlere uygulanacak özellikli durumları ayrıca düzenlemiştir. Buradan hareketle öğreti, adi iş-ticari iş ayrımı yapmış ve bunun sonucunda ticari iş olarak sayılacak bir işte uygulanacak özel hükümleri incelemiştir³⁰⁹. Ticari işlere ilişkin özel olarak düzenlenen hükümlerden bir kısmı ise faizle ilişkilidir. Dolayısıyla öğretilde, adi iş-ticari iş ayrımına paralel olarak adi faiz-ticari faiz ayrımı yapılmıştır³¹⁰.

2. Adi Faiz

Ticari işler dışındaki bütün işlerde uygulanacak faiz türü adi faizdir³¹¹.

3. Ticari Faiz

Ticari faiz; ticari işlerde uygulanan faizdir³¹². Ticari işin tanımı ve kapsamı genel olarak Türk Ticaret Kanunu'nda düzenlenmiştir³¹³.

TTK m. 3'e göre Türk Ticaret Kanunu'nda düzenlenen tüm hususlar ticari iştir. Hüküm, işin ticari işletmeyle ilişkili olup olmamasına göre ayırım yapmamış; Türk Ticaret Kanunu'nda düzenlenmiş olmasını yeterli kabul etmiştir. Dolayısıyla ticari işletmeyle ilgisi bulunmayan örneğin tacir olmayan iki kişi arasında düzenlenen kambiyo senedinden doğan işlemler de ticari iş olarak kabul edilmiştir.

TTK m. 3; bir ticari işletmeyi ilgilendiren bütün işlem ve fiilleri de ticari iş kapsamına almıştır. Öğretilde; TTK m. 3'te yer alan bu hususun geniş yorumlanması gerektiği; dolayısıyla ticari işletme için yürütülen her türlü doğrudan veya dolaylı iş ve eylemlerin ticari işletmeyle ilişkili kabul edilip ticari iş kapsamına alınması

³⁰⁹ Sabih Arkan, **Ticari İşletme Hukuku**, 27. bs., Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 2021, s. 71 vd.

³¹⁰ Domaniç, Ulusoy, **Genel Esaslar**, s. 48.

³¹¹ Kaya, **Faiz**, s. 354; Şaban Kayıhan, **Ticari İşletme Hukuku**, 6. bs., Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2019, s. 114; Ülgen, **Ticari İşletme**, s. 92.

³¹² Helvacı, **Faiz**, s. 115; Ülgen, **Ticari İşletme**, s. 92.

³¹³ Türk Ticaret Kanunu'nun yanında 6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu ve 5411 sayılı Bankacılık Kanunu gibi diğer kanunlarda da ticari işlere ilişkin hükümler sevk edilmiştir.

gerektiği belirtilmiştir³¹⁴. Hüküm, ticari işletme ile ilgili iş ve eylemleri sözleşme ile sınırlamadığı için ticari işletmeyle bağlantılı haksız fiiller de ticari iş kabul edilmelidir³¹⁵.

Ticari işin belirlenmesinde bir diğer önemli düzenleme TTK m. 19'da yer almaktadır. TTK m. 19/f. 1 öncelikle; bir tacirin borçlarının ticari olmasının asıl olduğunu belirtmiş ardından da işlem esnasında; gerçek kişi tacirin, karşı tarafa işin ticari işletmesiyle ilişkili olmadığını açıkça bildirdiği veya işin ticari sayılmasına halin elverişli olmadığı durumlarda işin ticari sayılmayacağına hükmetmiştir. Dolayısıyla gerçek kişi tacirler bakımından, hüküm, genel kurala bir istisna öngörmüştür. TTK m. 19/f. 2'de ise bir taraf için ticari sayılan bir sözleşmenin diğer taraf için de ticari sayılacağı hükme bağlanmıştır. Dolayısıyla bir tacirin bir memurla yapmış olduğu bir sözleşme kural olarak her iki taraf için de ticari iş kapsamında kabul edilecektir. Bahse konu hüküm kapsamında bir taraf için ticari iş sayılan hususun karşı tarafa olan sırayeti sadece sözleşme ilişkisine hasredilmiştir. Bir tarafın tüketici sayıldığı sözleşmelerde ise 6502 sayılı TKHK hükümleri uygulama alanı bulmaya devam edecektir³¹⁶.

³¹⁴Ülgen, **Ticari İşletme**, s. 72; Ticari işletmeye uygun bir illiyetle bağlı olan her türlü iş ticari iş kapsamında sayılmalıdır. Halil Arslanlı, **Kara Ticareti Hukuku**, İstanbul, Sulhi Garan Matbaası, 1959, s. 22.

³¹⁵Öğretide haksız fiillerde ticari faiz oranlarının uygulanabilirliği bakımından tartışma bulunmaktadır. Bazı yazarlara göre haksız fiilde ticari faiz oranlarının uygulanabilmesi için işin her iki tarafın da ticari işletmesiyle ilgili olması gerekir. İsmail Doğanay, **Ticari Alım Satım Akdi ve Nevileri**, Ankara, Adalet Yayınevi, 2003, s. 238; Arkan'a göre haksız fiilin her iki taraf bakımından da ticari iş niteliğinde olduğu haller ve Türk Ticaret Kanunu'nda düzenlenen haksız fiil hallerinde ticari faiz oranı uygulanabilir. Arkan, **Ticari İşletme**, s. 89, dn. 2; Bazı yazarlara göre ise bir işin ticari iş sayılması, işin hukuka uygun olması ile sınırlandırılmamış olup bu sebeple ticari işletmeyle ilgili haksız fiilin de ticari iş sayılması gerektiği belirtilmiştir. Hasan Ayrancı, "Para Borçlarında Temerrüt Faizi", **Hukuk Gündemi Dergisi**, S. 5, 2006, s. 102; Bilgili'ye göre taraflardan yalnızca birisinin ticari işletmesini ilgilendiren haksız fiiller ticari iş olarak kabul edilmemeli her iki tarafın da ticari işletmesiyle ilgili olan haksız fiiller ticari iş kabul edilerek ticari işe özgü hükümler uygulanmalıdır. Bilgili, Demirkapı, **Ticari İşletme**, s. 53; Battal, **Haksız Fiil**, s. 66 vd.

³¹⁶TKHK m. 2'ye göre kanun her türlü tüketici işlemi ve tüketiciye yönelik uygulamaları kapsamaktadır. TKHK m. 3/f. 1/b. 1'de ise tüketici işleminin tanımı yapılmıştır. Anılan düzenlemeye göre ticari veya mesleki hareket eden kişiler ile tüketiciler arasında kurulan sözleşme ve hukuki işlemler tüketici işlemi sayılacaktır. Dolayısıyla bir tarafın tüketici olduğu durumda, sözleşme TKHK kapsamına girecek ve sözleşmeye öncelikle TKHK hükümleri uygulanacaktır. Bir işlemin aynı anda olmak üzere tüketici işlemi olmasının yanında ticari iş de olması mümkündür. TKHK'da faiz oranına ilişkin genel bir düzenleme yoktur. Bu sebeple tüketici işlemi sayılan bir sözleşmede TBK m. 88 ve 120'de yer alan anapara ve temerrüt faiz oranına ilişkin yasal sınırlamaların uygulanabilirliğinin çözüme kavuşturulması gerekir. TKHK m. 83'te kanunda hüküm bulunmayan hallerde genel hükümlerin uygulanacağı belirtilmiştir. TTK m. 8/f. 1'de ise ticari işlerde uygulanacak olan faiz

TTK m. 3 ve 19 çerçevesinde belirlenen ticari iş kapsamında; yürütülecek faize de ticari faiz adı verilmektedir³¹⁷.

Ticari faiz; Türk Ticaret Kanunu ve Türk Borçlar Kanunu tarafından adi faize göre bazı özel hükümlere tabi kılınmıştır. Örneğin TBK m. 88 ve 120’de belirtilen, adi işlerde; tarafların düzenleyeceği faiz oranına yönelik sınırlamalara karşın; TTK m. 8/f. 1’de ticari işlerde faiz oranının serbestçe kararlaştırılabileceği belirtilmiştir³¹⁸. Söz konusu hükme rağmen Yargıtay bazı kararlarında emredici faiz oranı sınırlamalarını ticari işlere de uygularken³¹⁹, Yargıtay HGK; TTK m. 8/f. 1 gereğince ticari işlerde faiz oranının serbestçe belirlenebileceğine hükmetmiştir³²⁰.

TBK m. 387/f. 2’de ticari tüketim ödöncü sözleşmesinde taraflarca kararlaştırılmamış olsa dahi ödöncü alandan anapara faizinin talep edilebileceği düzenlenmiştir.

TTK m. 20’de ise ticari işletmesi gereği bir hizmet veya işgören tacirin sözleşmede kararlaştırılmış olmasa dahi ücret isteme ve verdiği avanslar ve yaptığı masraflar için faiz talep etme hakkının bulunduğu düzenlenmiştir.

oranına ilişkin serbestlik tanındığı belirtilmiştir. Aynı maddenin üçüncü fıkrasında ise tüketicinin korunmasına yönelik hükümlerin saklı olduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla kanun koyucunun tüketiciler bakımından ayırık bir durum oluşturmak istediği ortadadır. Ayrıca TKHK m. 83’de hüküm bulunmayan hallerde genel hükümlerin uygulanacağını belirtildiği için ve genel hüküm kapsamında Türk Borçlar Kanunu’nun değerlendirilmesi gerektiği için ticari iş ve tüketici işleminin çakıştığı bir durumda TBK m. 88 ve 120’de yer alan sınırlamaların uygulanması gerektiği kanaatindeyiz. Benzer yönde bkz.: Yargıtay 12. HD, E. 2016/22250, K. 2017/13717, T. 07.11.2017, (çevrimiçi), www.hukukturk.com, E.T:06.09.2022.

³¹⁷ Arslan, Kırmızı, **a.g.e.**, s. 91.

³¹⁸ Ülgen, **Ticari İşletme**, s. 98, 102; Kılıçoğlu, **Genel Hükümler**, s. 783; Poroy, Yasaman, **Ticari İşletme**, s. 112,116; Erdoğan, **a.g.e.**, s. 196; Öğretideki bir görüşe göre; borçlu tacir; şartlarını taşıması halinde kararlaştırılan faizin aşırı yararlanma hükümlerine dayanarak indirilmesini talep edebilir. Oğuzman, Öz, **C. 1**, s. 318; Ancak tacirin basiretli olması gerektiğinden ötürü aşırı yararlanma hallerinden sadece tacir borçlunun zor durumda olmasından yararlanılması sonucu meydana gelmiş aşırı faiz için indirim talep edilebilir. Ayrıca ahlaka ve adaba aykırı olacak şekilde faiz oranı kararlaştırılması halinde tacir borçlu faiz oranının indirimini talep edebilir. Evren, **Faiz**, s. 128; Kocayusufoğlu v.d., **C. 3**, s. 108; Kişilik haklarına aykırılık oluşturacak şekilde fahiş ceza koşulunun indirilebileceğine ilişkin ayrıca bkz.: Erdoğan, **a.g.e.**, s. 197,198.

³¹⁹ Yargıtay 8. HD, E. 2017/4277, K. 2017/16524, T. 11.12.2017, (çevrimiçi), www.hukukturk.com, E.T:09.03.2022.

³²⁰ Yargıtay HGK, E. 2013/2249, K. 2015/1362, T. 15.05.2015, (çevrimiçi), www.hukukturk.com, E.T:09.03.2022; Yargıtay daireleri tarafından verilen benzer yönde kararlar için bkz.: Yargıtay 8. HD, E. 2017/4958, K. 2018/12377, T. 09.05.2018, (çevrimiçi), www.hukukturk.com, E.T:06.09.2022; Yargıtay 3. HD, E. 2017/4444, K. 2019/1093, T. 13.02.2019, (çevrimiçi), www.hukukturk.com, E.T:06.09.2022; Yargıtay 12. HD, E. 2020/4447, K. 2021/256, T. 13.01.2021, (çevrimiçi), www.hukukturk.com, E.T:06.09.2022.

Ticari faiz bakımından bir diğer önemli husus; ticari işlerde alacaklı, faiz oranının sözleşmede kararlaştırılmadığı hallerde, adi işler için kanun tarafından öngörülen temerrüt faizi oranından daha yüksek bir faiz oranının işletilmesini borçludan talep edebilecektir. Bir diğer ifade ile ticari işlerde T.C. Merkez Bankası'nın önceki yılın 31 Aralık günü kısa vadeli avanslar için uyguladığı faiz oranı kanuni temerrüt faizi oranından yüksek ise; temerrüt faizi bu oran üzerinden de talep edilebilir.

Ticari işlerde bileşik faiz uygulamasına da kanun tarafından bazı hallerde izin verilmiş olup bu hususlar üçüncü bölümde ayrıntılı olarak irdelenmiştir.

E. Ekonomi Alanına Göre

Öğreti; hukuki ve ekonomik faiz türlerini ayrı çerçevede sınıflandırma yolunu tercih etmiştir³²¹. Bu bölüme kadar incelenen faiz türleri hukuki faiz türleri çerçevesinde değerlendirilmiştir.

1. İskonto Faizi

İskonto faizi; genel anlamda bankacılık alanında uygulama alanı bulan bir faiz türüdür. Bankacılık uygulamasında iskonto; banka müşterisinin alacaklı olduğu bir senedi, vadesinden önce ciro, alacağın temliki ya da gerekli başka bir hukuki işlem ve sebeple bankaya devretmesi üzerine; vade tarihine kadar olan süre için belli orandaki faiz ve komisyonları düşürmek suretiyle senet bedelini bankanın vadesinden önce banka müşterisine ödemesi işlemidir³²². İskonto işleminde banka müşterisi, senedin vadesinden önce banka tarafından paraya çevrilmesi suretiyle nakit ihtiyacını karşılamakta; banka ise müşterisine ödemiş olduğu bedelden daha yüksek bir meblağı, senet vadesinde borçludan tahsil etme imkânına kavuşmuş olmaktadır. İskonto faizi ise iskonto işleminde uygulanan faiz türüdür. İskonto faiz oranı bankalarca serbestçe takdir edilmektedir³²³.

³²¹Koyuncu, **Faiz**, s. 53.

³²²Teoman, **C. 2**, s. 2576; Enver Karmış, **Uygulamalı Faiz ve Alacak Hesapları Hukuku**, C. 1, 1. bs., Ankara, Özyurt Matbaacılık, 2007, s. 441; Bilgen, **Faiz**, s. 245.

³²³Kaya, **Faiz**, s. 359; Koyuncu, **Faiz**, s. 54.

Bankacılık uygulamasında, iskonto işlemi, bir tür kredilendirme işlemi olarak görülmektedir³²⁴. İskonto işleminde; işleme konu senedin ibraz yeri ile ödeme yerinin aynı olması şarttır.

Senedin ibraz yeri ile ödeme yerinin farklı olması durumunda yapılacak aynı işleme iştirâ, işlemde uygulanacak faize ise iştirâ faizi denilmektedir. Ödeme yeri ile ibraz yerinin farklı yerlerde olması haberleşme masraflarının dahil olmasına ve komisyonun artmasına yol açmaktadır³²⁵. Bu sebeple bir senede ilişkin iştirâ komisyon oranı, iskonto komisyon oranından daha yüksektir.

İskonto ve iştirâ işlemlerinin kaynağını TTK m. 725/f. 2 oluşturmaktadır. Poliçeye ilişkin düzenlemelerin içerisinde yer alan hükümde başvurma hakkı, vadenin gelmesinden önce kullanılırsa poliçe bedelinden bir miktar iskonto yapılacağı belirtilmiştir³²⁶.

İskonto işleminin hukuki niteliği öğretide tartışmalıdır. İskonto işleminde; ödünç sözleşmesi görüşü kapsamında; işleme konu edilen bedel üzerinden belirli bir oranda bankanın gelir sağlamasından ötürü bu kısım hukuki niteliği itibariyle faiz olarak nitelendirilmiştir³²⁷. Kanaatimizce iskonto işlemi bir tür satış sözleşmesi olup, bankanın elde ettiği menfaat ise riske katlanmak durumunda kaldığı için satış bedelinden yapılan bir tür indirimden ibarettir.

2. Reeskont Faizi

Reeskont işlemi; daha önce bir banka tarafından iskonto suretiyle temin edilmiş bir senedin, henüz vadesi gelmeden, başka bir banka tarafından yine iskonto işlemi ile devralınması işlemidir, ancak uygulamada; iskonto işlemi ile bir senedi devralan bankaların aynı senedi; TC Merkez Bankası'na iskonto yolu ile devretmesi

³²⁴ Helvacı, **Faiz**, s. 78.

³²⁵ Arslan, Kırmızı, **a.g.e.**, s. 162.

³²⁶ TTK m. 778'in atfıyla poliçeye ilişkin hükümler uygun düştüğü ölçüde bono için de uygulanacaktır.

³²⁷ Tekinalp, **İskonto İşleminin Hukuki Niteliğini, Satış Sözleşmesi Olarak Açıklamaktadır**. Ünal Tekinalp, **Ünal Tekinalp'in Banka Hukukunun Esasları**, 2. bs., İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2009, s. 77; Kaya, **Faiz**, s. 350; İskonto işleminin kaynağının ödünç sözleşmesi ya da satım sözleşmesi olduğu yönünde öğretideki tartışmaya ilişkin bkz. Koyuncu, **Faiz**, s. 55; Helvacı da iskonto işleminin ödünç sözleşmesi kapsamında değerlendirilmemesini belirtirken, bankanın elde ettiği menfaati, riske katlanmak durumunda kaldığı için talep ettiği bir ücret olarak değerlendirmektedir. Helvacı, **Faiz**, s. 79.

işlemi şeklinde gerçekleşmektedir³²⁸. Reeskont işlemlerinde de uygulanacak faiz; reeskont faizi olup; faiz oranı TC Merkez Bankası'na belirlenir.

1211 sayılı TCMB Kanunu m. 4/f. 3/b. 1-d gereğince TC Merkez Bankası reeskont işlemlerini yapmaya ve faiz oranlarını belirlemeye yetkili kılınmıştır.

Reeskont işlemleri ile TC Merkez Bankası bankalar piyasasındaki nakit ihtiyacını düzenlemekte ve reeskont faiz oranı belirleme yetkisi üzerinden piyasada banka ve nihai tüketiciye kadar faiz oranlarını etkileme imkanına kavuşmaktadır³²⁹.

3. Mevduat Faizi

Belirli bir süre sonunda veya istenildiğinde geri alınmak üzere bankaya tevdi edilen para mevduat³³⁰ olarak tanımlanmaktadır. Mevduat işlemiyle yatırılan para miktarına banka tarafından işletilen faize mevduat faizi adı verilmektedir. Azami mevduat faizi oranları belirleme yetkisi 5411 sayılı Bankacılık Kanunu m. 144 gereğince TC Merkez Bankası'na verilmiştir.

Türk Borçlar Kanunu'nda banka mevduat faizine; ön ödemeli taksitli satışlarda alıcının temerrüdünün düzenlendiği TBK m. 271/f. 2'de yer verilmiştir³³¹.

4. Avans Faizi

Avans; vadesi henüz gelmemiş bir alacağın daha erken bir zamanda ödenmesidir. Bankacılık uygulaması bakımından ise; TC Merkez Bankası'nın reeskont işlemine özgü bir senedin rehni karşılığında belirli kurum ve kuruluşlara, özellikle hazineye kredilendirme işlemi uygulamasıdır³³². Rehne tabi tutulan senetler karşılığında hazine ve kurumların finansman kaynağı çeşitlenmektedir. Avans işleminin hukuki niteliği bir tür ödünç sözleşmesi olarak kabul edilmektedir. Banka rehin karşılığında hazine veya bir kurumu likidite etmekte ve karşılığında bedelden

³²⁸ Arslan, Kırmızı, **a.g.e.**, s. 162.

³²⁹ Koyuncu, **Faiz**, s. 55.

³³⁰ Meryem Acar, "Tasarruf Mevduatı Üzerinde Rehin", Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Ankara, 2015, s. 3.

³³¹ TBK m. 271/f. 2: "Satıcı, ödeme süresi bir yıl veya daha az olan sözleşmeden dönerse, 260 ıncı maddenin ikinci fıkrası hükmü kıyas yoluyla uygulanır. Süresi bir yılı aşan sözleşmelerde satıcı, ancak 269 uncu maddenin ikinci fıkrasında öngörülen cayma parasını ve alıcıya ödenmesi gereken ortalama banka mevduat faizini aşan zararlarının giderilmesini isteyebilir."

³³² Arslan, Kırmızı, **a.g.e.**, s. 163.

avans faizini ve komisyonu tenkis etmektedir³³³. Bankalar, mevzuatın izin verdiği haller dışında ne avans ne de kredilendirme işlemi gerçekleştirebilir.

Merkez Bankası'nın kredilendirme aracı olarak yapmış olduğu avans işleminde, faiz ve komisyon miktarlarının senet miktarından kesinti yaparak elde ettiği menfaat avans faizini oluşturmaktadır³³⁴.

5. Kredi Faizi

Kredi faizi, bankaların gerçek ya da tüzel kişilere kredi sağladığı sözleşmelerde, karşı tarafa yüklediği faiz olarak tanımlanmaktadır³³⁵. Merkez Bankası'nın çıkaracağı tebliğlerle kredi faizine ilişkin azami oranların düzenlenebileceği gibi faiz oranları bakımından bankalara serbestlik de tanınabilir.

6. İnterbank Faizi

İnterbank faizi; bankaların kısa vadeye yönelik fon ihtiyacının belirmesi karşılığında bu ihtiyacı Merkez Bankası aracılığıyla nakit fazlası olan diğer bankalara iletmesi sonucunda; fon veren bankanın verdiği bedele uyguladığı faiz türüdür³³⁶.

Kısa süreli nakde ihtiyacı olan banka hazırlamış olduğu teklifi Merkez Bankası'na iletir. Merkez Bankası'nca uygun koşul ibaresi eklenen teklif, teklifi ileten banka tarafından iptal edilmediği sürece geçerli kalmaktadır.

7. Libor Faizi

Libor³³⁷ faizi, bankalar arası borç verme işlemlerinde alacağa uygulanan değişken faiz oranıdır ve Londra merkezli sisteme tabi olan bankaların birbirlerine verecekleri nakdi borç için duyurdukları faiz oranlarının ortalaması libor faizini oluşturmaktadır³³⁸.

³³³ Avans işlemi ile ödünç sözleşmesi niteliğinde olan lombart işlemi gerçekleştirilmektedir. Tekinalp, **Banka Hukuku**, s. 79.

³³⁴ Arslan, Kırmızı, **a.g.e.**, s. 163.

³³⁵ Arslan, Kırmızı, **a.g.e.**, s. 163.

³³⁶ Koyuncu, **Faiz**, s. 60.

³³⁷ London Interbank Offered Rate'in kısaltılmış halidir.

³³⁸ Bankalar arası piyasada borç verme işlemlerinde kullanılmasının yanında; bazı işlemlerde gösterge faizi olarak da kullanıldığına ilişkin bkz.: Koyuncu, **Faiz**, s. 61.

Türk Hukuku'nda libor faizinin uygulama alanlarından biri 213 sayılı Vergi Usul Kanunu'nda yer almaktadır. VUK m. 280/f. 3'te yabancı paralara ilişkin senede bağlı borçlarda faiz oranı belirtilmemişse değerlendirme gününde geçerli olan libor faiz oranlarının esas alınacağı belirtilmiştir.

8. Repo Faizi

Repo faizi, bankaların veya diğer aracı kurumların bir menkul kıymeti piyasadaki gerçek ya da tüzel kişilere satarak, ileri bir tarihte daha yüksek bedel ile satın alacağını taahhüt etmesi işleminde uygulanan faiz oranıdır³³⁹. Satıcı banka, piyasaya hazine bonusu, devlet tahvili gibi borçlanma araçlarını satar ve ileriki bir tarihte daha yüksek bir bedel ile almayı taahhüt eder. İki bedel arasındaki fiyat farkının yüzdesel oranının sonucu, repo faizini oluşturmaktadır.

³³⁹Tekinalp, **Banka Hukuku**, s. 228.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BİLEŞİK FAİZ

A. Kavram

Mevzuat ve öğretide bileşik faiz yerine mürekkep faiz³⁴⁰, katlamalı faiz³⁴¹ ve birikimli faiz terimleri de kullanılmaktadır. Bileşik faiz; faizin hesaplanma yöntemine göre yapılan sınıflandırmanın sonucu oluşan türlerden birisini teşkil etmektedir. Türk Borçlar Kanunu, Türk Ticaret Kanunu ve 3095 sayılı Faiz Kanunu başta olmak üzere mevzuatın hiçbir bölümünde bileşik faize ilişkin doğrudan herhangi bir tanım yapılmamıştır. Ancak bileşik faize ilişkin yasaklamaların bulunduğu hükümlerden bileşik faize ilişkin bir tanıma varılabilmektedir³⁴². Söz konusu hükümlerden hareketle bileşik faiz, kısaca, faizin asıl alacağı eklenerek toplam bedel üzerinden yeniden faiz işletilmesi şeklinde tanımlanabilir.

Eski çağlar ve Roma dönemi başta olmak üzere tarihin hiçbir bölümünde bileşik faiz hoş karşılanmamış ve ekseriyetle çeşitli düzenlemeler yoluyla bileşik faize ilişkin yasaklamalar yapılmıştır³⁴³. Bunun sebebi borçlunun hesap edemeyeceği ilave bir faiz çıkının altında kalarak ekonomik olarak çökmesinin önüne geçilmek istenilmesidir³⁴⁴. Ancak bileşik faiz yasağı sebebiyle; yüksek enflasyon dönemlerinde, sadece anapara üzerinden işletilen faizin hızla artan enflasyona karşı

³⁴⁰3095 sayılı Kanun'da Mürekkep faiz başlıklı m. 3/f. 1'de de mürekkep faiz terimi tercih edilmiştir; Tekinay, **a.g.e.**, s. 793.

³⁴¹Hayri Domaniç, "Türk Hukukunda Adaletsiz, Çelişkili Faiz Kuralları İle Diğer Bazı Hatalar Ve Düzeltme Yolları", **İdare Hukuku ve İlimler Dergisi**, C. 12, S. 1-3, 1991, s. 195 vd., (çevrimiçi), (www.dergipark.org.tr), E.T:31.05.2021.

³⁴²TBK m. 388/f. 3'te faizin anaparaya eklenerek birlikte yeniden faiz yürütülmesinin kararlaştırılamayacağı düzenlenmiştir. Bu hükümden ve diğer yasaklama içeren TTK m. 8/f. 2, 3095 sayılı Kanun m. 3, TKHK m. 4/f. 7, TBK m. 121/f. 3 ve 5464 sayılı Banka Kartları ve Kredi Kartları Kanunu m. 26'dan hareketle bileşik faize yönelik bir tanıma ulaşılabilir.

³⁴³Roma Hukuku'nda da yasak olan bileşik faiz eski çağlarda "anatocismus" terimiyle anılmıştır. Roma döneminde zaman zaman bileşik faize ilişkin düzenlemeler yapılmıştır. Örneğin bir düzenlemede "nullo modo usurae usurarum a debitoribus exigantur" yani faizin faizi hiçbir şekilde borçlulardan istenemez şeklinde yasaklama getirilmiştir. Erkan Ildız, "Eski Yunan ve Roma'da Bankerlik", Yüksek Lisans Tezi, **İstanbul Üniversitesi Klasik Arkeoloji Anabilim Dalı**, İstanbul, 2009, s. 151, 279.

³⁴⁴Kocayusufoğlu v.d., C. 3, s. 108; Ülgen, **Ticari İşletme**, s. 94; Helvacı, **Faiz**, s. 100; Evren, **Faiz**, s. 192; Kılıçoğlu, **Genel Hükümler**, s. 795; Deynekli, Kısa, **a.g.e.**, s. 40; Şirin, **Faiz**, s. 123; Doğanay, **alım-satım**, s. 233; von Tuhr, **Borçlar Hukuku**, s. 69.

alım gücüne yetişememesi sebebiyle, faizin enflasyona karşı koruma görevi işlevsiz hale gelebilmektedir³⁴⁵.

Hukukumuz bakımından da bileşik faize ilişkin getirilen yasaklamalar yeni olmayıp eski tarihlere dayanır. 22 Mart 1303 (1887) tarihli Murabaha Nizamnamesi m. 5'te söz konusu yasakla ilgili düzenlemeler yapılmıştı³⁴⁶. Anılan hükme göre para ödöncü sözleşmesinde kural olarak bileşik faiz uygulaması yasaklanmıştı ancak borçlu üç sene içerisinde borcunu ödemezse ve taraflar arasında anlaşma varsa bileşik faiz işletilebilirdi³⁴⁷. İşletilebilecek bileşik faiz uygulaması ise en fazla üç sene ile sınırlandırılmıştı. Bileşik faize ilişkin genel bir yasaklama getiren Mülga BK m. 308/f. 3 ile Murabaha Nizamnamesi m. 5 zımnen ilga edilmiştir³⁴⁸. Ayrıca 3095 sayılı Kanun m. 5 ile Murabaha Nizamnamesi yürürlükten kaldırılmıştır.

Bileşik faizin tanımı ve kapsamının belirlenmesi; kapsam dışında kalan hallerin ortaya koyulabilmesi ve bileşik faiz yasağına ilişkin genel kurala uygulanan istisnaların daha rahat açıklanabilmesi bakımından büyük önem arz etmektedir. Öğretide büyük bir çoğunluk, bileşik faizi; belirli dönemlerde, işlemiş faizin anaparaya eklenmesi suretiyle, daha sonraki dönem boyunca işleyecek faizin toplam miktar üzerinden işletilerek hesaplanması sonucu oluşan faiz şeklinde tanımlamaktadır³⁴⁹. Yapılan tanımda anapara faizi ve temerrüt faizi bakımından ayırım yapılmamış her iki faiz türü de bileşik faiz tanımının kapsamına alınmıştır³⁵⁰.

³⁴⁵ Gözütok, **Faiz**, s. 20, Gözütok'a göre faize faiz yasağı, enflasyonu, borcunu zamanında ödemeyenler için bir tür zenginleşme aracı haline getirmektedir.

³⁴⁶ *"İkrazatta faizi mürekkep yürütülmesi caiz değildir. Ancak, evvela; meblağı müstakrizde mahsuben üç sene zarfında medyun tarafından akçe teslim olunmamış bulunduğu, saniyen üç sene işlemiş bulunan faizin resülmale zammı için dayin ve medyun beyninde ittifak hasıl olduğu halde, yalnız üç senelik için faizi mürekkep yürütülebilir. Ticaret Kanunu hükmünce beynettüccar hesabı cariden neşet eden faizi mürekkep muamelatı bundan müstesnadır."*

³⁴⁷ Helvacı, **Faiz**, s. 17.

³⁴⁸ Helvacı, **Faiz**, s. 17; Kenan Tunçomağ, **Türk Borçlar Hukuku: Özel Borç ilişkileri**, C. 2, 3. bs., İstanbul, Sermet Matbaası, 1977, s. 774; Doğanay'a göre Murabaha Nizamnamesi m. 5, eTK m. 1473 ve 3095 sayılı Kanun tarafından yürürlükten kaldırılmıştır. Doğanay, **Alım-Satım**, s. 234.

³⁴⁹ Haluk Tandoğan, **Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri: Kira ve Ödünç Verme Sözleşmeleri**, C. 1/2, 4. bs., İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2008, s. 314; Kaya, **Faiz**, s. 352; Doğanay, **alım-satım**, s. 233; Ünlütepe, **a.g.e.**, s. 225; Hatemi, Gökyayla, **a.g.e.**, s. 231; Erdoğan, **a.g.e.**, s. 195; Bilgili, Demirkapı, **Ticari İşletme**, s. 58; Bilgen, **Faiz**, s. 17; Tunçomağ, **Genel Hükümler 1**, s. 105; Tekinay, **a.g.e.**, s. 793; Ali Naim İnan, Özge Yücel, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 4. bs., Ankara, Seçkin Yayınları, 2014, s. 583; Eren, **Genel Hükümler**, s. 1006; Kılıçoğlu, **Genel Hükümler**, s. 795; Helvacı, **Faiz**, s. 99; Sami Karahan, **Ticari İşletme Hukuku**, 27. bs., Konya, Mimoza Yayınları, 2015, s. 56; Makaracı, **Ödeme**, s. 343; Demir, **Para Borçları**, s. 221-224; Ceylan, **Faiz**, s. 88; Nurdan

Bileşik faizin tanımını anapara faizi ile sınırlandıran öğretide yapılan diğer bir tanıma göre ise bileşik faiz; asıl alacağa işletilecek anapara faizinin, belirli dönemler halinde toplanıp tekrardan toplam meblağa belirli dönem için anapara faizi uygulamasıdır³⁵¹. Bu sebeple, bileşik faiz ile faiz borcunu ödemekte temerrüde düşülmesi sebebiyle uygulanacak faiz birbirinden farklı kavramlardır. İşlemiş faiz borcunu ödemekte temerrüde düşülmesi halinde işletilecek faiz temerrüt faizi olacaktır. Bu görüş çerçevesinde, işlemiş anapara faizinin vadesinde ödenmemesi sebebiyle işletilecek temerrüt faizi uygulaması; bileşik faiz uygulamasının kapsamına girmemekte dolayısıyla bileşik faiz uygulamasının bir örneğini oluşturmamaktadır.

Öğretide yapılan bir diğer tanıma göre ise işlemiş anapara faizinin belli dönemlerde anaparaya eklenerek toplam meblağa tekrardan faiz yürütülmesi bileşik faizi oluşturmaktadır³⁵².

Diğer tanımlara benzer olarak yapılan bir başka tanıma göre ise bileşik faiz; en az üç aylık dönemler halinde işleyen faizin anaparaya eklenmesi suretiyle toplam meblağa tekrar faiz işletilmesi uygulamasıdır³⁵³.

Mevzuatta her ne kadar doğrudan bileşik faize ilişkin bir tanım yapılmamış olsa da bileşik faizi yasaklayan, mevzuattaki genel bir hüküm olan, 3095 sayılı Kanun m. 3/f. 1’de hükmün kapsamına hem anapara faizi hem de temerrüt faizi dahil edilmiştir³⁵⁴. Dolayısıyla bileşik faiz yasağına ilişkin genel bir hükümden yola çıkarak, kanun koyucunun bileşik faiz tanımı ve kapsamına hem temerrüt faizi hem de anapara faizi bakımından işlemiş faizin anaparaya eklenerek tekrardan faiz yürütülmesini dahil ettiği görülmektedir. İşbu sebeple bileşik faizin tanımı ve

Orbay Ortaç, “6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Çerçevesinde Ticari İşlerde Faiz”, **Ankara Barosu Dergisi**, S. 2, 2014, s. 123; Şen, **Faiz**, s. 478; Şirin, **Faiz**, s. 123; Deynekli, Kısa, **a.g.e.**, s. 40; Karmış da bileşik faizi benzer biçimde tanımladıktan sonra bileşik faizin, üçer aylık devrelerle akdi faizin anaparaya ilave edilmesinin ardından temerrüt tarihi itibarıyla toplum tutara temerrüt faizi işletilmesi şeklinde uygulandığını belirtmektedir. Karmış, **a.g.e.**, s. 154; Daha öz bir anlatımla bileşik faiz, faize faiz işletilmesidir.

³⁵⁰Ülgen, **Ticari İşletme**, s. 81; Helvacı, **Faiz**, s. 99; Yağcı, **Faiz**, s. 422; Aydoğdu, Ayan, **Faiz**, s. 239.

³⁵¹Arslan, Kırmızı, **a.g.e.**, s. 92; Kocayusufoğlu, v.d., **C. 3**, s. 108; Sıtkı Akyazan, “T. Ticaret Yasasında Yer alan (Cari Hesap Sözleşmesi) ile Banka Cari Hesapları ve Bu Hesaplarda Uygulanan Faiz Türleri”, **Banka ve Ticaret Dergisi**, C. 9, S. 4, 1978, s. 1014; Yüce, **Faiz**, s. 543.

³⁵²Koyuncu, **Faiz**, s. 84.

³⁵³Evren, **Faiz**, s. 192.

³⁵⁴İyimaya, **Faiz**, s. 393, dn. 20; Barlas, **Temerrüt**, s. 177.

kapsamı hem temerrüt faizi hem de anapara faizini içeren şekilde yapılmalıdır³⁵⁵. Bileşik faiz; anapara faizi bakımından işlemiş anapara faiziyle asıl alacağın toplamına anapara faizi, temerrüt faizi bakımından ise işlemiş temerrüt faiziyle anaparanın toplamına temerrüt faizi yürütülmesi işlemidir³⁵⁶. Daha genel bir tanımla; işleyen faizin anaparaya eklenmesi sonucu oluşan toplam tutara aynı neviden yeniden faiz işletilmesi bileşik faizi oluşturur.

Yargıtay, bileşik faize ilişkin vermiş olduğu bazı kararlarda bileşik faize ilişkin açıklama yaparken, 3095 sayılı Kanun m. 3/f. 1 hükmüne yer vermektedir³⁵⁷. Anılan hükümde ise kanuni faiz ve temerrüt faizi hesaplanırken bileşik faiz yürütülemeyeceği belirtilmektedir.

Mukayeseli hukukta bileşik faizin tanımı ve kapsamı bakımından mevzuatın değerlendirilmesi gerekirse; İsviçre Hukuku'nda Türk Hukuku ile paralel bir şekilde³⁵⁸ ödünç sözleşmelerinin düzenlendiği bölümde birtakım istisnalar dışında önceden yapılan anlaşmalar ile bileşik faiz genel olarak yasaklanmış³⁵⁹ (OR. 314) aynı maddenin devamında banka ve bazı ticari işlere yönelik istisnai olarak bileşik faiz yürütülebileceği belirtilmiştir.

Alman Hukuku'nda ise İsviçre ve Türk Hukuku'na göre daha genel bir bölümde ve açık bir ifade ile faizin anaparaya eklenerek yeniden faiz yürütülmesi yasak edilmiştir (BGB 248). Hükümde temerrüt faizi veya anapara faizi ayrımı yapılmamıştır. Ancak bir sonraki fıkrada; bankalar, tasarruf sandıkları, kredi

³⁵⁵ Kılıçoğlu, **Genel Hükümler**, s. 796.

³⁵⁶ Mehmet Durgun, “Yeni Türk Ticaret Kanunu ve Yeni Türk Borçlar Kanunu’na göre Faiz Hükümlerinin Değerlendirilmesi”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **T.C. İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı**, İstanbul, 2014, s. 90.

³⁵⁷ Yargıtay 3. HD, E. 2020/2631, K. 2021/44, T. 18.01.2021, (çevrimiçi), www.karararama.yargitay.gov.tr, E.T:02.06.2021; Yargıtay 12. HD, E. 2019/12249, K. 2019/15619, T. 24.10.2019, (çevrimiçi), www.karararama.yargitay.gov.tr, E.T:02.06.2021; Yargıtay 12. HD, E. 2018/5469, K. 2019/11624, T. 02.07.2019, (çevrimiçi), www.karararama.yargitay.gov.tr, E.T:02.06.2021.

³⁵⁸ TBK m. 388/f. 3: “Faizin anaparaya eklenerek birlikte yeniden faiz yürütülmesi kararlaştırılmaz”

³⁵⁹ Hikmet Sami Türk, “Temerrüt Faizi Bileşik Faiz Yöntemiyle Hesaplanabilir mi?”, **Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu X**, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 1993, s. 166.

kuruluşları gibi bazı durumlar için istisnaen bileşik faiz yürütülebileceği düzenlenmiştir³⁶⁰.

Fransız Hukuku'nda cari hesaplar bileşik faiz yasağının kapsamının dışında tutulmuş buna karşın genel anlamda bileşik faiz yasaklanmıştır. Ancak faiz borcunun doğumundan sonra belirli şartlar dahilinde yapılan anlaşmalar ya da dava açılması ile işlemiş bir yıllık faizin anaparaya eklenerek toplam tutara faiz yürütülmesi mümkün olmaktadır³⁶¹.

İtalyan Hukuku'nda da benzer şekilde belirli şartlar altında en az altı aylık birikmiş faiz borcunun doğumunun ardından taraflar anlaşarak veya dava tarihi itibariyle doğmuş faiz meblağı anaparaya eklenerek toplam tutara yeniden faiz işletilebilecektir³⁶².

B. Bileşik Faiz Kavramının Kapsamına Dahil Olmayan Haller

Bileşik faizin tanımı ve kapsamının belirlenmesinin ardından kapsamına dahil olmayan hallerin de ortaya koyulması gerekir. Yargı kararları ve doktrinde, belirli bazı uyumsuzluklar bileşik faiz ekseninde tartışılmakta ve çözüm bulunmaya çalışılmaktadır.

1. Anapara Faizine İşletilecek Temerrüt Faizi Sorunu

Bir borcun vadesine kadar işleyebilecek faiz anapara faizini; vadesi gelmesinin ardından temerrüt sonrasında işleyecek faiz ise temerrüt faizini oluşturur. Anapara faizi birden farklı şekilde ortaya çıkabilir. Taraflar, sözleşme ile asıl alacağa bağlı vadeye kadar işletilecek bir anapara faizi kararlaştırabileceği gibi kanun da doğrudan anapara faizinin doğumuna hükmedebilir³⁶³. Sözleşme ya da kanunun hükmü ile işleyen anapara faizi, sözleşme ile belirlenen zamana kadar; eğer belirtilmemişse asıl borcun vadesine kadar; sözleşmede yer alan oranda, eğer belirtilmemişse kanunda düzenlenen oranda işleyecektir.

³⁶⁰Türk, **Bileşik Faiz**, s. 166.

³⁶¹Helvacı, **Faiz**, s. 100, 101.

³⁶²Helvacı, **Faiz**, s. 101.

³⁶³Satış sözleşmesinde ayıptan dönmenin sonuçlarını düzenleyen TBK m. 229/f. 1/b. 1, satılanın tam zaptını düzenleyen TBK m. 217/f. 1 örneklerini oluşturmaktadır.

Asıl borcun vadesi gelmesine rağmen borçlu borcunu ödemekte temerrüde düşerse, temerrüdün olduğu andan itibaren sözleşme veya kanun tarafından belirlenen oranda asıl borcun üzerine temerrüt faizi işlemeye başlayacaktır³⁶⁴.

Vadeden sonra gerçekleşecek borçlu temerrüdünün anapara faizi bakımından sonuçları ise öğretide tartışılmış olup tartışmalar TBK m. 121/f. 1 hükmü ekseninde yoğunlaşmıştır³⁶⁵. “Faizlerde, iratlarda ve bağışlamada temerrüt faizi” başlıklı TBK m. 121/f. 1’de faiz veya irat borcunu ya da bağışladığı bir miktar parayı ödemekte temerrüde düşen borçlunun, icra takibinin başlatıldığı ya da davanın açıldığı tarihten itibaren temerrüt faizi ödemekle yükümlü olduğu düzenlenmiştir. Bahse konu hükümde, temerrüt anından itibaren temerrüt faizinin işlemeye başlayacağı kuralına istisna getirilmiş olmasının, bağışlamalar bakımından amacı hiçbir karşılığı olmadan bir kişiye bir edim taahhüdü altına giren kişinin; temerrüt faizi bakımından kuraldan uzaklaştırılması istemidir³⁶⁶. İratlar bakımından ise genellikle yatırım amacı taşımayan küçük miktartlı aylık ödemeler olduğu için temerrüt faizinin başlangıç anına istisna getirilmiştir.

Hükümde yer alan faiz ibaresinin ise hangi anlamda kullanıldığı hususu öğretide geniş tartışmalara neden olmuştur. Öğretinin büyük çoğunluğuna göre hükümde yer verilen faiz; anapara faizi olup temerrüt faizleri buraya dahil edilmemiştir³⁶⁷. Çünkü temerrüt faizine, dava veya icra takibinden sonra dahi faiz

³⁶⁴Barlas, **Temerrüt**, s. 117.

³⁶⁵Mülga BK m. 104/f. 1’de de benzer düzenleme yer almaktaydı. TBK m. 121’in gerekçesi de eBK m. 104’ün metninde yapılan arılaştırma dışında herhangi bir değişiklik yapılmadığını belirtmiştir. Anılan düzenlemenin kaynağını ise Or.Art. 105 oluşturmaktadır.

³⁶⁶Barlas, **Temerrüt**, s. 175.

³⁶⁷Poroy, Yasaman, **Ticari İşletme**, s. 110; Barlas, **Temerrüt**, s. 176; Ünlütepe, **a.g.e.**, s. 226; Karmış, **a.g.e.**, s. 155; Öçal, **Gecikme Faizi**, s. 60, dn. 89; Aydemir, **Faiz**, s. 97; Evren, **Faiz**, s. 66; Akil, **Faiz**, s. 71; İyimaya, **Faiz**, s. 393; Kaya, **Faiz**, s. 361; Tandoğan, **Mesuliyet**, s. 488; Kılıçoğlu, **Genel Hükümler**, s. 796; TBK m. 121/f. 1’de anapara faizine temerrüt faizinin işletilmesi hususunun bileşik faiz yasağının bir istisnası olduğuna yönelik bkz.: Ülgen, **Ticari İşletme**, s. 82; Gözütok, **Faiz**, s. 19; Arkan, **Ticari İşletme** s. 81; Türk, **Bileşik Faiz**, s. 169; Arslan’a göre bahse konu hüküm bileşik faiz yasağının bir istisnasını teşkil etmekle birlikte söz konusu hüküm sadece anapara faizini kapsamaktadır. Arslan, Kırmızı, **a.g.e.**, s. 98; Akkuş, TBK m. 121/f. 1 hükmünün bileşik faiz yasağının bir istisnası olduğunu belirtmektedir. Muhammed Akkuş, “Ticari İş Kavramı Ve Ticari İşlerde Faiz”, Yüksek Lisans Tezi, **Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı**, Erzincan, 2019, s. 53; Akyazan’a göre hükümde sözü edilen faiz ticari işlerde kararlaştırılan anapara faizine ilişkindir. Adi işlerde taraflarca kararlaştırılan anapara faizine mahkeme veya icraya başvuru tarihi itibarıyla temerrüt faizi işletilebileceğine yönelik anlaşmalar da ceza koşulu hükümlerine tabi olacaktır. Akyazan, **Cari Hesap**, s. 1008; Helvacı, bahse konu hüküm kapsamında anapara faizine temerrüt faizi işletilmesinin mümkün olacağını ancak bunun da bir bileşik

işletilmesi TBK m. 121/f. 3 hükmünce açık bir şekilde yasaklanmıştır. Dolayısıyla hükümde geçen faizin uygulama alanı gerek akdi gerekse kanuni anapara faizine hasredilmiştir.

Ayrıca anapara faizine temerrüt faizi işletilmesinin 3095 sayılı Kanun m. 3/f. 1’de³⁶⁸ yer alan hüküm ekseninde değerlendirilmesi gerekirse; ilgili hükmün buna engel olmadığı sonucuna varılır. Kanaatimizce de bahse konu hükümde; bileşik faizin kapsamı, faizin niteliğine göre yapılan ayırımı aynı neviden faiz türleri ile sınırlı tutulmuştur. Dolayısıyla 3095 sayılı Kanun m. 3/f. 1’de anapara faizi bakımından; belirli dönemler halinde işleyen anapara faizinin anaparaya eklenerek toplam tutar üzerinden tekrar anapara faizi işletilmesini öngören düzenlemeler kast edilmektedir³⁶⁹. Bileşik faiz olarak işlemiş faize sadece aynı neviden faiz işletilmesinin yasaklandığına ilişkin bir diğer vurgu TBK m. 121/f. 3’te yapılmıştır. Anılan hükme göre temerrüt faizine tekrardan temerrüt faizi işletilemeyecektir. Dolayısıyla varılan sonuca göre; bileşik faizin kapsamı; aynı neviden faiz türlerinin belirli dönemler halinde asıl alacağa eklenerek toplam tutar üzerinden yeniden aynı neviden faiz işletilmesi hali ile sınırlı kalacaktır³⁷⁰. Diğer durumlar bileşik faizin tanımı ve kapsamına girmediği içindir ki bileşik faiz yasağının bir istisnasını dahi teşkil etmez. Bu haller, bileşik faizin kapsamının dışında kalan; kanunun izin verdiği işlemlerdir.

TBK m. 121/f. 1’de yer alan faiz ibaresi de anılan gerekçeler sebebiyle anapara faizini oluşturur. Madde bir bütün olarak değerlendirildiğinde de aynı sonuca varılacaktır. İlk fıkra da genel anlamda faiz ibaresi kullanılmasına rağmen son fıkra da

faiz hali olduğunu kanun tarafından istisna tanındığını belirtmektedir. Helvacı, **Faiz**, s. 101, 124; Evren, bahse konu hükmün anapara faizine yürütülecek temerrüt faizini kapsadığını ancak bu halin bileşik faiz yasağının bir istisnasını teşkil ettiğini belirtmektedir. Evren, **Faiz**, s. 194; Şirin de benzer şekilde hükümde geçen faizin anapara faizini kast ettiğini ancak bunun bir bileşik faiz hali olmasıyla beraber kanun tarafından istisna getirildiğini ifade etmektedir. Şirin, **Faiz**, s. 125.

³⁶⁸“*Kanuni faiz ve temerrüt faizi hesaplanırken mürekkep faiz yürütülemez.*”

³⁶⁹ Temerrüt faizi bakımından ise işlemiş temerrüt faizine yeniden temerrüt faizi işletilmesinin yasak olduğu kast edilmektedir.

³⁷⁰ Benzer yönde bkz.: Aydoğdu, Ayan, **Faiz**, s. 240.

özellikle temerrüt faizi ibaresine yer verilmiştir³⁷¹. İşbu sebeple bahse konu hükümde yer alan faiz ibaresi sadece anapara faizini kapsamaktadır.

Bileşik faizi; sadece anapara faizinin anaparaya eklenerek toplam tutara anapara faizi işletilmesi olarak tanımlayan görüşler bakımından da varılacak sonuç aynı olup anapara faizine temerrüt faizi yürütülmesi bileşik faizin kapsamı dışında kalacaktır³⁷².

Öğretideki bir diğer görüşe göre ise; TBK m. 121/f. 1’de yer alan faiz ibaresi, faize faiz yürütme yasağının bir istisnası olup ayrıca bahse konu hükümde anapara faizi ya da temerrüt faizi ayrımı yapılmadığı için her iki faiz türü bakımından da uygulama alanı bulacaktır³⁷³. Dolayısıyla dava veya icra takip tarihine kadar işlemiş temerrüt faizleri bakımından da bu tarihten itibaren temerrüt faizi işletilebilecektir.

Bir diğer görüş ise; TBK m. 121/f. 1’de yer alan faiz ibaresini yargılama faizi olarak belirtmektedir³⁷⁴. Dolayısıyla yargılama faizi bakımından dava veya icra takibi tarihinden itibaren temerrüt faizi işletilebilecektir³⁷⁵.

Yargıtay da ekseriyetle TBK m. 121/f. 1(eBK m. 104/f. 1)’de yer alan faiz teriminin anapara faizi için kullanıldığını; söz konusu maddenin bir bütün olarak değerlendirildiğinde bu sonuca gidilmesi gerektiği ve ilk fıkranın temerrüt faizlerini kapsamadığı yönünde kararlar vermektedir³⁷⁶.

³⁷¹Enver Karmış, **Uygulamalı Faiz ve Alacak Hesapları Hukuku**, 2. bs., Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2017, s. 90.

³⁷²Akyazan, **Cari Hesap**, s. 1014.

³⁷³Domaniç, **Faiz Kuralları**, s. 184; Evren’e göre eBK m. 104/f. 3(TBK m. 121/f. 3)’te temerrüt faizine temerrüt faizi yürütülmesi mutlak olarak yasaklanmıştır. Davadan ya da icra takibinden sonra dahi temerrüt faizine temerrüt faizi yürütülemeyecektir. Kaldı ki 3095 sayılı Kanun m. 3/f. 1’de bu husus açık bir şekilde tekrarlanmıştır. Bahse konu hükmün temerrüt faizlerini de kapsadığına yönelik görüşlere karşı eleştiriler için ayrıca bkz.: Evren, **Faiz**, s. 195.

³⁷⁴Yargılama faizi, faizin her çeşidinin özel bir görünümüdür. Özel olarak TBK m. 121/f. 1’de düzenlenmiştir. Antalya, **Genel Hükümler**, s. 517.

³⁷⁵Yargılama faizine ilişkin açıklamalar için bkz.: İkinci Bölüm.

³⁷⁶Yargıtay HGK, E. 2004/162, K. 2004/183, T. 31.03.2004, (çevrimiçi), www.hukukturk.com, E.T:06.09.2022; “...B.K. 104/1 'de yer alan "FAİZ" deyimiyle kastedilenin KAPİTAL FAİZİ olup, temerrüt faizleri buraya dahil değildir. Çünkü temerrüt faizlerine esasen dava veya takip tarihinden sonraki dönem için dahi temerrüt faizi yürütülmesi BK.md 104/f.III ile yasaklanmıştır...” Yargıtay HGK, E. 2002/709, K. 2002/781, T. 09.10.2002, (çevrimiçi), www.hukukturk.com, E.T:18.03.2022; Yargıtay 12. HD, E. 2008/17758, K. 2008/21172, T. 28.11.2008, (çevrimiçi), www.hukukturk.com, E.T:18.03.2022; Benzer yönde “...Faize faiz yürütülmesi 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu 121 /2 (B.K 104/ son) maddesi gereğince mümkün değildir. 3095 Sayılı Kanun'un 3 . maddesinde kanuni faiz

TBK m. 121/f. 1'in yedek hukuk kuralı olması sebebiyle TBK m. 121/f. 2; ilk fıkra ya aykırı yapılan sözleşmelerin ceza koşulu hükümlerine tabi olduğunu belirtmiştir. Dolayısıyla anapara faizine hükümde belirtilen zamandan daha erken bir zamanda temerrüt faizi işleyeceğine yönelik anlaşmalar ceza koşulu hükümlerine tabi olacaktır³⁷⁷. Hükümün belirttiği ceza koşulu düzenlemesi; TBK m. 182/f. 2'de belirtilen hakim in aşırı gördüğü ceza koşulunu kendiliğinden indireceğine yönelik hükümdür³⁷⁸. Dolayısıyla hakim anapara faizine hükümde belirtilen zamandan daha erken bir zamanda temerrüt faizi işleyeceğine yönelik anlaşmaların bulunduğu hallerde anapara faizine işletilen temerrüt faizini aşırı görürse işlemiş temerrüt faizi miktarını indirebilecektir³⁷⁹. Ek olarak; anapara faizine işleyen temerrüt faizinin işlemeye başlama anını da en geç dava veya icra takibi tarihi olmak üzere daha geç bir zamana öteleyebilecektir³⁸⁰.

TBK m. 121/f. 1 hükmü ticari borçlarda yürütülen anapara faizini de kapsamaktadır³⁸¹. Ancak tacirler bakımından TTK m. 22; TBK m. 121/f. 2'nin uygulama alanı bulamayacağını açık bir şekilde düzenlemiştir. Anılan hükme göre tacir sıfatını haiz borçlu, TBK m. 121/f. 2, TBK m. 182/f. 3 ve TBK m. 525'de düzenlenen hallerde, aşırı ücret veya ceza kararlaştırılmış olduğu iddiasıyla ücret veya sözleşme cezasının indirilmesini mahkemeden talep edemeyecektir. Dolayısıyla TBK m. 121/f. 2'de anapara faizi bakımından; temerrüt faizinin başlangıç anının daha erkene örneğin temerrüt anına çekildiği bir durumda, tacir sıfatına haiz borçlu,

ve temerrüt faizi hesaplanırken mürekkep faiz yürütülemeyeceği, bu konuya ilişkin Türk Ticaret Kanunu hükümlerinin saklı olduğu belirtilmiştir. TTK'nun ticari işlerde faiz serbestisini ve mürekkep faizi düzenleyen "ticari işlerde faiz" başlıklı 8. maddesinin 3. fıkrasında ise, ödünç para verme işlerinde bankalar, tasarruf sandıkları ve tarım kredi kooperatifleri hakkında hususi hükümlerin saklı bulunduğu belirtilmiştir. Bu madde kapsamında değerlendirilebilecek olan kapitale dönüşen faiz alacağı, ancak paranın faiz geliri elde etmek amacıyla ödünç verilmesi veya herhangi bir şekilde bir süre borçluda kalması üzerine faiz ödenmesinin öngörüldüğü hallerde söz konusu olabilir..." Yargıtay 3. HD, E. 2019/2052, K. 2019/5776, T. 25.06.2019, (çevrimiçi), www.hukukturk.com, E.T:06.09.2022; Benzer yönde kararlar için bkz.: Yargıtay 12. HD, E. 2018/5469, K. 2019/11624, T. 02.07.2019, (çevrimiçi), www.hukukturk.com, E.T:06.06.2021; Yargıtay 12. HD, E. 2019/12249 K. 2019/15619 T. 24.10.2019, (çevrimiçi), www.hukukturk.com, E.T:06.06.2021.

³⁷⁷Ülgen, **Ticari İşletme**, s. 82.

³⁷⁸Kaya, **Faiz**, s. 365.

³⁷⁹Herdem Belen, "Borçlunun Temerrüdü", **Prof. Dr. İsmet Sungurbey'e Armağan: Borçlar Kanunu Genel Hükümler Konferansları: Anılar- Sözleşmeden Doğan Borç İlişkileri- Borçların İfası- Borçların İfa Edilmemesinin Sonuçları**, C. 1, 1. bs., İstanbul, İstanbul Barosu Yayınları, 2014, s. 421.

³⁸⁰Tekinay, **a.g.e.**, s. 941.

³⁸¹Evren, **Faiz**, s. 196.

mahkemeden işleyen faizin indirilmesini talep edemeyeceği gibi faizin işlemeye başlayacağı anın da daha geç bir ana ötelenmesini mahkemeden isteyemeyecektir.

Öğretideki bir diğer görüş, TBK m. 121/f. 2’de yer alan “*Buna aykırı olarak yapılan anlaşmalar, ceza koşulu hükümlerine tabi olur.*” hükmünü; anapara faizine temerrüt faizinin işleyeceği haller için değil temerrüt faizine temerrüt faizi işletilmesi şeklinde fahiş miktarlara ulaşabilecek bileşik faiz uygulaması öngörmeleri halinde ceza koşulu hükümlerine tabi olacağını belirtmektedir³⁸².

2. Sebepsiz Zenginleşme ve Haksız Fiil Hallerinde Uygulanacak Temerrüt Faizi

Daha önceki bölümlerde, mülga Borçlar Kanunu döneminde, haksız fiil sonucu alacaklının zararını karşılamaya yönelik tazminat faizi görüşlerinin bulunduğunu ve TBK m. 117/f. 2 ile mülga dönemde yapılan tartışmaların büyük ölçüde sonlandığını belirtmiştik³⁸³. Anılan hükme göre; haksız fiil sonucu borçlu, fiilin işlendiği anda temerrüde düşecek ve dolayısıyla ödemesi gereken tazminat borcuna aynı zamanda temerrüt faizi işlemeye başlayacaktır.

Sebepsiz zenginleşme bakımından ise; TBK m. 117/f. 2; zenginleşmenin gerçekleştiği anda zenginleşenin temerrüde düşeceğini belirtmiş ve iyiniyetli zenginleşen bakımından ise temerrüdün oluşması için bildirimin şart olduğunu belirtmiştir. Daha önceki bölümlerde de belirtmiş olduğumuz gibi³⁸⁴ para borcuna yönelik sebepsiz zenginleşme alacaklarında kötünietli sebepsiz zenginleşen zenginleşme anında temerrüde düşeceği için aynı zamanda temerrüt faizi de işlemeye başlayacaktır. İyiniyetli sebepsiz zenginleşen bakımından ise bildirim anına kadar temerrüt faizi işlemeyecek yapılan bildirim sonucunda temerrüt faizi işletilecektir. Zenginleşenin iyiniyetli ya da kötünietli olduğu fark etmeksizin zenginleştiği meblağ ile anapara faizi elde ettiği ihtimalde ise; bahse konu anapara faizi iade borcunun kapsamını oluşturan kalemlerden herhangi birini oluşturacağı için, bileşik faizin kapsamına giren bir durum oluşmadığı gibi TBK m. 121/f. 1’de belirtilen anapara faizine temerrüt faizinin işletilmesi durumu da söz konusu olmamaktadır.

³⁸² Ayrancı, **Temerrüt Faizi**, s. 104.

³⁸³ Bkz.: İkinci Bölüm, Tazminat Faizi başlığı.

³⁸⁴ Bkz.: İkinci Bölüm, Sebepsiz Zenginleşme Faizi başlığı.

Çünkü zenginleşenin, zenginleşmeye konu meblağ ile elde ettiği anapara faizi, fakirleşene karşı olan asıl borcun kapsamını oluşturan hususlardan birini oluşturmaktadır³⁸⁵. Bu sebeple bahse konu durum da bileşik faizin kapsamının dışında kalmaktadır.

3. TBK M. 229 ve TBK M. 217’de Yer Alan Faize İşletilen Temerrüt Faizi

Daha önceki bölümlerde incelendiği üzere; satış sözleşmesinde satılanın ayıplı olması sebebiyle alıcının sözleşmeden dönme hakkının düzenlendiği TBK m. 229/f. 1/b. 1’de ve satılanın tam zaptı halinde alıcının haklarını düzenleyen TBK m. 217/f. 1/b. 1’de yer alan satış bedelinin faiziyle birlikte iadesi düzenlemelerindeki faizin anapara faizi olduğu kanaatindeyiz³⁸⁶.

Satılanın tam zaptı halinde ve alıcının ayıp sebebiyle dönme ve semenin iadesi bildiriminde bulunması üzerine satıcı satış bedelinin iadesi borcu yönünden temerrüde düşecektir. Dolayısıyla bu ana kadar alıcının ödemiş olduğu satış bedeline anapara faizi işletilecek; temerrüt anından itibaren ise anapara faizinin işlemesi duracak ve asıl alacağa temerrüt faizi işletilecektir. Temerrüt anına kadar işlemiş olan anapara faizi bakımından ise TBK m. 121/f. 1 hükmü gereğince dava ya da icra takibine başvurulduğu tarihten itibaren bileşik faizin kapsamına girmeden temerrüt faizi işletilebilecektir.

4. Temerrüt Faizi Borcunun Anaparaya Dönüşmesi Sonucu İşletilecek Temerrüt Faizi

Anapara faizine TBK m. 121/f. 1 ve 2 çerçevesinde temerrüt faizi işletilebilecektir. İşlemiş temerrüt faizine ise temerrüt faizi işletilebilmesi TBK m. 121/f. 3 çerçevesinde yasaklanmıştır. Anılan hükme göre, temerrüt faizine ayrıca temerrüt faizi yürütülemez. Ancak öğretildeki bir görüşe göre; işlemiş temerrüt faizini borçlunun bilmesi, ödemekle yükümlü olduğu temerrüt faizinin miktarını tam olarak algılayıp ödeyeceğini taahhüt etmesi durumunda artık bahse konu temerrüt faizi

³⁸⁵Benzer yönde bkz.: Evren, **Faiz**, s. 193.

³⁸⁶Bkz.: İkinci Bölüm, Ayıptan Sorumlulukta İade Edilecek Satış Bedeline Uygulanan Faiz (TBK M. 229/F. 1/B. 1) başlığı ve takip eden başlık.

anaparaya dönüşecek ve bu andan itibaren temerrüt faizinin eklendiği anapara miktarının toplamına temerrüt faizi işletilebilecektir. Borçlu ile alacaklı arasında temerrüt faizi alacağının muaccel olmasının ardından yapılan anlaşma ile TBK m. 121/f. 3'te belirtilen yasağın amacına da uygun bir şekilde işlemiş temerrüt faizine temerrüt faizi işletileceği kararlaştırılabileceği belirtilmiştir³⁸⁷. Öğretideki bir diğer görüşe göre ise TBK m. 121/f. 3 hükmünün emredici niteliğinden ötürü temerrüt faizi borcunun muaccel olmasının ardından dahi aksine yapılan her türlü anlaşma kesin hükümsüz olacaktır³⁸⁸.

Yargıtay, bazı kararlarında; TBK m. 121/f. 3(eBK m. 104)'ün kanuna sevk ediliş amacının borçluyu ödemekle yükümlü olduğu faiz miktarını ve ödeme günü yönünden belirsizliği ve bunun yaratacağı tehlikeden koruma amacı olduğunu belirterek, borçlunun, temerrüt faizinin varlığına ve miktarına ilişkin kabulü ve tek taraflı ya da alacaklı ile birlikte bir ödeme günü tayini durumunda, temerrüt faizi TBK m. 121/f. 3(eBK m. 104)'ün kapsamından çıkarak bir anapara alacağına dönüşeceğini ve bu alacağa TBK m. 121/f. 1(eBK m. 104) kapsamında temerrüt faizi işletilebileceğini belirtmiştir³⁸⁹. Bu şartlar dışında, alacaklı tarafından davaya konu edilecek asıl alacağın yanında temerrüt faizi miktarı tam olarak hesaplanıp dava edilse de borçlunun faizin miktarını kabul ve ödeme günü tayini yoksa temerrüt faizine hiçbir şekilde temerrüt faizi hükmedilemeyeceği belirtilmiştir.

Yargıtay bazı kararlarında ise, temerrüt faizinin miktarı alacaklı tarafından hesaplanıp, daha sonra harcı yatırılarak dava konusu haline getirilmişse, TBK m.

³⁸⁷ Öçal, **Gecikme Faizi**, s. 102; Arkan'a göre bu yönde bir anlaşmayla faiz anapara niteliğine kavuşacak ve borçlu borç tutarı hakkında bilgi sahibi olacağından bileşik faiz yasağının önlemek istediği tehlike ortadan kalkacaktır. Arkan, **Ticari İşletme**, s. 97; Demir, **Para Borçları**, s. 221; Anapara ve temerrüt faizi alacakları doğduktan sonra tarafların anlaşıp faiz borcunu anaparaya dönüştürmeleri mümkündür. Anapara haline gelen toplam tutara temerrüt faizi işletilebilecektir. Eren, **Genel Hükümler**, s. 1006; Reisoğlu, **Genel Hükümler**, s. 376; Durgun, **Faiz**, s. 26; Ali Bozer, Celal Göle, **Ticari İşletme Hukuku**, 3. bs., Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 2015, s. 284.

³⁸⁸ Barlas, **Temerrüt**, s. 180; Aydoğdu, Ayan, **Faiz**, s. 239.

³⁸⁹ Yargıtay HGK, E. 2004/162, K. 2004/183, T. 31.03.2004, (çevrimiçi), www.hukukturk.com, E.T:06.09.2022; Yargıtay HGK, E. 2004/12-318, K. 2004/310, T. 26.05.2004 sayılı kararı için ayrıca bkz.: Arslan, Kırmızı, **a.g.e.**, s. 86.

121/f. 3(eBK m. 104)'ün kapsamının dışına çıkılarak dava tarihinden itibaren dava konusu edilen faize, temerrüt faizi işletilebileceğine hükmetmiştir³⁹⁰.

Yargıtay yakın tarihli kararlarında; TBK m. 121/f. 3(eBK m. 104) 'te belirtilen yasağı uygulayıp; temerrüt faizine temerrüt faizi uygulanamayacağını belirtmiştir³⁹¹.

Yargıtay'ın rücu alacağında konuya ilişkin verdiği kararlar incelenecek olursa; haksız fiil tazminatında rücuyla ilişkin vermiş olduğu bir kararda; tazminat olarak asıl alacak ile birlikte temerrüt faizi ödeyen davacının dava tarihinden itibaren ödemiş olduğu temerrüt faizine temerrüt faizi işletilmesi talebini kabul etmiştir³⁹². Kanaatimizce, sebepsiz zenginleşme alacağının belirlenmesinde zenginleşenin elde ettiği anapara faizinin, tazminat kalemlerinden sadece birini oluşturduğu gibi, rücu taleplerinde de; ödenen faizin rücu alacağının kalemlerinden birisinin oluşturduğu kabul edilmelidir. Dolayısıyla rücuen tazminat borçlusu ve alacaklısı arasında artık bir önceki ödemede bulunan anapara ve temerrüt faizi alacağı ayrımı kalmayıp toplam bir borç tutarı söz konusudur. Toplam borç tutarı üzerinden de temerrüt anından itibaren temerrüt faizi yürütülebilecektir³⁹³. Bu sebeple rücu alacağına yönelik bahse konu Yargıtay kararının yerinde olduğu düşüncesindeyiz. İki kişi arasındaki hukuki ilişkide faiz niteliği taşıyan bir alacak; o ilişkiden herhangi bir taraf ile üçüncü bir kişi arasında faiz olma niteliğini yitirebilir. Örneğin vekalet sözleşmesi kapsamında vekilin müvekkili adına tahsil ettiği anapara ve faizlerin müvekkiline ifa etme borcu kapsamında; vekil temerrüde düşerse toplam tutar

³⁹⁰Yargıtay 2. HD, T. 14.4.1976, E. 1976/3008, K. 1976/3292 sayılı kararı için ayrıca bkz.: Tekinay, **a.g.e.**, s. 941.

³⁹¹Yargıtay 19. HD, E. 2018/2028, K. 2019/5477, T. 09.12.2019, (çevrimiçi), www.hukukturk.com, E.T:06.06.2021; Yargıtay 3. HD, E. 2019/4386, K. 2019/9319, T. 26.11.2019, (çevrimiçi), www.hukukturk.com, E.T:06.06.2021; Yargıtay 12. HD, E. 2019/12249, K. 2019/15619, T. 24.10.2019, (çevrimiçi), www.hukukturk.com, E.T:06.06.2021; Yargıtay 13. HD, E. 2016/25268 K. 2019/10346, T. 22.10.2019, (çevrimiçi), www.hukukturk.com, E.T:06.06.2021; Yargıtay 19. HD, E. 2019/1914, K. 2019/4747, T. 14.10.2019, (çevrimiçi), www.hukukturk.com, E.T:06.06.2021; Yargıtay 15. HD, E. 2016/4448, K. 2017/444, T. 06.02.2017, (çevrimiçi), www.hukukturk.com, E.T:07.09.2022; Temerrüt faizi alacağına dava veya takipten sonra dahi temerrüt faizi yürütülemeyeceğine yönelik bkz.: Yargıtay 15. HD, E. 2016/2013, K. 2017/1801, T. 26.04.2017, (çevrimiçi), www.hukukturk.com, E.T:07.09.2022.

³⁹²Yargıtay, 4. HD, E. 2019/672, K. 2019/5757, T. 03.12.2019, (çevrimiçi), www.hukukturk.com, E.T:06.06.2021.

³⁹³Benzer yönde bkz.: Evren, **Faiz**, s. 29.

üzerinden temerrüt faizi işletilebilecektir³⁹⁴. Çünkü ilk hukuki ilişkide tahsil edilen asıl alacak ve faiz borcunun toplamı; vekilin müvekkiline karşı olan borcunda anaparayı oluşturur³⁹⁵. Bu anaparayı ödemede temerrüde düşen vekil bakımından şartların varlığı halinde toplam tutar üzerinden temerrüt faizi ödeme yükümlülüğü doğacaktır. Bu halde toplam tutara işletilecek temerrüt faizi de bileşik faizin tanımı ve kapsamına girmemekte olup TBK m. 121/f. 3'te yer alan yasaklamaya da tabi olmayacaktır. Benzer bir şekilde sigortacının sigortalıya yaptığı ödeme sonucunda; borçluya yönelik rücu talebinde bulunduğu daha önce sigortalıya ödemiş olduğu faiz; niteliğini yitirecek ve asıl alacağın bir parçasına dönüşecektir. Böylelikle şartları oluştuğunda toplam tutara temerrüt faizi işletilebilecek ve bu uygulama bileşik faiz kapsamında kalmayacaktır.

Temerrüt faizine ilişkin bileşik faiz yasağının düzenlendiği TBK m. 121/f. 3'e bakıldığında hükmün emredici şekilde düzenlendiği görülmektedir³⁹⁶. Dolayısıyla aksine yapılan sözleşmeler TBK m. 27 çerçevesinde hükümsüzdür. Yargıtay'ın TBK m. 121/f. 3'ün emredici düzenlemesine karşı istisna oluşturmak için vermiş olduğu, alacaklı tarafından hesaplanarak dava dilekçesinde talep edilen temerrüt faizine ayrıca temerrüt faizi yürütülebileceğine yönelik kararlara işbu sebeple katılmamaktayız³⁹⁷.

Ancak TBK m. 388/f. 3'te yer alan faize faiz yürütülmesini yasaklayan hükmün mehzaz kanundan alındığı esnada yanlış tercüme edildiği yönündeki tartışmalara ileriki bölümlerde değinilecektir³⁹⁸. İşlemiş faiz borcunun muaccel olmasından sonra taraflarca işleyen faize tekrardan temerrüt faizi yürütülebileceğini ve borcun yenilenmesi yolu ile de bu işlemin mümkün kılınabileceğine yönelik tartışmalar eksenindeki bazı görüşler, Yargıtay'ın tarafların anlaşması ve borçlunun ödeme taahhüdü sonucu temerrüt faizine faiz yürütülebileceğini öngören önceki kararlarını desteklemektedir. TBK m. 388'e ve bu tartışmalara da ileriki bölümlerde

³⁹⁴ Evren, **Faiz**, s. 192.

³⁹⁵ von Tuhr, **Borçlar Hukuku**, s. 64.

³⁹⁶ Akyazan, **Cari Hesap**, s. 1009.

³⁹⁷ Ancak rücu alacağındaki konuya ilişkin Yargıtay kararları daha önce de belirtmiş olduğumuz üzere kanaatimizce isabetlidir. Ayrıca faiz borcunun doğumundan sonra tarafların yenileme işlemi ile yapacakları anlaşmadan sonra ortaya çıkan tutara tekrardan faiz işletilmesi durumundaki görüşümüze ileride değinilecektir.

³⁹⁸ Bkz.: TBK m. 388/f. 3'te Yer Alan Düzenleme başlığı.

değinilecektir. Faiz borcunun doğumundan sonra tarafların faiz borcunu yenileyerek anapara borcu haline getirmesi ve anapara borcuna da faiz işletilmesi yönünde yaptıkları anlaşmanın geçerli olacağı kabul edildiği ihtimalde ise söz konusu durum bileşik faiz yasağının istisnasını oluşturmayacaktır. Çünkü faiz borcu yenilendiği için; bileşik faiz kapsamında olan faize faiz yürütülmesi değil yeni bir anapara alacağına faiz yürütülmesi sonucu ortaya çıkacaktır.

5. Cari Hesap Sözleşmeleri

a. Kavram ve Unsurları

TTK m. 89/f. 1’de tanımlanan cari hesap sözleşmeleri; iki kişinin herhangi bir hukuki sebep veya ilişkiden doğan alacaklarını teker teker ve ayrı ayrı talep etmekten vazgeçerek bu alacakları kalem kalem alacak ve borç şekline çevirip hesabın kesilmesinden sonra çıkacak bakiyenin alacaklı kalan tarafa ödenmesini kabul ettikleri sözleşmedir.

Cari hesap sözleşmesi uygulamada birçok işlevi bir arada barındırmaktadır. En önemli işlevi, sürekli iş ilişkisi içerisinde olan kişilerin tek tek nakit ödeme ve takasları engelleyerek ticari hayatta kolaylık sağlayan, gereksiz para transfer masrafları ve zaman kaybını ortadan kaldıran bir ödeme aracı işlevi sağlamasıdır³⁹⁹. Bir diğer işlevi; cari hesap sözleşmelerinin güvence fonksiyonudur⁴⁰⁰. Tarafların birbirlerine olan alacakları yine birbirlerine olan borçları ile güvence altındadır. Dolayısıyla ticari hayatta meydana gelen ödeme güçsüzlüğü, iflas gibi etkenlerden büyük ölçüde koruma sağlamaktadır. Cari hesap sözleşmelerinin kredi sağlama işlevi bulunup bulunmadığı ise öğretilerde tartışmalıdır. Uygulamada büyük çoğunlukla cari hesap sözleşmeleri, kredi açma sözleşmeleri ile birlikte akdedilmektedir. Bu tür uygulamalarda kredi sağlama işlevi, cari hesap sözleşmesinde değil kredi açma sözleşmesinin uhdesinde meydana gelmekte; cari hesap ise sağlanan kredi işleminden kaynaklanan borcun nasıl ödeneceğine ilişkin akdedilmektedir. Ancak cari hesap sözleşmelerinin kredi açma sözleşmeleri ile birlikte uygulanma

³⁹⁹Naci Kınacı, “Cari Hesap”, **Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi**, C. 1, S. 3, 1962, s. 373; Tekinalp, **Banka Hukuku**, s. 448; Alper Keskin, “Türk Ticaret Kanununda Cari Hesap”, **Terazi Hukuk Dergisi**, C. 14, S. 149, 2019, s. 78; Bahtiyar, **Ticari İşletme**, s. 218.

⁴⁰⁰Kayar, **Cari Hesap**, s. 63; Tekinalp, **Banka Hukuku**, s. 448; Ülgen, **Ticari İşletme**, s. 685.

zorunluluğu bulunmaz. Cari hesap sözleşmesinin tek başına uygulandığı bir durumda tarafların birbirlerine olan alacaklarını diledikleri zaman talep edemeyip hesabın kesilmesini bekleme zarurietini bulunduğu için bir ölçüde kredi sağlama işlevinin bulunduğu kabul edilmelidir⁴⁰¹.

Cari hesap sözleşmelerinde sözleşen tarafların tacir olma zorunluluğu yoktur. Tacir olmayan kişiler arasında yapılan cari hesap sözleşmeleri de TTK m. 3 gereği ticari iş kabul edildiği gibi unsurlarını barındırdığı ihtimalde TTK m. 89-101 hükümleri uygulama alanı bulur⁴⁰². Ancak cari hesap sözleşmesinin hükümlerinin düzenlendiği TTK m. 89 vd.'nda yer alan bazı hükümler tarafları tacir olmayan cari hesap sözleşmelerine uygulanmaz.

TTK m. 89/f. 2, cari hesap sözleşmelerinin geçerliliğini yazılı şekle tabi kılmıştır. Her iki tarafa borç yükleyen bir sözleşme olduğu için cari hesap sözleşmelerinde her iki tarafın da imzası gerekir. Cari hesap sözleşmelerinin yazılı yapılmadığı durumda ortaya açık hesap ilişkisi çıkar. Yargıtay, açık hesap ilişkisini, önceki borçların tahsil edilmemesine rağmen tarafların ticari ilişkilerine devam ederek alacaklarını karşılıklı ya da tek taraflı kaydedip belirli hesap dönemleri olmadan hesaplaşma yaptıkları uygulama olarak tanımlamakta olup TTK m. 89/f. 2'nin açık hükmü karşısında açık hesap ilişkilerine cari hesap sözleşmesi hükümlerinin uygulanamayacağını belirtmektedir⁴⁰³.

Cari hesap sözleşmeleri; devamlı iş ilişkisi içerisinde bulunan kişiler arasında karşılıklı alacak ve borçların tasfiyesi amacıyla akdedildiği için tarafların iş ilişkisinin konusunu oluşturan asıl bir borç ilişkisi bulunmaktadır. Bu borç ilişkisi, satım, bayi, acente, franchise, pazarlamacılık sözleşmeleri gibi alacak ve borç doğuran sözleşmelerden oluşmaktadır. Cari hesap sözleşmeleri ise ekseriyetle borç ilişkisi doğuran işbu sözleşmelerin içerisinde bir kayıt hükmü ile düzenlenmektedir. Cari hesap kaydı ile asıl borç ilişkisi doğuran sözleşmeden kaynaklanan alacakların

⁴⁰¹ Arkan, **Ticari İşletme**, s. 399; Kayar, **Cari Hesap**, s. 63; Bahtiyar, **Ticari İşletme**, s. 218; Osman Altuğ, **Muhasebe ve Hukuk İlişkileri**, İstanbul, Türkmen Kitabevi, 1999, s. 169; Ülgen, **Ticari İşletme**, s. 685.

⁴⁰² Ülgen, **Ticari İşletme**, s. 686.

⁴⁰³ Yargıtay HGK, E. 2017/919, K. 2019/886, T. 17.09.2019, (çevrimiçi), www.hukukturk.com, E.T:30.03.2022; Yargıtay 11. HD, E. 2019/5351, K. 2020/3138, T. 24.06.2020, (çevrimiçi), www.hukukturk.com, E.T:07.09.2022.

tasfiyesi belirlenmektedir. Dolayısıyla taraflar arasında sürekli iş ilişkisinin kaynaklandığı asıl bir borç ilişkisi bulunmadığı sürece akdedilen cari hesap sözleşmesinin konusunu oluşturacak karşılıklı alacaklar da bulunmayacaktır⁴⁰⁴.

Bankacılık uygulamasında, cari hesap kaydı taşıyan kredi açma sözleşmelerinde; müşteri çekmiş olduğu kredi borcunun tamamını ödemiş olsa bile sözleşme sona ermez, borç ilişkisi devam eder. Sözleşme süresi içerisinde banka müşterisi sözleşmede belirtilen limitler dahilinde tekrardan kredi çekebilir ve tekrardan kısmen ya da tamamen ödemede bulunabilir. Cari hesap sözleşmesi hükümlerinin kredi açma sözleşmelerine uygulanabilirliği bakımından öncelikle kredi sözleşmesinin hukuki niteliğinin belirlenmesi gerekmektedir. Örneğin ödünç sözleşmesinde ödünç alan, asıl alacak ve kararlaştırılmışsa faiz ödemesini gerçekleştirdiği takdirde borç ilişkisinde yer alan tek borç sona erecek ve her bir ödünç işlemi için ayrıca bir ödünç sözleşmesi akdedilmesi gerekecektir⁴⁰⁵. Ancak kredi açma sözleşmelerinde; müşterinin yaptığı ödemeler cari hesap işlem kayıtlarında müşteri lehine alacak olarak belirtilmekte, müşterinin çektiği kredi miktarı ise borç olarak belirtilmekte ve çeşitli dönemlerde bakiye hesaplanmaktadır. Dolayısıyla müşterinin ödediği miktar çektiği krediden dahi yüksek bir tutarda olabileceği için cari hesap sözleşmesindeki karşılıklı alacaklılık şartı gerçekleşmiş olmaktadır. Bu sebeple cari hesap kaydı içeren kredi açma sözleşmelerinde cari hesap sözleşmesi hükümlerinin uygulanması gerektiği kanaatindeyiz. Ancak sabit vadeli kredi sözleşmelerinde; banka sadece bir defaya mahsus müşterisine nakit sağlar ve sözleşmede belirlenen vadede tek seferde veya taksit halinde müşteri tarafından geri ödenir. Bu sözleşmelerde müşteriye krediyi tekrardan kullanma olanağı verilmediği için cari hesap sözleşmesi uygulama alanı bulamayacaktır⁴⁰⁶. İleriki bölümlerde cari hesap kayıtlı banka kredi sözleşmeleri daha detaylı incelenecektir.

Cari hesap sözleşmesi uyarınca taraflar sadece tek bir hukuki ilişkiden kaynaklanan alacak ve borçlarını hesaba geçirebileceği gibi birbirlerine karşı tüm

⁴⁰⁴Arkan, **Ticari İşletme**, s. 400; Bahtiyar, **Ticari İşletme**, s. 218.

⁴⁰⁵Burak Sümer, “Banka Kredileri Açısından Cari Hesap Sözleşmeleri”, **Terazi Hukuk Dergisi**, C. 6, S. 58, 2011, s. 35; Ülgen, **Ticari İşletme**, s. 688.

⁴⁰⁶Teoman, **C. 2**, s. 2567.

alacak ve borçlarını hesaba geçirmeyi kabul edebilirler. Cari hesaba geçirilebilecek alacaklar sadece para alacağı olmayıp diğer türdeki alacaklar bakımından da hesaba geçiş mümkündür⁴⁰⁷. Ancak karşılıklı aynı neviden misli mal borcunun bulunması gerekir. TTK m. 90 ve 91'e göre bir ticari senedin de bedeli tahsil edilmiş olması şartıyla cari hesaba kaydı mümkündür. Tahsil edilemeyen ticari senet cari hesaptan çıkartılır ve kaydı düşer. Ayrıca TTK m. 93 gereği, takas edilemeyen⁴⁰⁸ alacaklar ile belirli bir amaca harcanmak veya emre hazır tutulmak üzere teslim olunan para veya mallardan doğan alacaklar cari hesaba geçirilemez. Cari hesaba kaydı mümkün olmayan bir alacağın hesaba kaydı konusunda taraflarca anlaşma sağlanması halinde ne olacağına yönelik Helvacı; birinci ihtimal olarak; tarafların aslında bir cari hesap sözleşmesi yapma niyeti taşımadıklarının değerlendirilmesini bir diğer ihtimal olarak ise cari hesaba kaydı mümkün olmayan alacağın cari hesaba kaydına yönelik anlaşmanın TBK m. 27 uyarınca geçersiz olacağı sonucuna varılması gerektiğini belirtmektedir⁴⁰⁹.

b. Çeşitleri

Cari hesap sözleşmeleri özellikle bankacılık uygulaması bakımından farklı şekillerde ortaya çıkabilmektedir.

Banka müşterisinin, para yatırıp çekmek, havale ve eft yapmak, çek kullanmak ve mevduat yatırmak için banka nezdinde açmış olduğu hesap bakımından cari hesap kayıtları; alacaklı cari hesap olarak belirtilmektedir. Uygulamada küçük cari hesap veya adi cari hesap olarak da ifade edilmektedir⁴¹⁰.

⁴⁰⁷ Domaniç, **Ticaret Hukuku**, s.299.

⁴⁰⁸ Aksine anlaşma yapılmadığı sürece TBK m. 144'te belirtilen alacaklının rızasıyla takas edilebilecek alacaklar da cari hesaba geçirilemeyecektir; Helvacı'ya göre vadesi gelmemiş bir diğer ifade ile müccel alacaklar, takas hakkından feragat edilmiş alacaklar ve geciktirici şarta bağlı alacaklar takas kabiliyeti bulunmadığı için cari hesaba geçirilemeyecektir. Ülgen, **Ticari İşletme**, s. 692, 693; Poroy ise şarta bağlı alacakların hesaba geçirilebileceğini ancak hesap devresinin sonuna kadar geciktirici şarta bağlı alacaklarda şartın gerçekleşmesi bozucu şarta bağlı alacaklarda ise şartın gerçekleşmemesi gerektiğini belirtmektedir. Poroy, Yasaman, **Ticari İşletme**, s. 364.

⁴⁰⁹ Ülgen, **Ticari İşletme**, s. 694, 695.

⁴¹⁰ Ramazan Durgut, **Cari Hesap Sözleşmesi**, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2012, s. 64.

Hesap bakiyesi sonucunda müşteri, mevduatındaki miktar kadar daima alacaklı olduğu için alacaklı cari hesap denilmektedir⁴¹¹.

Cari hesap kaydı bulunan banka ile müşteri arasındaki kredi hesabı bakımından ise borçlu cari hesap uygulaması ortaya çıkmaktadır. Kredi açma sözleşmelerinde müşteri sözleşmede belirtilen limit ve süre dahilinde kredi kullanabilecek ve yine belirlenen süreler içerisinde kısım kısım ya da tam olarak ödemede bulunacaktır. Hesabın kesim tarihi itibarıyla banka daima alacaklı kalacağı için borçlu cari hesap denilmektedir⁴¹².

Bu ayrım dışında; cari hesabın diğer türleri olarak belirtilebilecek açık borçlu cari hesap, özel cari hesap, teminat bulunup bulunmadığına göre teminatlı ve teminatsız cari hesap; faiz uygulanıp uygulanmayacağı konusunda ise faizli ve faizsiz cari hesap, süreli-süresiz, basit-karşılıklı cari hesap ayrımları mevcuttur⁴¹³.

c. Cari Hesapta Süreler

Cari hesap sözleşmesinde iki tür süre bulunmaktadır. Bunlardan birincisi sözleşmenin sona ereceği süreyi; ikincisi ise hesap devrelerine ilişkin süreyi ifade eder.

Sözleşme süresi belirli veya belirsiz süreli olabilir. TTK m. 98/f. 1 çerçevesinde belirsiz süreli cari hesap sözleşmelerinde sözleşme taraflardan birinin fesih ihbarında bulunması ile sona erecektir. Belirli süreli sözleşmelerde ise sürenin sona ermesiyle sözleşme sona erecektir. Taraflardan hangisinin alacaklı olduğu sözleşmenin sona erdiği an olan hesabın kesiminde ortaya çıkar.

Diğer bir süre ise sözleşmenin devamı süresince çeşitli dönemlerde bulunan hesap devrelerine ilişkin sürelerdir. Her bir hesap devresi sonunda, o hesap devresi kapatılarak, alacak ve borçlar birbirlerinden çıkartılıp aradaki fark tespit edilir.

⁴¹¹Tekinalp, **Banka Hukuku**, s. 449; Kayar, **Cari Hesap**, s. 75; Akyazan, borçlu ve alacaklı cari hesap olarak adlandırılan banka ile yapılan sözleşmelerin Ticaret Kanunu anlamında cari hesap sözleşmeleri ile aynı niteliği taşımadığını belirtmektedir. Akyazan, **Cari Hesap**, s. 1003; Sümer, **Banka Kredileri**, s. 35.

⁴¹²Kayar, **Cari Hesap**, s. 66; Tekinalp, **Banka Hukuku**, s. 449; Ancak, müşteri borcundan daha fazla nakdi hesabına yatırarak hesabı alacaklı cari hesaba çevirmesi her zaman mümkündür. Durgut, **Cari Hesap**, s. 66.

⁴¹³Kayar, **Cari Hesap**, s. 64; Tekinalp, **Banka Hukuku**, s. 450.

Ortaya koyulan fark sonucunda alacak olarak artı değer; alacaklı bulunan taraf lehine yeni hesap devresinin ilk alacağı olarak işlenir. Hesap devrelerinin süresine ilişkin sözleşmede hüküm yoksa ticari teamüle bakılacaktır. Teamülün de bulunmaması durumunda TTK m. 94/f. 2 gereğince her takvim yılının son günü hesap devresinin sonu olarak kabul edilir. Bankacılık uygulamasında hesap devreleri üç aydır⁴¹⁴.

Hesap devrelerinin sonunda hangi tarafın borçlu ve alacaklı olduğu ortaya çıkmaz. Sözleşmenin sona ermesiyle hesap kesilip bakiye tespit edilir ve böylelikle hangi tarafın alacaklı olduğu ortaya çıktığı gibi alacak da talep edilebilir hale gelir. Dolayısıyla cari hesap sözleşmelerinde birçok ara bakiye ve bir son bakiye bulunmaktadır. Taraflarca cari hesaba ilişkin her bir hesap devresinin sonunda tespit edilecek bakiyenin karşı tarafa ödeneceği kararlaştırılmışsa; bu hüküm söz konusu sözleşmeyi nitelik olarak cari hesap sözleşmesinden çıkartabileceği gibi; yorumlanma prensipleri ışığında bahse konu hüküm TBK m. 27 çerçevesinde geçersiz de kabul edilebilecektir⁴¹⁵.

d. Cari Hesap Sözleşmesinin İşleyişi

Cari hesap sözleşmesinin içeriğinde dört ayrı unsurun bulunduğu kabul edilmektedir⁴¹⁶. Bu evreler, hesaba geçirme, özellik değiştirme, takas ve bakiyenin belirlenmesidir.

(1) Hesaba Geçirme

Cari hesap sözleşmesi ile taraflar, aralarında sürekli iş ilişkisinin konusunu oluşturan temel ilişkiyi kapsayan sözleşmeden doğan alacaklarını karşılıklı olarak cari hesaba yazmayı taahhüt ederler. Dolayısıyla tarafların, karşılıklı münferit alacaklarını teker teker talep etmelerinden feragat edip, karşılıklı takas halinden sonra ortaya çıkacak bakiyenin ödenmesini karşılıklı taahhüt ettiği sözleşmedir.

Hesaba yazma taahhüdünün tasarrufi nitelikte olduğu belirtilmiştir⁴¹⁷. Hesaba geçirmenin en temel sonucu hesaba yazılan alacakların münferit olarak ayrı ayrı talep

⁴¹⁴Bahtiyar, **Ticari İşletme**, s. 221.

⁴¹⁵Ülgen, **Ticari İşletme**, s. 698.

⁴¹⁶Tekinalp, **Banka Hukuku**, s. 447.

⁴¹⁷Tekinalp, **Banka Hukuku**, s. 451.

ve dava edilemeyeceğidir. Dolayısıyla cari hesaba geçirilen alacakların alacağın doğduğu sözleşmeye uygun bir şekilde ifası talep edilemeyeceği gibi alacağa da bağımsız olarak zamanaşımı işlemeyecektir. Cari hesap sözleşmesinin sonuna kadar münferit alacaklar muaccel olmayacağı için temerrüt de gerçekleşmeyecektir⁴¹⁸. Ayrıca cari hesaba geçirilen alacakların münferiden talep edilememesi sebebiyle, münferit alacaklar temlik ve rehin sözleşmelerinin konusunu oluşturamayacağı gibi, cari hesaba geçirilmiş alacaklar dışında başka bir alacakla takasa da tabi tutulamaz⁴¹⁹.

Türk Ticaret Kanunu'nda cari hesap sözleşmelerinde hesabı hangi tarafın tutacağı açıkça düzenlenmemiştir. Bu sebeple hesabı kimin tutacağı sözleşmede belirtilebilir. Kararlaştırılmamışsa, TTK m. 2 gereği ticari örf ve adet dikkate alınır. Ticari örf ve adete göre de karar verilemiyorsa her iki tarafın da bu hakka sahip olduğu kabul edilmelidir⁴²⁰.

Tarafların aralarındaki temel iş ilişkisinden kaynaklanan alacakları kalem kalem cari hesaba geçirmeleri bu alacakların yenilendiği anlamına gelmemektedir. TBK m. 134/f. 1'de bu husus açık bir şekilde düzenlenmiştir. TTK m. 90/f. 1/b. b'nin açık hükmü gereği cari hesap sözleşmesinin akdedilmesinden önce taraflar arasındaki temel ilişkiden kaynaklanan alacakların tarafların anlaşması ile cari hesaba kaydedilmesi de aksi kararlaştırılmamışsa bu alacakların yenilendiği anlamına gelmeyecektir. Bu hususa paralel olarak alacağın cari hesaba geçirilmesi, alacak için verilen teminatların düşmesine de sebep olmayacaktır⁴²¹.

Cari hesaba geçirilen alacaklarda taraflar münferit olarak talep haklarından feragat etmiş olmasına rağmen alacakların niteliği tam anlamıyla değişmez. Buna paralel olarak TTK m. 90/f. 1/b. a'da alacakların cari hesaba kaydedilmesinin tarafların dava ve savunma haklarını düşürmeyeceği hükme bağlanmıştır. Alacaklara

⁴¹⁸ Arkan, **Ticari İşletme**, s. 404; Helvacı, hesaba geçirilen alacakların muaccel hale gelmediğini belirtmek yerine ortada henüz alacağın mevcut olmadığını ifade etmenin daha yerinde olduğunu vurgulamaktadır. Ülgen, **Ticari İşletme**, s. 699.

⁴¹⁹ Arkan, **Ticari İşletme**, s. 404; Ülgen, **Ticari İşletme**, s. 699.

⁴²⁰ Tekinalp, **Banka Hukuku**, s. 451.

⁴²¹ Arkan, **Ticari İşletme**, s. 404; Ülgen, **Ticari İşletme**, s. 699.

ilişkin ayıp, fesih vb. bir davanın açılabilmesi ve dava sonucunda alacak ortadan kalkarsa cari hesaptan ilgili alacağın çıkartılacağı belirtilmektedir⁴²².

(2) Borcun Özelliğinin Değiştirilmesi

Cari hesap sözleşmesi kapsamında işlemiş alacakların karşılıklı olarak vadesinin ertelenmesi durumu söz konusu değildir. Cari hesaptaki durum; sözleşme süresi boyunca karşılıklı alacakların birbiri ile takas edilerek bakiye miktarın alacaklı tarafa ödeneceği taahhüdüdür. Dolayısıyla alacakların vadesinin ertelenmesi değil özelliklerinin değişimi söz konusudur⁴²³. Alacakların ertelenmesi durumunda; şartların gerçekleşip vadenin ertelendiği sürecin sonunda alacakların yine teker teker muacceliyet kazanması gerekir. Ancak cari hesap sözleşmelerinde taraflar teker teker alacakları talep etmekten feragat edip, nihai hesap kesimi sonucunda ortaya çıkacak bakiyenin alacaklı tarafa ödenmesini taahhüt ederler. Hesaba geçirilen alacaklar üzerinde tarafların tasarruf hakkı ortadan kalkacak ve rehin, intifa ve temlik işlemlerine konu edilemeyen birer alacağa dönüşmüş olacaktırlar⁴²⁴. Alacakların bu şekilde özellik değiştirebilmesi için tarafların anlaşmasına ihtiyaç duyulacak ve cari hesap sözleşmesi sayesinde bu akit de gerçekleşmiş sayılacaktır.

(3) Takas

Cari hesap sözleşmesi, hesaba geçirilen alacakların TBK m. 139 vd. hükümleri uyarınca hesap devrelerinin sonunda takas edilmesi ve borç toplamının daha az olanı kadar karşılıklı borçların sona ermesine yönelik tarafların taahhüdünü de kapsar. Takasın gerçekleşme anı öğretide tartışmalıdır. Bir görüşe göre takas, karşılıklı alacakların hesaba geçirildiği anda gerçekleşmiş olur. Anılan görüş temelini TBK m. 143/f. 1'den almaktadır. Hükme göre takas ancak borçlunun takas iradesini alacaklıya bildirmesiyle olur. Ancak her iki borç takas edilebilecekleri anda daha az olan borç tutarında sona erer. Bu sebeple cari hesapta alacakların karşılaştığı ilk an olan hesaba geçirme anında takas da gerçekleşmiş olur⁴²⁵.

⁴²²Ülgen, **Ticari İşletme**, s. 699.

⁴²³Durgut, **Cari Hesap**, s. 83.

⁴²⁴ Tekinalp, bahse konu durumun asıl olarak Alman Medeni Kanunu'na (BGB, m. 311/f. 1) dayandığını ancak Türk-İsviçre hukukunda da bir borç ilişkisinin bu şekilde özellik değiştirilmesinde sözleşmeye ihtiyaç duyulduğunu belirtmiştir. Tekinalp, **Banka Hukuku**, s. 452.

⁴²⁵ Arslanlı, **Kara Ticareti**, s. 265, 266.

Bir diğerk görüşe göre ise; TTK m. 90/f. 1/b. d ve 94/f. 1 değerkendirildiğinde takasın hesap devrelerinin sonunda değerkleştiğı ileri sürülmüştür⁴²⁶. Anılan hükümlere göre hesap devrelerinin sonunda alacak ve borcu oluşturan tutarlar birbirlerinden çıkarılır ve bakiye belirlenir. Türk Ticaret Kanunu’nun öngördüğü amaç da takasın hesap devrelerinin sonunda değerkleştiğı hususudur. Kanaatimizce de ikinci görüşün desteklediğı üzere cari hesap sözleşmesinde takas, hesap devresinin sonunda değerkleşir. İleri sürülen gerekçelere ek olarak; TBK m. 143/f. 1’de takasın, her iki borcun takas edilebilecekleri ilk anda değerkleşeceği düzenlenmiştir. Ancak hemen arkasındaki ikinci fıkrada(TBK m. 143/f. 2’de) cari hesaplarla ilgili ticarete ilişkin özel teamüller saklı tutulmuştur. Bu düzenlemeyle bile takasın değerkleşme anı bakımından ilk fıkradaki kuraldan (alacakların ilk karşılaşma anında takasın değerkleşeceği) ayrık bir düzenleme getirildiğı ortadadır. Dolayısıyla alacakların ilk karşılaşma anı olan hesaba geçirildiğı zaman değerk hesap devrelerinin sonunda takasın değerkleştiğı kabul edilmelidir.

(4) Bakiyenin Belirlenmesi Ve Kabulü

Cari hesapta, TTK m. 94/f. 1 gereğı; her hesap devresinin sonunda o devre için hesaba geçirilmiş karşılıklı alacaklar hesaplanarak aradaki fark hesaplanır. Ortaya çıkan bakiye, yeni devrede farkın lehine çıktığı taraf lehine işlenen ilk alacak kalemi olmaktadır. Ancak bu bakiyenin bir sonraki hesap devresinde ilk alacak kalemi olarak geçirilebilmesi için ortaya çıkan farka ilişkin bakiyenin cari hesap sözleşmesinin taraflarınca kabul edilmesi veya kabul edilmiş sayılması gerekir.

TTK m. 94/f. 2’ ye göre, aksi kararlaştırılmamışsa veya ticari teamül yoksa, her takvim yılının son günü hesap devresinin kapanış günü kabul edilir. Tespit edilen bakiyeyi gösteren cetveli alan taraf; aldığı tarihten itibaren bir ay içerisinde, noter aracılığıyla, taahhütlü mektupla, telgrafla veya güvenli elektronik imza içeren bir yazıyla itirazda bulunmazsa bakiyeyi kabul etmiş sayılır. Karşı taraf eğer belirlenen

⁴²⁶Tekinay, **a.g.e.**, s. 1022; Yaşar Karayalçın, **Ticaret Hukuku (Giriş-Ticari İşletme)**, 3. bs., Ankara. Güzel İstanbul Matbaası, 1968, s. 581; Arkan, **Ticari İşletme**, s. 405; Kınacı, TTK m. 94/f. 2(eTK m. 92)’nin lafzının takasın hesap devreleri sonunda değerkleştiğı yönünde olduğunu belirtmiştir. Kınacı, **Cari Hesap**, s. 380; Keskin, **Cari Hesap**, s. 78.

süre içerisinde bakiyeye itiraz ederse, hesabı tutan taraf bir tespit davası açarak mahkeme kanalıyla bakiyenin kabulünü sağlayabilir⁴²⁷.

(5) Bakiyenin Kabulünün Hukuki Sonuçları

TBK m. 132/f. 1'e göre cari hesap sözleşmelerinde, hesap devresinin sonunda kesilmiş olan hesap bakiyesi karşı tarafça kabul edildiği takdirde borç yenilenmiş olmaktadır. Cari hesabı tutan tarafın dönem sonunda bakiyeyi gösterir cari hesap cetvelini karşı tarafa bildirmesi, yenileme sözleşmesinin kurulmasına ilişkin icap niteliğindedir. Karşı tarafın bahse konu icabı kabulü ya da kanunda belirtilen bir aylık sürenin geçmesi ile borç yenilenmiş sayılır ve bakiye borca ilişkin yeni dönem içerisinde yeni bir borç doğar.

Cari hesap sözleşmelerinde, hesaba geçirilen alacakların hesap devresi sonucunda yenilenmiş sayılmasının sebebi münferit alacakların tek tek sakatlıklarına ilişkin husumetleri bertaraf edilmesi amacı olduğu belirtilmiştir⁴²⁸. Çok uzun bir süre için akdedilen cari hesap sözleşmesinde ilk yıllara ilişkin münferit bir alacağa yönelik uyuşmazlığın yıllar sonra ileri sürülmesi cari hesap sisteminin işlerliğini önleyecektir. Bu sebeple cari hesaba geçirilen alacaklara ilişkin uyuşmazlıkta, hesap devresi bakiyesinin tespit edilip karşı tarafa gönderilmesi üzerine alacaklara ilişkin itirazlar öne sürülmeli; aksi takdirde bakiyenin kabulü ile tüm alacaklar yenilenmiş sayılacaktır. Yenileme işlemi ile eski alacağa karşı ileri sürülebilecek olan defiler de

⁴²⁷Ülgen, **Ticari İşletme**, s. 705; Arslanlı, **Kara Ticareti**, s. 268; Cari hesap sözleşmelerinde hesap devresinin sonundaki bakiyeye itiraz üzerine açılacak davanın niteliğinin tespit davası olduğu belirtilmiştir. Açılacak davanın sadece bir tespit davası mı olduğu veya yenilik doğuran bir dava mı olduğunun belirlenmesi gerekir. Bakiyeyi karşı tarafa göndermenin yenileme sözleşmesine yönelik bir icap olduğunun belirtilmesi karşısında karşı tarafın kabul beyanı ile yenileme sözleşmesi meydana gelir. Dolayısıyla karşı tarafın bakiyeye itiraz etmesi durumunda sözleşmesinin kurulmasına yönelik irade unsurlarından birisinin yokluğu ortaya çıkacaktır. Mahkeme kanalıyla bakiyenin düzgün ve doğru tutulduğuna yönelik açılacak bir tespit davasında mahkemenin bu yönde vereceği bir karar sadece karşı tarafın belirsizliklerini gidererek onu kabul beyanı vermeye teşvik edebilir. Ancak karşı taraf bakiyeyi yine kabul etmezse, yenileme sözleşmesi kurulmuş olmaz ve borç yenilenmiş sayılmaz. Karşı tarafın mahkeme yolu ile doğru tutulduğunun tespitini gösteren bir karara rağmen bakiyeyi kabul etmemekte ısrar etmesi elbette cari hesap sözleşmesi kapsamında borca aykırılık oluşturacaktır. Ancak bu şekildeki bir mahkeme kararının, cari hesaba kaydedilen alacakların yenilenmesi anlamına gelemeyeceği kanaatindeyiz; Bakiyenin kabulüne ihtiyaç olmadan, nihai bakiye için, alacaklı taraf bakiyenin tespitini dava etmek yerine, cari hesap sözleşmesini sona erdirerek, doğrudan bakiyenin hüküm altına alınmasını dava edebilmesi ileri sürülebilir. Ancak yenileme işleminin gerçekleşebilmesi için karşı tarafın bakiyeyi kabulü şarttır; Benzer yönde ayrıca bkz.: Kınacı, **Cari Hesap**, s. 381.

⁴²⁸Tekinalp, **Banka Hukuku**, s. 450.

ortadan kalkar⁴²⁹. Örneğin TBK m. 97’de düzenlenen ödemezlik defii ve TBK m. 146 vd. düzenlenen zamanaşımı defii borcun yenilenmesinin ardından ortadan kalkacaktır.

Bakiyenin kabulü ile cari hesaba geçirilen her iki tarafa ait alacakların birbirinden çıkarılması sonucu ortaya çıkan fark, yenileme işlemi ile yeni bir borç olarak yeni devrede yerini ilk sırada alır. Borcun yenilenmesi ile ortaya çıkan yeni borç, eski borçlardan soyut bir şekilde meydana gelir. Dolayısıyla bakiyenin oluşumunda dikkate alınan münferit alacakların hukuki akıbeti bakiyeyi etkilemez. Alacaklı şartları oluştuğunda bakiyeyi talep ettiğinde bakiyenin oluşumunda dikkate alınan münferit alacakları ispat etmeyecek, aksine borçlu yenilemeye rağmen geçerli bir borç doğmadığını ispat edecektir. Borçlu taraf, bakiyenin kabulünden sonra bakiyeyi oluşturan münferit alacaklardan birisinin geçersizliğini ispat ederse, bu husus yeni borcun geçerliliğini etki etmemekle beraber borçlu lehine geçersiz olduğu belirlenen alacak miktarı kadar TBK m. 77 vd. uyarınca sebepsiz zenginleşme alacağı meydana getirmektedir. Ancak karşı taraf, hesap devresi içerisinde ilgili alacağı yönelik dava ve itiraz hakkını kullanmışsa ve hesap bakiyesinin kabulü dava ve itirazlara ilişkin çekince ile gerçekleştirilmişse ilgili alacağın mevcut olmadığı ortaya çıktığında artık sebepsiz zenginleşme alacağı oluşmayacak ve ilgili alacağı ilişkin diğer taraf ispat kolaylığından faydalanamayacaktır⁴³⁰.

Ortaya çıkan yeni alacak; bakiyeyi oluşturan münferit alacaklardan soyut bir şekilde meydana gelse de bir diğer ifade ile yenileme işlemi ile eski borçtan bağımsız yeni bir borç meydana gelse de yeni borca ilişkin birtakım itirazlar da ileri sürülebilir⁴³¹. TTK m. 101’de değinilen bu itirazlar; karşı tarafça kabul edilen veya mahkeme kararıyla saptanan artan tutara veya faiz alacaklarına yönelik hesap hatası itirazları, cari hesaba ilgisi olmayan bir alacağın eklenmiş olması itirazı veya aynı alacağın tekrarlanmış olması itirazı gibi hallerden oluşmaktadır. TTK m. 101’de bu gibi itirazların, cari hesap sözleşmesinin sona erdiği tarihten itibaren beş sene geçmesiyle zamanaşımına uğrayacağı düzenlenmiştir.

⁴²⁹Hatemi, Gökyayla, **a.g.e.**, s. 319; Tekinay, **a.g.e.**, s. 996.

⁴³⁰Ülgen, **Ticari İşletme**, s. 706.

⁴³¹Haluk Tandoğan, **Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri:İstina(Eser) ve Vekalet Sözleşmeleri, Vekaletsiz İş Görme, Kefalet ve Garanti Sözleşmeleri**, C. 2, 5. bs., İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2010, s. 487.

Cari hesapta dönem içerisinde hesaba geçirilen alacakların dönem sonunda hesaplanmasında meydana gelen maddi hesaplama hataları bakiyenin kabulünden sonra dahi her zaman istenebilir. Düzeltildiği takdirde borç düzeltilmiş miktar üzerinden yenilenmiş sayılır⁴³². Cari hesaba girmemesi gereken bir alacak girmiş veya girmesi gereken bir alacak girmeden bakiye tespit edilmişse bakiyenin kabulüne rağmen bu hususlara ilişkin itirazlar ileri sürülebilir. Ancak bu halin bilinerek bakiyenin kabul edildiğinin ortaya çıkması halinde cari hesabın kapsamının değiştirildiği anlamına gelecektir. Paralel olarak, cari hesaba geçirilen münferit alacaklardan birinin irade fesadı hallerinden birisiyle sakat olduğu hallerde, (irade bozukluğu ortadan kalktıktan sonra) buna rağmen bakiyeyi kabul eden taraf sakatlığa ilişkin itirazını öne süremeyecektir. Yenileme işlemine rağmen birtakım itirazların yeni hesap devresinde kabul olunan bakiyeye yönelik de yapılması yenilemenin istisnasız ve mutlak bir etkisinin olmadığını göstermektedir⁴³³.

TBK m. 134/f. 3 kapsamında, cari hesapta, genel kurala⁴³⁴ istisna getirilmiş ve borcun yenilenmesi işlemine rağmen münferit alacaklar için verilen teminatların bakiyenin kabulü ile sona ermeyeceği düzenlenmiştir⁴³⁵. Dolayısıyla münferit bir alacağa verilmiş olan teminatlar, ilgili alacağın cari hesaba geçirilmesinin ardından cari hesap sözleşmesinin sona erdiği ana kadar devam edecek ve sözleşmenin sonundaki hesabın kesilip nihai bakiyenin kabulü ile teminat işlevi ortaya çıkacaktır. Üçüncü kişi tarafından verilen teminatlar bakımından da aynı durum geçerli olmasına rağmen üçüncü kişi, bakiyenin kabul edilmesinden sonra dahi teminat altına alınan alacakla ilgili her türlü itiraz ve defi hakkını kullanabilecektir⁴³⁶. Öğretide bir görüşe göre, eğer üçüncü kişi teminat vermiş olduğu alacağın daha sonrasında cari hesaba geçeceğini bilmiyorsa, teminat vermiş olduğu alacak miktarı kadar sorumlu olmalı ancak ilgili alacağın cari hesaba geçeceğini biliyorsa hesap

⁴³² Arkan, **Ticari İşletme**, s. 407; Ülgen, **Ticari İşletme**, s. 706.

⁴³³ Ülgen, **Ticari İşletme**, s. 706.

⁴³⁴ Borcun yenilenmesinde eski borç son bulur ve yeni bir borç doğar. Bir borç sona erdiğinde ise kural olarak o borca ilişkin verilmiş teminat borçları da sona erer.

⁴³⁵ Hüküm doğrudan teminatlardan bahsettiği için alacağın niteliğine ilişkin imtiyazlar TBK m. 134/f. 3'ün kapsamına girmez. Ersin Çamoğlu, "Cari Hesapta Tecdit", **İÜHFM**, C. 28, S. 1, 1962, s. 206, 207.

⁴³⁶ Ülgen, **Ticari İşletme**, s. 707.

bakiyeleri sonucu oluşacak artış miktarlarından da sorumlu olmalıdır ⁴³⁷ . Kanaatimizce üçüncü kişinin sorumlu olduğu miktar; teminat vermiş olduğu alacağın daha sonrasında cari hesap sistemine kaydedileceğini bilip bilmemesi sebebiyle değişikliğe uğramamalıdır. Üçüncü kişi her ne kadar ilgili alacağın daha sonra cari hesap sistemine gireceğini bilse de teminat vermiş olduğu tek bir alacak sebebiyle; süresi ve ulaşacağı miktar tamamen belirsiz olan bir sistemden ortaya çıkacak sonuca teminat vermiş sayılmasının, menfaatler dengesi ve dürüstlük kuralına uygun düşmeyeceği kanaatindeyiz.

e. Bakiyenin Haczi ve Cari Hesap Sözleşmesinin Sona Ermesi

TTK m. 100 uyarınca taraflardan birinin alacaklısı borçluya ait artan alacağa ilişkin haciz işlemi uygularsa, haczedildiği gün hesap devrinin sonu beklenmeden hesap kapatılıp bakiye hesaplanır. Borçlu on beş gün içerisinde haczi kaldıramazsa, diğer taraf cari hesap sözleşmesini feshedebilir. Eğer feshetmezse, haciz tarihinden sonraki tarihte doğan alacaklar haciz alacaklısı aleyhine cari hesaba işlenemez.

Alacaklı, kendi alacağına karşılık gelen kısmın bakiyeden ödenmesini ancak TTK m. 94'e göre hesabın kapatılması gereken anda talep edebilir.

Cari hesap sözleşmesi belirli ya da belirsiz süreli yapılabilir. TTK m. 98 hükmü gereğince, belirsiz süreli cari hesap sözleşmesi taraflardan birinin sözleşmeyi feshiyle son bulur. Kanun, olağan fesih hakkı için bir ihbar süresi öngörmediği için belirsiz süreli cari hesap sözleşmelerinde fesih hakkı TMK m. 2'de yer alan dürüstlük kuralı çerçevesinde kullanılmalıdır. Süre belirlenmişse sürenin sonunda cari hesap sözleşmesi sona erer. Ayrıca tarafların birinin iflası ile de sözleşme sona erecektir.

Cari hesap sözleşmesi süresince taraflardan birisi ölür ya da kısıtlanırsa; her iki taraf ve kanuni temsilcileri ve halefleri on gün önceden haber vermek şartıyla sözleşmeyi sona erdirebilecektir. Ancak bakiyenin ödenmesinin talep edilebilmesi için hesap devresinin sona ermesi gerekir. TTK m. 99'da sözleşmenin süreli olması

⁴³⁷ Ülgen, **Ticari İşletme**, s. 707.

gerektiği belirtilse de; belirsiz süreli sözleşmeler bakımından da hükmün uygulama alanı bulunduğu belirtilmiştir⁴³⁸.

TBK m. 101’de belirtilen cari hesap sözleşmesinden kaynaklanan uyuşmazlıklarda dava hakkı cari hesap sözleşmesinin bitiminden itibaren beş sene içerisinde zamanaşımına uğramaktadır⁴³⁹. Yargıtay, cari hesap kayıtlı banka kredi sözleşmelerinin cari hesap karakterine sahip olmadığını belirttiği için söz konusu beş yıllık zamanaşımı süresi yerine TBK m. 146(eBK m. 125) uyarınca on yıllık zamanaşımı süresini uygulamaktadır⁴⁴⁰.

f. Cari Hesapta Faiz Uygulaması

(1) Genel Olarak

“Faiz” başlıklı TTK m. 95’te; TTK m. 8 hükmündeki şartların varlığı halinde alacak ve borç kalemlerinin birbirinden çıkarılması sonucu bulunacak borç bakiyeye (ara bakiye), belirlenip hesaba kaydedildiği (bir sonraki hesap devresine ilk alacak kalemi olarak kaydedildiği) günden itibaren faiz işleyeceği, ancak bileşik faize yol açacak uygulama yapılamayacağı ve aksine anlaşma yapılamayacağı düzenlenmiştir.

“Bileşik faiz ve sözleşme ile belirlenebilecek hükümler” başlıklı TTK m. 96’da ise tarafların üç aydan aşağı olmamak üzere diledikleri andan başlamak üzere faizlerin anaparaya eklenmesini kararlaştırabilecekleri gibi hesap devreleri ile faiz ve komisyon miktarlarını da sözleşmede kararlaştırabilecekleri hükme bağlanmıştır.

⁴³⁸Ülgen, **Ticari İşletme**, s. 716.

⁴³⁹ Helvacı, cari hesap sözleşmesinden kaynaklanan taleplere ilişkin davaların tabi olduğu zamanaşımının davanın türüne göre farklılık arz etmesi gerektiğini belirtmektedir. Örneğin hesaba kaydedilmemesi gereken bir alacağın kaydedilmesi üzerine aradan uzun bir süre geçmesine rağmen sözleşmenin sonundan itibaren zamanaşımı süresinin başlatılmasını uygun bulmamaktadır. Ayrıca sözleşmelerin başında gerçekleşen bir hesap hatasının uzun yıllar sonunda sona erecek sözleşmenin sonundan itibaren zamanaşımı süresini başlatmak adil olmayan sonuçlara götürecektir. Bu sebeple cari hesap sözleşmesinden kaynaklanan bütün taleplerin zamanaşımını tek bir zamana bağlamak isabetli değildir ve de lege lata olarak zamanaşımı başlangıç anı farklı şekilde uygulanmalıdır. Ülgen, **Ticari İşletme**, s. 721.

⁴⁴⁰Yargıtay Ticaret Dairesi, T. 26.04.1960, E. 3525, K. 1263, karara ilişkin ayrıca bkz.: Akyazan, **Cari Hesap**, s. 1006, dn. 2; Hesabı cari şeklinde ikraz mukavelenamesi isimli sözleşme uyarınca banka ile müşteri arasında yapılan işlemlerde müşterinin daima borçlu durumda olduğu; bankanın ise daima alacaklı durumda kaldığı, böylelikle cari hesabın ayırıcı unsuru olan karşılıklı alacaklı ve borçlu olma durumu hiçbir zaman gerçekleşmediğinden taraflar arasında cari hesap değil karz akdinin bulunduğu yönünde bkz.: Yargıtay HGK, E. 1977/213, K. 1978/856, T. 20.10.1978, (çevrimiçi), www.hukukturk.com, E.T:08.09.2022.

Aynı maddenin ikinci fıkrasında ise TTK m. 8/f. 2 ve 3 hükümlerinin saklı olduğu belirtilmiştir. Belirtilen hükümlerde cari hesap sözleşmelerinde üç aydan aşağı olmamak üzere birlikte yeniden faiz yürütülmesi; cari hesaplar bakımından sadece her iki tarafı tacir olan sözleşenler bakımından uygulanabileceği belirtilmiştir⁴⁴¹, bir diğer yandan da tüketicinin korunmasına yönelik hükümlerin saklı olduğu belirtilmiştir. TTK m. 8/f. 4'te ise maddenin belirlediği şartlar dışında uygulanacak faizin yok hükmünde olduğu belirtilmiştir.

TTK m. 8/f. 2'de; cari hesap sözleşmesi kapsamında bileşik faiz işletilmesini tarafların tacir olmasına bağlayan hüküm karşısında esnafın durumu da ortaya koyulmalıdır. Esnaf kavramı tacirlere ilişkin hükümlerin arasında düzenlenmiş ve tacirlere özgü bazı hükümlerin(TTK m. 20, 53 ve TMK m. 950) esnafa da uygulanacağı belirtilmiştir⁴⁴². Ancak TTK m. 8/f. 2'nin bu kapsamda değerlendirilmesi mümkün değildir. Bu sebeple esnafın taraf olduğu cari hesap sözleşmesinde bileşik faiz uygulamasına yönelik anlaşmalar hükümsüz olacaktır.

Cari hesaba kaydedilen alacaklara; hesabın nihai kesim tarihine kadar alacakların talep edilememesi sebebiyle, hesap devreleri içerisinde faiz işletilebileceği belirtilmiştir⁴⁴³. TTK m. 90/f. 1/b. e'de cari hesaba geçirilen alacaklar için sözleşme veya ticari teamül izin veriyorsa hesaba kayıt tarihinden itibaren faiz işletileceği düzenlenmiştir⁴⁴⁴. Cari hesaba geçirilecek bir alacak için hesaba kayıt tarihinden önce yürütülmüş faiz alacağı da bulunuyorsa bu faiz alacağı da alacakla birlikte yazılır. Ancak faiz alacağı üzerinden de TTK m. 90/f. 1/b. e uyarınca faiz

⁴⁴¹Mülga Ticaret Kanunu döneminde cari hesap sözleşmelerinde bileşik faiz uygulaması bakımından sözleşmenin her iki tarafının da tacir olması aranmamaktaydı. TTKYUŞHK m. 9/f. 1 çerçevesinde Türk Ticaret Kanunu'nun yürürlüğe girmesinden itibaren her iki tarafı tacir olmayan cari hesap sözleşmelerinde bileşik faize yönelik hükümler üç ay içerisinde değiştirilecektir. Aksi halde üç aylık sürenin sonunda anılan hükümler yazılmamış sayılacaktır.

⁴⁴² TTK m. 15:" İster gezici olsun ister bir dükkânda veya bir sokağın belirli yerlerinde sabit bulunsun, ekonomik faaliyeti sermayesinden fazla bedenî çalışmasına dayanan ve geliri 11 inci maddenin ikinci fıkrası uyarınca çıkarılacak kararnamede gösterilen sınırı aşmayan ve sanat veya ticaretle uğraşan kişi esnaftır. Ancak, tacirlere özgü 20 ve 53 üncü maddeler ile Türk Medenî Kanununun 950 nci maddesinin ikinci fıkrası hükmü bunlara da uygulanır."

⁴⁴³Durgut, **Cari Hesap**, s. 220.

⁴⁴⁴Kanun dönem içi faiz bakımından tarafların anlaşmasını ya da ticari teamül aramaktadır. Ancak tacirler bakımından anlaşma ya da ticari teamül olmamasına rağmen TTK m. 20 gereği yaptıkları masraf ve verdikleri avansı oluşturan alacak kalemleri için dönem içi faizin işletilebileceği düşüncesindeyiz. Aynı zamanda TBK m. 387/f. 2 gereği ticari ödünç sözleşmesinden kaynaklanan alacağa da kanun gereği kendiliğinden faiz işletilebilecektir. Dolayısıyla bahse konu alacağın cari hesaba kaydedilmesiyle kendiliğinden faiz işlemeye devam edecektir.

işletilebilmesi için TTK m. 8/f. 2 ve 96'da belirtilen şartların gerçekleşmesi gerekir. Aksi takdirde bileşik faiz uygulaması doğuran durum kanunun emredici hükümlerine aykırılık oluşturmaktadır⁴⁴⁵.

Dolayısıyla cari hesap sistemi içerisinde üç farklı şekilde işleyen faiz alacağının bulunduğunu söylemek mümkündür. Bunlardan birincisi TTK m. 90/f. 1/b. e'de belirtilen, alacakların cari hesaba kaydedildiği andan itibaren işleyen faiz; ikincisi ise TTK m. 95'te yer verilen ara hesap devrelerinin sonucunda bulunan bakiye tutarının yeni hesap devresine geçirildiği andan itibaren işleyen faiz; üçüncüsü ise TTK m. 96'da yer alan tarafların aynı hesap devresi içerisinde üçer aylık dönemler belirleyip bileşik faiz şeklinde işletilmesini kararlaştırabileceği faizdir.

Cari hesap sözleşmesi kapsamında hesaba geçirilen alacakların, hesabı tutan tarafından gecikmeli bir şekilde işlenerek hesaba yazılması, faiz başlangıç tarihini ertelememelidir. Dolayısıyla alacağın hesaba geçmesi gereken tarih, faiz başlangıç tarihi kabul edilmelidir⁴⁴⁶. Aksi kararlaştırılmadıkça hesaba geçmesi gereken tarih ise alacağın doğum tarihi kabul edilmelidir⁴⁴⁷. Ancak taraflar alacağın doğumundan sonra bahse konu alacağı cari hesap kapsamına almak üzere anlaşmışlarsa alacağın doğum anından itibaren değil işbu anlaşma anından itibaren faiz işletilmesi gerekir. TTK m. 90/f. 1/b. e ve m. 95'te faizin başlangıcı bakımından hesaba kayıt anı olarak belirtilmesindeki amaç da bu yöndedir. Aksi takdirde hesaba fiziki olarak geçiriliş anı hukuki değil muhasebe sorunu olup bu konunun dışında değerlendirilmelidir. Öğretide bir diğer görüş, hükmün lafzına sıkıca bağlı kalarak faizin başlangıcını hesaba geçirildiği tarihi esas almaktadır⁴⁴⁸. Bankacılık uygulamasında genellikle

⁴⁴⁵Durgut, **Cari Hesap**, s. 218.

⁴⁴⁶Hesaba kaydedilmesi gereken tarihten itibaren alacağa faiz yürütülmelidir. Bir tarafın ihmali ile fiili olarak ilgili alacak cari hesaba geç kaydedilse dahi kaydedilmesi gereken tarihten itibaren alacak lehine faiz işletilmesi gerekir. Durgut, **Cari Hesap**, s. 222.

⁴⁴⁷Kayar, **Cari Hesap**, s. 67; Helvacı'ya göre taraflar alacağın hesaba kaydolunması gereken tarih ile alacağın doğum anını farklı bir şekilde kararlaştırabileceği için; faizin işlemeye başlayacağı anın; hesaba geçirilmesinin gerektiği an olarak tespit etmek daha yerinde olacaktır. Ülgen, **Ticari İşletme**, s. 702.

⁴⁴⁸Keskin, **Cari Hesap**, s.81.

banka, müşteriye yaptığı ödemede ödeme gününden itibaren, müşterinin bankaya yaptığı ödemelerde ise ertesi günden itibaren faiz işletmektedir⁴⁴⁹.

Faizin anaparaya eklenerek tekrardan faiz işletilmesi cari hesap sözleşmelerinin zorunlu bir unsuru değildir. Ancak taraflar ilgili hükümler çerçevesinde(TTK m. 96 ve 8) üç aydan aşağı olmamak üzere hesap devreleri belirleyerek faizin anaparaya eklenmesi suretiyle faiz işletileceği yönünde bir hüküm sevk edebilirler⁴⁵⁰. Eğer bu yönde bir anlaşma yapılmamışsa TTK m. 8 ve 96 uyarınca faizin anaparaya eklenerek tekrardan toplam tutara faiz hesaplanması mümkün değildir⁴⁵¹. Taraflar bileşik faiz işletileceğine yönelik hükmü cari hesap sözleşmesinin içeriğinde düzenleyebileceği gibi ayrı bir sözleşme ile de kararlaştırabilirler. Ancak cari hesap sözleşmesinin şekli TTK m. 89/f. 2 gereğince yazılı şekle tabi kılındığı için bileşik faize yönelik anlaşmanın da her halükarda yazılı yapılması şarttır. Yargıtay’a göre de cari hesapta bileşik faiz talep edilebilmesi için taraflar arasında bu konuda anlaşma bulunması gerekir⁴⁵². Cari hesapta faizin anaparaya eklenmesi suretiyle tekrardan faiz işletilebilmesi olanağının kanun koyucu tarafından tanınmasındaki amaç, cari hesap sisteminde nihai alacaklının kim olduğu ve alacaklının alacak miktarı uzun dönemler sonra tespit edilebileceği için, hesap devresinin sonundaki ara bakiyeye göre alacaklı durumda olan tarafın, alacağını bir bankada mevduat hesabına yatırarak faiz geliri elde etme arzusunun önüne geçilmesi hususu olduğu belirtilmiştir⁴⁵³.

(2) Cari Hesapta Faiz Oranı

Taraflar sözleşmede her bir alacak için farklı faiz oranı kararlaştırabilecekleri gibi bazı alacaklar için faiz işlemeyeceğini de kararlaştırabilirler. Sözleşmede faiz

⁴⁴⁹Bankacılık uygulamasında cari hesaba giren münferit alacaklara faizin işlemeye başlayacağı an için valör terimi kullanılmaktadır. Durgut, **Cari Hesap**, s. 221.

⁴⁵⁰Durgut, **Cari Hesap**, s. 213.

⁴⁵¹ Bu sonuç TTK m. 96’nın lafzından ortaya çıkmaktadır. Hükümde kararlaştırılabileceği belirtilmektedir. Aynı zamanda TTK m. 8/f. 2’nin ters anlamından da tarafların sözleşmede kararlaştırmadığı takdirde bileşik faiz yürütülemeyeceği anlaşılmaktadır. Durgut, **Cari Hesap**, s. 243; Kanaatimizce bahse konu görüş hesap devresi içerisinde işletilecek bileşik faiz yönünden isabetlidir. Ancak devre sonu itibarıyla bakiyenin kabulü ile oluşan iktisadi durum itibarıyla bileşik faizle aynı sonucu doğuran durum bakımından yerinde değildir.

⁴⁵²Yargıtay 15. HD, E. 2007/4013, K. 2008/3225, T. 14.05.2008, (çevrimiçi), www.hukukturk.com, E.T:09.09.2022

⁴⁵³Türk, **Bileşik Faiz**, s.173.

oranını belirleme veya belirlenen faiz oranını değiştirme yetkisi taraflardan birisine de bırakılabilir⁴⁵⁴. Ancak bu yetki dürüstlük kuralı çerçevesinde kullanılmalıdır. Hesap bakiyesine uygulanacak faiz oranı da taraflarca kararlaştırılabilir. Kararlaştırılmadığı durumda hesap bakiyesine işletilecek faiz, ticari faiz olup işletilecek faiz oranı da ticari faiz oranıdır. Cari hesap sözleşmelerinin Türk Ticaret Kanunu'nda düzenlenmiş olması bakımından TTK m. 3 kapsamında hesap bakiyesi ticari iş mahiyetinde olup işletilecek faiz de ticari faizdir⁴⁵⁵. Ayrıca TTK m. 8/f. 1 gereği ticari işlerde faiz oranı serbestçe belirlenebileceğinden ötürü TBK m. 88'de yer alan kısıtlamalar uygulanmayacak ve taraflar hesaba kaydedilecek alacaklara işleyecek faiz oranını serbestçe kararlařtırabilecektir⁴⁵⁶.

(3) Cari Hesapta Ara Hesap Bakiyesine(TTK M. 95 Gereği) Faizin İşlemeye Başlayacağı An

TTK m. 95'te hesap bakiyesi için belirlenip hesaba kaydedildiği tarihten itibaren faiz işlemeye başlayacağı düzenlenmiştir. Hükümde geçen "belirlenip hesaba kayıt tarihi", hesap bakiyesinin kabulü ile alacağın yenilenip kaydedildiği tarih olarak kabul edilip bu andan itibaren bakiyeyi oluşturan anapara ve faiz alacakları toplamına faiz yürütölmelidir⁴⁵⁷. Çünkü kanun koyucunun amacı, hesap bakiyesinin

⁴⁵⁴TBK m. 24 hükmü bahse konu hususun istisnasını teşkil eder. TBK m. 24:"Genel işlem koşullarının bulunduğu bir sözleşmede veya ayrı bir sözleşmede yer alan ve düzenleyene tek yanlı olarak karşı taraf aleyhine genel işlem koşulları içeren sözleşmenin bir hükmünü değiştirme ya da yeni düzenleme getirme yetkisi veren kayıtlar yazılmamış sayılır."

⁴⁵⁵Kayar, **Cari Hesap**, s. 76; şirin ise cari hesabın ilgili bulunduğu işe göre cari hesap bakiyesine ticari ya da adi faiz uygulanacağını belirtmektedir. şirin, **Ticaret Hukukunda Faiz**, s. 124.

⁴⁵⁶Durgut, **Cari Hesap**, s. 253.

⁴⁵⁷Bakiyenin belirlenmesi için, karşı tarafça kabulü şarttır. Bu sebeple faizin işlemeye başlayabilmesi için karşı tarafça kabul edilmeli ve bakiye sıradaki hesap devresine kaydedilmelidir. Ülgen, **Ticari İşletme**, s. 709; Aksi görüşe göre ise bakiyeye işletilecek faiz bakiyenin karşı tarafça kabulüne bağlı değildir. Kınacı, **Cari Hesap**, s. 382; Durgut da bakiyeye faizin işletilebilmesi için karşı tarafça kabulüne gerek bulunmadığını aksi takdirde karşı tarafça kötüye kullanılarak faiz işletilmesinin geciktirilebileceğini belirtmektedir. Ayrıca karşı tarafça kabul edilmediğinde toplam tutara faiz işletilmesi de sorun oluşturmayacaktır. Çünkü TTK m. 95 de halihazırda TTK m. 8/f. 2'de yer alan şartları taşımaktadır. Ancak her halükarda en nihayetinde bakiyenin karşı tarafça kabulü gereklidir. Ayrıca bakiyeye işletilecek faiz yeni hesap devresinin ilk gününden itibaren işletilmeye başlanmalıdır. Bahse konu güne kadar bakiyenin tanınmaması ya da henüz tespit edilmemiş olması önemli değildir. Durgut, **Cari Hesap**, s. 232; Kanaatimizce bakiyeye işletilecek faiz TTK m. 95'te düzenlenmiştir. Tarafların hesap devresi sonucunda oluşan bakiyeye işletilecek faizle bileşik faize benzer bir durum ortaya koymasına TTK m. 95 ve TTK m. 134/f. 2 çerçevesinde değerlendirilmelidir. Dolayısıyla karşı tarafın bakiyeyi de kabulü gerekir. Ancak hesap devresi içerisinde bileşik faiz uygulaması örneğin 9 aylık dönemler halinde her üç ayda bir bileşik faiz yürütöleceğine yönelik anlaşma ise TTK m. 96'ya

sadece hesabı tutanca belirlenmesi değil karşı tarafın da tutulan bakiyeyi kabul etmesidir. Karşı tarafça bakiyenin kabul edilmesinin ardından yeni oluşan bakiyeye faiz işletilebilecektir. Ancak karşı tarafın bakiyeye itiraz etmesi ya da bakiyenin düzeltilmesi için dava açması dolayısıyla bir şekilde karşı tarafça bakiyenin kabul edilmemesi halinde asıl alacaklara faiz yürütülmeye devam edecektir. Bu durumda yenileme işlemi gerçekleşmeyeceğinden ötürü dönem içerisinde tahakkuk eden faizlere, tekrardan faiz yürütülemeyecektir. Çünkü hesap devresi içerisinde tahakkuk eden faizlere, yeniden faiz yürütülebilmesi için bir diğer ifade ile yenileme işleminin gerçekleşebilmesi için TBK m. 134/f. 2'nin⁴⁵⁸ açık hükmü gereği bakiyenin karşı tarafça kabulü gerekir. Bakiye karşı tarafça kabul edilmediği takdirde sadece hesap devresinde hesaba geçirilen asıl alacaklara faiz yürütülecek, devre içerisinde tahakkuk etmiş faizlere ise faiz yürütülemeyecektir. Karşı tarafın bakiyeyi daha sonra kabul etmesi halinde toplam tutara uygulanacak faiz; borçlu tarafın normal şartlarda en geç bakiyeyi kabul etmesi gereken tarihten itibaren hesaplanarak işletilmelidir. Bakiyenin kötü niyetli bir şekilde karşı tarafça kabul edilmemesi halinde ise daha önce de belirttiğimiz gibi diğer tarafın bakiyeyi mahkeme kararı ile kabulünü sağlayamayacağı kanaatindeyiz. Çünkü ara bakiyenin tebliği; yenileme sözleşmesine ilişkin bir icap niteliğinde olduğuna göre karşı tarafça kabul edilmediği sürece mahkemenin karşı tarafın iradesi yerine geçecek bir karar vermesi yerinde olmaz. Ancak karşı tarafın bu davranışı borca aykırılık teşkil edecektir. Ara bakiye gereği alacaklı olan taraf bu sebeple sözleşmeyi haklı sebeple sonlandırabilir.

Hesap bakiyesine uygulanacak faiz bakımından kanun; sözleşme ya da teamül aramadığı için aksi kararlaştırılmadıkça kanun gereği kendiliğinden hesap bakiyesine faiz yürütülebilecektir⁴⁵⁹.

yöneliktir. Bu durumda TTK m. 134/f. 2 uygulama alanı bulamayacaktır ve karşı tarafın kabulüne ihtiyaç yoktur.

⁴⁵⁸TBK m. 134:” Çeşitli kalemlerin bir cari hesaba sadece kaydedilmiş olması, borcun yenilenmiş olduğu anlamına gelmez.

Ancak, hesabın kesilmiş ve hesap sonucu diğer tarafça kabul edilmiş olması durumunda, borç yenilenmiş olur.

Kalemlerden birinin güvencesi varsa, aksi kararlaştırılmadıkça, hesap kesilip sonucun kabul edilmiş olması, güvenceyi sona erdirmez.”

⁴⁵⁹Öğretideki bir görüşe göre hesap devreleri içerisinde alacaklara işletilen faiz için TTK m.90/f. 1/b. e gereği anlaşma ya da ticari teamül arandığı için bakiyeye işletilecek faiz bakımından da her ne kadar TTK m. 95 hükmünde yer almasa da aynı şekilde anlaşma ya da ticari teamül aranmalıdır. Çünkü yeni

Belirtilen hükümler dahilinde cari hesap sözleşmelerinde hem TTK m. 90/f. 1/b. e gereği sözleşme ve ticari teamül uyarınca hesap devresi içerisinde cari hesaba geçirilen alacaklara kaydolundukları günden itibaren dönem içi faiz işleyecek hem de hesap devresi sonunda tespit olunan bakiyenin kabul edilip hesaba kaydedildiği tarihten itibaren faiz işleyecektir⁴⁶⁰.

(4) Cari Hesap Hükümlerinde(TTK M. 90/95/96) Düzenlenen Faizin Hukuki Niteliği

Hükümlerde söz edilen faizin niteliğinin de açıklığa kavuşturulması gerekir. Söz konusu hükümlerde yer verilen faizin niteliği öğretide tartışmalıdır. Alacakların cari hesaba geçirildiği andan itibaren işletilecek faiz (TTK m. 90/f. 1/b. e)ve bakiyenin kabulü ile bakiyeye işletilecek faiz (TTK m. 95); anapara faizidir⁴⁶¹. Aynı şekilde TTK m. 8/f. 2’de ve TTK m. 96’da cari hesap sözleşmeleri bakımından belirtilen üçer aylık devreler halinde faizin anaparaya eklenmesi suretiyle faiz işletilebilmesi olanağı da anapara faizine ilişkindir⁴⁶². Cari hesap sözleşmelerinde münferit alacakların cari hesaba kaydı ile artık bu alacakların ayrı ayrı talebi söz konusu olmadığı gibi ara bakiyelerde belirlenen borç da muaccel olmaz. Talep olunabilecek ve dolayısıyla muaccel hale gelip borçlunun temerrüde düşebileceği tek borç nihai bakiye tutarıdır. Bir diğer ifade ile nihai bakiyeye kadar taraflar münferit alacakları ile birbirlerine karşı alacaklı ve borçlu değildirlir. Alacaklı ve borçluluk durumu hesabın nihai olarak kesilmesi sonucu belirli olacaktır. “Bütünlük ilkesi” başlıklı TTK m. 97’de bu durum açık bir şekilde ortaya koyulmuştur. Dolayısıyla

borç da bir borç kalemi olarak yeni devreye kaydedildiği için eskisiyle aynı hükümlere(TTK m. 90/f. 1/b. e) tabi olmaya devam etmektedir. Durgut, **Cari Hesap**, s. 229.

⁴⁶⁰Cari hesapta faizin hesaplanış şekli taraflarca serbestçe kararlaştırılabilir. Uygulamada genellikle cari hesapta dönem içi faizin hesaplanışı Hamburg Sistemi’ne göre yapılmaktadır. Hamburg Sistemi’ne göre cari hesaba giren karşılıklı alacaklara ayrı ayrı faiz hesaplaması yapmaktansa, hesap devresi sonunda ortaya çıkan bakiyeye devre süresince belirlenen faiz oranı uygulanır. Evren, **Faiz**, s. 200; Durgut, **Cari Hesap**, s. 257; Cari hesaplarda dönem içi faizin hesaplanması bakımından diğer yöntemler ise doğrudan yöntem ve dolaylı yöntemdir. Doğrudan yöntemde hesaba kaydedilen alacak ve borca ayrı ayrı ancak aynı oranda faiz uygulanır. Dolaylı yöntemde ise alacak ve borca ayrı ayrı ancak farklı oranlarda faiz yürütülür. Kayar, **Cari Hesap**, s. 68.

⁴⁶¹Keskin, **Cari Hesap**, s. 82; Ülgen, **Ticari İşletme**, s. 700; Poroy, Yasaman, **Ticari İşletme**, s. 365; Durgut, **Cari Hesap**, s. 220.

⁴⁶²Kaya, **Faiz**, s. 352; Altuğ söz konusu faizin direnir faizi olmadığını bir tür sermaye faizi olduğunu belirtmektedir. Altuğ, **a.g.e.**, s. 183; Burçak Murat, “Cari Hesap Sözleşmesi”, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, İstanbul, 2008, s. 65; Kayar, **Cari Hesap**, s. 74.

nihai bakiye ortaya çıkana kadar tarafların borçlu temerrüdüne düşmesi ve buna bağlı olarak taraflardan birinin lehine temerrüt faizi işletilmesi mümkün değildir. Nihai bakiye tutarını ödemede temerrüde düşülmesi üzerine ise nihai bakiye tutarı üzerinden temerrüt faizi işletilecektir⁴⁶³. Öğretide bir görüş TTK m. 8/f. 2’de cari hesaplara ilgili öngörülen düzenlemeyi; üçer aylık dönemler halinde temerrüt faizine tekrardan temerrüt faizi işletilmesine yönelik bir bileşik faiz istisnası olarak açıklamaktadır⁴⁶⁴. Ancak cari hesapta bütünlük ilkesi ve anılan gerekçelerle bahse konu görüşe iştirak etmemekteyiz.

TTK m. 95’te; hesap devresinin ardından; kabul edilip hesaba geçirilen bakiyeye uygulanacak faiz bakımından hüküm, TTK m. 8’deki şartların varlığını aramıştır. Ancak hesap devresi sonucunda tespit olunan bakiyeye yeni hesap devresinde uygulanacak faiz uygulaması bileşik faize ilişkin bir uygulama olmamasına rağmen TTK m. 8’de yer alan şartların aranması öğretide eleştirilmiştir⁴⁶⁵. Zaten TTK m. 95 hükmünün kendisi de bileşik faize yol açacak bir uygulama yapılamayacağını düzenlemiştir⁴⁶⁶.

⁴⁶³Nihai bakiyenin kesilmesinin ardından TTK m. 95 gereği nihai bakiyeye faiz işletilmesi mümkün değildir. Nihai bakiyenin ardından bakiyeye işletilecek faizin türü ve oranı genel hükümlere göre belirlenecektir. Şartları oluştuğunda nihai bakiye borçlusu temerrüde düşecek ve temerrüt faizi işletilecektir. Nihai bakiyenin içerisinde bulunan anapara faizi alacaklarına işletilecek temerrüt faizi aksi kararlaştırılmamışsa dava ya da icra takibi tarihinden itibaren işlemeye başlar. Cari hesap sözleşmesinin sona ermesinden sonra işleyecek temerrüt faizinin anaparaya eklenerek toplam tutara yeniden temerrüt faizi yürütülmesi ise TBK m. 121/f. 3 gereği açık bir şekilde hükümsüzdür. Durgut, **Cari Hesap**, s. 235; Eğer taraflar hesabın kesilmesinden sonra nihai bakiyenin ödenmesi için belirli ya da belirlenebilir bir vade kararlaştırmışlarsa borçlu temerrüdü o andan itibaren gerçekleşecektir. Ancak vadeye yönelik herhangi bir düzenleme yoksa alacaklının ihtarı ile borçlu temerrüde düşecektir. Evren, **Faiz**, s. 201.

⁴⁶⁴Mehmet Şengül, “**Oturum, Tartışmalar**”, Prof. Dr. İsmet Sungurbey’e Armağan: **Borçlar Kanunu Genel Hükümler Konferansları: Anılar- Sözleşmeden Doğan Borç İlişkileri- Borçların İfası- Borçların İfa Edilmemesinin Sonuçları**, C. 1, 1. bs., İstanbul, İstanbul Barosu Yayınları, 2014, s. 360; Yüksel de cari hesaplarda sözleşmenin yapısı gereği temerrüt faizine de faiz yürütülebileceğini belirtmektedir. Ali Said Yüksel, “Gecikme Faizi”, **İstanbul Barosu Dergisi**, S. 7, 1961, s. 166.

⁴⁶⁵Ülgen, **Ticari İşletme**, s. 709; Durgut, **Cari Hesap**, s. 228.

⁴⁶⁶TTK m. 95’te yer alan bileşik faize ilişkin uygulama yapılamayacağına yönelik hüküm; Türk Ticaret Kanunu Tasarısı’nın öncelikle cari hesapta bileşik faizi tamamen yasaklamasına rağmen daha sonra Tasarı’nın TBMM Genel Kurulu’nda görüşülmesi esnasında TTK m. 96’ya yeniden yer verilmesi sonucu; hatalı bir şekilde metinden çıkarılmayan bir düzenlemedir. Ülgen, **Ticari İşletme**, s. 711; Söz konusu ihmale yönelik eleştiri için ayrıca bkz.: Kılıçoğlu, **Genel Hükümler**, s. 795, dn., 1710; Durgut da TTK m. 95’te yer alan son hükmün metnin kanunlaşma esnasında metinden çıkarılmasının unutulduğunu bu sebeple en kısa sürede çıkartılması gerektiğini belirtmektedir. Durgut, **Cari Hesap**, s. 228, 229.

(5) Ara Hesap Bakiyesine İşletilen Faizin Bileşik Faiz Olarak Kabul Edilebilirliği

Cari hesap sistemindeki bahse konu faiz uygulamasının bileşik faiz tanımı ve kapsamında kalıp kalmadığının tespit edilmesi gerekir. Cari hesap sözleşmelerinde, hesap devreleri sonunda tespit edilen bakiye, karşı tarafça kabul edildiği anda; münferit alacaklar, yerini bakiyeye bırakır ve borcun yenilenmesi suretiyle yeni bir alacak doğar. Bu alacağın içerisinde hem hesap devresinin içerisinde eklenen anapara alacakları hem de anapara alacaklarına işletilen faiz alacağı bulunur. Ancak borç yenilendikten sonra anapara ve faiz birleşerek tek bir yeni borç doğar. Bu andan itibaren yeni hesap devresinde, tespit olunan yeni alacağa kayıt tarihinden itibaren işletilecek faiz; işbu sebeple bileşik faizin tanımı ve kapsamına girmez⁴⁶⁷. Temel olarak işlemiş faizin anaparaya eklenerek tekrardan faiz yürütülmesi işlemi olan bileşik faizde tekrardan faiz uygulamasına tutulan meblağ anapara ve faizin toplamını oluşturur. Ancak cari hesap sözleşmelerinde yeni dönem itibariyle tek başına doğmuş yeni bir anapara borcu bulunur. Bu sebeple teknik anlamda bileşik faiz uygulaması kapsamında değerlendirilemeyeceği kanaatindeyiz. Ancak her ne kadar bileşik faizin tanımı ve kapsamına girmeyen bir uygulama olsa da TTK m. 95'te TTK m. 8'deki şartların kabul edilmesinin amacı; ortaya çıkan sonucun bileşik faizin hukuk düzenlemelerindeki yasaklama amacı ile paralellik taşımasıdır. Hukuk tekniği bakımından bileşik faiz olmasa da iktisadi anlamda bileşik faizle aynı sonuca ulaşılmaktadır. Dolayısıyla tacir olmayan tarafların cari hesap sistemi ile birikimli bir şekilde öngörülemez şekilde borçlanılması istenmemiştir. Örneğin bir tarafı tüketici olan veya tacir olmayan cari hesap sözleşmelerinde ve kredi açma sözleşmelerinde faize faiz uygulaması ve tüketicinin önceden öngöremeyeceği borç miktarları ile karşılaşması önlenmiştir. Öğretide Durgut da benzer görüşle TBK m. 134/f. 2 hükmü gereği hesap devresinin sona ermesiyle bakiyeyi oluşturan faiz ve alacakların kabul edilmesi ile birlikte borcun toplam tutar üzerinden

⁴⁶⁷Türk, **Bileşik Faiz**, s. 172, 173; Arkan, **Ticari İşletme**, s. 410; Ülgen, **Ticari İşletme**, s. 95, 710; Bu sebeple hüküm anlamını; önceden bileşik faize yönelik anlaşma yapılabilme imkanında bulunmaktadır. Helvacı, **Faiz**, s. 126; Evren, **Faiz**, s. 199, 200; Keskin, **Cari Hesap**, s. 82; Poroy, Yasaman, **Ticari İşletme**, s. 366; Gayenur Acemoğlu, "Ticari İşlerde Faiz ve Özellikle Türk Ticaret Kanunu Madde 1530 Uygulaması", Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Adana, 2022 s. 85.

yenileneceğinden söz konusu durumun bileşik faizi meydana getirmeyeceğini ifade etmektedir. Ancak TTK m. 8 ve 96'da yer alan bileşik faize ilişkin sınırlandırmaların dolanılmasının önünü açacak olan bu yorum sebebiyle TBK m. 134/f. 2'nin bahse konu sınırlama hükümleri ile birlikte yorumlanması gerekmektedir. Dolayısıyla TTK m. 8/f. 2 ve 96'da yer alan şartların gerçekleşmesi ile yenileme işleminin faiz bakımından da gerçekleşeceğini kabul etmektedir⁴⁶⁸.

Kanaatimizce kanun koyucu TTK m. 8/f. 2 ve 96'da cari hesapta bileşik faiz işletilmesine yönelik getirdiği sınırlamaları öncelikle sadece aynı hesap dönemi içinde yürütülecek bileşik faiz ihtimali için düzenlemiştir. Bir diğer ifade ile kanun koyucu dönem içi faiz ile daha sonra bakiyeye işletilecek faiz arasında TBK m. 134/f. 2 gereği yenileme işlemi oluşacağından bileşik faiz meydana getirecek bir durum olmadığını bildiği ve varsaydığı ileri sürülebilir. Cari hesap sistemi dışında alacaklı ve borçlu münferit bir ilişkiden kaynaklanan borcu ve işlemiş faizi yenileme işlemine tabi tutarak ortaya eski borçtan bağımsız yeni bir borç meydana getirebilir. Yeni borç hukuk tekniği bakımından faizden arı bir şekilde sadece anaparayı oluşturacağı için yeni borç tutarı üzerinden artık faiz işletilebilecektir. Ancak cari hesap sistemi münferit bir alacak ilişkisine dayanmayıp uzun süreli; taraflar arasında birçok alacak ve borç meydana getiren bir sistemdir. Bu sebeple tarafların hesap devresi içerisinde kaydedilen birçok alacağı ve alacaklara işletilen faizleri tanınması ve borcun yenilenmesi; bu suretle işlemiş faizlere yeniden faiz işletilmesi kanun tarafından belirli şartlara tabi kılınmıştır. Münferit bir alacak yerine birçok alacağı kapsayan bir yenileme işleminde yeni tutara işletilecek faize yönelik kanun koyucu tarafından her ne kadar bileşik faiz olmasa da bir sınırlama getirildiği kanaatimizce öncelikle kabul edilmelidir. Hesap bakiyesine faiz işletilmesini düzenleyen TTK m. 95'in doğrudan TTK m. 8'deki şartların varlığını araması da bu görüşümüze destek olmaktadır. TTK m. 96'da yer alan hüküm ise hesap devrelerinin içerisindeki bileşik faiz uygulamasına yönelik düzenlenmiştir.

Özetlemek gerekirse TTK m. 95'te yer alan hesap devresi ara bakiyesine işletilecek faiz normal şartlarda yenileme işleminden dolayı bileşik faizi oluşturmaya

⁴⁶⁸Durgut, **Cari Hesap**, s. 224.

da kanun iktisadi anlamda benzer sonuçların oluşmasından çekindiği için yine de TTK m. 8'deki şartların varlığını aradığı kanaatindeyiz. TTK m. 96'da ise cari hesap devrelerinin içerisinde teknik anlamda oluşan bileşik faize yer verilmiş ve aynı hesap devresi içerisinde yürütülecek bileşik faize yönelik hüküm sevk edilmiştir.

Öğretideki bir diğer görüş ise hesap devresi sonunda kabul edilen bakiyenin anapara ve faizden oluştuğu ve bu tutarın bir sonraki döneme aynen aktarıldığı, sonucunda bu tutar üzerinden faiz işletildiği için teknik anlamda da bir bileşik faiz uygulaması bulunduğunu savunmaktadır⁴⁶⁹.

Cari hesap sözleşmesinde belirlenen hesap devrelerinin üç aydan uzun süreli olması ve aynı hesap devreleri içerisinde faizin anaparaya eklenerek toplam tutara faiz uygulanacağı kararlaştırılmışsa bu durumda artık teknik anlamda bir bileşik faizden söz edilecektir. TTK m. 8 ve 96'da faize faiz uygulamasının mutlaka hesap devresinin sonundan itibaren başlaması gerektiğine yönelik bir düzenleme mevcut değildir⁴⁷⁰. Bu sebeple örneğin dokuz aylık hesap devreleri olan cari hesap sözleşmesinde taraflar dönem içerisinde üç ay aralıkla faizin anaparaya eklenerek toplam tutara yeniden faiz yürütmesini kararlaştırabilecektir. Bu anlaşma ise işlemiş anapara faizinin anaparaya eklenerek toplam tutar üzerinden tekrardan anapara faizi işletilmesi olacağından tam olarak bileşik faizin tanımı ve kapsamına girecektir⁴⁷¹. Bileşik faiz uygulamasının bir örneğini oluşturan bu duruma, dönemlerin en az üç ay olarak belirlenmesi ve her iki tarafın da tacir olması şartıyla TTK m. 8 ve 96'da izin verilmiştir⁴⁷².

Cari hesap sözleşmesinde hesap devrelerinin üç aydan kısa süreli kararlaştırılması mümkündür. Ancak cari hesap devrelerinin üç aydan kısa veya tam

⁴⁶⁹Toksal'a göre hesap devresi sonunda işlemiş faizin yenilenmesi sonucu anapara adı altında yeni devreye eklense de o alacak hukuken faiz niteliğinde değilse de iktisaden eski faiz alacağının devamıdır. M. Baki Toksal, **Hukuki Cephesi ile Hesabı Cari**, İstanbul, Sermet Matbaası, 1956, s. 138-139; Duygu Demir, "Bileşik Faiz", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Kayseri, 2010, s. 68; Kayar her ne kadar borcun yenilenmesi söz konusu olsa da hesap bakiyesinin içerisinde eski faiz alacağının devamı mevcut olacağını belirtmektedir. Kayar, **Cari Hesap**, s. 80.

⁴⁷⁰Aksine anılan hükümlerin, cari hesapta aynı hesap dönemi içerisinde uygulanacak olan bileşik faize yönelik olduğu kanaatindeyiz.

⁴⁷¹Kayar, **Cari Hesap**, s. 79.

⁴⁷²Ülgen, **Ticari İşletme**, s. 711.

olarak üç ay olarak belirlendiği bir ihtimalde dönem içinde herhangi bir bileşik faiz uygulaması mümkün değildir⁴⁷³. Kanun koyucunun dönemleri en az üç ay olarak belirlemesinin sebebi borçluyu korumak ve üç aydan çok daha kısa süreler ile borçlunun sorumlu olacağı faiz miktarını öngörülemez derecede artmasını engellemektir⁴⁷⁴. Hesap devresinin üç aydan kısa olduğu bir sözleşmede bileşik faiz yürütüleceği yine de kararlaştırılmışsa; bileşik faiz hükmü tamamen hükümsüz sayılmayıp; asgari had olan üç aylık dönemler halinde bileşik faizin işletilebileceği öğretide belirtilmiştir⁴⁷⁵. Hesap devrelerinin üç ay olarak belirlendiği durumda ise, üç ayın sonunda zaten ara bakiye belirli olup yeni döneme geçileceğinden borcun yenilenmesi suretiyle yeni bir anaparaya, anapara faizi işletilecek bu durum da teknik anlamda bileşik faizin kapsamına girmeyecektir.

Öğretide bir görüşe göre TTK m. 8/f. 2’de yer alan şartları taşımayan bir cari hesap sözleşmesinde bakiyenin karşı tarafça kabul edilmesinin ardından tarafların yapacakları anlaşmayla bileşik faiz uygulaması mümkün hale gelebilecektir. Çünkü bileşik faiz yasağının amacı tarafların önceden öngöremeyeceği bir faiz borcu ile karşılaşmasını önlemektir. Ancak bakiyenin kabul edilmesinin ardından faiz borcu ve ulaşabileceği miktar taraflarca bilinebilmektedir⁴⁷⁶.

(6) Cari Hesapta Temerrüt Faizi

Cari hesap sözleşmesinin sona ermesinin ardından nihai bakiye belirlenecek, eğer kararlaştırılmışsa cari hesap dönemi içerisinde uygulanan bileşik faiz hesabı sona erecek ve alacaklı olan taraf nihai bakiyenin ödenmesini talep edebilecektir. Bunun üzerine temerrüdün şartları oluştuğunda borçlu temerrüde düşecek ve son

⁴⁷³ Evren, **Faiz**, s. 198; Durgut, **Cari Hesap**, s. 245.

⁴⁷⁴ Deynekli, Kısa, **a.g.e.**, s. 42.

⁴⁷⁵ Örneğin iki aylık hesap devrelerinin bulunduğu bir sözleşmede ikişer ay olarak değil üçer aylık dönemler halinde bileşik faiz işletilebilecektir. Evren, **Faiz**, s. 25, 198; Şirin, **Faiz**, s. 126; Kanaatimizce, TTK m. 95’te ara bakiyeye işletilecek faiz bakımından TTK m. 8’deki şartların aranmasının sonucu olarak TTK m. 95’in aradığı en az üç aylık hesap devresi cari hesap sözleşmesinin hesap devreleri için, TTK m. 96 çerçevesinde işletilecek bileşik faiz ise aynı cari hesap devresi içerisinde işletilecek bileşik faize yönelik devre içindir, bir diğer ifade ile TTK m. 96’daki en az üç aylık devre faizin toplam tutara eklenerek aynı hesap devresi içerisinde toplam tutara yeniden faiz yürütülmesi için kararlaştırılan devredir.

⁴⁷⁶ Durgut, **Cari Hesap**, s. 245.

bakiye tutara temerrüt faizi yürütülecektir. Hesabın kesilmesinden sonra yürütülecek olan temerrüt faizine bileşik faiz uygulanamaz⁴⁷⁷.

(7) Cari Hesap Sözleşmesinde Vade Farkı Kaydı

Cari hesapta faiz uygulamasına yönelik bir diğer tartışmalı husus tarafların hesaba geçen alacaklara aynı zamanda vade farkının da uygulanacağı konusunda anlaşmalarıdır⁴⁷⁸. Kanaatimizce böyle bir anlaşmaya konu olan vade farkı anapara faizinden ibarettir. Dönem içerisinde hesaba geçirilen alacaklara sözleşme veya teamül gereğince zaten halihazırda anapara faizi işletilecektir. Dolayısıyla bu durum aslında hesap devresinin içerisinde işletilecek olan anapara faizinin oranının belirlenmesi veya duruma göre yükseltilmesinden ibarettir ve geçerlidir.

g. Cari Hesap Kayıtlı Banka Kredi Sözleşmelerinin TTK M. 89 ve Faiz Uygulaması Bakımından İncelenmesi

Cari hesap sözleşmelerinde karşılıklılık unsurunun zorunlu bir unsur olup olmadığı özellikle kredi sözleşmeleri ekseninde gerek öğreti gerekse yargı kararlarında tartışılmıştır. Bankacılık uygulamasında sıkça kullanılan kredi açma sözleşmelerinin içerisinde ekseriyetle cari hesap kaydı bulunur. Cari hesap kayıtlı kredi açma sözleşmelerinin hukuki niteliği öğretilerde tartışmalıdır. Tartışma; karşılıklılık unsuru çerçevesinde banka uygulamasında kullanılan cari hesap sisteminin; sadece muhasebe işlerini kolaylaştıran bir sistemden ibaret olduğu ya da aksi yönde TTK m. 89 vd. anlamında bir cari hesap sözleşmesi olduğu hususu etrafında toplanmıştır. Yargıtay, kredi açma sözleşmelerinin hukuki niteliğinin ödünç sözleşmesi olduğunu belirtirken öğretinin bir bölümü ise kredi açma sözleşmelerinde TTK m. 89 anlamında cari hesap sözleşmesinin unsurlarının oluştuğunu savunmaktadır. Yargıtay'a göre kredi açma sözleşmelerinde banka müşterisi hiçbir zaman alacaklı duruma geçememekte daima borçlu durumda kalmaktadır⁴⁷⁹.

⁴⁷⁷Yargıtay 11. HD, E. 2003/3123, K. 2003/9467, T. 20.10.2003, (çevrimiçi), www.hukukturk.com, E.T:09.09.2022; Yargıtay 11. HD, E. 1996/5117, K. 1996/5808, T. 19.09.1996, Yargıtay 19. HD, E. 1996/8602, K. 1997/2879, T. 20.03.1997, kararların ilgili bölümü için bkz.: Bilgen, **Faiz**, s. 28.

⁴⁷⁸Durgut, **Cari Hesap**, s. 257.

⁴⁷⁹Hem borçlu cari hesabı hem de adi cari hesap olarak açılan banka hesaplarında, borçlu cari hesabında banka müşterisinin, diğerinde ise bankanın alacaklı duruma geçmeleri mümkün olmadığından karşılıklılık unsuru bulunmadığı için Ticaret Kanunu anlamında cari hesap tanımına uymayacaklarına yönelik bkz.: Yargıtay 11. HD, E. 1989/286, K. 1989/493, T. 03.02.1989,

Dolayısıyla cari hesap sözleşmelerinin bir unsuru olan karşılıklı alacaklılık ve borçluluk durumu kredi açma sözleşmelerinde bulunmamaktadır. Öğretinin bir bölümü ise Yargıtay'ın bu görüşünü eleştirmiş; tarafların, kredi açma sözleşmesini cari hesap şeklinde işletme iradesine sonuç bağlanması gerektiğini vurgulamıştır⁴⁸⁰. Cari hesap sözleşmelerinde tarafların mutlaka karşılıklı alacaklı sıfatını taşımasının zorunlu olmadığı belirtilmiştir⁴⁸¹. Ayrıca banka müşterisinin çektiği kredi bedeli için zaman zaman yaptığı kısmi ödemelerin cari hesapta müşteri lehine alacak olarak kaydedildiği bundan dolayı hesap bakiyesi bakımından banka daima alacaklı olsa da dönem içerisinde karşılıklı alacaklılık unsurunun gerçekleştiği belirtilmiştir⁴⁸². Öğretide Durgut da benzer görüşe sahip olmakla beraber cari hesap sözleşmesi için zaruri olan hususun karşılıklı alacaklılık ve borçluluk olgusu değil sadece bir alacaklı ve borçlunun bulunması gerektiğini belirtmektedir. Dolayısıyla cari hesap sözleşmesinin mutlaka karşılıklı aynı anda alacaklı ve borçlu kişilerce akdedilmesine gerek yoktur. Aksi takdirde cari hesap sözleşmesinin uygulama alanı gereğinden fazla daraltılmış olacaktır⁴⁸³.

(çevrimiçi), www.hukukturk.com, E.T:09.09.2022; Yargıtay HGK, E. 1977/213, K. 1978/856, T. 20.10.1978, (çevrimiçi), www.hukukturk.com, E.T:08.09.2022; Yargıtay 11 HD. T. 22.01.1985, E. 5833/ K. 32, Yargıtay HGK T. 20.10.1978, E. 11-213, K. 856, ilgili kararlar için ayrıca bkz.: Ayşe Nur Berzek, **Ticaret Hukukunun Genel İlkeleri**, 8. bs., İstanbul, Beta, 2007, s. 134, dn. 2.

⁴⁸⁰ Kayar'a göre uygulamada cari hesap kayıtlı kredi açma sözleşmelerinde, banka lehine özel tek taraflı faiz belirleme, fesih hakkı gibi düzenlemelerin kararlaştırılmış olması da cari hesap sözleşmesi niteliğine aykırı düşmez. Kayar, **Cari Hesap**, s. 66; Oğuz İmregün, **Ticaret Hukukunun Genel İlkeleri**, İstanbul, Filiz Kitabevi, 1995, s. 136, dn. 3; Kınacı, **Cari Hesap**, s. 375; Onur Yalçın, "Banka ve Kredi Sözleşmelerinde Yer Alan Genel Kayıtların Hukuksal Geçerliliği", Yüksek Lisans Tezi, **Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı**, İstanbul, 2005, s. 13; Tamer İnal, **6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanuna Göre Hazırlanmış Tüketici Hukuku: Doktrin ve Yargıtay İçtihatları, AB Yönergeleri-İsviçre ve Fransız Hukuku ile Karşılaştırmalı- Açıklamalı**, 3. bs., Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2014, s. 970.

⁴⁸¹ Reisoğlu'na göre alacaklı cari hesap olarak nitelenen mevduat hesaplarının cari hesap sözleşmesi niteliğinde kabul edilmemesi olağandır. Çünkü karşılıklı hiçbir alacak ve borç unsuru bulunmayıp, hesap dönemi ve hesap bakiyesi bile tutulmamaktadır. Dolayısıyla hesabın kat edilmesi de söz konusu değildir. Ayrıca çoğu zaman alacaklı cari hesap denen mevduat sözleşmelerinde cari hesap kaydı bile bulunmaz. Ancak borçlu cari hesap sözleşmeleri Ticaret Kanunu'ndaki unsurlara sahip olup taraf iradelerine sonuç bağlanması gerekir. Tarafların mutlaka karşılıklı alacaklarının bulunması zorunlu değildir. Seza Reisoğlu, **Bankacılık Kanunu Şerhi**, C.1, Ankara, Yaklaşım Yayınları, 2007, s. 586, 587.

⁴⁸² Haluk Tandoğan, "Bankaların Cari Hesap Suretiyle İkrazat Mukavelelerinin Hukuki Mahiyeti Hakkında İçtihat Notu", **BATİDER**, C. 2, S. 1, 1963, s. 88; Keskin, **Cari Hesap**, s. 79; Arkan, **Ticari İşletme**, s. 401; Helvacı, banka müşterisi tarafından yapılan ödemelerin alacaklı sütununa geçirildiğinde müşterinin hesaben alacaklı duruma geçtiğini belirtmekle beraber, kredi açma sözleşmelerinde, cari hesap sözleşmesinde yer alan karşılıklı alacakların sözleşmenin sonuna kadar talep edilmeyeceği kuralının bulunmadığını ifade etmektedir. Ülgen, **Ticari İşletme**, s. 688, 689.

⁴⁸³ Durgut, **Cari Hesap**, s. 81.

Öğretide bir diğer görüşe göre kredi açma sözleşmelerinin yanında banka hesabının işletilmesine yönelik işlemde dahi cari hesap sözleşmesi hükümleri uygulama alanı bulmalıdır. Yazara göre tasarruf hesaplarında hesap sonunda daima müşteri, kredi hesaplarında ise banka lehine oluşan alacaklılık sıfatı; bu işlemlerin cari hesap niteliğini zayıflatmaz. Ayrıca tasarruf hesapları ve kredi hesapları işlemlerinde dönemler halinde hesap devrelerinin bulunmaması da bu sonucu değiştirmeyecektir. Çünkü TTK m. 89’da yer alan cari hesap sözleşmelerinin tanımında, hesap devreleri unsuru yer almamaktadır⁴⁸⁴.

Bir diğer görüşe göre ise cari hesap kayıtlı kredi açma sözleşmeleri, nevi şahsına münhasır atipik bir sözleşme olup ödünç sözleşmesi ve cari hesap sözleşmelerine ilişkin kurallar bu tip sözleşmelere ancak niteliğine uygun düştüğü ölçüde kıyasen uygulanabilir⁴⁸⁵. Öğretideki bir görüş de bankaların genel kredi sözleşmelerinin çerçeve sözleşme olduğunu; içerisinde birçok farklı sözleşme tipini barındırdığını ve bu sözleşmelerde bankanın limit dahilinde de olsa krediyi kullandırma zorunluluğu bulunmadığını ayrıca bu tip sözleşmelerde düzenlenen cari hesap hükümlerinin bir muhasebeleştirme aracı olarak görülmesi gerektiği ve çerçeve sözleşmenin ise iç içe geçmiş sözleşmeler bütünü olarak değerlendirilmesi gerektiğini belirtmektedir⁴⁸⁶.

Karşılıklılık unsurunun cari hesap sözleşmesindeki hesap bakiyesi bakımından zorunlu olduğunu belirten bir diğer görüşe göre ise bankaların cari hesap kayıtlı kredi açma sözleşmelerine cari hesap sözleşmesi hükümleri uygulanamayacaktır⁴⁸⁷. Kredi sözleşmelerini cari hesap sözleşmesi olarak görmeyen

⁴⁸⁴Tekinalp, **Banka Hukuku**, s. 443.

⁴⁸⁵Tunçomağ, **Özel Hükümler**, s. 785; Feyzioğlu, **C. 1**, s. 565; Tandoğan, **C. 1/2**, s. 333.

⁴⁸⁶Ülgen, **Ticari İşletme**, s. 689; Benzer görüş için bkz.: Poroy, Yasaman, **Ticari İşletme**, s. 361.362. Poroy, kredi açma sözleşmelerinin hukuki niteliğinin çerçeve sözleşme olduğu görüşüne katılmamakla beraber sözleşmenin yapısı gereği çerçeve bir sözleşme olduğunu savunmaktadır. Sözleşmenin niteliğine yönelik ise bir değerlendirme yapılamayacağı kanaatindedir. Dolayısıyla kredi açma sözleşmelerinin cari hesap sözleşmesi niteliği taşıması sebebiyle cari hesap sözleşmelerine dayalı bileşik faiz işletilemez. Ancak yazara göre TTK m. 8/f. 2’de belirtilen ödünç sözleşmeleri için öngörülüş bileşik faiz imkanı kullanılarak yine kredi açma sözleşmelerinde bileşik faiz uygulanabilecektir.

⁴⁸⁷Ayhan’a göre banka mevduat ve kredi sözleşmelerinde cari hesap sözleşmesi hükümleri uygulanamaz. Çünkü bu tip sözleşmelerde cari hesabın temel unsuru olan karşılıklı alacaklardan sözleşme sonuna kadar vazgeçmiş olmak koşulu bulunmamaktadır. Ayhan, Özdamar, Çağlar, **a.g.e.**, s. 435, 436; Evren’e göre gerek tasarruf hesapları bakımından gerekse kredi açma sözleşmeleri

bu görüşe mensup yazarların bir kısmına göre; cari hesap sözleşmesi hükümleri kapsamında bileşik faiz uygulaması da kararlaştırılamayacaktır⁴⁸⁸. Akyazan da benzer görüşe sahip olmakla birlikte cari şekilde işleyen kredi sözleşmelerinde ve TTK m. 89 anlamında yapılmış bir cari hesap sözleşmesinde de bileşik faiz uygulamasının yapıldığını ancak bu uygulamaların hukuki dayanağının farklı olduğunu belirtmektedir⁴⁸⁹. Yazara göre; cari hesap sözleşmelerinde taraflar arasında hak eşitliği bulunmasına rağmen banka cari hesaplarında bankanın dilediği an sözleşmeyi fesih yetkisi gibi tek taraflı banka lehine hükümler mevcuttur. Banka dilediği herhangi bir an sözleşmeyi feshederek alacağını muaccel hale getirebilecektir. Kanun koyucu ise cari hesap sözleşmelerinde tek taraflı bu şekilde ayrıcalıklı hükümlere yer vermemiş olup her iki tarafın hak ve yükümlülükleri aynıdır. Ayrıca, TTK m. 89 vd. anlamında akdedilmiş bir cari hesap sözleşmesinde gerek dönem içi gerekse hesap dönemi sonunda ortaya çıkacak bakiyeye iki taraf lehine de faiz işletilebilecekken; cari hesap kayıtlı banka kredi sözleşmelerinde sadece bankanın alacağına faiz yürütülmekte müşterinin yaptığı kısmi ödemelere ise faiz yürütülmeyip sadece borçtan düşülmektedir. Yazara göre bunun dışında banka cari hesaplarında bütünlük ilkesi mevcut olmayıp; alacaklı ve borçlu baştan bellidir. Ayrıca cari hesap sözleşmelerinde kanun tarafından izin verilen bileşik faiz uygulaması, banka cari hesaplarında sadece banka lehine uygulanmaktadır. Yazara göre banka cari hesaplarında banka lehine uygulanan bileşik faizin hukuki dayanağı ile TTK m. 89 vd. anlamındaki cari hesap sözleşmelerinde uygulanan bileşik faizin dayanağı birbirinden tamamen farklıdır. Cari hesap sözleşmesindeki bileşik faiz uygulaması kaynağını TTK m. 96'dan almasına rağmen banka cari hesaplarında

bakımından karşılıklılık unsuru oluşmadığı için cari hesap hükümleri uygulanamayacaktır. Ancak her iki tarafı tacir olan ödünç sözleşmeleri bakımından düzenlenen bileşik faiz yasağı istisnası kapsamında kararlaştırılması halinde bileşik faiz yürütülebilecektir. Evren, **Faiz**, s. 197; Sümer, TTK m. 89'da yapılan tanımda "karşılıklı alacaklarına" ibaresinden hareketle cari hesap sözleşmelerinde karşılıklılık unsurunun zorunlu olduğunu belirtmektedir. Sümer, **Banka Kredisi**, s. 38.

⁴⁸⁸ Moroğlu, banka kredi sözleşmelerinin cari hesap niteliği taşımadığından cari hesap sözleşmesi hükümlerince bileşik faiz yürütülemeyeceğinin ileri sürülebileceğini belirtmektedir. Erdoğan Moroğlu, **Hukuki Mütalaalar**, 1. bs., İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2007, s. 11, 12; Kendigelen, Yargıtay'ın banka kredi sözleşmesini cari hesap niteliğinde görmediğini ve bu görüş çerçevesinde de banka kredi sözleşmesine cari hesap sözleşmesi hükümlerince bileşik faiz işletilemeyeceğini belirtmektedir. Abuzer Kendigelen, **Hukuki Mütalaalar**, C. IV, İstanbul, Arıkan Yayınları, 2006, s. 2, 3.

⁴⁸⁹ Akyazan, **Cari Hesap**, s. 1004.

uygulanan bileşik faiz kaynağını TTK m. 8/f. 2'deki her iki tarafı tacir olan ödünç sözleşmelerinde uygulanacak bileşik faiz düzenlemesinden almaktadır⁴⁹⁰.

Kanaatimizce; cari hesap sözleşmesinin hükümlerinin düzenlendiği TTK m. 89 ile 101 arasındaki hükümler ekseriyetle yedek hukuk kuralı olup emredici nitelikte değildir. Dolayısıyla taraflar sözleşme serbestisi çerçevesinde cari hesap sözleşmesini dilediği şekilde düzenleyebilirler. TTK m. 98'de belirsiz süreli cari hesap sözleşmesinde tarafların herhangi birisinin beyanıyla sözleşmenin sona ereceği düzenlenmiş olup cari hesap kayıtlı kredi sözleşmelerinde banka lehine bu durumun da ayrıca öngörülmüş olması veya müşterinin fesih yetkisinin sınırlandırılması herhangi bir emredici hükme aykırılık oluşturmaz. Ayrıca m. 90/f. 1/b. e ve m. 95'te dönem içi faiz ve bakiyeye uygulanacak faize ilişkin hükümler de emredici olmayıp yedek hukuk normlarıdır. Bu sebeple taraflarca aksi kararlaştırılabilir. Bankacılık uygulamasındaki kredi sözleşmelerinde sadece banka lehine dönem içi faiz ve bakiye faizi öngörülmesi; anılan sebeplerden ötürü TTK m. 89 vd. bağlamında herhangi bir aykırılık oluşturmaz. Ayrıca alacaklılık bakımından karşılıklılık esasının cari hesap sözleşmesinin zorunlu bir unsuru olarak görmek de mümkün değildir. Kanunda bahse konu hususu sözleşmenin zorunlu unsurlarından birisi olduğunu belirten herhangi bir hüküm yoktur. Ancak her ne kadar zorunlu olmasa da kanunun bahsettiği karşılıklı alacaklılık değil karşılıklı alacaktır. Müşteri kredi hesabına mevduat yatırdığında her bir yatırdığı miktar alacak olarak kayda geçeceği gibi hesap sonunda alacaklı duruma gelme ihtimali dahi vardır. Bu sebeple bir kısım yazarlarca öne sürülen cari hesap kayıtlı banka kredi sözleşmelerine TTK m. 89 bağlamında cari hesap sözleşmeleri hükümlerinin uygulanamayacağı görüşüne katılmamaktayız. Bankalarca cari hesap kayıtlı kredi sözleşmelerine eklenen tek taraflı dönem içi faiz ve bakiye faizi işletilmesi ya da müşterinin fesih yetkisini kısıtlayan anlaşmalar cari hesap sözleşmesini düzenleyen hükümlere aykırılık teşkil

⁴⁹⁰ Akyazan, **Cari Hesap**, s. 1005, 1006; Benzer görüş için bkz.: Sümer, **Banka Kredisi**, s. 36; Aynı doğrultuda bkz.: Ülgen, **Ticari İşletme**, s. 690; Poroy, Yasaman, **Ticari İşletme**, s. 363; Moroğlu da banka kredi sözleşmesine cari hesap sözleşmesi hükümlerince bileşik faiz uygulanamasa da TTK m. 8/f. 2'de yer alan hüküm uyarınca şartları oluştuğunda ticari ödünç sözleşmesi gereğince banka kredi sözleşmelerinde bileşik faiz uygulanabileceğini belirtmektedir. Moroğlu, **Hukuki Mütalaalar**, s. 11, 12; Ayrıca Akyazan'a göre TTK m. 8/f. 2'de yer alan "cari hesaplarla" ibaresi muhasebe anlamında kullanılan cari hesap olup TTK m. 89'da tanımlanan teknik anlamda cari hesap sözleşmeleri kast edilmemiştir.

etmese de TBK m. 20 vd. maddelerince düzenlenen genel işlem koşulları çerçevesinde değerlendirilebilir⁴⁹¹. Ayrıca bankaların cari hesap kayıtlı kredi sözleşmelerince yürüttüğü bileşik faiz uygulaması TTK m. 96 çerçevesinde geçerli olduğu gibi TTK m. 8/f. 2 hükmü itibari ile ödünç sözleşmesi hükümlerince de geçerli olacaktır. Dolayısıyla bu tip banka sözleşmelerine cari hesap sözleşmesi hükümleri uygulanamayacağı kabul edilse bile her iki tarafı tacir olan ödünç sözleşmelerinde de belirlenen şartlar dahilinde bileşik faiz yürütülebileceğinden yine banka lehine işletilen bileşik faiz geçerliliğini koruyacaktır. Cari hesap kayıtlı genel kredi sözleşmelerini cari hesap sözleşmesi niteliğinde olmayıp birçok sözleşmeyi barındıran çerçeve bir sözleşme olarak niteleyen görüşler ışığında da tacirler arası bileşik faiz uygulaması geçerli olacaktır. Çünkü sözleşme süresi içerisinde her bir münferit kredi talebinde bankanın onaylaması sonucu münferit bir ödünç sözleşmesi kurulacak ve TTK m. 8/f. 2'de belirtildiği üzere üçer aylık dönemler halinde tacirler arası ödünç sözleşmelerinde bileşik faiz yürütülebilecektir⁴⁹².

Banka ile müşteri arasında yapılan kredi sözleşmelerinde banka lehine tek taraflı faiz oranlarını artırma yetkisi verilmesi Yargıtay tarafından geçerli kabul edilmiştir. Kredi sözleşmesindeki üçer aylık bileşik faiz uygulamasının; banka tarafından oranların dönem içerisinde yüksek miktarda artırılması sonucu suistimal edilmediği, çünkü ödünç sözleşmelerinde bileşik faiz uygulaması için getirilen en az üçer aylık sürenin amacı daha kısa dönemlerle bileşik faiz uygulaması yapılarak borçlunun durumunun ağırlaştırılmasını önlemek olduğu ifade edilmiştir. Oranların artırılması sonucunda ise bileşik faiz dönemlerinin süresi kısaltılmamaktadır. Ancak TMK m. 2'de yer alan dürüstlük kuralı çerçevesinde faiz oranı artırma yetkisinin banka tarafından kullanımının değerlendirilmesi gerektiği belirtilmiştir⁴⁹³.

⁴⁹¹TBK m. 20 vd. hükümlerinde düzenlenen genel işlem koşulları ile TTK m. 54 vd. hükümlerinin yarışarak birlikte tacirler arası işlemlerde de uygulanabileceğine ilişkin bkz.: Murat Aydoğdu, **Türk Borçlar Hukuku'nda Genel İşlem Koşullarının Ve Tüketici Hukuku'nda Haksız Şartların Denetimi**, 1. bs., Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2014, s. 165.

⁴⁹²Poroy, Yasaman, **Ticari İşletme**, s. 363.

⁴⁹³Yargıtay 19. HD, E. 1996/6, K. 1996/2976, T. 26.03.1996 ve Yargıtay 19. HD, E. 1997/5007, K. 1997/9024, T. 30.10.1997, kararların ilgili bölümü için bkz.: Bilgen, **Faiz**, s. 22 vd.; Yerel mahkemenin, bankanın sözleşme uyarınca faiz oranını tek taraflı artırma yetkisi bulunduğunu ve olayda yaptığı artırımın objektif iyiniyet kurallarına uygun olduğuna yönelik kararını onayan karar için bkz.: Yargıtay 11. HD, E. 2003/7541, K. 2004/2107, T. 04.03.2004, (çevrimiçi), www.hukukturk.com, E.T:09.09.2022.

Bankalara ait güncel, tip şeklinde uygulanan genel kredi sözleşmeleri incelendiğinde sorun doğurabilecek bir başka hususun da belirtilmesi gerekir. Bazı bankalara ait genel kredi sözleşmelerinde; temerrüt anından itibaren temerrüt faizinin yanında anapara faizinin işlemeye devam edeceği yorumuna müsait düzenlemeler bulunmaktadır. Anapara faizi, borcun vadesine kadar işletilebilecek bir faiz türü olup vade tarihi itibarıyla şartları oluştuğunda borçlunun temerrüde düşmesi üzerine yerini temerrüt faizine bırakacaktır⁴⁹⁴. Vadeden sonra da uygulanıp, sona ereceği tarih belirsiz olan bir anapara faizi uygulaması yapılamaz.

C. Bileşik Faiz Yasağı

Bileşik faizin tanımı ve kapsamına ilişkin pozitif hukukumuzda doğrudan bir tanım mevcut değildir. Ancak farklı kanunların çeşitli bölümlerinde bileşik faizi yasaklayan hükümler yer almaktadır. Çoğu hukuk sisteminde olduğu gibi hukukumuzda da bileşik faiz; katlamalı şekilde biriken bir faiz borcunun borçlu için öngörülemez ve katlanamayacak bir çığ etkisiyle ekonomik hayatının mahvına sebep olabileceği endişesi ile prensip olarak yasaklanmış ve bu konuda sözleşme özgürlüğüne kısıtlama getirilmiştir⁴⁹⁵. TTK m. 8/f. 2 ve 4, TTKYUŞHK m. 9, TBK m. 121/f. 3, TBK m. 388/f. 3, 3095 sayılı Kanun m. 3/f. 1, 6502 sayılı TKHK m. 4/f. 7 ve 5464 sayılı Banka Kartları ve Kredi Kartları Kanunu m. 26/f. 2’de bileşik faize ilişkin getirilen yasaklamalar mevcuttur. Alman Hukuku’nda BGB§ 248’de bileşik faize ilişkin genel bir yasaklama getirilmiş olup Türk Borçlar Kanunu’nun genel hükümlerinde ise genel anlamda bileşik faiz yasağına ilişkin herhangi bir hüküm sevk edilmemiştir⁴⁹⁶. Hukukumuzda bileşik faize ilişkin yasaklama getiren hükümler ayrı ayrı incelenecektir.

1. 3095 Sayılı Kanun M. 3’te Yer Alan Düzenleme

3095 sayılı Kanun m. 3/f. 1’de kanuni faiz ve temerrüt faizi hesaplanırken mürekkep faiz yürütülemeyeceği düzenlenmiştir⁴⁹⁷. Faiz ile ilgili en genel kanun olan

⁴⁹⁴ Arkan, **Ticari İşletme**, s. 80.

⁴⁹⁵ Durgut, **Cari Hesap**, s. 237; Bu sebeple kanunda açık olarak belirtilen durumlar dışında kural olarak hem adi hem de ticari işlerde bileşik faiz yürütülmesi yasaktır. Evren, **Faiz**, s. 192.

⁴⁹⁶ BGB § 248. Söz konusu hükmün ikinci fıkrasında ise bazı işlemlerde bileşik faize ilişkin istisnalar düzenlenmiştir.

⁴⁹⁷ 3095 sayılı Kanun m. 3: “*Kanuni faiz ve temerrüt faizi hesaplanırken mürekkep faiz yürütülemez.*”

3095 sayılı Kanun'da yer alan bu hüküm bileşik faize ilişkin getirilen en genel yasaklama olarak kabul edilmektedir⁴⁹⁸. Anılan hükümde; anapara faizi yerine kanuni faiz terimi kullanılmıştır⁴⁹⁹. Dolayısıyla ilgili hükümce hem anapara faizi hem de temerrüt faizi hesaplanırken bileşik faiz yöntemi uygulanamayacağı emredilmiştir⁵⁰⁰. Hüküm, TBK m. 121/f. 3 ve TBK m. 388/f. 3 ile paralel biçimde düzenlenmiştir⁵⁰¹. Öğretide; Türk Borçlar Kanunu'nda yer alan düzenlemelerin yanında 3095 sayılı Kanun'la bileşik faize ilişkin yasaklama getirmenin yersiz olduğu belirtilmiştir⁵⁰².

Anılan hükmün ikinci fıkrası (3095 sayılı Kanun m. 3/f. 2) ise Türk Ticaret Kanunu hükümlerinin saklı olduğunu düzenlemiştir. Mülga Borçlar Kanunu ve Ticaret Kanunu döneminde, 3095 sayılı Kanun m. 3/f. 1 ve 2 birlikte değerlendirildiğinde; ticari işler dışındaki bileşik faize ilişkin düzenlemelerin 3095 sayılı Kanun m. 3 ile ortadan kaldırıldığı yorumu bazı yazarlarca ileri sürülmüştür⁵⁰³. Bir diğer ifadeyle 3095 sayılı Kanun mülga Borçlar Kanunu ve Ticaret Kanunu'ndan daha sonraki bir tarihte yürürlüğe girdiği için, bileşik faize ilişkin doğrudan bir yasaklama getirdiği için ve sadece Ticaret Kanunu hükümlerini saklı tuttuğu için diğer kanunlardaki bileşik faize ilişkin bütün hükümlerin ilga edildiği ileri sürülmüştür. Ancak gerek ilgili kanunun gerekçesi gerekse faiz konusunda mülga Borçlar Kanunu ve İcra İflas Kanunu'nun özel, 3095 sayılı Kanun'un ise genel kanun olması bakımından mülga Borçlar Kanunu ve İcra İflas Kanunu'nda yer alan bileşik faize ilişkin istisnai düzenlemelerin ilga edilmediği ve uygulamaya devam edileceği kabul edilmiştir⁵⁰⁴. Kanaatimizce, mülga dönemde dahi bahse konu tartışmanın pratik yönden büyük bir önemi yoktur. Çünkü ticari işler dışında (Ticaret Kanunu dışında) bileşik faize yönelik getirilen düzenlemeler ya yasaklamaya ilişkindir ki 3095 sayılı Kanun m. 3/f. 1 de halihazırda bir yasaklama içerir ya da bileşik faizin

Bu konuya ilişkin Türk Ticaret Kanunu hükümleri saklıdır.”

⁴⁹⁸ Arslan, Kırmızı, **a.g.e.**, s. 97.

⁴⁹⁹ Kaya, **Faiz**, s. 353; Ceylan, **Faiz**, s. 158; Helvacı, **Faiz**, s. 36, 98.

⁵⁰⁰ Tekinay, **a.g.e.**, s. 796; Arkan, **Ticari İşletme**, s. 94, 95; Barlas, **Temerrüt**, s. 180.

⁵⁰¹ Türk, **Bileşik Faiz**, s. 171; Mehmet Devran Kaymaz, “Faiz Kavramı ve Ticari İşlerde Faiz”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **İstanbul Medipol Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, İstanbul, 2016, s. 78.

⁵⁰² Kaya, **Faiz**, s. 361; Domaniç, **Ticaret Hukuku**, s. 45; Barlas, **Temerrüt**, s. 180.

⁵⁰³ İyimaya, **Faiz**, s. 393, dn. 20.

⁵⁰⁴ Helvacı, **Faiz**, s. 102.

kapsamına girmeyen bir hüküm sevk etmektedir. Bir diğer ifade ile 3095 sayılı Kanun m. 3 ile Ticaret Kanunu dışındaki diğer mevzuatta yer alan bileşik faize ilişkin hükümlerin ortadan kaldırıldığı kabul edilse bile TBK m. 121/f. 3(eBK m. 104), TBK m. 388(eBK m. 308) ve TKHK m. 4/f. 7 bileşik faize ilişkin yalnızca yasaklama getiren hükümlerdir. TBK m. 121/f. 1(eBK m. 104/f. 1) ise anapara faizine işletilecek temerrüt faizine ilişkin olup zaten bileşik faizin kapsamı dışında kalan bir düzenlemedir. Dolayısıyla zaten Ticaret Kanunu dışında bileşik faizin uygulanabileceğini düzenleyip istisna ortaya koyan Borçlar Kanunu'nda ve Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'da kanuni bir düzenleme mevcut değildir. Tartışmanın pratik önemi sadece İİK m. 195, 196'da yer verilen bileşik faize ilişkin düzenlemeler bakımından ortaya çıkabilir. Ancak İcra İflas Kanunu'nun söz konusu maddelerinin özel, 3095 sayılı Kanun'un ise genel kanun olması sebebiyle bahse konu hükmü de ilga etmediği kanaatindeyiz.

3095 sayılı Kanun m. 3/f. 1 ve 2 birlikte değerlendirildiğinde ilgili hüküm bileşik faize ilişkin genel bir yasaklama getirmiş ve Türk Ticaret Kanunu hükümlerini saklı tutmuş dolayısıyla ticari işler bakımından bileşik faiz uygulamasının farklı yönde olacağı düzenlenmiştir⁵⁰⁵. Dolayısıyla ilgili hükmü, adi işlere yönelik bileşik faiz uygulaması bakımından düzenlenmiş genel bir yasak olarak özetlemek mümkündür.

2. TBK M. 388/F. 3'te Yer Alan Düzenleme

Tüketim ödünç sözleşmesine ilişkin hükümlerin düzenlendiği ikinci kısım beşinci bölüm ve ikinci ayırmda yer alan hükümlerden "Faize ilişkin özel kurallar" başlıklı TBK m. 388/f. 3'te faizin anaparaya eklenerek birlikte yeniden faiz yürütülmesinin kararlaştırılamayacağı belirtilmiştir⁵⁰⁶.

Söz konusu hüküm, kanunda her ne kadar ödünç sözleşmesinin bir türü olan tüketim ödünç hükümlerinin içerisinde düzenlense de genel bir yasaklama koyduğu belirtilmiştir⁵⁰⁷. Bahse konu hüküm temerrüt faizi ya da anapara faizi olarak faizin

⁵⁰⁵Şen, **Faiz**, s. 478 ; Demir, **Para Borçları**, s. 222; Hatemi, Gökyayla, **a.g.e.**, s. 231.

⁵⁰⁶TBK m. 388/f. 3: "Faizin anaparaya eklenerek birlikte yeniden faiz yürütülmesi kararlaştırılmaz."

⁵⁰⁷Türk, **Bileşik Faiz**, s. 168; Ülgen, **Ticari İşletme**, s. 94; Tunç, **Faiz**, s. 53; Arslan, Kırmızı, **a.g.e.**, s. 93; Helvacı, **Faiz**, s. 123; Tekinay'a göre ödünç akdinin içerisinde düzenlenen bahse konu hüküm

niteliğine ilişkin herhangi bir ayırım yapmamış; genel anlamda faiz hesabında bileşik faiz uygulanamayacağını belirtmiştir⁵⁰⁸. Aynı zamanda hükümde akdi veya kanuni faiz ayırımı yapılmadığı için faizin sözleşme ile belirlenmiş olması ya da doğrudan kanunun hükmü ile doğması arasında bileşik faiz uygulaması bakımından herhangi bir fark yoktur. Hem akdi hem de kanuni faiz bakımından bileşik faiz uygulaması yasaklanmıştır⁵⁰⁹. Ayrıca bahse konu hükümde ticari işler saklı tutulmamış olsa da 3095 sayılı Kanun m. 3/f. 2’de ticari işlerde bileşik faize ilişkin uygulamanın farklı olabileceğine yönelik bir hüküm sevk edilmiştir.

Genel anlamda TBK m. 388/ f. 3 ve 3095 sayılı Kanun m. 3 ile adi işlerde bileşik faizin tamamen yasaklandığı ancak 3095 sayılı Kanun m. 3/f. 2 ile ticari işlerde farklı bir uygulamanın olabileceği belirtilmiştir⁵¹⁰.

Mülga dönemde TBK m. 388/f. 3’ün karşılığı olan eBK m. 308/f. 3 hükmünde yer alan “evvelden mukavele edilmiş olsa bile” ifadesi öğretide tartışmaya sebep olmuştur⁵¹¹. Bazı yazarlar hükümde yer alan bu ifade sebebiyle faiz borcu doğmadan önce yapılan bileşik faize ilişkin anlaşmaların yasak kapsamında kaldığı için geçersiz olacağını ancak faiz borcu doğduktan sonra bileşik faize ilişkin yapılan anlaşmaların geçerli bir şekilde hüküm ifade edeceğini savunmuşlardır⁵¹². Helvacı, hükmün lafzından bu sonucun çıkarılabileceğini aksi takdirde kanun koyucunun evvelden ibaresini hükme koymayacağı aynı zamanda aksinin kabulü halinde dahi

genel olarak tüm sözleşmelere teşmil etmiştir. Çünkü TTK m. 8’de de yalnızca iki istisna öngörülüp aksine yapılan anlaşmaların geçersiz olacağı belirtilmiş olup yalnızca istisnaların öngörülüp aksinin geçersiz olacağını belirtilmesinden çıkartılacak sonuç da genel bir yasaklamanın bulunduğu yönünde olmalıdır. Tekinay, **a.g.e.**, s. 794; Tunçomağ ise bahse konu hükmün ödünç sözleşmeleri için düzenlendiği, diğer sözleşmeler bakımından TBK 121(eBK m. 104) hükmünün zaten bileşik faiz yasağını düzenlediğini belirtmektedir. Tunçomağ, **Genel Hükümler 1**, s. 105; Arkan ise TBK m. 388/f. 3’ü adi ödünç sözleşmelerine yönelik bileşik faiz yasağı olarak yorumlamaktadır. Arkan, **Ticari İşletme**, s. 85; Hükmün gerekçesinde hükümde yer alan faize ilişkin kuralların ödünç sözleşmesine yönelik olduğu belirtilmiştir.

⁵⁰⁸Şen, **Faiz**, s. 504; Kılıçoğlu, **Genel Hükümler**, s. 795; Durgun, TBK m. 388/f. 3’ün genel anlamda anapara faizine yönelik bir bileşik faiz yasağı düzenlediğini, temerrüt faizleri bakımından ise TBK m. 121/f. 3’ün bileşik faiz yasağını ortaya koyduğunu belirtmektedir. Durgun, **Faiz**, s. 91; Benzer görüş için bkz.: Kaymaz, **Faiz**, s. 37.

⁵⁰⁹Şen, **Faiz**, s. 504.

⁵¹⁰Eren, **Genel Hükümler**, s. 1006, 1007; Kılıçoğlu, **Genel Hükümler**, s. 795; Demir, **Para Borçları**, s. 221, 222.

⁵¹¹eBK m. 308/f. 3: “Faizin, anaya zammedilerek birlikte tekrar faiz yürütülmesi evvelden mukavele edilmiş olsa bile, batıldır.”

⁵¹²Helvacı, **Faiz**, s. 123, 124; von Tuhr, **Borçlar Hukuku**, s. 70; Ülgen, **Ticari İşletme**, s. 94.

tarafların borcun yenilenmesi yolu ile her zaman bu yasağı aşabileceklerini ifade etmiştir⁵¹³. Çünkü bileşik faiz yasağı düzenlemelerinin asli amacı borçlunun önceden öngörülemeyen faiz miktarları ile karşı karşıya kalmasının önüne geçmek ve borcun yığılarak katlanılamayacak seviyelere ulaşmasını engellemektir. Ancak faiz borcunun doğumundan sonra borcun yenilenmesi esnasında borçlu faiz borcunu bilerek ve varacağı sonuçları öngörerek alacaklı ile faize ilişkin anlaşmaya varmaktadır⁵¹⁴. Öğretide benzer bir diğer görüşe göre eBK m. 308 hükmünün mehzaz kanundan⁵¹⁵ alınırken yanlış tercüme edildiği; doğru tercümenin, faizin anaparaya eklenerek yeniden faiz yürütülmesine yönelik, önceden yapılan anlaşmaların geçersiz olacağı yönünde olduğu savunulmuştur⁵¹⁶. Dolayısıyla tarafların faiz borcu doğumundan sonra yapacakları bir anlaşmayla anapara ve işlemiş faiz borcunun toplamına yeniden faiz yürütüleceği yönünde yapacakları anlaşma geçerli olacaktır⁵¹⁷.

Türk Borçlar Kanunu’nun yürürlüğe girmesi ile birlikte eski hükmün yerini alan TBK m. 388; eski hükümde yer alan ifadeye yer vermeyerek genel anlamda, faizin anaparaya eklenerek yeniden faiz yürütülmesini yasaklamıştır. Bu hükümden hareketle bazı yazarlarca, bileşik faiz uygulamasına yönelik anlaşmaların faiz borcunun doğumundan önce ya da sonra olması fark etmeksizin net olarak yasaklandığı ifade edilmiştir⁵¹⁸.

⁵¹³ Helvacı, **Faiz**, s. 124; von Tuhr da ödünç akdi bakımından hükmün lafzının buna açıkça izin verdiğini ancak diğer borç ilişkileri bakımından da faiz borcu muaccel olduktan sonra yapılacak bileşik faiz anlaşmasının bileşik faize has tehlikeleri taşımayacağından geçerli olması gerektiğini belirtmiştir. Çünkü faiz borcu muaccel olduktan sonra yapılan sözleşme esnasında borçlu faizini ödemeye tabi tutulduğu sermaye miktarını bilmektedir. von Tuhr, **Borçlar Hukuku**, s. 70.

⁵¹⁴ Ceylan, **Faiz**, s. 92.

⁵¹⁵ OR Art. 314.

⁵¹⁶ Türk, **Bileşik Faiz**, s. 167.

⁵¹⁷ Ankaralı hem eBK m. 308/f. 3’ün lafzının bu yoruma müsait olduğunu hem de bu sonucun bileşik faizin amacına ters düşmeyeceğini, faiz borcu muaccel olduktan sonra, borçlunun faiz ödemek zorunda kalacağı sermaye miktarını bileceğini belirtmiştir. Egemen Gürsel Ankaralı, “Adi ve Ticari İşlerde Faiz”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, İstanbul, 1986, s. 31.

⁵¹⁸ Helvacı, mülga Borçlar Kanunu’nda yer verilen “evvelden” tabiri sebebiyle faiz borcunun doğumundan sonra yapılan anlaşmaların mülga Borçlar Kanunu döneminde geçerli olduğunu ancak Türk Borçlar Kanunu’nda aynı ya da benzer bir tabire yer verilmeyerek bileşik faiz bakımından faiz borcunun doğumundan önce ya da sonra olduğu fark etmeksizin anlaşma yapılamayacağını belirtmektedir. Ülgen, **Ticari İşletme**, s. 94; Kaymaz, **Faiz**, s. 78; Tunç, **Faiz**, s. 69.

3. TBK M. 121/F. 3'te Yer Alan Düzenleme

Türk Borçlar Kanunu'nun genel hükümler kısmında yer alan; "Faizlerde, iratlarda ve bağışlamada temerrüt faizi" başlıklı TBK m. 121'de bazı alacak türlerinde temerrüt faizinin işlemeye başlayacağı an ve bunun aksine yapılan sözleşmelerin akıbeti belirlenmiş; son fıkrada ise temerrüt faizine yönelik bileşik faiz yasağı düzenlenmiştir⁵¹⁹. TBK m. 121/f. 3'e göre temerrüt faizinin ödenmesinde temerrüde düşülmesi sebebiyle ayrıca temerrüt faizi işletilemeyecektir. Dolayısıyla oranı gerek sözleşmede gerekse kanunla belirlenen temerrüt faizine ayrıca temerrüt faizi işletilemeyecektir⁵²⁰. Ayrıca sadece sözleşme sebebiyle doğan temerrüt faizi borcu için değil sözleşme dışı sorumluluk halleri olan haksız fiil ve sebepsiz zenginleşme hallerinden doğan temerrüt faizi için de söz konusu hüküm uygulama alanı bulacaktır⁵²¹.

Bahse konu hüküm gereğince temerrüt faizini ödemede temerrüde düşülmesi sebebiyle dava veya icra takip tarihi itibarıyla dahi temerrüt faizine temerrüt faizi işletilemeyecektir⁵²². TBK m. 121/f. 3 hükmü emredici nitelikte olup aksine yapılan sözleşmeler TBK m. 27 çerçevesinde kesin hükümsüz olacaktır⁵²³.

⁵¹⁹TBK m. 121: "Faiz veya irat borcunu ya da bağışladığı bir miktar parayı ödemekte temerrüde düşen borçlu, icra takibine girildiği veya dava açıldığı günden başlayarak, temerrüt faizi ödemekle yükümlüdür.

Buna aykırı olarak yapılan anlaşmalar, ceza koşulu hükümlerine tabi olur.

Temerrüt faizine, ayrıca temerrüt faizi yürütülemez."

⁵²⁰Demir, **Para Borçları**, s. 221.

⁵²¹Haksız fiile ilişkin tazminat davasında TBK m. 121/f. 3 kapsamında temerrüt faizine temerrüt faizi yürütülemeyeceğine yönelik bkz.: Yargıtay 4. HD, E. 2016/6083, K. 2018/2242, T. 26.03.2018, (çevrimiçi), www.karararama.yargitay.gov.tr, E.T:10.09.2022; TBK m. 121/f. 3(eBK m. 104) hükmünün işlemiş faize yeniden temerrüt faizi işletilemeyeceğini emredici olarak düzenlediğinden ötürü Türk Ticaret Kanunu'nda yer alan istisnalar dışında faize faiz işletilemeyeceği ve somut olayda haksız fiilden kaynaklanan tazminatın da bu istisnalara girmediğinden faize faiz yürütülemeyeceğine yönelik bkz.: Yargıtay 7. HD, E. 2008/3956, K. 2009/1613, T. 05.05.2019, (çevrimiçi), www.karararama.yargitay.gov.tr, E.T:10.09.2022; Haksız fiilde, TBK m. 121/f. 3 sebebiyle, faize faiz yürütülemeyeceğine ilişkin bkz.: Yargıtay 4. HD, E. 2016/14830, K. 2018/8212, T. 20.12.2018, (çevrimiçi), www.karararama.yargitay.gov.tr, E.T:10.09.2022; Sebepsiz zenginleşme alacağında, TBK m. 121/f. 3(eBK m. 104) çerçevesinde, işlemiş faize yeniden faiz işletilemeyeceği yönünde bkz.: Yargıtay 3. HD, E. 2017/13677, K. 2018/763, T. 25.01.2018, (çevrimiçi), www.karararama.yargitay.gov.tr, E.T:10.09.2022.

⁵²²Arkan, **Ticari İşletme**, s. 96.

⁵²³Barlas, **Temerrüt**, s. 180; Kaya, **Faiz**, s. 362; Sıtkı Akyazan, "Türk Hukukunda Faiz Türleri ve Bunlara İlişkin Kanun Hükümleriyle, Banka Cari Hesaplarında Uygulanan Kapital Faizi, Bileşik Faiz, Geçmiş Günler Faizi Üzerinde Bir İnceleme", **Ankara Barosu Dergisi**, S. 2, 1978, s. 239; Kaymaz, **Faiz**, s. 104; Arslan, Kırmızı, **a.g.e.**, s. 93; Faize faiz yasağına ilişkin kuralların kamu düzenine ilişkin

TBK m. 388/f. 3'te yer alan tartışmalara paralel olarak TBK m. 121/f. 3'e istisna oluşturmaya yönelik Yargıtay ve öğretide yer alan bazı karar ve görüşler daha önceki bölümde incelenmişti⁵²⁴. TBK m. 388/f. 3 ve paralel bir şekilde TBK m. 121/f. 3 eksenindeki tartışmalara; anılan hükümlerin "ratio legis"inden hareketle yaklaşılması gerektiğini düşünmekteyiz. Kanunun emredici hükümlerine aykırılığın yaptırımı TBK m. 27'de kesin hükümsüz olarak düzenlenmiştir. Emredici hükümlerden her birinin ise kanuna sevk ediliş amacı birbirinden farklıdır. Bazı hükümler kamu düzenini sağlama amacı, bazıları ise borçluyu koruma amacı gütmekte iken bazı hükümler tarafları düşünmeye ve fevri hareket ederek hata yapmalarına engel olmak amacıyla düzenlenmiştir. Bileşik faizi yasaklayan diğer hükümlerde olduğu gibi TBK m. 121/f. 3 ve 388/f. 3'te bileşik faiz hesabıyla faiz yürütülmesinin yasaklanmasının amacı borçluyu korumak olup öngöremeyeceği faiz borcu ile karşı karşıya kalmasının önüne geçmektir⁵²⁵. Borçlu hukuki ilişkinin başında bilmediği ve bilemeyeceği faiz borcu ile karşı karşıya kaldığında ekonomik hayatının mahvına sebep olacak miktarlarda faiz borcu ile karşı karşıya kalabilecektir. Ancak, faiz borcu doğduktan sonra, borçlunun açık iradesiyle, doğmuş faiz borcuna faiz yürütülmesi iradesini geçersiz kılmak kanunun amacı ile bağdaşmayacaktır. Kaldı ki taraflar faiz borcu doğduktan sonra TBK m. 133'te düzenlenen borcun yenilenmesi yolu ile faiz borcunu anapara borcuna dönüştürerek bu alacağa faiz yürütmesi kanaatimizce her zaman mümkündür. Çünkü bu durumda borçlunun bileşik faiz yasağı ile korunan hukuki menfaatine benzer bir menfaati bulunmaz. Borçlu faiz borcunun miktarını bilmekte ve bu borca faiz işletilmesi halinde borcun ulaşabileceği miktarı öngörebilmektedir⁵²⁶. Kaldı ki TBK m. 133/f. 1'e göre yeni bir borcun doğumu ile mevcut borcun sona erdirilmesi ancak tarafların bu yöndeki açık iradesiyle mümkün olacaktır⁵²⁷. Dolayısıyla bileşik faiz bakımından tarafların borcu yenilemesinde açık iradesinin oluşması; borçlunun doğmuş faiz borcunu tam olarak bilmesi ve bu borca faiz işletileceğine yönelik açık iradesini

olduğuna yönelik bkz.: Yargıtay 15. HD, E. 2016/2013, K. 2017/1801, T. 26.04.2017, (çevrimiçi), www.karararama.yargitay.gov.tr, E.T:10.09.2022.

⁵²⁴Bkz.: Temerrüt Faizi Borcunun Anaparaya Dönüşmesi Sonucu İşletilecek Temerrüt Faizi başlığı.

⁵²⁵Akyazan, TBK m. 121/f. 3(eBK m. 104/f. 3)'te yer alan temerrüt faizine ilişkin bileşik faiz yasağının düzenlenme amacının kamu düzeni olduğunu belirtmektedir. Akyazan, **Faiz**, s. 239.

⁵²⁶Benzer yönde Evren, **Faiz**, s. 194.

⁵²⁷TBK m. 133/f. 1: "*Yeni bir borçla mevcut bir borcun sona erdirilmesi, ancak tarafların bu yöndeki açık iradesi ile olur*"

ortaya koyması sonucu mümkün olacaktır. Bu şekilde taraflarca kararlaştırılan bileşik faiz uygulamasının kanuna karşı hile de teşkil etmeyeceği düşüncesindeyiz. Kanuna karşı hile kurumunun işletilebilmesi için yasaklanan işlem ile yapılan işlemin amacı ve sonucu aynı doğrultuda bulunmalıdır. Ancak bileşik faizi yasaklayan hükümlerin amacı borçluyu öngörülemez faiz miktarları ile karşılaşmasını engellemekken faiz borcu doğduktan sonra yapılan borcun yenilenmesi işlemi ile faize faiz işletilmesinde; borçlu faiz borcunu ve ulaşabileceği sonuçları öngörebilmektedir.

4. TTK M. 8’de Yer Alan Düzenleme

Ticari işlerde faize yönelik hükümlerdeki “Oran serbestisi ve bileşik faizin şartları” başlıklı TTK m. 8’de ticari işlerde faiz oranının serbestçe belirlenebileceği düzenlenmiş hemen arkasından bileşik faize yönelik düzenlemeler sevk edilmiştir. Üçüncü fıkra tüketicinin korunmasına yönelik hükümlerin saklı olduğu belirtilmiştir. Son fıkra ise hükümde belirlenen şartlar dışında yürütülecek bileşik faizin yok hükmünde olacağı belirtilmiştir⁵²⁸. eTK m. 8’de de benzer bir düzenleme yer almakta iken hükümde belirlenen kuralların aksine yapılan bileşik faiz uygulamalarının yok hükmünde olacağına yönelik herhangi bir hüküm mevcut değildi.

3095 sayılı Kanun m. 3/f. 2 çerçevesinde bileşik faiz uygulaması bakımından Türk Ticaret Kanunu hükümleri ile ticari işler saklı tutulmuştur⁵²⁹. TTK m. 8’de de ticari işlerde; öngörülen istisnalar dışında bileşik faizin kural olarak yasak olduğu belirtilmiştir⁵³⁰. TTK m. 8/f. 4; ikinci ve üçüncü fıkra hükmüne aykırı olarak işletilecek bileşik faizin yok hükmünde olacağını belirterek öngörülen istisnalar

⁵²⁸TTK m. 8: “Ticari işlerde faiz oranı serbestçe belirlenir.

Üç aydan aşağı olmamak üzere, faizin anaparaya eklenerek birlikte tekrar faiz yürütülmesi şartı, yalnız cari hesaplarla her iki taraf bakımından da ticari iş niteliğinde olan ödünç sözleşmelerinde geçerlidir. Şu şartla ki, bu fıkra, sözleşenleri tacir olmayanlara uygulanmaz.

Tüketicinin korunmasına ilişkin hükümler saklıdır.

Bu maddenin ikinci ve üçüncü fıkralarına aykırı olarak işletilen faiz yok hükmündedir.” ;

TTK m. 8/f. 3’te yer alan tüketicinin korunmasına yönelik hükümlerin saklı tutulduğu hususunun öğretide bazı yazarlarca ilk fıkra belirtilen ticari işlerde faiz serbestisine yönelik olduğu savunulmuştur. Demir, **Para Borçları**, s. 223.

⁵²⁹Barlas, 3095 sayılı Kanun m. 3/f. 2’nin atıf yaptığı hükmün TK m. 8 olduğunu belirtmektedir. Barlas, **Temerrüt** s. 180; 3095 sayılı Kanun m. 3/f. 2’nin yollama yaptığı hükümlerden birinin TK m. 8 olduğuna yönelik bkz.: Domaniç, **Faiz Kuralları**, s. 184; Tekinay, **a.g.e.**, s. 796.

⁵³⁰Eren, **Genel Hükümler**, s. 1007.

dışında ticari işlerde bileşik faizin uygulanamayacağını düzenlemiştir⁵³¹. Yargıtay da vermiş olduğu kararında, somut uyuşmazlıktaki alacağın TTK m. 8’de belirtilen faize faiz yürütülebilecek alacaklardan olmadığı için, gerçekleştirilen faize faiz uygulamasını kanuna aykırı bulmuştur⁵³².

TTK m. 8/f. 4’te yer alan, anılan şartlar harici yürütülen faizin yok hükmünde olacağı düzenlemesine göre; şartlarına uymayarak işletilen faiz yok hükmünde olacak ve yokluk herkes tarafından ileri sürülebilecektir⁵³³. Öğretide Bahtiyar, emredici hükümlere aykırılığın yaptırımını kesin hükümsüz olarak düzenleyen TBK m. 27 karşısında söz konusu hükmün gereksizliğine işaret etmiştir⁵³⁴. Kanaatimizce de TBK m. 27’de belirtildiği üzere emredici hükümlere aykırılığın yaptırımını kesin hükümsüzlük olup, kanunda öngörülen şartları taşımayan bileşik faiz anlaşmalarının kanun tarafından kesin hükümsüz olarak kabul edilmesi daha isabetli olacaktır.

Yokluğun ileri sürülmesi hakkın kötüye kullanılması teşkil etmeyecek ve görülmekte olan bir davada hakim tarafından resen nazara alınabilecektir⁵³⁵.

5. 5464 Sayılı Kanun M. 26/F. 2’de Yer Alan Düzenleme

5464 sayılı Banka Kartları ve Kredi Kartları Kanunu’nun “Faiz hesaplaması” başlıklı m. 26/f. 2’de kart uygulamalarında bileşik faiz yürütülemeyeceğine ilişkin bir hüküm sevk edilmiştir⁵³⁶. Anılan hükümde kart uygulamasından doğan borçlarda

⁵³¹ Ülgen, **Ticari İşletme**, s. 91; İstisnalar haricinde ticari hükümlerde dahi bileşik faiz kararlaştırılmayacağı TTK m. 8/f. 4 uyarınca düzenlenmiştir. Ceylan, **Faiz**, s. 93; Kaymaz, **Faiz**, s. 42; eTK döneminde TTK m. 8/f. 4 olmadığı için m. 8/f. 2 çerçevesinde ticari işlerde belirtilen istisnalar dışında bileşik faiz uygulamasının yasaklandığı yorumu yapılmaktaydı. Kaya, **Faiz**, s. 361; Benzer görüş olarak Akyazan, TTK m. 8/f. 2 hükmü ile ticari işlerde de bileşik faizin serbest bırakılmadığını belirtmektedir. Akyazan, **Faiz**, s. 244; Benzer yönde Evren, **Faiz**, s. 196; Gözütok, **Faiz**, s. 17.

⁵³² Yargıtay 8. HD, E. 2015/7161, K. 2017/8297, T. 05.06.2017, (çevrimiçi), www.karararama.yargitay.gov.tr, E.T:10.09.2022.

⁵³³ İşletilecek faizin yok hükmünde olacağına yönelik düzenleme sadece bileşik faiz bakımındandır. Arkan, **Ticari İşletme**, s. 96, dn. 1; Aydoğdu da TTK m. 8/f. 4’ün aynı maddenin ikinci ve üçüncü fıkralarını kapsadığını, anılan fıkralara aykırı olarak işletilen bileşik faizin yok hükmünde olacağını belirtmektedir. Aydoğdu, Ayan, **Faiz**, s. 242.

⁵³⁴ Bahtiyar, **Ticari İşletme**, s. 63; Benzer görüş için bkz.: Ülgen, **Ticari İşletme**, s. 687; Şartlara uymadan yürütülecek bileşik faizin yok hükmünde değil kesin hükümsüz olacağına yönelik görüş için bkz.: Durgut, **Cari Hesap**, s. 238.

⁵³⁵ Ülgen, **Ticari İşletme**, s. 96.

⁵³⁶ 5464 sayılı Kanun m. 26: “Bir hesap dönemine ilişkin toplam borç tutarı veya hesap bakiyesi üzerinden, o döneme ilişkin hesap özeti düzenlendiği hesap kesim tarihinden önceki bir tarih itibarıyla faiz yürütülebileceğine ilişkin kayıtlar hükümsüzdür. Nakit kullanımına ilişkin borçlar

temerrüt hali de dahil olmak üzere bileşik faiz uygulanamayacağı belirtilmiştir⁵³⁷. Dolayısıyla kart uygulamasından doğan borçlarda gerek anapara faizine anapara faizi gerekse temerrüt faizine temerrüt faizi işletilmesi bakımından bileşik faiz yöntemiyle faiz hesabı yapılamayacaktır. İşlemiş anapara faizine temerrüt faizinin işlemesi bakımından ise kanaatimizce söz konusu uygulama daha önce belirtildiği üzere bileşik faizin kapsamı dışındadır. Ancak öğretideki aksi görüşe göre ise TBK m. 121/f. 1'e göre özel hüküm niteliğinde olan 5464 sayılı Kanun'da yer alan bileşik faiz yasağı temerrüt halini de içerecek şekilde düzenlendiğinden, işlemiş anapara faizini ödemede temerrüde düşülmesi halinde anapara faizine temerrüt faizi işletilemeyecektir⁵³⁸.

5464 sayılı Kanun yürürlüğe girmeden önceki dönemde kredi kartı sözleşmelerine 4077 sayılı mülga Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun m. 10/A uygulanmaktaydı. Anılan hükümden önce ise kredi kartı sözleşmelerini düzenleyen herhangi bir düzenleme mevcut değildi. Bu boşluğun doldurulması için mülga Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun m. 10/A eklenmiştir. Ancak hükmün tam anlamıyla boşluğu doldurmaması sebebiyle bileşik faiz bakımından ise; kredi kartı işlemleri ticari iş kabul edilerek sık sık kredi borçlusu aleyhine eTK m. 8/f. 2'de yer alan cari hesaplara ilişkin hüküm ileri sürülerek bileşik faiz uygulamalarına rastlanılmaktaydı⁵³⁹.

hakkında işlem tarihi esas alınabilir. Nakit kullanımı kapsamında değerlendirilecek işlemler Kurulca belirlenir.

Dönem borcunun bir kısmının ödenmesi halinde kalan hesap bakiyesi üzerinden faiz hesaplanır. Kalan hesap bakiyesine, asgarî tutar ve üzerinde ödeme yapılması durumunda akdi faiz, asgarî tutarın altında ödeme yapılması durumunda ise gecikme faizi uygulanır. Temerrüt hali de dahil olmak üzere, kart uygulamasından doğan borçlarda bileşik faiz uygulanmaz.

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, azami akdi ve gecikme faiz oranlarını tespit ve ilan etmeye yetkilidir.

Hesap kesim tarihi ile son ödeme tarihi arasında on günden az bir süre olamaz.

Katılım bankaları açısından bu Kanun uygulamasında yer alan faiz kâr payı, gecikme faizi ise gecikme cezası olarak uygulanır.

4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunun 10 uncu maddesinin ikinci fıkrasının (f) bendi kredi kartları için uygulanmaz."

⁵³⁷Banka Kartları ve Kredi Kartları Hakkında Yönetmelik m. 20/f. 3'te de aynı yasak tekrarlanmıştır.

⁵³⁸Yağcı, **Faiz**, s. 422, dn. 7; TBK m. 121/f. 1'in istisnasının 5464 sayılı Kanun m. 26/f. 2 olduğunu ve böylelikle ilgili istisna kapsamında anapara faizine temerrüt faizi yürütülemeyeceğini belirten görüş için ayrıca bkz.: Aydoğdu, Ayan, **Faiz**, s. 240.

⁵³⁹İlhan'a göre ise bir tür tüketici kredisi olan kredi kartı işlemlerini ticari iş saymak mümkün değildir. Kredi kartı işlemlerinin tüketici işlemi olduğunun kabulü gerekir. Ancak 5464 sayılı Kanun m. 26/f. 2

Anılan boşluk 5464 sayılı Kanun m. 26/f. 2 ile doldurularak kart uygulamalarında bileşik faiz uygulanamayacağı açık bir şekilde belirtilmiştir.

Söz konusu hükme rağmen; kredi kartlarında; kart borcunun asgari tutarının, üç ay içerisinde ödenmemesi halinde, kartı çıkaran kuruluş tarafından borçluya bildirim yapılmaktadır⁵⁴⁰. 5464 sayılı Kanun m. 26/f. 2'ye göre hesap bakiyesine asgari tutarın altında ödeme yapılması halinde temerrüt faizi uygulanmaktadır. Bildirim anından itibaren bir ay içerisinde borcun ödenmemesi halinde, hesap kat edilmektedir⁵⁴¹. Kat edilme ile birlikte işlemiş temerrüt faizi anaparaya eklenir⁵⁴². Faizin eklenmesi ile birlikte kat edilme anından itibaren oluşan toplam meblağ üzerinden temerrüt faizi yürütülecek böylelikle faize faiz yürütülmesinin mümkün olacağı belirtilmiştir. Ancak burada hesabın kat edildiği ana kadar işlemiş faiz borcu kat edilmekle birlikte anapara alacağına dönüşeceği için tam anlamıyla faize faiz yürütülmesi dolayısıyla bileşik faiz uygulaması olarak öngörülemez⁵⁴³. Bir diğer görüş olarak; borçlunun onayı ve taahhüdü olmadan faiz borcunun anaparaya dönüşeceği kabul edilmemeli böylelikle söz konusu uygulama TBK m.121/f. 3(eBK m. 104/f. 3) gereği geçersiz sayılmalıdır⁵⁴⁴.

TKHK m. 22/f. 2'de; faiz veya benzeri bir menfaat karşılığında, ödemenin üç aydan daha uzun süre ertelenmesi veya benzer bir yolla taksitlendirme imkanı sağlanması halinde kredi kartı sözleşmelerinin, tüketici kredisi sözleşmesi olarak değerlendirileceği belirtilmiştir. Tüketici kredisi bakımından ise; hesap kat bildirimini ile anaparaya faiz eklenmesine ilişkin uygulama TKHK m. 4/f. 7'de yer alan tüketici işlemlerinde bileşik faiz uygulamasının yasak olduğuna yönelik hüküm ile

ile bu tartışmalar sona ermiştir. Cengiz İlhan, **Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Serhi**, Ankara, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, 2006, s. 215.

⁵⁴⁰Demir, **Bileşik Faiz**, s. 53.

⁵⁴¹Aker, kredi kartı borcu asgari tutarının üç ay içerisinde ödenmemesi halinde ve ardından banka tarafından yapılacak bildirimden itibaren bir aylık süre içerisinde de söz konusu tutarın ödenmemesi halinde bankanın 5464 sayılı Kanun m. 8/f. 2 gereğince hesabı kat edebileceğini böylelikle o ana kadar işlemiş temerrüt faizi ve anaparanın, yeni bir anapara oluşturacağını ileri sürmektedir. Yesim Aker, "Türkiye'de Kredi Kartı Borcuna Yürütülecek Faiz ile İlgili Gelişmeler", **Hüseyin Ülgen'e Armağan**, C. 2, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2007, s. 1258.

⁵⁴²5464 sayılı Kanun m. 26/f. 2'ye göre hesap bakiyesine asgari tutar altında ödeme yapılması halinde temerrüt faizi uygulanacağı öngörüldüğü için; borçlunun kredi kartı hesap bakiyesinin asgari tutarını ödememesi halinde banka tarafından temerrüt faizi uygulanmaktadır.

⁵⁴³Aker, **a.g.e.**, s. 1258.

⁵⁴⁴Demir, **Bileşik Faiz**, s. 53.

yasaklanmıştır. Dolayısıyla hesap kat bildirimi ile anapara tutarına işlemiş temerrüt faizi eklenemeyecektir⁵⁴⁵. Kanaatimizce, TKHK m. 4/f. 7, 5464 sayılı Kanun m. 26/f. 2, TTK m. 8/f. 2 ve 4, TBK m. 121/f. 3 ve 3095 sayılı Kanun m. 3/f. 2 gereği kredi kartı uygulamalarında cari hesap sistemine benzer bir sistemle hesabın banka tarafından tek taraflı olarak kat edilerek faizinin anaparaya eklenmesi ve toplam tutara faiz yürütülmesi işlemi açıkça bir bileşik faiz uygulaması olup anılan hükümler uyarınca emredici hükümlere aykırı olup kesin hükümsüzdür.

6. TKHK M. 4/F. 7’de Yer Alan Düzenleme

Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun’da; “Temel ilkeler” başlıklı m. 4/f. 7’de temerrüt hali dahil olmak üzere tüketici işlemlerinde bileşik faiz uygulanamayacağı düzenlenmiştir⁵⁴⁶. Anılan hüküm faizin niteliğine göre ayırım yapmayıp temerrüt halini de kapsamına aldığı için; gerek anapara gerekse temerrüt faizi bakımından tüketiciye bileşik faiz hesabı ile faiz yürütülemeyecektir. Faize faiz işletilmesi; tüketicinin borçlarının öngöremeyeceği şekilde artıp ekonomik ve sosyal anlamda tükenmesi sonucu doğuracağından kanun tarafından kesin olarak yasaklanmıştır⁵⁴⁷. Söz konusu hüküm ekseninde; işin adi ya da ticari olması fark etmeksizin bir tarafı tüketici olan işlemlerde mutlak surette bileşik faiz uygulaması yasaklanmıştır⁵⁴⁸.

Söz konusu bileşik faiz yasağı, anapara faizine işletilecek anapara faizi ve temerrüt faizine işletilecek temerrüt faizi bakımından uygulanacaktır⁵⁴⁹. Ancak anapara faizine işletilecek temerrüt faizi, kanaatimizce bileşik faizin kapsamı dışında kalması sebebiyle tüketici işlemlerinde dahi söz konusu yasak kapsamına girmemektedir.

⁵⁴⁵ Ayşegül Özkurt, “Tüketici Kredileri”, **Tüketici Hukuku Davaları: Teori – Uygulama**, 2. bs., Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2017, s. 379.

⁵⁴⁶ TKHK m. 4/f. 7: “Temerrüt hâli de dâhil olmak üzere, tüketici işlemlerinde bileşik faiz uygulanmaz.”

⁵⁴⁷ Özkurt, **Tüketici Hukuku**, s. 384; TKHK m. 4/f. 7’de belirtilen yasak tüketici kredisinde vadesinde ödenmeyen taksitleri de kapsamaktadır; Koyuncu, **Faiz**, s. 147.

⁵⁴⁸ Ülgen, **Ticari İşletme**, s. 94.

⁵⁴⁹ İbrahim Murat Haznedar, “6502 Sayılı Yeni Tüketicinin Korunması Hakkındaki Kanun’un Bankacılık Uygulamaları Bakımından Getirdiği Yenilikler”, **İstanbul Barosu Dergisi**, C. 88, S. 3 İstanbul, 2014, s. 16, 17.

Bahse konu hükümde belirtilen tüketici işlemi ise TKHK m. 3/f. 1/b. 1'de tanımlanmıştır. Kanuna göre tüketici işlemi; mal veya hizmet piyasalarında kamu tüzel kişileri dahil olmak üzere ticari veya mesleki amaçlarla hareket eden veya onun adına ya da hesabına hareket eden gerçek ya da tüzel kişiler ile tüketiciler arasında kurulan eser, taşıma, simsarlık, sigorta, vekalet, bankacılık ve benzeri sözleşmeler de dahil olmak üzere her türlü sözleşme ve hukuki işlemlerden oluşmaktadır.

Kanunda yer alan bileşik faiz yasağına ilişkin düzenleme tüketici işlemlerine ilişkin alt düzenlemeler olan yönetmeliklerde de tekrarlanmıştır. Konut Finansmanı Sözleşmeleri Yönetmeliği⁵⁵⁰ m. 14/f. 4 ve Tüketici Kredisi Sözleşmeleri Yönetmeliği⁵⁵¹ m. 22/f. 4'te tüketici işlemlerine yönelik bileşik faiz yasağı tekrar edilmiştir.

Öğretide bir görüşe göre tüketici işlemlerine ilişkin düzenlemelerde yer alan bileşik faiz yasağı nispi emredici bir hükümdür. Bahse konu yasağın, tüketicinin borçlu olduğu ilişkilerde geçerlidir. Dolayısıyla anılan görüşe göre; tüketicinin alacaklı olduğu ilişkilerde bileşik faiz uygulaması hukuka uygun olacaktır⁵⁵². Kanaatimizce Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'da ve diğer yönetmeliklerde yer alan bileşik faiz yasağının tüketicinin korunmasına yönelik tek taraflı emredici şekilde düzenlendiği kabul edilse bile tüketicinin alacaklı olduğu işlemlerde, genel hükümlerde yer alan bileşik faiz yasağı uygulama alanı bulacaktır. TKHK m. 83/f. 1'e göre Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'da hüküm bulunmayan hallerde genel hükümler uygulama alanı bulacaktır. Dolayısıyla TBK m. 388/f. 3 ve TBK m. 121/f. 3'te yer alan bileşik faiz yasağı uygulanacaktır.

7. Hükümlerin Ortak Değerlendirilmesi

Bileşik faizi yasaklayan hükümlerin ayrı ayrı incelenmesinin ardından bir bütün olarak değerlendirilmesi gerekir. İncelenen hükümler ışığında; hem anapara faizi hem de temerrüt faizi bakımından hukuk sisteminin kural olarak bileşik faizi yasakladığı görülmektedir. Ayrıca hem tüketici işlemlerinde hem adi işlerde mutlak

⁵⁵⁰RG 28.5.2015, 29369.

⁵⁵¹RG 22.5.2015, 29363.

⁵⁵² Aydın Zevkliler, Çağlar Özel, **Tüketicinin Korunması Hukuku: Açıklamalı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun**, 1. bs., Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2016, s. 116.

olarak; hem de ticari işlerde istisnalar harici kural olarak faizin anaparaya eklenerek toplam tutara yeniden faiz işletilmesi şeklinde hesaplanan bileşik faiz yasaklanmıştır. Bahse konu yasaklayıcı hükümler emredici olup aksine yapılan sözleşmelerde yer alan bileşik faiz kaydı hükümsüz olacaktır⁵⁵³. Hükümsüz⁵⁵⁴ bileşik faiz kaydına binaen ödemede bulunan taraf, TBK m. 77 vd. maddelerinde düzenlenen sebepsiz zenginleşme hükümleri çerçevesinde ödemiş olduğu fazlaya ilişkin faiz bedelinin iadesini talep edebilecektir⁵⁵⁵.

Tüketici, adi ve ticari işlerde düzenlenen emredici nitelikteki bileşik faiz yasaklarına ilişkin hükümler değerlendirildiğinde bileşik faizin kapsamının dışında kalan haller ayırık kalmak üzere, bileşik faizin tanımına uyan ancak kanunun izin verdiği istisnaların açık bir şekilde düzenlenmesi gerektiği ortaya çıkmaktadır. İleriki bölümde bileşik faizin tanımı ve kapsamının içerisinde kalmakla birlikte hukukun istisna ortaya koyarak izin verdiği haller irdelenecektir.

D. Bileşik Faiz Yasağının İstisnaları

Hukukumuzda emredici hükümlerle yasaklanan bileşik faizin istisnaları çeşitli hükümlerle kanun koyucu tarafından ortaya koyulmuştur⁵⁵⁶. Bileşik faizin tanımı ve kapsamı içerisinde kalarak hukukun bileşik faiz işletilmesine izin verdiği haller ayrı ayrı incelenecektir.

1. Genel Olarak

Bileşik faiz uygulamasına kanun koyucunun izin verdiği haller sınırlıdır. TTK m. 8/f. 2’de ödünç sözleşmesi ve cari hesap sözleşmeleri bakımından bileşik faiz yasağına ayırık bir düzenleme getirilmiştir. TTK m. 726’da kambiyo senetlerine

⁵⁵³Durgut, **Cari Hesap**, s. 238; TBK m. 27 çerçevesinde hükümsüz olan bileşik faiz kaydı olmasaydı sözleşmenin yapılmayacağı anlaşılıyorsa sözleşme tamamen kesin hükümsüz olacaktır. Ticari işler ile adi işler bakımından sözleşmenin tümüyle kesin hükümsüz sayılması arasında tacirlerin basiretli olması özelliği sebebiyle farklı bir yaklaşım içerisinde bulunmak gereklidir.

⁵⁵⁴TTK m. 8/f. 4 ise ikinci ve üçüncü fıkrada belirtilen şartlar dışında işletilecek faizin yok hükmünde olduğunu belirtmiştir. Bu sebeple kanunun lafzına sıkıca bağlı kalınırsa TTK m. 8/f. 2 ve 3’e aykırı olarak işletilen bileşik faiz özelinde, yapılan anlaşmaların hükümsüz olacağı yerine yok hükmünde olacağı belirtilebilir.

⁵⁵⁵Evren, **Faiz**, s. 194.

⁵⁵⁶Bahse konu istisnalar sebebiyle bazı yazarlarca sınırlı bir bileşik faiz yasağı olduğu belirtilse de bileşik faiz bakımından asıl olanın yasaklama, istisnanın ise serbestlik olduğu belirtilmekte ve sınırlı bir yasak olduğu görüşü eleştirilmektedir. Helvacı, **Faiz**, s. 100.

yönelik bir istisna düzenlenmiş ve İİK m. 195, 196'da ise borçlunun iflası halinde yürütülecek faize ilişkin bir istisna öngörülmüştür.

eTK m.8/f. 1'de ticari işlerde faizin serbestçe tayin olunabileceği belirtilmiş ardından m. 8/f. 2'de bileşik faize ilişkin emredici ve yasaklayıcı norm koyan ve istisnaları gösteren hüküm sevk edilmiştir. Son fıkrada ise ödünç para verme işleri, bankalar, tasarruf sandıkları ve tarım kredi kooperatifleri hakkındaki hususi hükümlerin saklı tutulduğu belirtilmiştir⁵⁵⁷. Son fıkrada yer alan düzenlemelerdeki hususi hükümler ile hangi hususun saklı tutulduğu belirsiz kalmıştır. Anılan hüküm ilk fıkradaki ticari işlerde faizin serbestçe belirlenebilirliğine istisna getirildiği şekilde anlaşılabilirdiği gibi bileşik faize ilişkin ayrı uygulamaların bulunduğu yönünde de anlaşılabilirdi. TTK m. 8'in gerekçesinde de eTK m. 8/f. 3'te yer alan saklı tutma hükmünün yorumunun güçlük doğurduğu; saklı tutulma ile bileşik faizin mi yoksa faize ilişkin kuralların mı kast edildiğinin belirsiz olduğu belirtilmiştir. Ayrıca son fıkrada sayılan kanunların, bileşik faize ilişkin hiçbir istisnai düzenlemeye yer vermediği, verseydi bile 3095 sayılı Kanun m. 3 karşısında söz konusu hükümlerin uygulanamayacağı ifade edilmiştir. 3095 sayılı Kanun m. 3'te bileşik faizin kesin olarak yasaklanması ve sadece Türk Ticaret Kanunu'ndaki hükümleri saklı tutması karşısında istisnai nitelik taşıyan diğer hükümler bileşik faiz bakımından uygulama alanı bulamayacaktır. Bu sebeplerle söz konusu üçüncü fıkra Türk Ticaret Kanunu'na alınmamıştır. Öğretide Tandoğan, eTK m. 8/f. 3'te yer alan kanunlara yönelik saklı tutulma hükümlerinin ticari işlerde faizin serbestçe belirlenebileceğine yönelik ilk fıkra için getirildiğini belirtmektedir. Ancak tasarruf sandıkları ve tarım kredi kooperatiflerine ilişkin düzenlemelerde yer alan faize ilişkin sınırlamaların başka düzenlemelerle ilga edilmiş olması sebebiyle söz konusu saklı tutmanın faiz serbestisi bakımından bir anlam ifade etmediği belirtilmiştir⁵⁵⁸. Arslan da eTK m. 8 son fıkrada yer alan kanunların, faiz oranını doğrudan sınırlayan

⁵⁵⁷eTK m. 8:” Ticari işlerde faiz miktarı serbestçe tayin olunabilir.

Üç aydan aşağı olmamak üzere faizin ana paraya eklenerek birlikte tekrar faiz yürütülmesi şartı,yalnız cari hesaplarla borçlu bakımından ticari iş mahiyetini haiz olan karz akitlerinde muteberdir.

Ödünç para verme işleri, bankalar, tasarruf sandıkları ve tarım kredi kooperatifleri hakkındaki hususi hükümler mahfuzdur.”

⁵⁵⁸Tandoğan, C. 1/2, s. 313, 314.

herhangi bir hüküm içermediği gibi bileşik faize yönelik hiçbir ayırık düzenleme getirmediğini ifade etmektedir⁵⁵⁹.

eTK m. 8/f. 3'te yer alan düzenlemelerin ilk fıkradaki ticari işlerde faizin miktarının serbestçe tayin edilebileceğine yönelik bir saklı tutma hükmü olduğu kanaatindeyiz⁵⁶⁰. Ancak zaman içerisinde söz konusu düzenlemelerde yer alan faizin miktarına yönelik kısıtlama içeren hükümler ilga edildiği için mülga Ticaret Kanunu döneminde dahi son fıkranın önemi kalmamıştır. Öğretideki bir görüşe göre eTK m. 8/f. 3'te yer alan banka, tarım kredi kooperatifleri ve tasarruf sandıklarına yönelik düzenlemelerin saklı tutulduğu ibaresi eTK m. 8/f. 1 ve f. 2'yi birlikte kapsamakta olup her iki fıkraya yönelik de istisnaların olabileceği belirtilmiştir. Dolayısıyla bahse konu kanunlarda bileşik faize ilişkin ayırık düzenlemelerin bulunması halinde doğrudan ilgili düzenlemeler uygulanacaktır⁵⁶¹. Yargıtay da vermiş olduğu bir kararda Tarım Kredi Kooperatifleri Merkez Birliği ile ilgili bir davada, eTK m. 8/f. 3'te yer alan düzenleme sebebiyle, ilgili hükümde yer verilen kuruluşlara ilişkin özel kanunlarda faizle alakalı düzenlemelerin eTK m. 8/f. 2'de yer alan düzenlemeye göre önceliği olduğunu belirtmiştir⁵⁶².

eTK m. 8'in karşılığı olan TTK m. 8'de bahse konu hükme yer verilmemiş ve madde metninden çıkartılmıştır.

Mülga Ticaret Kanunu'nda deniz öduncü sözleşmesinde ödünç alanın ödünç verene anapara dışında prim ödemesi gerektiği ve primin faizi de kapsadığı belirtilmiştir(eTK m. 1162). eTK m. 1167'de ise borcun vadesinde ödenmemesi halinde primin de içinde bulunduğu borcun tamamına vade gününden itibaren faiz işletileceği öngörülmüştür. Anılan hükümler ışığında öğretideki bazı yazarlar mülga Ticaret Kanunu'nun söz konusu hükümler ile bileşik faize istisna getirdiğini belirterek anapara faizine temerrüt faizi işletildiğini böylelikle bileşik faiz yasağının

⁵⁵⁹ Arslan, Kırmızı, **a.g.e.**, s. 111; Kaya, mülga dönemde, faiz serbestisine sınırlama getiren hükümler arasında 1711 sayılı Tasarruf Sandıkları Kanunu, 3146 sayılı Tarım Kredi Kooperatifleri Kanunu ve Ödünç Para Verme İşleri Hakkındaki Kanun Hükmünde Kararname kapsamındaki hükümleri örnek göstermiştir. Kaya, **Faiz**, s. 355.

⁵⁶⁰ Benzer görüş için bkz.: Tekinay, **a.g.e.**, s. 791.

⁵⁶¹ Türk, **Bileşik Faiz**, s. 175; Demir, **Bileşik Faiz**, s. 72.

⁵⁶² Yargıtay 23. HD, E. 2014/1848, K. 2014/1790, T. 11.03.2014, (çevrimiçi), www.karararama.yargitay.gov.tr, E.T:10.09.2022.

istisnasını oluşturduğunu ifade etmiştir⁵⁶³. Mülga dönemdeki deniz ödöncü sözleşmesi kapsamında ödöncü alanın ödöncü verene anaparaya ilave olarak ifa edeceği prim borcu anapara faizini oluşturur. Borcun vadesinden sonra işletilecek faiz ise temerrüt faizidir. Dolayısıyla bahse konu hükümler anapara faizine temerrüt faizi işletilmesi sonucunu doğuran bir uygulamadan ibarettir. Ancak kanaatimizce anapara faizine temerrüt faizi işletilmesi bileşik faizin tanımı ve kapsamı dışındadır. Bileşik faiz aynı neviden faiz türlerinin asıl alacağa eklenerek toplam tutara yeniden faiz işletilmesi olduğuna göre; anapara faizine temerrüt faizi işletilmesi kapsam dışında kalan bir uygulamadır. TBK m. 121/f. 1’de anapara faizine işletilecek temerrüt faizinin düzenlenme amacı, temerrüt faizinin işlemeye başlayacağı anı daha geç bir tarihe çekmekten ibarettir. Yoksa hükmün ne lafzı ne de amacı anapara faizine temerrüt faizi işletilmesinin kural olarak yasak bir uygulama olmasına rağmen bir istisna ortaya koyulması şeklinde anlaşılmaya müsait değildir. Anılan sebeplerle mülga dönemde deniz ödöncü sözleşmesinde yer alan uygulamanın da bileşik faizin tanımı ve kapsamı dışında kalan; anapara faizine işletilen temerrüt faizi uygulaması olduğu kanaatindeyiz.

Türk Ticaret Kanunu’nda deniz ödöncü hükümlerine yer verilmediğinden deniz ödöncünde anapara faizine işletilecek temerrüt faizine yönelik uygulamalar da ortadan kalkmıştır.

Bileşik faiz uygulamasının kanun tarafından izin verildiği hallerde borçlu bakımından fahiş faiz miktarları sebebiyle mağduriyetini önleyebilmek için başvurabileceği yollar sınırlıdır. Bu kapsamda borçlu şartları olduğunda genel hükümlere dayanarak bir savunma imkanı geliştirebilir. Borçlu, TBK m. 30-39’da düzenlenen irade bozuklukları haliyle bileşik faiz şartını kabul etmiş olduğunu ileri sürebilir. Bunun yanında, bileşik faiz hesabıyla faizin ulaştığı miktarın TBK m. 27 anlamında kişilik haklarına aykırılık oluşturduğunu öne sürebilecektir. Ayrıca şartları olduğunda TBK m. 28’de düzenlenen aşırı yararlanma hükümlerine bileşik faiz koşulunun ortaya çıkardığı büyük mağduriyetlerin önüne geçmek adına başvurabilecektir. Ancak; hukuki işlem sonucu tarafların kararlaştırabileceği bileşik

⁵⁶³ Arslan, Kırmızı, **a.g.e.**, s. 112; Ülgen, **Ticari İşletme**, s. 97; Türk, **Bileşik Faiz**, s. 176; Helvacı, **Faiz**, s. 128.

faiz yasağı istisnaları, yalnızca tacirler arasına hasredildiği için; basiretli olması gereken tacirler aşırı yararlanma hallerinden sadece zor durumda olduğu iddiasıyla talebini ileri sürebilecektir. Bir diğer ifadeyle borçlu tacir, aşırı yararlanma hallerinden diğer ikisi olan düşüncesizliği veya deneyimsizliğine dayanarak bileşik faizin tenkisini talep edemeyecektir.

2. Ödünç Sözleşmelerinde Öngörülen İstisna(TTK M. 8/F. 2)

Ödünç sözleşmeleri TBK m. 379-392 arasında düzenlenmiştir. Tüketim ödünç sözleşmeleri ise TBK m. 386 vd. maddelerinde yer almaktadır.

Ödünç sözleşmeleri; kullanım ödünç(ariyet) ve tüketim ödünç(karz) sözleşmeleri olmak üzere iki farklı türde ortaya çıkabilir. Kullanım ödünç; taraflardan birinin diğer tarafa bir şeyin kullanım hakkını karşılıksız olarak devrettiği sözleşmedir. Faiz bakımından önem arz eden bölüm ise tüketim ödünç sözleşmeleridir.

Bir sözleşmenin tüketim ödünç olarak nitelendirilebilmesi için öncelikle sözleşmenin konusunun para veya misli eşya olması gerekir. Bunun yanında, ödünç veren, sözleşmenin konusu olan para veya misli eşyanın mülkiyetini ödünç alana geçirme borcu altına girmelidir. Çünkü tüketim ödünç sözleşmesinin amacı ödünç alana kullanabileceği bir sermaye temin etmektir⁵⁶⁴. Sözleşmenin diğer bir unsuru ise ödünç alanın ödünç aldığı şeyle aynı nevi ve miktardaki misli eşyayı ödünç verene geri vermesi taahhüdüdür. Faiz ise tüketim ödünç sözleşmesinin asli bir unsuru olmayıp taraflarca kararlaştırıldığı takdirde hüküm ifade eder. TBK m. 387/f. 2'ye göre ticari tüketim ödünç sözleşmelerinde taraflar kararlaştırmasa dahi ödünç veren faiz talep edebilecektir⁵⁶⁵. Adi tüketim ödünç sözleşmesinde ise taraflar kararlaştırmadığı takdirde faiz borcu doğmaz. TTK m. 19/f. 2 çerçevesinde taraflardan birisi için ticari iş niteliğinde olan tüketim ödünç sözleşmesi diğer taraf için de ticari iş sayılacaktır. Ödünç alanın faiz ödeme borcunun doğduğu hallerde ödünç sözleşmesi tam iki taraflı, faiz borcunun doğmadığı hallerde ise eksik iki

⁵⁶⁴Tandoğan, C. 1/2, s. 299.

⁵⁶⁵Ticari tüketim ödünçünde taraflar anapara faizinin doğmasını istemiyorlarsa aksini kararlaştırmaları gerekmektedir. Ülgen, **Ticari İşletme**, s. 92.

tarafa borç yükleyen sözleşme niteliğindedir⁵⁶⁶. Faiz borcunun doğduğu hallerde, sözleşmede kararlaştırılan faiz oranı uygulanacaktır⁵⁶⁷. Eğer faizin oranı kararlaştırılmamışsa kanuni faiz oranı uygulama alanı bulacaktır. TBK m. 388/f. 2 gereği aksi kararlaştırılmamışsa faiz yıllık olarak hesaplanacaktır.

“Ticari işlerde faiz” başlıklı ve “Oran serbestisi ve bileşik faizin şartları” alt başlıklı TTK m. 8/f. 2’nin ödünç sözleşmesine ilişkin bölümünde; üç aydan aşağı olmamak üzere faizin anaparaya eklenerek birlikte yeniden faiz yürütülmesi şartı, sözleşenleri tacir olan ve her iki taraf bakımından da ticari iş niteliğinde olan ödünç sözleşmelerinde geçerli olacağı belirtilmiştir. Tüketim ödünç sözleşmesinin hükümlerinin yer aldığı “Faize ilişkin özel kurallar” başlıklı TBK m. 388/f. 3’te yer alan faizin anaparaya eklenerek birlikte yeniden faiz yürütülmesi yasağının tam aksine tüketim ödünç sözleşmeleri bakımından belirli şartlar dahilinde bileşik faiz yürütülebileceğine yönelik istisna oluşturulmuştur. 3095 sayılı Kanun m. 3/f. 2’de bileşik faiz yasağı yönünden ticari işlerin saklı tutulması sebebiyle söz konusu hüküm ile uyumludur⁵⁶⁸. Her iki taraf bakımından ticari iş olan tacirlerin akdettiği ödünç sözleşmesinde bileşik faize belirli şartlarla izin verilmesinin sebebi TTK m. 18/f. 2’de de belirtildiği üzere tacir olan tarafların her ikisinin de ticari faaliyetlerinde basiretli bir iş adamı olarak hareket etmesi gereğidir.

Öğretideki bazı yazarlar TTK m. 8/f. 2’de yer alan her iki tarafı tacir olan ödünç sözleşmelerinde belirli şartlar dahilinde bileşik faiz yürütülebileceğine yönelik hükmü; bileşik faiz bakımından tam anlamıyla gerçek bir istisna olarak değerlendirmektedir⁵⁶⁹.

Söz konusu hükme göre her iki tarafı da tacir olan ödünç sözleşmelerinde taraflar en az üç aylık periyotlarla işlemiş faizin anaparaya eklenerek toplam tutara yeniden faiz yürütüleceğini kararlaştırabilirler. eTK m. 8’de de benzer şekilde üç aylık dönemler için karz akitlerinde bileşik faiz uygulaması kabul edilmişti. TTK m. 8/f. 2 hükmünde yürütülecek bileşik faize ilişkin kanuni ya da iradi faiz ayrımı

⁵⁶⁶Tekinay, **a.g.e.**, s. 54.

⁵⁶⁷Ticari işlerde faiz oranının serbestçe kararlaştırılabileceğine yönelik bkz.: Ticari Faiz başlığı.

⁵⁶⁸Demir, **Para Borçları**, s. 225; Tandoğan, **C. 1/2**, s. 315.

⁵⁶⁹Ülgen, **Ticari İşletme**, s. 95; Tunç, **Faiz**, s. 77; Helvacı, **Faiz**, s. 126.

yapılmamıştır. eTK m. 8 hükmünde de herhangi bir ayırım yapılmamıştı. Ancak öğretilerdeki bir görüşe göre eTK m. 8’in “Mukavele serbestisi” başlığı taşıması nedeniyle kanuni faiz bakımından bileşik faiz uygulaması mümkün olamayacaktı⁵⁷⁰. Kanun koyucu “Mukavele serbestisi” başlığı altında bileşik faiz yasağına ilişkin istisna hüküm sevk ederek iradi faizi kast etmiş olduğu ileri sürülmüştü. TTK m. 8’in başlığı ise mülga kanuna göre değiştirilmiş; “Ticari işlerde faiz” başlığı ve “Oran serbestisi ve bileşik faizin şartları” alt başlığı getirilmiştir.

Hüküm incelendiğinde ödünç sözleşmelerinde bileşik faiz yürütülmesinin mümkün olabilmesi için birkaç şartın birlikte bulunması gerekir. Öncelikle taraflar arasında bileşik faiz yürütüleceğine yönelik bir anlaşma olması gerekir. Bunun yanında ödünç sözleşmesinin her iki tarafı bakımından da işin ticari iş niteliğinde olması gerekmektedir. Mülga Ticaret Kanunu ise ödünç sözleşmesinin sadece borçlu bakımından ticari iş niteliğinin bulunmasını yeterli görmüştü. Bir diğer şart olarak; ödünç sözleşmesinin her iki tarafının da tacir olması gerekir. TBK m. 8/f. 2 son cümle, ödünç sözleşmelerindeki bileşik faize yönelik istisnanın sözleşenleri tacir olmayanlara uygulanmayacağını belirterek mülga Ticaret Kanunu’nda bulunmayan yeni bir hüküm eklemiştir. TTK m. 19, tacirin bütün borçlarının kural olarak ticari iş olacağını belirtmiş aynı zamanda bir taraf için ticari iş olan işin diğer taraf için de aksine hüküm bulunmadıkça ticari iş sayılacağı hükme bağlamıştır. Dolayısıyla bir tarafı tacir olan bir ödünç sözleşmesinde yapılan işlemin her iki taraf bakımından da ticari sayılacağı ortadır. Ancak kanun koyucu ödünç sözleşmesinin her iki taraf için de ticari iş olması gerektiğini belirtmiş aynı zamanda sözleşenlerin her iki tarafının tacir olması gerektiğini düzenlemiştir⁵⁷¹. Böylelikle sözleşmenin taraflarından her ikisinin de tacir olması yeterli olmamakta aynı zamanda işin ticari işletmesiyle ilgili olması gerekmektedir⁵⁷². Taraflardan birisinin tüketici olması durumunda da TKHK m. 4/f. 7 ve TTK m. 8/f. 3 ve 4 gereği kararlaştırılan bileşik faiz uygulaması geçerli olmayacaktır.

⁵⁷⁰Tandoğan, C. 1/2, s. 301.

⁵⁷¹Her iki taraf için de ticari iş olabilmesi için zaten sözleşenlerin tacir olması gerekeceğine yönelik bkz.: Bahtiyar, **Ticari İşletme**, s. 62.

⁵⁷²Arkan, **Ticari İşletme**, s. 95; Ticari işe ilişkin ayrıntılı bilgiler için bkz.: Ticari Faiz başlığı.

Ödünç sözleşmelerinde bileşik faiz yürütülebilmesine ilişkin bir diğer şart; tarafların işlemiş faizin anaparaya ekleneceği periyotları en az üç aylık devreler halinde kararlaştırmış olmalarıdır. Üç aydan daha kısa devreler halinde işlemiş faiz anaparaya eklenerek bileşik faiz yürütülemeyecektir. Evren'e göre taraflarca üçer aydan daha kısa devreler için bileşik faiz kararlaştırıldığı durumda hüküm geçersiz sayılmamalı ve asgari sınır olan üçer aylık devreler halinde bileşik faiz işletilmelidir⁵⁷³. Kanaatimizce de üçer aydan daha kısa devrelerin belirlenmesi durumunda tarafların farazi iradesinin mutlak bileşik faiz yürütülmesi yönünde olduğu anlaşılıyorsa devreler üçer ay şeklinde belirlenerek bileşik faiz yürütülmelidir.

Ödünç sözleşmelerinde TTK m. 8/f. 2'de öngörülen şartlara aykırı yapılan bileşik faiz uygulaması TTK m. 8/f. 4 gereği yok hükmünde olacaktır.

TTK m. 8/f. 2'de bileşik faiz yöntemiyle yürütülecek faizin niteliği belirtilmemiştir. Dolayısıyla anapara faiziyle birlikte temerrüt faizinin de; şartlarını taşıyan bir ödünç sözleşmesinde bileşik faiz yöntemiyle hesaplanabilirliği sorunu ortaya çıkmıştır. Bir diğer ifade ile hükümde yer verilen şartları taşıyan bir ödünç sözleşmesinde borçlunun temerrüde düşmesi üzerine işleyecek temerrüt faizi de üç aylık devreler halinde anaparaya eklenerek toplam tutara yeniden temerrüt faizi işletilebilirliği sorunu meydana gelmiştir. Öğretide Tandoğan, ticari ödünç sözleşmesinde taraflar temerrüt faizinin bileşik faiz yöntemiyle işleyeceğini kararlaştırmaları halinde dahi temerrüt faizine bileşik faiz yürütülemeyeceğini belirtmektedir⁵⁷⁴. 3095 sayılı Kanun m. 3/f. 1 temerrüt faizi ve anapara faizi bakımından bileşik faiz yasağını düzenlemiş ardından Türk Ticaret Kanunu hükümlerini saklı tutmuştur. Ancak saklı tutarken sadece anapara faizi mi yoksa temerrüt faizinin de saklı tutma kapsamında mı kaldığını belirtmemiştir. Ancak TBK m. 121/f. 3'te yer alan açık emredici düzenleme temerrüt faizinin bileşik faiz şeklinde hesaplanamayacağını belirtmesi karşısında 3095 sayılı Kanun m. 3/f. 2'deki

⁵⁷³Evren, **Faiz**, s. 202.

⁵⁷⁴Tandoğan, **C. 1/2**, s. 316; Benzer görüş için bkz.: Barlas, **Temerrüt**, s. 181; Kaya da 3095 sayılı Kanun m. 3/f. 1 ve TBK m. 121/f. 3'ün temerrüt faizi bakımından emredici düzenlemeler sevk ettiği için ödünç sözleşmelerinde temerrüt faizi bakımından bileşik faiz uygulaması kararlaştırılmayacağı görüşündedir. Kaya, **Faiz**, s. 362.

saklı tutmanın ne akdi ne de kanuni temerrüt faizini kapsadığı ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla TTK m. 8/f. 2’de ödünç sözleşmesine yönelik düzenlenen bileşik faiz hesaplama yöntemi sadece anapara faizine yöneliktir⁵⁷⁵. Tandoğan, ticari nitelikteki ödünç sözleşmesinde temerrüt faizinin bileşik faiz yöntemiyle hesaplanamaması karşısında tarafların ticari işlerde faiz oranını serbestçe belirleyebileceği(TTK m.8/f. 1) için temerrüt faizi oranını yüksek tutabileceğini belirtmektedir⁵⁷⁶. Öğretide Arkan da TTK m. 8’de öngörülen bileşik faiz yasağına istisna getiren ödünç sözleşmesi hükmünün anapara faizini kapsadığını, temerrüt faizine temerrüt faizi yürütülmesinin TBK m. 121/f. 3 ile emredici şekilde yasaklandığını belirtmektedir⁵⁷⁷. Kanaatimizce de TTK m. 8’de cari hesap sözleşmeleri ve ödünç sözleşmeleri için getirilen istisnai düzenleme anapara faizine ilişkindir. Temerrüt faizine TBK m. 121/f. 3 gereği bileşik faiz yürütülemeyecektir.

Ticari ödünç sözleşmesi ile bankaların vermiş oldukları bazı kredi tiplerinde faiz oranına ilişkin idarece belirlenen üst limitin, bileşik faiz hesabı yöntemiyle aşılabilmesi mümkündür. Öğretideki bazı yazarlara göre; TTK m. 8/f. 2 ile kanun koyucunun cevaz verdiği bileşik faiz uygulaması sebebiyle yapılan hesaplama sonucunda azami had olarak belirlenen yıllık faiz oranının geçilmesi, geçersiz sayılmamalıdır⁵⁷⁸. Çünkü kanun bileşik faiz yöntemine izin vermiş ve azami faiz sınırlarının izin verilen bir işleme etkisi olmaması gerekmektedir. Bir diğer grup yazar ise bileşik faiz yöntemiyle hesaplanacak faiz; azami yıllık faiz oranını geçiyorsa, aştığı oranda geçersiz sayılması gerektiğini belirtmektedir⁵⁷⁹. Son görüş kapsamında; TTK m. 1530 hükmü gereği; ticari iş alacaklısı, TBK m. 27/f. 2 hükmünden yararlanarak sözleşmenin tümünün geçersizliğini ileri süremeyecek ve sadece ilgili sınırlamaya kadar faiz miktarı düşürülecektir. Kanaatimizce de, idarece yıllık faiz oranı üst limitinin belirlendiği durumda, bileşik faiz hesabıyla yıllık faiz

⁵⁷⁵Tandoğan, C. 1/2, s. 316; Tunç, **Faiz**, s. 77, 78.

⁵⁷⁶Tandoğan, C. 1/2, s. 316.

⁵⁷⁷Arkan, **Ticari İşletme**, s. 95, 97; Benzer görüş için bkz.: Poroy, Yasaman, **Ticari İşletme**, s. 110.

⁵⁷⁸Erem’e göre azami had olarak belirlenen yıllık faiz oranlarının bileşik faiz hesabıyla cüzi miktarda aşılması geçersiz sayılmamalıdır. Faruk Erem, Akın Altıok, **Ödünç Para Verme İşleri Kanunu ve ilgili Kararlar**, 3. bs., Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 1972, s. 29; Seza Reisoğlu, **Bankacılık yönünden Borçlar Hukuku Kuralları**, Ankara, Türkiye Bankalar Birliği, 1970, s. 136.

⁵⁷⁹Tunçomağ, **Özel Hükümler**, s. 778; Evren, **Faiz**, s. 25, 200.

oranına ilişkin üst limit aşılamamalıdır. Bileşik faiz hesabıyla işletilecek faiz, idarece belirlenen yıllık üst limiti aştığı oranda geçersiz sayılmalıdır.

3. Kıymetli Evrak Hukukuna İlişkin İstisna(TTK M. 725-726)

TTK m. 8/f. 2’de öngörülen ödünç sözleşmeleri ve cari hesap sözleşmelerine ilişkin düzenlenen belirli şartlar dahilindeki bileşik faiz serbestisi daha önce de belirtildiği üzere anapara faizine ilişkindir. Temerrüt faizinin bileşik faiz hesabıyla işletilmesi ise 3095 sayılı Kanun m. 3/f. 1 ve TBK m. 121/f. 3’de yer alan emredici hükümlerle yasaklanmıştır.

Kambiyo senetlerinden poliçe hükümlerinin düzenlendiği TTK m. 726’da ise başvuru hakkını kullanmış olan hamile ödeme yapan kişinin kendisinden önce gelen kişilere rücu hakkını düzenlerken bileşik faiz bakımından temerrüt faizine yönelik farklı bir düzenleme getirmiştir⁵⁸⁰. Söz konusu farklı düzenlemenin amacı önceki sırada yer alan borçluları borcu zamanında ödemeye zorlamaktır⁵⁸¹. TTK m. 725/f. 1/b. a ve b’ye göre poliçe hamili vadesi geldiğinde başvuru borçlularından herhangi birisine başvurarak poliçe bedelini ve şart kılınmışsa işlemiş anapara faizini ayrıca vadeden sonra işlemiş temerrüt faizini talep edebilecektir⁵⁸². TTK m. 726’da ise hamilin başvurusu üzerine ödemede bulunan tarafın kendisinden önce gelen borçlulara rücu hakkı düzenlenmiştir⁵⁸³. Söz konusu düzenlemeye göre rücu hakkını

⁵⁸⁰ Arkan, kambiyo senetlerindeki bu düzenlemeleri temerrüt faizindeki bileşik faiz yasağına yönelik bir istisna olarak görmektedir. Arkan, **Ticari İşletme**, s. 97; Benzer görüş için bkz.: Bahtiyar, **Ticari İşletme**, s. 63; Arslan, Kırmızı, **a.g.e.**, s. 112; Kaya da, kambiyo senetlerindeki söz konusu durumu bileşik faizin bir görünümü ve temerrüt faizine temerrüt faizi yürütülmesi yasağının istisnasını oluşturduğunu ifade etmektedir. Kaya, **Faiz**, s. 362; Benzer görüş için bkz.: Durgun, **Faiz**, s. 26; Koyuncu, **Faiz**, s. 105; Akkuş, **Ticari İş**, s. 80; Ceylan, **Faiz**, s. 92; Tunç, **Faiz**, s. 78; Şirin, **Faiz**, s. 126.

⁵⁸¹ Ceylan, **Faiz**, s. 92; Demir, **Bileşik Faiz**, s. 73.

⁵⁸² Vadenin gelmesinin ardından işleyecek olan faiz temerrüt faizidir. Arkan, **Ticari İşletme**, s. 97.

TTK m. 725: “Hamil başvurma yoluyla;

a) Poliçenin kabul edilmemiş veya ödenmemiş olan bedelini ve şart kılınmışsa işlemiş faizi,

b) Vadenin gelmesinden itibaren işleyecek faizi,

c) Protestonun ve hamil tarafından tebliğ olunan ihbarların giderleriyle diğer giderleri ve

d) Poliçe bedelinin binde üçünü aşmamak üzere komisyon ücretini, isteyebilir.

Başvurma hakkı vadenin gelmesinden önce kullanılırsa, poliçe bedelinden bir iskonto yapılır. Bu iskonto başvurma tarihinde hamilin yerleşim yerinde geçerli olan resmî iskonto oranına göre hesap edilir.”

⁵⁸³ TTK m. 726: “Poliçe bedelini ödemiş olan kişi kendisinden önce gelen borçlulardan;

a) Ödemiş olduğu tutarın tamamını,

b) Ödeme tarihinden itibaren bu tutarın faizini,

c) Yaptığı giderleri ve

kullanacak olan kişi, ödediği bedelin tamamını ve ödeme tarihinden itibaren toplam tutara işlemiş temerrüt faizini talep edebilecektir. Hükümde ödemiş olduğu tutarın tamamı denilerek rücu hakkının kapsamına hem poliçe bedeli hem de işlemiş anapara faizi ve poliçe vadesinden itibaren işleyecek temerrüt faizleri dahil olmaktadır. Bu toplam tutara ise TTK m. 726/f. 1/b. b sayesinde ödeme gününden itibaren temerrüt faizi işletilecektir. Dolayısıyla temerrüt faizine temerrüt faizi işletilmesi durumuna benzer bir durumun ortaya çıktığı görölmektedir⁵⁸⁴.

Poliçeye ilişkin düzenlenen TTK m. 725 ve 726, TTK m. 778/f. 1/b. d'nin yollamasıyla bono yönünden de uygulama alanına sahiptir. Çekler bakımından da TTK m. 810 ve 818/f. 1/b. l ile aynı prensip benimsenmiştir.

Kıymetli evrak hukukuna ilişkin söz konusu düzenlemenin bileşik faizin tanımı ve kapsamına tam anlamıyla uyan bir örneğini oluşturmadiğı kanaatindeyiz. Bileşik faiz; asıl alacağa bağlı olarak işleyen faizin anaparaya eklenerek toplam tutara yeniden faiz işletilmesidir. Ancak TTK m. 726'da hamile ödemede bulunan kişinin rücu hakkının kapsamı ortaya koyulmuştur. Rücu hakkına konu olan alacağın anaparasını oluşturan kalemler teker teker belirtilmiştir. Dolayısıyla rücu hakkı sahibinin hamile ödemiş olduğu temerrüt faizi, rücu hakkını kullanacağı esnada faiz niteliğini yitirerek asıl alacağı oluşturan kalemlerden sadece birisini oluşturmaktadır. Dolayısıyla kambiyo senetlerine özgü belirtilen uygulamanın bileşik faizin doğrudan bir örneğini oluşturmadiğı kanısındayız⁵⁸⁵.

4. İcra Ve İflas Hukukuna İlişkin İstisna(İİK M. 195-196)

Alacaklıların hakları üzerine iflasın tesirlerini düzenleyen hükümlerin arasında yer alan “Müflisin borçlarının muacceliyet kesbetmesi” başlıklı İİK m. 195'te iflasın açılması ile müflisin bütün borçlarının muaccel hale geleceğı ve iflasın açılmış olduğu güne kadar işlemiş faiz ile takip masraflarının anaparaya

d) Poliçe bedelinin binde ikisini aşmamak üzere komisyon ücretini, isteyebilir”

⁵⁸⁴Helvacıya göre hem eBK m. 104/f. 1(TBK m. 121/f.1)'i aşacak şekilde işlemiş anapara faizine temerrüt faizi işletilmesine hem de eBK m. 104/f. 3(TBK m. 121/f. 3)'te düzenlenen emredici düzenlemeye aykırı olarak temerrüt faizine temerrüt faizi işletilmesine kanun tarafından kambiyo senetlerinde izin verilmiştir. Helvacı, **Faiz**, s. 127.

⁵⁸⁵Benzer yönde bkz.: Evren, **Faiz**, s. 29, 193.

zammolunacağı belirtilmiştir⁵⁸⁶. Hemen arkasından “Faiz” başlıklı İİK m. 196’da ise iflasın açılması ile birlikte iflas masasına giren alacaklara faiz işlemeye devam edeceği rehinle temin edilmiş alacaklar dışındaki alacaklara adi işlerde uygulanan faiz uygulanacağı ve bu maddeye göre alacaklılara tahakkuk edecek faiz ödemelerinin İİK m. 195’e göre hesaplanan anaparalar ödendikten sonra bakiyesi üzerinden yapılacağı belirtilmiştir⁵⁸⁷. Dolayısıyla iflasın açılması ile birlikte iflas tarihine kadar işlemiş faiz, takip masrafları ve ana alacak toplanarak daha sonraki süreç açısından anaparayı oluşturacaktır⁵⁸⁸.

İİK m. 196’nın önceki halinde rehinli alacaklar dışındaki alacaklarda iflasın açılması ile birlikte faiz işlemesi durmaktaydı⁵⁸⁹. Ancak iflasın kötüye kullanılmasının önüne geçilmesi amacıyla daha sonra hüküm şu anki güncel şekline kavuşturulmuştur.

Hükümler birlikte değerlendirildiğinde iflasın açıldığı güne kadar müflisin borçlarına işlemiş anapara faizi ve temerrüt faizleri iflasın açıldığı gün anaparaya eklenerek toplam tutar bulunacak ve iflasın açıldığı günden itibaren İİK m. 196 çerçevesinde toplam tutara temerrüt faizi işletilecektir. Anılan hükümler çerçevesinde işlemiş temerrüt faizine yeniden temerrüt faizi yürütülmesi şeklinde bileşik faiz kabul edilmiştir⁵⁹⁰. İflasın açılması ile toplam tutar üzerinden işletilecek faiz; bütün alacaklıların alacağı ödendikten sonra masada para kalırsa ödenebilecektir.

⁵⁸⁶ İİK m. 195: “Borçlunun gayri taşınır mallarının rehni suretiyle temin edilmiş olan alacaklar müstesna olmak üzere iflasın açılması müflisin borçlarını muaccel kılar. İflasın açıldığı güne kadar işlemiş faiz ile takip masrafları anaya zammolunur.

Müflisin vadesi gelmemiş faizsiz borçlarından yıllık kanuni faiz hesabıyla iskonto yapılır.”

⁵⁸⁷ İİK m. 196: “İflasın açılması ile birlikte, iflas masasına giren alacaklarda faiz işlemeye devam eder.

Rehinle temin edilmemiş alacaklarda ticari olmayan işlerdeki faiz oranı uygulanır.

Ancak, bu maddeye göre alacaklılara tahakkuk edecek faiz ödemeleri, 195 inci maddeye göre hesaplanan ana paralar ödendikten sonra bakiyesi üzerinden yapılır.”

⁵⁸⁸ Timuçin Muşul, **İflas ve Konkordato Hukuku**, 2. bs., Ankara, Adalet Yayınevi, 2019, s. 254.

⁵⁸⁹ Mahmut Bilgen, **Konkordato İflas ve Yargılama Usulü**, 3. bs., Ankara, Adalet Yayınevi, 2020, s. 825.

⁵⁹⁰ Arslan, Kırmızı, **a.g.e.**, s. 112; Helvacı, **Faiz**, s. 129.

5. Bileşik Faize İlişkin Özel Durumlar

Uygulama yönünden bileşik faize ilişkin bir diğer konu; kanuna aykırı bir şekilde bileşik faiz hesabıyla borçluya başlatılacak bir icra takibi karşısında borçlunun durumuna ilişkindir. Yargıtay'ın vermiş olduğu bir kararda, ilama dayalı icra takibinde faiz alacağına tekrardan faiz işletildiği ve bunun usul ve yasaya aykırı olduğu iddiasında; yerel mahkemece, şikayet talebinin icra emrinin tebliğinden sonra süresinde itiraz edilmediği gerekçesiyle şikayetin reddine karar verilmesinin ardından, Yargıtay borçlunun, takipte bileşik faiz işletilerek ilama aykırı olarak fazla faiz talep edildiği iddiasının, ilama aykırılık şikayeti olduğunu ve bu tür şikayetlerin kamu düzenine ilişkin olması sebebiyle süresiz şikayete tabi olacağı yönünde karar vermiştir⁵⁹¹. Yargıtay'ın vermiş olduğu bir başka kararda ise; borçluya karşı bonoya dayalı olarak başlatılan takipte, işlemiş faiz hakkında da faiz talep edilmiş olmasına ve bunun kanuna aykırı olmasına rağmen, borçlunun itirazı olmadığı için takipten sonra asıl alacak ve işlemiş faizin toplam tutarı üzerinden faiz hesaplanması gerektiğini, faize faiz yürütülemeyeceği yönündeki talebin itiraz mahiyetinde olup süreye tabi olduğunu belirtmiştir⁵⁹². Yine Yargıtay vermiş olduğu bir başka kararında, borçluya gönderilen örnek 10 ödeme emrine karşı borçlunun faize faiz yürütüldüğü yönündeki şikayeti bakımından yedi günlük şikayet süresi geçirildiği için söz konusu şikayetin reddinin gerektiğini belirtmiştir⁵⁹³.

Uygulama yönünden bir başka husus; yabancı mahkeme ve hakem kararlarında Türk hukukuna aykırı olarak işletilen bileşik faize yönelik kararların tenfizine yönelik taleplerin durumudur. Yargıtay 11. Hukuk Dairesi'nin vermiş olduğu bir kararda yabancı bir hakem kararında temerrüt faizinin bileşik faiz yöntemiyle hesaplanarak davacıya ödenmesine yönelik hükmün tenfizini kabul eden

⁵⁹¹ Yargıtay 12. HD, E. 2018/3609, K. 2018/8632, T. 25.09.2018, (çevrimiçi), www.karararama.yargitay.gov.tr, E.T:12.09.2022; Aynı yönde Yargıtay 12. HD, E. 2018/3606, K. 2018/8633, T. 25.09.2018, (çevrimiçi), www.karararama.yargitay.gov.tr, E.T:12.09.2022; İlamlı takipte ilama aykırılık bakımından benzer yönde, Yargıtay 8. HD, E. 2013/2434, K. 2013/4081, T. 21.03.2013, (çevrimiçi), www.karararama.yargitay.gov.tr, E.T:12.09.2022.

⁵⁹² Yargıtay 12. HD, E. 2013/8373, K. 2013/17522, T. 07.05.2013, (çevrimiçi), www.karararama.yargitay.gov.tr, E.T:12.09.2022.

⁵⁹³ Yargıtay 12. HD, E. 2010/7395, K. 2010/19163, T. 13.07.2010, (çevrimiçi), www.karararama.yargitay.gov.tr, E.T:12.09.2022; Benzer yönde Yargıtay 12. HD, E. 2007/9439, K. 2007/12089, T. 14.06.2007, (çevrimiçi), www.karararama.yargitay.gov.tr, E.T:12.09.2022.

yerel mahkeme kararında Yargıtay bir isabetsizlik görmemiştir⁵⁹⁴. Yine Yargıtay, karşı oy yazısında bileşik faize ilişkin kuralların kamu düzeninden olması sebebiyle yabancı hakem kararında faize faiz işletilip bileşik faiz yürütüleceği hükmünün tenfizinin kabul edilmemesi gerektiği belirtilmesine karşın, yabancı hakem kararının tenfizine karar veren yerel mahkeme kararını onamıştır⁵⁹⁵.

Yargıtay, yukarıdaki hususlardan bağımsız olarak, dava tarihinden itibaren temerrüt faizine temerrüt faizi yürütüldüğü uyuşmazlıklara ilişkin vermiş olduğu bazı kararlarda faize faiz yasağına ilişkin kuralların kamu düzenine ilişkin olduğunu belirtmiştir⁵⁹⁶.

⁵⁹⁴ Yargıtay 11. HD, E. 2013/12075, K. 2014/1027, T. 17.01.2014, (çevrimiçi), www.karararama.yargitay.gov.tr, E.T:10.09.2022.

⁵⁹⁵ Yargıtay 11. HD, E. 2019/4093, K. 2021/4406, T. 25.05.2021, (çevrimiçi), www.karararama.yargitay.gov.tr, E.T:12.09.2022.

⁵⁹⁶ Yargıtay 3. HD, E. 2021/4729, K. 2021/12732, T. 09.12.2021, (çevrimiçi), www.karararama.yargitay.gov.tr, E.T:12.09.2022; Yargıtay 15. HD, E. 2016/2013, K. 2017/1801, T. 26.04.2017, (çevrimiçi), www.karararama.yargitay.gov.tr, E.T:10.09.2022; Faize faiz yasağına ilişkin kuralların kamu düzenine ilişkin olduğuna yönelik ayrıca bkz.: Yargıtay 15. HD, E. 2016/862, K. 2016/2214, T. 11.04.2016, (çevrimiçi), www.karararama.yargitay.gov.tr, E.T:10.09.2022; TBK m. 121/f. 3'te öngörülen faize faiz işletilmesi yasağının kamu düzenine dair emredici bir düzenleme olduğuna yönelik bkz.: Yargıtay 12. HD, E. 2013/14820, K. 2013/24102, T. 27.06.2013, (çevrimiçi), www.karararama.yargitay.gov.tr, E.T:10.09.2022.

SONUÇ

Bileşik faiz yasağı ve istisnalarının tam ve doğru bir şekilde incelenebilmesi için öncelikle faizin tanımı ve hukuki niteliğinin belirlenmesi ve faize yönelik kanun ve öğreti tarafından yapılan sınıflandırmaların ortaya koyulması gerekir. Hukukumuzda faiz genel anlamda; Türk Borçlar Kanunu, Türk Ticaret Kanunu ve 3095 sayılı Kanuni Faiz ve Temerrüt Faizine İlişkin Kanun tarafından düzenlenmiştir. Ancak birçok kanunda faize ilişkin hükümler yer alır. Buna rağmen mevzuatın hiçbir bölümünde faizin tanımı yapılmamıştır. Öğretide ileri sürülen tanımlar ekseriyetle para borcu üzerinden yapılmış olup; daha geniş bir ifadeyle, faiz: asıl alacak üzerinden belirli bir oran uygulanarak miktarı hesaplanan, paradan ya da herhangi bir misli eşyadan bir zaman dilimi boyunca iradeyle ya da irade dışı mahrum kalmanın karşılığıdır.

Faizin zamana bağlı olarak işlemesi ve asıl alacağa bağlı olma özelliği sebebiyle öğretide bazı kavramlarla karşılaştırılma ihtiyacı duyulmuştur. Öğretide, faizle karşılaştırılmaya tabi tutulan kira bedeli, kar payı, sermaye payı faizi, hazırlık devresi faizi, aşkın zarar, temerrüt komisyonu, ceza koşulu kavramları her ne kadar faizle bağlantılı olup faize benzerlik gösterecekler de nitelik olarak faizden farklıdır. Bu sebeple bahse konu kavramlardan kaynaklanan borçlara yönelik şartları oluştuğunda borçlunun temerrüde düşmesi üzerine temerrüt faizi işleyecek ve bu husus bileşik faiz yasağı kapsamında değerlendirilmeyecektir.

Faiz ile karşılaştırılan kavramlardan birisi olan vade farkı bakımından somut olayın özelliklerine göre değerlendirilme yapılmalı ve vade farkı anlaşmalarında taraf iradeleri yorumlanarak sonuca ulaşılmalıdır. Bu sebeple tarafların iradeleri ışığında vade farkı, sözleşmede yer alan bedelin içerisinde değerlendirilmesi gereken bir kavram olarak ortaya çıkabileceği gibi anapara faizi ya da temerrüt faizi olarak da ortaya çıkabilir.

Faizin niteliğine göre yapılan sınıflandırma sonucunda anapara faizi ve temerrüt faizi olmak üzere iki tür faiz bulunmaktadır. Anapara faizi ve temerrüt faizi dışında nitelik olarak ileri sürülen faiz türlerinin bir kısmı anapara faizinden bir kısmı ise temerrüt faizinden ibarettir. Örneğin ekseriyetle eBK zamanında ileri sürülen

tazminat faizi, haksız fiil sonucunda oluşan zarara yönelik tazmin borcuna işletilecek temerrüt faizidir. Aynı şekilde şartları oluştuğunda sebepsiz zenginleşme borçlarına işletilecek faiz de temerrüt faizinden ibarettir. Yargılama faizi olarak ileri sürülen husus da temerrüt faizini oluşturmaktadır. TBK m. 229/f. 1/b. 1’de yer alan, satış sözleşmesinde, ayıp sebebiyle alıcının sözleşmeden dönmesinin ardından satıcıdan talep edeceği satış bedelinin faiziyle birlikte geri verilmesi hükmünde yer alan faiz de anapara faizinden ibarettir. Aynı şekilde TBK m. 217/f. 1/b. 1’de alıcının, satış sözleşmesinde tam zapt halinde satılardan elde ettiği veya elde etmeyi ihmal eylediği ürünlerin değeri indirilerek, ödemiş olduğu bedelin faizi ile birlikte geri verilmesi hükmünde yer alan faiz de anapara faizini oluşturmaktadır. Gecikme zammı ise her ne kadar kamu hukuku kökenli kamusal bir yaptırım olarak ortaya çıksa da temerrüt faiziyle aynı amaç ve işleve sahip olduğundan gecikme zammı bedeline ayrıca temerrüt faizi işletilememelidir. Tarafların özel hukuk sözleşmelerinde gecikme zammı kavramına yer vermeleri halinde ise taraf iradeleri yorumlanarak sonuca ulaşılmalıdır.

Faizin kaynağına göre yapılan ayırım sonucunda kanuni faiz ve iradi faiz olmak üzere iki farklı faiz türü ortaya çıkar. Öğretide bazı yazarlarca iradi faiz yerine akdi faiz kavramı kullanılsa da iradi faiz kavramı tercih edilmelidir. Çünkü tek taraflı hukuki işlemlerle de faiz borcu düzenlenebilir. Kanuni faiz, faiz borcunun doğumunun taraf iradelerinden bağımsız olarak doğrudan kanunun hükmüne dayandığı faiz türüdür. İradi faiz ise hukuki işlem sonucu ortaya çıkan faiz türüdür. Anapara faizi çoğu zaman hukuki işlemle ortaya çıktığı için bazı durumlarda akdi faiz olarak da nitelendirilmektedir. Ancak anapara faizinin doğumunun doğrudan kanun tarafından öngörüldüğü durumlar da mevcuttur. Örneğin TBK m. 229/f. 1/b. 1 ve TBK m. 217/f. 1/b. 1’de yer alan faiz düzenlemeleri anapara faizinin doğumunun kanun tarafından öngörüldüğü hallerdendir. İradi faiz hukuki işlemle doğan faiz türü olduğu için tarafların anlaşması yoluyla doğan bir faizin oranı belirtilmediği için kanunda yer alan oranların uygulanması o faizi kanuni faiz yapmaz. Önemli olan husus faizin doğumunun hukuki işleme dayanmasıdır. Faizin kaynağına göre yapılan ayırımda kanuni faiz ve iradi faiz dışında bazı yazarlarca ileri sürülen uygulamadan

doğın faiz türü, kanuni faiz ve iradi faiz içerisinde değeriendirilebileceği için kaynağa göre yapılan ayırım içerisinde başka bir tasnife gerek yoktur.

Faiz, hesaplanma yöntemine göre basit faiz ve bileşik faiz şeklinde sınıflandırılmıştır. Basit faiz, faizin hesaplanmasında sadece asıl alacağın miktarının esas alındığı faiz türüdür. Bileşik faiz ise asıl alacağa ilave olarak işlemiş faizlerin de eklenmesi suretiyle toplam tutara faiz işletilmesini oluşturur.

Uygulandığı işe göre de faiz adi faiz ve ticari faiz ayırımına tabi tutulmuştur. Ticari işlerde uygulanacak olan ticari faiz, adi faizden belirli hükümler sayesinde bazı konularda farklı düzenlemelere tabi tutulmuştur.

Faiz hukuki alanda yapılan çeşitli sınıflandırmalar dışında ekonomik alanda da bazı faiz türleri oluşacak şekilde farklı isimlerle ortaya koyulmuştur. İskonto faizi, reeskont faizi, mevduat faizi, avans faizi, kredi faizi, interbank faizi, libor faizi ve repo faizi ekonomi alanındaki faiz türlerindendir.

Faizin hesaplanma yöntemine göre yapılan ayırım sonucu oluşan türlerinden birisi olan bileşik faiz tarihin hiçbir döneminde hoş karşılanmamış ve çeşitli düzenlemelerle toplumlarda yasaklanmaya çalışılmış bir uygulamadır. Bunun sebebi borçlunun önceden tahmin edemeyeceği bir faiz yükünün altında kalmasının önüne geçmek ve öngöremeyeceği bir borç çığının oluşmasını engellemektir. Ancak öğretilde bazı yazarlarca bileşik faizi yasaklayan hükümler sebebiyle, enflasyonun yüksek seyrettiği hallerde faizin enflasyona karşı koruma konusunda işlevsiz kaldığı ileri sürölmüştür.

Bileşik faizin mevzuatın hiçbir bölümünde tanımı yapılmamış olup sadece yasaklama içeren hükümlerin değeriendirilmesi sonucu öğreti bir tanıma ulaşmaya çalışmıştır. Bileşik faizin tanımının doğru ve tam bir şekilde yapılması kapsamının da tam olarak belirlenmesini sağlayacaktır. Dolayısıyla süregelen ve incelenen uygulamaların bileşik faizin kapsamında kalıp kalmadığı, kapsamındaysa istisna kapsamında değeriendirilip değeriendirilemeyeceği, bileşik faizin tanımının tam ve doğru bir şekilde yapılmasına bağlıdır. TBK m. 388/f. 3'te faizin anaparaya eklenerek birlikte yeniden faiz yürütölmesinin kararlaştırılamayacağı düzenlenmiştir.

Söz konusu hükümden ve bileşik faize yönelik yasaklama içeren diğer hükümlerden olan TTK m. 8/f. 2, 3095 sayılı Kanun m. 3, 6502 sayılı TKHK m. 4/f. 7 ve 5464 sayılı Banka Kartları ve Kredi Kartları Kanunu m. 26'dan hareketle bileşik faize yönelik bir tanıma ulaşılmıştır. Bileşik faiz, işleyen faizin anaparaya eklenmesi sonucu oluşan toplam tutara aynı neviden yeniden faiz işletilmesidir. Anapara faizi bakımından işlemiş anapara faizinin asıl alacağa eklenmesi suretiyle toplam tutara yeniden anapara faizi işletilmesi bileşik faizi oluşturur. Temerrüt faizi bakımından da işlemiş temerrüt faizinin anaparaya eklenerek toplam tutara yeniden temerrüt faizi işletilmesi bileşik faizi meydana getirir.

Bileşik faizin tanımı ve kapsamının belirlenmesinin ardından bileşik faizin kapsamına dahil olmayan haller ortaya koyulmuştur. Bileşik faiz işlemiş faize aynı neviden faiz yürütülmesi olduğu için hukuki niteliği yönünden farklı olan faizlerin birbirlerine karşı uygulanması bileşik faizin kapsamı içerisinde yer almaz. Bir diğer ifadeyle işlemiş anapara faizinin ifasında temerrüde düşülmesi halinde anapara faizine temerrüt faizi işlemesi bileşik faiz kapsamında yer almaz. TBK m. 121/f. 1'de yer alan düzenleme de bu sonuca uygundur. Anılan düzenlemede, faiz veya irat borcunu ya da bağışladığı bir miktar parayı ödemekte temerrüde düşen borçlu, icra takibine girildiği veya dava açıldığı günden itibaren temerrüt faizi ödemekle yükümlü olduğu belirtilmiştir. Hükümde ifade edilen faiz, anapara faizini oluşturmaktadır. Dolayısıyla anapara faizini ödemede temerrüde düşen borçlu, icra takibine girildiği veya dava açıldığı tarihten itibaren anapara faizine işleyecek temerrüt faizini de ödemekle yükümlü olacaktır. Anılan düzenlemeye aykırı olarak yapılan anlaşmalar, TBK m. 121/f. 2 gereğince ceza koşulu hükümlerine tabi kılınmıştır. Dolayısıyla anapara faizine işletilecek temerrüt faizinin başlangıç anının daha erken olarak kararlaştırıldığı hallerde TBK m. 182/f. 3 gereğince hakim işlemiş faizi aşırı görürse bunu kendiliğinden indirebilecektir. Ancak TTK m. 22 gereği tacir sıfatını haiz borçlu bakımından TBK m. 121/f. 2 uygulanamaz.

Sebepsiz zenginleşme ve haksız fiilde borçlunun ödemekle yükümlü olduğu tazminat miktarına borçlunun temerrüde düşeceği andan itibaren temerrüt faizi ödenmesi gerektiği için de söz konusu durumda bileşik faiz kapsamında değerlendirilecek bir husus bulunmamaktadır.

Aynı zamanda TBK m. 229/f. 1/b. 1 ve TBK m. 217/f. 1/b. 1 hükümlerinde yer alan faiz anapara faizi olup şartları oluştuğunda anapara faizine işletilecek temerrüt faizi de bileşik faizin kapsamı dışında kaldığı için anılan husus da bileşik faiz kapsamında değerlendirilemeyecektir.

Öğretide bazı yazarlara göre, faiz borcunun muaccel olmasının ardından borçlu tarafından faizin miktarının bilinip öğrenilmesinin ardından taraflarca yapılacak anlaşma ile faiz borcu anaparaya dönüşecek böylelikle anaparaya dönüşen miktara faiz işletilmesi de bileşik faiz kapsamında değerlendirilemeyecektir. Kural olarak TBK m. 121/f. 3 gereğince temerrüt faizine ayrıca temerrüt faizi yürütülemez. Ancak bahse konu görüşe göre temerrüt faizi alacağı doğup muaccel hale geldikten sonra borçlu tarafından miktarı bilinmesinin ardından taraflarca yapılacak anlaşma sonucu artık bu borç anapara haline gelecek ve oluşacak toplam meblağa temerrüt faizi yürütülebilecektir. Faiz borcunun muaccel hale gelmesinin ardından tarafların söz konusu borcu bir yenileme sözleşmesine konu ederek anapara haline getirmesi mümkündür. Bileşik faizi yasaklayan hükümlerin amacının borçlunun önceden öngöremeyeceği bir faiz yükünün altında kalmaması olduğu hususu dikkate alındığında da faiz borcunun muaccel olmasının ardından bilinen faiz miktarına yönelik taraflarca yapılacak anlaşma sonucu faiz borcunun asıl borç haline getirilip yenilemeden sonra toplam tutara faiz işletilmesi mümkün olmalıdır.

Rücu alacağı bakımından bileşik faiz değerlendirildiğinde, rücu ilişkisinde, ödemede bulunan kişinin ödeme esnasında ödemiş olduğu asıl alacak ve faiz, rücu talebi esnasında toplam alacağını oluşturmaktadır. Bir diğer ifade ile bir miktar borcu ve faizini ödemek durumunda kalan kişinin rücu alacağını oluşturan kalemler ödemiş olduğu asıl alacak ve faiz miktarlarıdır. Dolayısıyla ödemede bulunan kişinin ödemiş olduğu bedelin tamamı, rücu alacağında asıl alacağı meydana getirir. Asıl alacağa da şartları oluştuğunda temerrüt faizi işletilebilecektir. Bu sebeple anılan husus da bileşik faiz kapsamında değerlendirilemez. Keza vekil ile müvekkil arasındaki ilişkide vekilin müvekkili adına tahsil ettiği anapara ve temerrüt faizi toplamı, müvekkilin vekile karşı sahip olduğu asıl alacağı oluşturmaktadır. Vekil müvekkile karşı temerrüde düşerse, toplam tutar üzerinden temerrüt faizi işletilecektir.

TTK m. 89 vd. maddelerinde düzenlenen cari hesap sözleşmelerinde kanun tarafından öngörölmüş üç tür faiz bulunmaktadır. İlk olarak cari hesaba kaydedilen alacaklara sözleşme veya ticari teamüller gereğince kaydedildikleri andan itibaren faiz işletilmesidir. İkinci olarak TTK m. 95 gereğince cari hesap devrelerinin sonunda karşı tarafça kabul edilen bakiyeye yeni hesap devresinin başından itibaren işletilecek faizdir. Bir diğer husus ise TTK m. 96 uyarınca cari hesapta hesap devreleri içerisinde tarafların en az üçer ay olarak belirledikleri dönemler halinde işlemiş faizlerin anaparaya eklenerek yeniden faiz işletilmesine yönelik anlaşmalarıdır. Cari hesapta sözü edilen bu üç faiz de anapara faizidir. Cari hesapta TTK m. 95 gereğince ara hesap bakiyesine işletilecek faiz hukuk tekniğı olarak bileşik faiz kapsamında değerlendirilemez. Çünkü TBK m. 134/f. 2 uyarınca, hesap devrelerinde hesabın kesilip karşı tarafça kabul edilmesi halinde borç yenilenmiş olur. Yenilenen borç da tek başına yeni bir asıl alacak meydana getirir. Bu sebeple yenilenen borç üzerinden işletilecek faiz bileşik faiz kapsamında değerlendirilemez. Ancak her ne kadar teknik anlamda bileşik faiz olmasa da iktisadi anlamda bileşik faize benzer sonuçlar doğurabileceğinden kanun TTK m. 95'te TTK m. 8'deki şartların varlığını aramıştır. Anılan şartlara göre ise hesap devreleri en az üç ay olmalı ve cari hesap sözleşmesinin taraflarının tacir olması gerekmektedir. Cari hesapta teknik anlamda bileşik faiz kapsamı içerisinde kalan faiz anlaşması ise TTK m. 96'da düzenlenen aynı hesap devresi içerisindeki faizin anaparaya eklenerek yeniden faiz yürütölmesine yönelik anlaşmadır. Örneğın on iki aylık hesap devreleri olan bir cari hesap sözleşmesinde taraflar en az üç ayda bir işlemiş anapara faizinin asıl alacağı eklenerek toplam tutar üzerinden faiz yürütölleceğini kararlaştıracabilir. Söz konusu düzenleme için öncelikle taraflar arasında bu konuda bir anlaşma olması gerektiğı gibi TTK m. 8/f. 2 ve 3'teki düzenlemelere de uyulması gerekir. Dolayısıyla faizin anaparaya eklenmesi gereken dönemler en az üç ay olarak belirlenmeli ve cari hesap sözleşmesinin taraflarının da tacir olması gerekmektedir.

Hukukumuzda bileşik faizi yasaklayan hükümler incelendiğinde, anılan düzenlemeler arasında, 3095 sayılı Kanun m. 3, TBK m. 388/f. 3, TBK m. 121/f. 3, TTK m. 8, 5464 sayılı Kanun m. 26/f. 2 ve 6502 sayılı TKHK m. 4/f. 7 yer almaktadır. Yine anılan kanunlardaki hükümlere yönelik çıkarılan bazı

yönetmeliklerde de bahse konu yasaklar tekrarlanmıştır. Bileşik faizi yasaklayan hükümler ortak olarak değerlendirildiğinde, Türk Hukuku'nda adi işlerde ve tüketici işlemlerinde bileşik faizin mutlak olarak yasaklandığı, ticari işlerde ise kural olarak yasak olduğu ancak istisnai olarak kanunun izin verdiği hallerde işletilebileceği sonucuna varılmıştır. Ticari işlerde de bir tarafın tüketici olması durumunda TKHK m. 4/f. 7 gereği yine borçlu aleyhine bileşik faiz yürütülemeyecektir.

TBK m. 388/f. 3'ün karşılığı olan eBK m. 308/f. 3 hükmünde yer alan “evvelden mukavele edilmiş olsa bile” ifadesi öğretilde tartışmaya neden olmuştur. Bazı yazarlar bileşik faize yönelik anlaşmaların faizin doğumundan önce yapılırsa geçersiz olmasına rağmen faiz borcunun doğumundan sonra taraflarca yapılacak anlaşmanın geçerli olacağını ileri sürmüştür. TBK m. 388/f. 3'te ise mutlak bir ifadeyle faizin anaparaya eklenerek birlikte yeniden faiz yürütülmesi yasaklanmıştır. Ancak bileşik faizin yasaklanma amacının borçlunun önceden öngöremeyeceği bir faiz yüküyle karşılaşmasını önlemek olduğu dikkate alındığında borçlunun miktarını tam olarak bildiği faiz borcu muaccel olduktan sonra alacaklı ile yapacağı bir yenileme sözleşmesi ile faiz borcunu anapara haline getirmesi ve böylelikle yeni oluşan alacağın tümü üzerinden faiz işletilmesi kanaatimizce mümkündür.

Türk hukukunda bileşik faiz yasağının istisnaları incelendiğinde TTK m. 8'de yer alan cari hesap sözleşmeleri ve ödünç sözleşmelerinde öngörülen istisna, kıymetli evrak hukukuna ilişkin TTK m. 725 ve 726'da öngörülen istisna ve İcra ve İflas Kanunu m. 195 ve 196'da öngörülen istisna ile karşılaşılmaktadır.

TTK m. 96 ve TTK m. 8'de yer alan cari hesap sözleşmelerine yönelik bileşik faiz yasağı istisnasına göre taraflar aynı hesap devresi içerisinde en az üç aylık hesap devreleri belirleyerek işlemiş faizin anaparaya eklenerek toplam tutar üzerinden faiz işletilmesini kararlaştırabilecektir. TTK m. 95'te yer alan hesap bakiyesine işletilecek faiz ise daha önce belirtildiği üzere yenileme işlemi ile yeni bir alacak doğduğu için teknik anlamda bileşik faiz olarak değerlendirilemez. Ancak kanun buna rağmen TTK m. 8'deki şartların varlığını aramıştır.

TTK m. 8'de öngörülen bir diğer istisna ise ödünç sözleşmelerine yöneliktir. Her iki taraf için de ticari iş niteliğinde olan ve her iki tarafın da tacir olduğu ödünç

sözleşmelerinde hesap devrelerinin en az üç ay olarak belirlendiği hallerde taraflar bileşik faize yönelik anlaşma yapabilirler.

Kıymetli evrak hukukuna yönelik TTK m. 725 ve 726'da poliçede başvurma hakkının kapsamı düzenlenmiştir. TTK m. 726'da poliçe bedelini ödemiş olan kişi kendisinden önce gelen borçlulardan ödemiş olduğu tutarın tamamını ve ödeme tarihinden itibaren bu tutarın faizini talep edebileceği düzenlenmiştir. Ödemede bulunan kişinin ödediği bedel içerisinde temerrüt faizinin de bulunduğu ihtimalde ödemiş olduğu bedelin tamamına ödeme gününden itibaren temerrüt faizi işleyeceği için, öğretide bu husus temerrüt faizine temerrüt faizi yürütülmesi olarak değerlendirilmiş ve bileşik faiz yasağının bir istisnası olarak öngörülmüştür. Ancak kanaatimizce, ödemede bulunan kişinin rücu hakkının kapsamı belirlenirken ödemiş olduğu bedelin tamamı rücu esnasında asıl alacağı oluşturacağı için bu husus teknik anlamda bir bileşik faiz uygulaması olarak değerlendirilemez. Poliçeye ilişkin düzenlenen TTK m. 725 ve 726, TTK m. 778/f. 1/b. d'nin yollamasıyla bono yönünden de uygulama alanına sahiptir. Çekler bakımından da TTK m. 810 ve 818/f. 1/b. 1 ile aynı prensip benimsenmiştir.

Bileşik faiz yasağına ilişkin bir diğer istisna TTK m. 195 ve 196'da düzenlenmiştir. TTK m. 195'e göre iflasın açılması ile birlikte borçlunun borçları muaccel olur. İşlemiş faizler de anaparaya eklenir. İİK m. 196/f. 1'de ise iflasın açılması ile birlikte iflas masasına giren alacaklara faizin işlemeye devam edeceği belirtilmiştir. Dolayısıyla iflasın açılmasına kadar geçen süreçte işlemiş faizler anaparaya eklenerek toplam tutar üzerinden faiz işler.

KAYNAKÇA

- Acar, Meryem: “Tasarruf Mevduatı Üzerinde Rehin”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Ankara, 2015.
- Acemoğlu, Gayenur: “Ticari İşlerde Faiz ve Özellikle Türk Ticaret Kanunu Madde 1530 Uygulaması”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Adana, 2022.
- Aker, Yeşim: “Türkiye’de Kredi Kartı Borcuna Yürütülecek Faiz ile İlgili Gelişmeler”, **Hüseyin Ülgen’e Armağan**, C. 2, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2007, s. 1241-1271.
- Akil, Cenk: “Yargıtay Kararları Işığında Medeni Muhakeme Hukuku Bağlamında Faize İlişkin Bazı Meseleler”, **Ankara Barosu Dergisi**, S. 2, 2015, s. 67-107.
- Akkuş, Muhammed: “Ticari İş Kavramı Ve Ticari İşlerde Faiz”, Yüksek Lisans Tezi, **Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı**, Erzincan, 2019.
- Akyazan, Sıtkı: “T. Ticaret Yasasında Yer alan (Cari Hesap Sözleşmesi) ile Banka Cari Hesapları ve Bu Hesaplarda Uygulanan Faiz Türleri”, **Banka ve**

Ticaret Hukuku Dergisi, C. 9, S. 4, 1978, s. 1003-1018. (Anılış: Akyazan, Cari Hesap)

Akyazan, Sıtkı: “Türk Hukukunda Faiz Türleri ve Bunlara İlişkin Kanun Hükümleriyle, Banka Cari Hesaplarında Uygulanan Kapital Faizi, Bileşik Faiz, Geçmiş Günler Faizi Üzerinde Bir İnceleme”, **Ankara Barosu Dergisi**, S. 2, 1978, s. 236-247. (Anılış: Akyazan, Faiz)

Albaş, Hakan: **Paranın Değer Kaybından Doğan Zararın Tazmin Edilebilirliği(BK m. 105)**, 1. bs., Ankara, Seçkin Yayınları, 2004.

Altaş, Hüseyin: “Munzam Zararda İspat Sorunu”, **AÜHFD**, C. 50, S. 1, 2001, s. 121-130.

Altuğ, Osman: **Muhasebe ve Hukuk İlişkileri**, İstanbul, Türkmen Kitabevi, 1999.

Ankaralı, Egemen Gürsel: “Adi ve Ticari İşlerde Faiz”, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, İstanbul, 1986.

Anık, Gülgün: “Borçlunun Temerrüdünden Dolayı Sözleşmeden Dönme”, **TBB Dergisi**, S. 59, 2005, s. 214-236.

Antalya, O. Gökhan: **Marmara Hukuk Yorumu: Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, C. V/1,3, 2. bs., Ankara , Seçkin Yayıncılık, 2019.

- Arkan, Sabih: **Ticari İşletme Hukuku**, 27. bs., Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 2021.
- Arkan, Sabih: “Vade Farkı Kaydının Faturada Yer Almasının Sonuçları-Tartışmalar Kısmı” **Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu XVI (14 Mayıs 1999)**, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 1999.
- Arsebük, Esat: **Borçlar Hukuku**, C.1-2, 3. bs., Ankara, Güney Matbaası, 1950.
- Arsebük, Esat: “Cezai Şart Mefhumu Etrafında Tahliller”, **Adliye Ceridesi**, S. 16, 1936, s. 987-996. (Anılış: Arsebük, cezai şart)
- Arslan, Çetin;
Kırmızı, Mustafa: **Türk Hukukunda Faiz ve Munzam Zarar**, 3. bs., Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2010.
- Arslanlı, Halil: **Kara Ticareti Hukuku**, İstanbul, Sulhi Garan Matbaası, 1959.
- Arslanyürek, Yasemin
Kabaklıoğlu: **Ceza Koşulu ve Özellikle Zarar ve Tazminatla İlişkisi**, 1. bs., İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2018.
- Aşçıoğlu, Çetin: “Tazminata Yürütülecek Faiz”, **Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu VII (11-12 Mayıs 1990)**, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, 1991, s. 185- 202.

Atamer, Yeşim;

Baş, Ece:

Avrupa Birliği Hukuku İle Karřılařtırılmalđ
Olarak 6502 Sayılı Yeni Tüketicinin Korunması
Hakkında Kanun Uyarınca Satım Sözleşmesinde
Ayıptan Doğan Sorumluluk”, **İstanbul Barosu
Dergisi**, Tüketici Hakları ve Rekabet Hukuku
Özel Sayısı, C. 88, S. 1, 2014, s. 19-60.

Aydemir, Efrail:

Hukuk Uygulamasında Faiz, 2. bs., Ankara,
Seçkin Yayıncılık, 2014.

Aydiner, Hidayet:

“Tazminata Faiz Yürütülemez mi?”, **İstanbul
Barosu Dergisi**, S. 5, 1939, s. 273-280.

Aydoğdu, Murat:

**Türk Borçlar Hukuku’nda Genel İşlem
Koşullarının Ve Tüketici Hukuku’nda Haksız
Şartların Denetimi**, 1. bs., Ankara, Seçkin
Yayıncılık, 2014.

Aydoğdu, Murat:

“6098 Sayılı Türk Borçlar Kanununda Faiz İle
İlgili Düzenlemeler”, **DEÜHFD**, C. 12, S. 1,
2010, s. 85-136. (Anılış: Aydoğdu, Faiz)

Aydoğdu, Murat;

Ayan, Serkan:

**Türk Borçlar ve Türk Ticaret Hukukunda
Yer Alan Faiz ile İlgili Düzenlemelerin
Değerlendirilmesi**, 2. bs., Ankara, Adalet
Yaymevi, 2014. (Anılış: Aydoğdu, Ayan, Faiz)

Ayhan, Rıza;

Özdamar, Mehmet;

Çağlar, Hayrettin:

Ticari İşletme Hukuku Genel Esaslar, 14. bs.,
Ankara, Yetkin Yayınları, 2021.

- Ayrancı, Hasan: **Türk Borçlar Hukukunda Munzam Zarar**, 1. bs., Ankara, Yetkin Yayınları, 2006. (Anılış: Ayrancı, Munzam Zarar)
- Ayrancı, Hasan: “Para Borçlarında Temerrüt Faizi”, **Hukuk Gündemi Dergisi**, S. 5, 2006, s. 100-105. (Anılış: Ayrancı, Temerrüt Faizi)
- Bahtiyar, Mehmet: **Ticari İşletme Hukuku**, 16. bs., İstanbul, Beta, 2015. (Anılış: Bahtiyar, Ticari İşletme)
- Bahtiyar, Mehmet: “Sözleşmede Vade Farkı Kaydı ve Bu Kayda Dayalı Alacağın Hukuki Niteliği”, **Bilgi Toplumunda Hukuk Ünal Tekinalp'e Armağan**, C. I, 2003, s. 45-65.
- Bahtiyar, Mehmet: **Ortaklıklar Hukuku**, Gözden Geçirilmiş ve Güncellenmiş 11.bs., İstanbul, Beta, 2016. (Anılış: Bahtiyar, Ortaklık)
- Barlas, Nami: **Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar**, İstanbul, Kazancı Kitap, 1992.
- Battal, Ahmet: “Faturada Yer Alan Vade Farkı Kaydının Niteliği ve İtiraz Edilmemesi Halinde Sonuçları ile İlgili Yargıtay Uygulaması”, **Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu, Bildiriler- Tartışmalar, XVI, (14 Mayıs 1999)**, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma

Enstitüsü Yayınları, 1999, s. 73 – 105.

- Battal, Ahmet: “Haksız Fiilden Doğan Alacağa Uygulanacak Temerrüt Faizi Konusundaki Yargıtay Kararlarının Değerlendirilmesi”, **Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu-Bildiriler Tartışmalar XV, (5 Haziran 1998)**, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırmaları Enstitüsü Yayınları, 1999, s. 53-101. (Anılış: Battal, Haksız Fiil)
- Baysal, Başak: **Haksız Fiil Hukuku (BK m. 49- 76)**, 1. bs., İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2019.
- Becker, Herman: **İsviçre Medeni Kanunu Şerhi, Borçlar Kanunu**, Çev. Saim Özkök, C. VI, Fasikül IV, Ankara, Yarı Açık Cezaevi Matbaası, 1972.
- Becker, Herman: **İsviçre Medeni Kanunu Şerhi, Borçlar Kanunu**, Çev. Osman Tolun, C. VI, Fasikül V, Ankara, Yarı Açık Cezaevi Matbaası, 1973. (Anılış: Becker, Medeni Kanunu Şerhi)
- Belen, Herdem: “Borçlunun Temerrüdü”, **Prof. Dr. İsmet Sungurbey’e Armağan: Borçlar Kanunu Genel Hükümler Konferansları: Anılar-Sözleşmeden Doğan Borç İlişkileri- Borçların İfası- Borçların İfa Edilmemesinin Sonuçları**, C. 1, 1. bs., İstanbul, İstanbul Barosu Yayınları, 2014.

- Berzek, Ayşe Nur: **Ticaret Hukukunun Genel İlkeleri**, 8. Bs., İstanbul, Beta, 2007.
- Bilge, Necip: **Borçlar Hukuku Özel Borç Münasebetleri**, Ankara, Sevinç Matbaası, 1971.
- Bilgen, Mahmut: **İlmi ve Kazai İçtihatlar Işığında Faiz Hukuku Munzam Zarar ve İlgili Mevzuat**, İstanbul, Alfa Yayınları, 2001. (Anılış: Bilgen, Faiz)
- Bilgen, Mahmut: **Konkordato İflas ve Yargılama Usulü**, 3. bs., Ankara, Adalet Yayınevi, 2020.
- Bilgili, Fatih;
Demirkapı, Ertan: **Kıymetli Evrak Hukuku**, 9. bs., Bursa, Dora yayınevi, 2018.
- Bilgili, Fatih;
Demirkapı, Ertan: **Ticari İşletme Hukuku**, 6. bs., Bursa, Dora Yayıncılık, 2016. (Anılış: Bilgili, Demirkapı, Ticari İşletme)
- Bozer, Ali;
Göle, Celal: **Ticari İşletme Hukuku**, 3. bs., Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 2015.
- Börü, Şafak Parlak: “Götürü Tazminat Kavramına Bir Bakış”, **TBB Dergisi**, S. 129, 2017, s. 195-228.
- Bussy, Andre: **İsviçre Türk Hukukunda Sebepsiz Zenginleşme(Haksız İktisap)**, Çev. Kemal Tahir Gürsoy, Ankara, Kenan Matbaası, 1948.
- Buz, Vedat: “Yargıtay Kararları Açısından Munzam Zarar-

Tartışmalar Kısmı”, **Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu XV, Bildiriler- Tartışmalar, (5 Haziran 1998)**, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, 1999.

Buz, Vedat:

Borçlunun Temerrüdünde Sözleşmeden Dönme, Ankara, Yetkin Yayınları, 1998.

Bülbül, Duran:

Türk Vergi Sisteminde Gecikme Zammı, Gecikme Faizi, Tecil Faizi, Ankara, Yaklaşım Yayıncılık, 1993.

Ceylan, Zeynep Şeyma:

“Para Borçlarının İfasında Faiz”, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı**, İstanbul, 2020.

Coşkun, Mahmut:

Kıymetli Evrak Hukuku, 6. bs., Ankara, Seçkin Hukuk, 2021.

Çabri, Sezer:

Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Şerhi, 1. bs., İstanbul, Adalet Yayınları, 2016. (Anılış: Çabri, Tüketici)

Çabri, Sezer:

“Taşınmaz Satışında Satıcının Zapttan Sorumluluğu”, **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, Özel sayı, C.22, S. 3, 2016, s. 585-614. (Anılış: Çabri, Zapttan Sorumluluk)

- Çamoğlu, Ersin: “Cari Hesapta Tecdit”, **İÜHFİM**, C. 28, S. 1, 1962, s. 193-214.
- Demir, Şamil: “Türk Borçlar Kanunu’nun Para Borçlarında Faize İlişkin Getirdiği Yenilik ve Sınırlamalar”, **Ankara Barosu Dergisi**, S. 4, 2012, s. 207-234.
- Demir, Duygu: “Bileşik Faiz”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Kayseri, 2010.
- Deynekli, Emel;
Kısa, Sedat: **Açıklamalı – İçtihatlı Faiz Hukuku**, Ankara, Yetkin Yayınları, 2001.
- Doğanay, İsmail: **Ticari Alım Satım Akdi ve Nevileri**, Ankara, Adalet Yayınevi, 2003.
- Domaniç, Hayri: **Ticaret Hukukunun Genel Esasları**, 4. bs., İstanbul, 1988. (Anılış: Domaniç, Ticaret Hukuku)
- Domaniç, Hayri: **Faizle Karşılanamayan Zararların Giderilmesini Sağlayan bk 105 ve Diğer Hükümler**, Ankara, Seçkin Yayınevi, 1998. (Anılış: Domaniç, Zarar)
- Domaniç, Hayri: “Türk Hukukunda Adaletsiz, Çelişkili Faiz Kuralları İle Diğer Bazı Hatalar Ve Düzeltme Yolları”, **İdare Hukuku ve İlimler Dergisi**, C. 12, S. 1-3, 1991, s. 183-206. (Anılış: Domaniç, Faiz Kuralları)

- Domaniç, Hayri;
Ulusoy Erol: **Ticaret Hukukunun Genel Esasları: TTK Tasarısı ve Gerekçeleri ile Birlikte**, 5. bs., İstanbul, Arıkan Yayıncılık, 2007. (Anılış: Domaniç, Ulusoy, Genel Esaslar)
- Durgun, Mehmet: “Yeni Türk Ticaret Kanunu ve Yeni Türk Borçlar Kanunu’na göre Faiz Hükümlerinin Değerlendirilmesi”, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **T.C. İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı**, İstanbul, 2014.
- Durgut, Ramazan: **Cari Hesap Sözleşmesi**, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2012.
- Edis, Seyfullah: **Türk Borçlar Hukukuna Göre Satıcının Ayıba Karşı Tekeffül Borcu**, Ankara, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1963.
- Erdem, Nafiz: **Türk Borçlar Kanunu Şerhi ve Davaları**, C. 1, Ankara, Aslımlar Ofset, 1987.
- Erdoğan, İhsan: **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 4. bs., Ankara, Gazi Kitabevi, 2019.
- Erem, Faruk;
Altıok, Akın: **Ödünç Para Verme İşleri Kanunu ve ilgili Kararlar**, 3. bs., Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 1972.
- Eren, Fikret: **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 21. bs.,

- Ankara, Yetkin Yayınları, 2017. (Anılış: Eren, Genel Hükümler)
- Eren, Fikret: **Borçlar Hukuku Özel Hükümler**, 3. bs., Ankara, Yetkin Yayınları, 2016. (Anılış: Eren, Özel Hükümler)
- Eriş, Gönen: **Açıklamalı- İctihathı 6335-6552-6728 Sayılı Kanunlarla Güncellenmiş TTK Hükümlerine Göre: Ticari İşletme ve Şirketler**, C. 1, 3. bs., Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2017.
- Evren, Mahmut Tevfik: **Faiz Hukuku**, İstanbul, Net Matbaacılık, 1987.
- Feyzioğlu, Feyzi
Necmeddin: **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, C. 2, 2. bs., İstanbul, Fakülteler Matbaası, 1977. (Anılış: Feyzioğlu, C. 2)
- Feyzioğlu, Feyzi
Necmeddin: **Borçlar Hukuku Hususî Kısım: Akdin Muhtelif Nevileri**, C. I, 2. bs., İstanbul, Fakülteler, Matbaası, 1970. (Anılış: Feyzioğlu, C. 1)
- Gauch, Peter;
Schlupe, Walter R.: **Schweizerisches Obligationenrecht, Allgemeiner Teil**, Band 2, 4. Auflage, Zurich, Schulthess Polygraphischer, 1987.
- Göktürk, Hüseyin Avni: **Borçlar Hukuku: 2. Kısım, Aktin Muhtelif Nevileri**, Ankara, Ulus Basımevi, 1951.
- Göktürk, Hüseyin Avni: “Cezai Şart Müessesesi”, **İzmir Barosu Dergisi**,

S. 2-26, 1942, s. 397-406.

Gözütok, Zeki: **Faiz Hukuku**, 3. bs., Ankara, Bilge Yayınevi, 2015.

Gümüş, Mustafa Alper: **Borçlar Hukuku Özel Hükümler**, C. 1, 3. bs., İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2013.

Günay, Cevdet İlhan: **Cezai Şart (BK m. 158-161)**, Ankara, Turhan Kitabevi, 2002.

Hatemi, Hüseyin;
Gökyayla, Emre: **Borçlar Hukuku Genel Bölüm**, 3. bs., İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2015.

Haznedar, İbrahim Murat: “6502 Sayılı Yeni Tüketicinin Korunması Hakkındaki Kanun’un Bankacılık Uygulamaları Bakımından Getirdiği Yenilikler”, **İstanbul Barosu Dergisi**, C. 88, S. 3, İstanbul, 2014, s. 5-34.

Helvacı, Mehmet: **Borçlar ve Ticaret Kanunu Bakımından Para Borçlarında Faiz Kavramı**, 1. bs., İstanbul, Beta, 2000.

İldız, Erkan: “Eski Yunan ve Roma’da Bankerlik”, Yüksek Lisans Tezi, **İstanbul Üniversitesi Klasik Arkeoloji Anabilim Dalı**, İstanbul, 2009.

İlhan, Cengiz: **Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Serhi**, Ankara, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, 2006.

- İmregün, Oğuz: **Ticaret Hukukunun Genel İlkeleri**, İstanbul, Filiz Kitabevi, 1995.
- İnal, Tamer: **6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanuna Göre Hazırlanmış Tüketici Hukuku: Doktrin ve Yargıtay İçtihatları, AB Yönergeleri-İsviçre ve Fransız Hukuku ile Karşılaştırmalı- Açıklamalı**, 3. bs., Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2014.
- İnan, Ali Naim: **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 4. bs., Ankara, Seçkin Yayınları, 2014.
- İnceoğlu, M. Murat; Arslanyürek, Yasemin Kabaklıoğlu: “Kanuna Karşı Hile Örneği Olarak Vade Farkı ve Gecikme Cezası”, **MÜHFHAD**, Cevdet Yavuz’a Armağan, C. XXII, S. 3, 2016, s. 1351- 1362.
- İyimaya, Ahmet: “Tazminat Alacağına Yürütülecek Faiz”, **TBB Dergisi**, C. I, S. 3, 1988, s. 384-411.
- Kahveci, Nalan: **Taşınır Satımında, Ayıplı Mal Nedeniyle Tüketicinin Sözleşmeden Dönmesi**. Ankara, Yetkin Yayıncılık, 2015.
- Kalkan, Arif: “Tüketici Hukukunda Ayıplı Maldan Doğan Sorumluluk”, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı Medeni Hukuk Bilim Dalı**, 2016.
- Kapancı, Kadir Berk: “Sözleşmesel Sorumlulukta Tazminat Edimi ile

Sözleşme Cezası Arasındaki İlişki”, **İKÜHFD**, Prof. Dr. Turhan Esener’e Armağan, C. 2, C. 15, S. 1, 2016, s. 661-684.

Kapancı, Kadir Berk: “Götürü Tazminat Anlaşması ve Bunun Ceza Koşulundan Ayırt Edilmesi”, **Prof. Dr. Mustafa Dural’a Armağan**, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2013, s. 655-683.

Kapancı, Kadir Berk: **6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Açısından Satış Hukukunda Ayıptan Doğan Sorumluluk Ve Sözleşmesel Garanti Taahhütleri**, 1. bs., İstanbul, On İki Levha Yayınları, 2012.

Kaplan, Gürsel: “Danıştay ve Askeri Yüksek İdare Mahkemesi Kararları Çerçevesinde Manevi Tazminata Faiz Yürütülmesi Sorunu”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 55, S. 2, 2006, s. 117-141.

Karahan, Sami: **Ticari İşletme Hukuku**, 27. bs., Konya, Mimoza Yayınları, 2015.

Karahasan, Mustafa Reşit: **Sorumluluk Hukuku**, C. I, İstanbul, Beta, 1996.

Karal, Cavit: “Faiz”, **Ankara Barosu Dergisi**, S. 3, 1980, s. 325-338.

Karayalçın, Yaşar: **Ticaret Hukuku (Giriş-Ticari İşletme)**, Ankara, Güzel İstanbul Matbaası, 1968.

- Karmış, Enver: **Uygulamalı Faiz ve Alacak Hesapları Hukuku**, C. 1, 1. bs., Ankara, Özyurt Matbaacılık, 2007. (Anılış: Karmış, a.g.e.)
- Karmış, Enver: **Uygulamalı Faiz ve Alacak Hesapları Hukuku**, 2. bs., Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2017.
- Kartal, Bilal: “Faizi Aşan Zarar(Munzam Zarar)”, **Yargıtay Dergisi**, C. 23, S. 4, 1997, s. 501-519.
- Kaya, Arslan: “Adi ve Ticari İşlerde Faiz”, **İÜHFM**, C. 54, S. 1-4, 1994, s. 347-366.
- Kayaoğlu, Ahmet Ziya: “Haksız Eylemlerden Doğan Alacaklarda Faiz Meselesi”, **Adalet Dergisi**, S. 9, 1949, s. 1285-1294.
- Kayar, İsmail: “Cari Hesapta Faiz”, **BATİDER**, C. 20, S. 3, 2000, s. 63-80.
- Kayıhan, Şaban: **Ticari İşletme Hukuku**, 6. bs., Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2019.
- Kayıhan, Şaban;
Mustafa Ünlütepe: **Medeni Hukuk Bilgisi**, 4. bs., Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2017.
- Kaymaz, Mehmet
Devran: “Faiz Kavramı ve Ticari İşlerde Faiz”, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **İstanbul Medipol Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, İstanbul, 2016.

- Kendigelen, Abuzer: **Hukuki Mütalaalar**, C. IV, İstanbul, Arıkan Yayınları, 2002.
- Keser, Yıldırım: “Aşkın Zararın İspatı”, **İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 11, S. 2, 2020, s. 484-495.
- Keskin, Alper: “Türk Ticaret Kanununda Cari Hesap”, **Terazi Hukuk Dergisi**, C. 14, S. 149, 2019, s. 78-83.
- Keynes, John Maynard: **İstihdam, Para ve Faiz Genel Teorisi**, Çev. Asım Baltacıgil, İstanbul, Fakülteler Matbaası, 1969.
- Kılıçoğlu, Ahmet: **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, Ankara, Turhan Kitabevi, 2020. (Anılış: Kılıçoğlu, Genel Hükümler)
- Kılıçoğlu, Ahmet: “Yargıtay Kararları Açısından Munzam Zarar”, **Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu XV**, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, 1999, s. 4-7. (Anılış: Kılıçoğlu, Munzam Zarar)
- Kınacı, Naci: “Cari Hesap”, **Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi**, C. 1, S. 3, 1962, s. 373-383.
- Kocaağa, Köksal: **Ceza Koşulu(Sözleşme Cezası)**, 2. bs., Ankara, Yetkin Yayıncılık, 2018.

Kocayusufpaşaoğlu,
Necip:

**Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı
Borçlar Hukuku Genel Bölüm, İfa, İfa
Engelleri, Haksız Zenginleşme, C. 3, Gözden
Geçirilmiş 7. bs., İstanbul, Filiz Kitabevi, 2016.
(Anılış: Kocayusufpaşaoğlu v.d., C. 3)**

Koyuncu, Alper Çağlar:

**Ticari İşlerde Faiz, 1. bs., Ankara, Seçkin
Yayınçılık, 2017.**

Makaracı, Aslı:

**“Para Borçlarının İfası (Ödeme)”, Prof. Dr.
İsmet Sungurbey’e Armağan: Borçlar
Kanunu Genel Hükümler Konferansları:
Anılar- Sözleşmeden Doğan Borç İlişkileri-
Borçların İfası- Borçların İfa Edilmemesinin
Sonuçları, , C. I, 1. bs., İstanbul, İstanbul
Barosu Yayınları, 2014, s. 321-344.**

Moroğlu, Erdoğan:

**Hukuki Mütalaalar, 1. bs., İstanbul, Vedat
Kitapçılık, 2007.**

Murat, Burçak:

**“Cari Hesap Sözleşmesi”, Yayınlanmamış
Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2008.**

Muşul, Timuçin:

**İflas ve Konkordato Hukuku, 2. bs., Ankara,
Adalet Yayınevi, 2019.**

Nomer, Haluk Nami:

**“Sebepsiz Yere Ödenen Paradan Kaynaklanan
Zenginleşmelerde İadenin Kapsamı”, GSÜHFD,
C. IV, S. 2, 2005, s. 223-229. (Anılış: Nomer,
Sebepsiz Zenginleşme)**

Nomer, Haluk Nami: **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 15. bs., İstanbul, Beta Yayınevi, 2017. (Anılış: Nomer, Genel Hükümler)

Nomer, Haluk Nami: **Haksız Fiil Sorumluluğunda Maddi Tazminatın Belirlenmesi**, İstanbul, Beta Yayınevi, 1996. (Anılış: Nomer, Haksız Fiil)

Nomer, Haluk Nami: **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 18. bs., İstanbul, Beta Basım Yayın, 2021.

Nomer, Haluk Nami;
Engin, Baki İlkay: **Türk Borçlar Kanunu Şerhi Özel Borç İlişkileri Satış Sözleşmesi**, C. 1, Ankara, Seçkin Yayınları, 2017.

Oğuzman, Kemal;
Öz, Turgut: **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, C. 1, 12. bs., İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2014. (Anılış: Oğuzman, Öz, C. 1)

Oğuzman, Kemal;
Öz, Turgut: **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, C. 2, 11. bs., İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2014. (Anılış: Oğuzman, Öz, C. 2)

Ortaç, Nurdan Orbay: “6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Çerçevesinde Ticari İşlerde Faiz”, **Ankara Barosu Dergisi**, S. 2, 2014, s. 117-133.

Oser, Hugo;
Schönenberger, Wilhelm: **Kommentar zum Schweizerischen Zivilgesetzbuch Das Obligationenrecht**, Erster Halbband: Artikel 1-183, 2. Umgearbeitete

Auflage, Zurich, Schulthess&Co, 1929. (Anılış:
Oser, Schönerber, a.g.e.)

Oser, Hugo; **Borçlar Hukuku**, Çev. Recai, Seçkin, 2. Kısım.
Schönerberger, Wilhelm: Ankara, Yeni Cezaevi Basımevi, 1950.

Öçal, Akar: “Para Borçlarındaki Cezai Şart Hakkında
Yargıtay’ın Görüşleri”, **Adalet Dergisi**, S. 5,
1961, s. 525-527. (Anılış: Öçal, Cezai Şart)

Öçal, Akar: **Türk Hususi Hukukunda Gecikme Faizi**,
İstanbul, Sulhi Garan Matbaası, 1965. (Anılış:
Öçal, Gecikme Faizi)

Öz, Turgut: **İş Sahibinin Eser Sözleşmesinden Dönmesi:
Bayındırlık İşleri Şartnamesinin İlgili
Hükümleri ile Birlikte**, İstanbul, Kazancı
Hukuk Yayınları, 1989.

Özdemir, Atalay: **Özel Hukukta Paranın Değer Kaybının
Giderimi**, 1. bs., Turhan Kitabevi, 2004.

Özkurt, Ayşegül: “Tüketici Kredileri”, **Tüketici Hukuku
Davaları: Teori – Uygulama**, 2. bs., Ankara,
Seçkin Yayıncılık, 2017.

Özmen, E. Saba;
Aktaş, Türkan: “Türk Hukuku Açısından Para Borçlarında
Temerrüt Faizi Yanında Ceza Koşulu Talep
Edilebileceğine İlişkin Yargıtay Kararlarının
Eleştirisi”, **Maltepe Üniversitesi Hukuk
Fakültesi Dergisi**, C. 17, S. 1, 2018, s. 39-54.

- Pıçak, Murat: “Faiz Olgusunun İktisadi Düşünce Tarihindeki Gelişimi”, **Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi**, C. 1, S. 4, 2012, s. 61-92.
- Poroy, Reha;
Yasaman, Hamdi: **Ticari İşletme Hukuku**, 18. bs., İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2019.
- Pulaşlı, Hasan: **Şirketler Hukuku Genel Esaslar**, 6. bs., Ankara, Adalet Yayınevi, 2020.
- Reisoğlu, Sefa: **Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 23. bs., İstanbul, Beta, 2012. (Anılış: Reisoğlu, Genel Hükümler)
- Reisoğlu, Sefa: **Sebepsiz İktisap Davasının Genel Sonuçları**, Ankara, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1961.
- Reisoğlu, Sefa: **Bankacılık Kanunu Şerhi**, C.1, Ankara, Yaklaşım Yayınları, 2007.
- Reisoğlu, Sefa: **Bankacılık yönünden Borçlar Hukuku Kuralları**, Ankara, Türkiye Bankalar Birliği, 1970.
- Schoch, Walter : **Begriff, Anwendung und Sicherung der Konventionalstrafe nach schweizerischem Recht**, Bern, Stampfli&Cie, 1935.
- Serozan, Rona: **Sözleşmeden Dönme**, 1. bs., Sulhi Garan

Matbaası Varisleri Koll. Şti., 1975. (Anılış: Serozan, Sözleşmeden Dönme)

Serozan, Rona: **Sözleşmeden Dönme**, 2. bs., İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2007.

Sonsuzoğlu, Elif: **Türk Vergi Hukukunda Fer'i Borç ve Alacak Olarak Faiz ve Zam**, 2. bs., İstanbul, Türkmen Kitabevi, 2013.

Sümer, Burak: “Banka Kredileri Açısından Cari Hesap Sözleşmeleri”, **Terazi Hukuk Dergisi**, C. 6, S. 58, 2011, s. 34-39.

Şahiniz, Salih: **Tacirler Arası Ticari Satımlarda Satıcının Ayıplı İfadan (Ayıplı Mal Tesliminden) Sorumluluğu**, 1. bs., Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2008.

Şen, Mustafa Serhat;
Şen, Mustafa Kamil: “Türk Borçlar Kanunu’nda Faiz Hükümleri ve Sınırları Adi İşlerde Faiz (Ticari ve Tüketici İşlemi Olmayan İşlerde Faiz)”, **Türkiye Adalet Akademisi Dergisi**, S. 35, 2018, s. 469-516.

Şengül, Mehmet: **“Oturum, Tartışmalar”, Prof. Dr. İsmet Sungurbey’e Armağan: Borçlar Kanunu Genel Hükümler Konferansları: Anılar-Sözleşmeden Doğan Borç İlişkileri- Borçların İfası- Borçların İfa Edilmemesinin Sonuçları**, C. 1, 1. bs., İstanbul, İstanbul Barosu Yayınları, 2014.

- Şirin, Şerafettin: **Ticaret Hukukunda Faiz ve Uygulaması**, İstanbul, Alfa Basım Yayın Dağıtım, 1993. (Anılış: Şirin, Ticaret Hukukunda Faiz)
- Şirin, Şerafettin: **Hukukumuzda Faizi Aşan Munzam Zarar ve Faiz**, 1. bs., İstanbul, Alfa Basım Yayın Dağıtım, 1996. (Anılış: Şirin, Faiz)
- Tandoğan, Haluk: **Borçlar Hukuku: Özel Borç İlişkileri**, C:1/1, 6. bs., İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2008. (Anılış: Tandoğan, C. 1/1)
- Tandoğan, Haluk: **Türk Mesuliyet Hukuku**, Ankara, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1961. (Anılış: Tandoğan, Mesuliyet)
- Tandoğan, Haluk: **Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri Kira ve Ödünç Verme Sözleşmeleri**, C. 1-2, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2008. (Anılış: Tandoğan, C. 1/2)
- Tandoğan, Haluk: **Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri:İstina(Eser) ve Vekalet Sözleşmeleri, Vekaletsiz İş Görme, Kefalet ve Garanti Sözleşmeleri**, C. 2, 5. bs., İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2010.
- Tandoğan, Haluk: “Bankaların Cari Hesap Suretiyle İkrazat Mukavelelerinin Hukuki Mahiyeti Hakkında İçtihat Notu”, **BATİDER**, C. 2, S. 1, 1963, s. 85-

88.

Taylan, Erbay: “Ödencel Eklenti Sözleşme: Ceza Koşulu”, **Yasa Hukuk Dergisi**, C. 1, S. 1, 1978, s. 47-55.

Tekdoğan, Aydın: **Ecrimisil Davaları**, 3. bs., Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2021.

Tekinalp, Ünal: **Ünal Tekinalp’in Banka Hukukunun Esasları**, 2. bs., İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2009.

Tekinay, Selahattin Sulhi; Akman, Sermet; Burcuoğlu, Haluk; Altop, Atilla: **Tekinay Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 7. bs., İstanbul, Filiz Kitabevi, 1993.

Teoman, Ömer: **Yaşayan Ticaret Hukuku(Hukuki Mütalaalar)**, C. 2, 2. bs., İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2011. (Anılış: Teoman, C. 2)

Teoman, Ömer: **Anonim Ortaklıkta İntifa Senetleri**, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Kitabevi, 1978.

Tercier, Pierre; Descehenaux, Henri: **Sorumluluk Hukuku**, Çev. Salim Özdemir, Ankara, Kadioğlu Matbaası, 1983.

Toksal, M. Baki: **Hukuki Cephesi ile Hesabı Cari**, İstanbul, Sermet Matbaası, 1956.

Topçuoğlu, Hamide: **Kanuna Karşı Hile**, İzmit, Selüloz Basımevi, 1950.

- Topuz, Murat; Antalya, Osman Gökhan: **Medeni Hukuk(Giriş-Temel Kavramlar-Başlangıç Hükümleri)**, 3. bs., Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2019.
- Tunç, Turan: “Adi İş, Ticari İş ve Tüketici İşlemlerinde Faiz”, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı**, Ankara, 2019.
- Tunçomağ, Kenan: **Türk Borçlar Hukuku I. Cilt Genel Hükümler**, İstanbul, Sermet Matbaası, 1976. (Anılış: Tunçomağ, Genel Hükümler 1)
- Tunçomağ, Kenan: **Türk Hukukundan Cezai Şart**, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1963. (Anılış: Tunçomağ, Cezai Şart)
- Tunçomağ, Kenan: **Borçlar Hukuka Dersleri, II. cilt: Özel Borç ilişkileri**, 3. bs., İstanbul, Sermet Matbaası, 1977. (Anılış: Tunçomağ, Özel Hükümler)
- Türk, Hikmet Sami: “Temerrüt Faizi Bileşik Faiz Yöntemiyle Hesaplanabilir mi?”, **Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu X**, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 1993.
- Türker, Erhan: **Türk ve İngiliz Hukukunda Satıcının Zapta Karşı Teminat Borcu**, Eskişehir, İ.T.İ Akademisi Basımevi, 1974.

Uçar, Salter: **Hukukta Cezai Şart ve Uygulaması**, 1. bs., İstanbul, Alfa Basım Yayım Dağıtım, 1993.

Ülgen, Hüseyin;
Helvacı, Mehmet;
Kaya, Arslan;
Ertan, N. Füsün Nomer: **Ticari İşletme Hukuku**, 6. bs., İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2019.

Ünlütepe, Mustafa: **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 1. bs., Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2021.

von Tuhr, Andreas: **Borçlar Hukukunun Umumi Kısım**, C. 1-2, Çev. Av. Cevat Edege, Ankara, Yargıtay Yayınları No:15, Olguç Matbaası, 1983. (Anılış: von Tuhr, Borçlar Hukuku)

von Tuhr, Andreas;
Escher, Arnold: **Allgemeiner Teil des Schweizerischen Obligationenrechts**, Band 2(Mit supplement), 3. Auflage, Schulthess Polygraphischer Verlag AG, Zurich, 1974. (Anılış: von Tuhr, Escher, a.g.e.)

Velidedeoğlu, Hıfzı
Veldet;
Özdemir, Rafet: **Türk Borçlar Kanunu Şerhi**, Ankara, Yargıtay Yayınları, 1987.

Yağcı, Kürşad: “Anapara Faizi Ve Temerrüt Faizine Üst Sınır Getiren TBK M. 88 Ve M. 120 Hükümlerinin Ticari Faizler (TTK M. 8 Ve M. 9) Bakımından Uygulanabilirliği”, **İÜHF**, C. LXXI, S. 2, 2013.

- Yağcıoğlu, Burcu: **Ceza Koşulu(Cezai Şart)**, 1. bs., Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2019.
- Yalçın, Onur: “Banka ve Kredi Sözleşmelerinde Yer Alan Genel Kayıtların Hukuksal Geçerliliği”, Yüksek Lisans Tezi, **Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, İstanbul**, 2005.
- Yavuz, Cevdet: **Türk Borçlar Hukuku Özel Hükümler**, 10. bs., İstanbul, Beta Yayınları, 2014.
- Yıldırım, Abdulkerim: **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 7. bs., Ankara, Monopol Yayınları, 2018.
- Yıldırım, Ayça Akkayan: “Cezai Şartın İşlevi, Türk Ve Amerikan Hukukları Açısından Karşılaştırmalı Bir Değerlendirme”, **İÜHFM**, C. 61, S. 1-2, 2003, s. 357-414.
- Yüce, Melek Bilgin: “Karşılaştırmalı Olarak 818 Sayılı Borçlar Kanunu ile 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu’na Göre Faiz Uygulaması”, **YÜHFD**, Prof. Dr. Erhan Adal’a Armağan, C. VIII, S. 2, 2011, s. 537-554.
- Yüksel, Ali Said: “Gecikme Faizi”, **İstanbul Barosu Dergisi**, S. 7, 1961, s. 160-168.
- Zevkliler, Aydın; **Borçlar Hukuku:Genel Hükümler ve Özel**

Havutcu, Ayşe;
Ertaş, Şeref;
Aydoğdu, Murat;
Cumalıoğlu, Emre:

Borç İlişkileri Ana İlkeler, 2. bs., İzmir, Barış
Yayınları Fakülteler Kitabevi, 2013. (Anılış:
Zevkliler, v.d., Borçlar Hukuku)

Zevkliler Aydın;
Özel, Çağlar:

**Tüketicinin Korunması Hukuku: Açıklamalı
Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun**, 1.
bs., Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2016.

Zeytinoğlu, Emin:

“Para Borçlarında Temerrüt Hallerinde Munzam
Zarar”, **İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal
Bilimler Dergisi**, S. 8, 2005/2, s. 253-263.

www.karararama.yargitay.gov.tr

www.lexpera.com

www.hukukturk.com

www.dergipark.org.tr

www.normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr